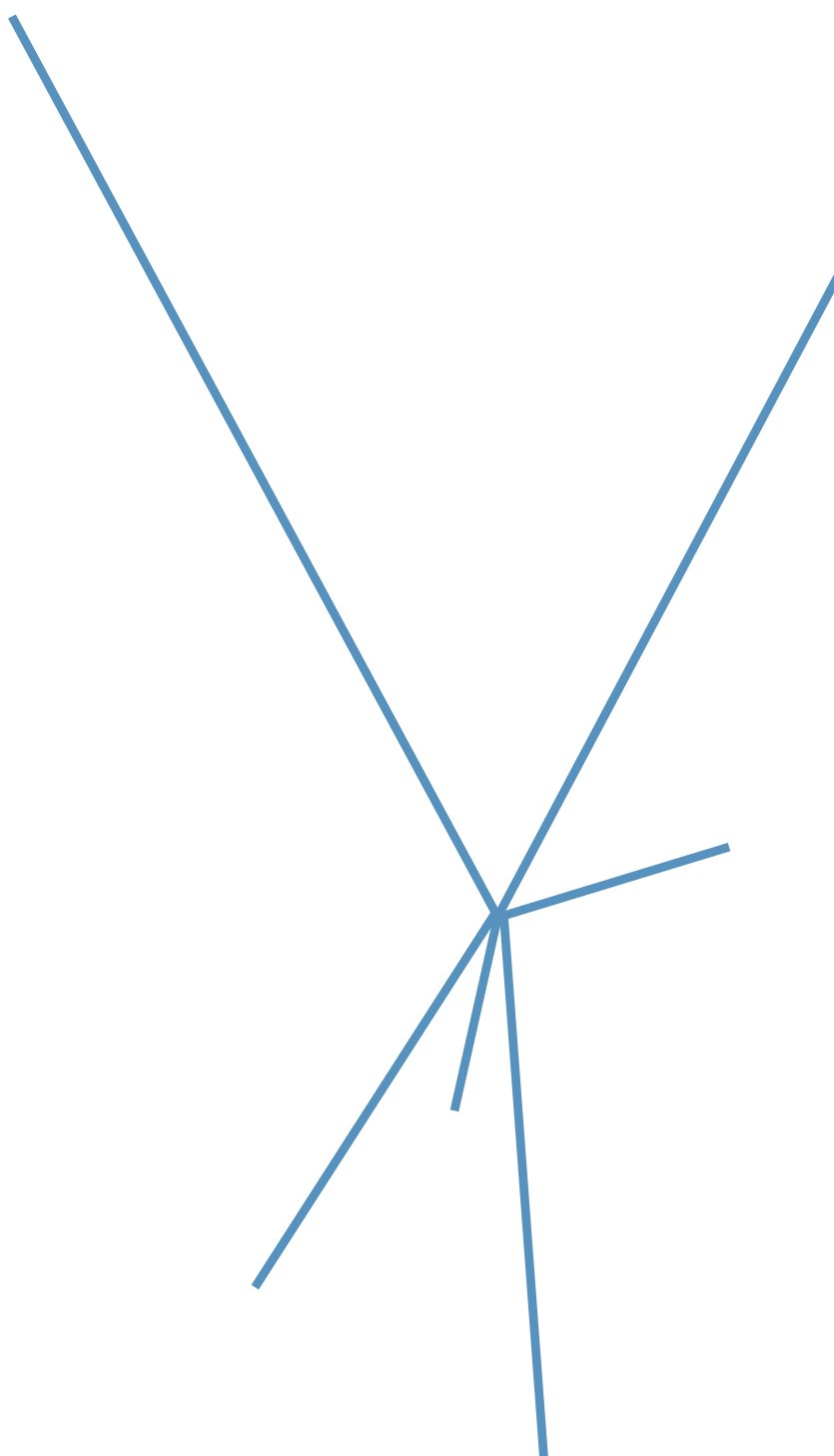

Manuál tvorby
verejných priestranstiev
pre mesto Nitra

NITRA

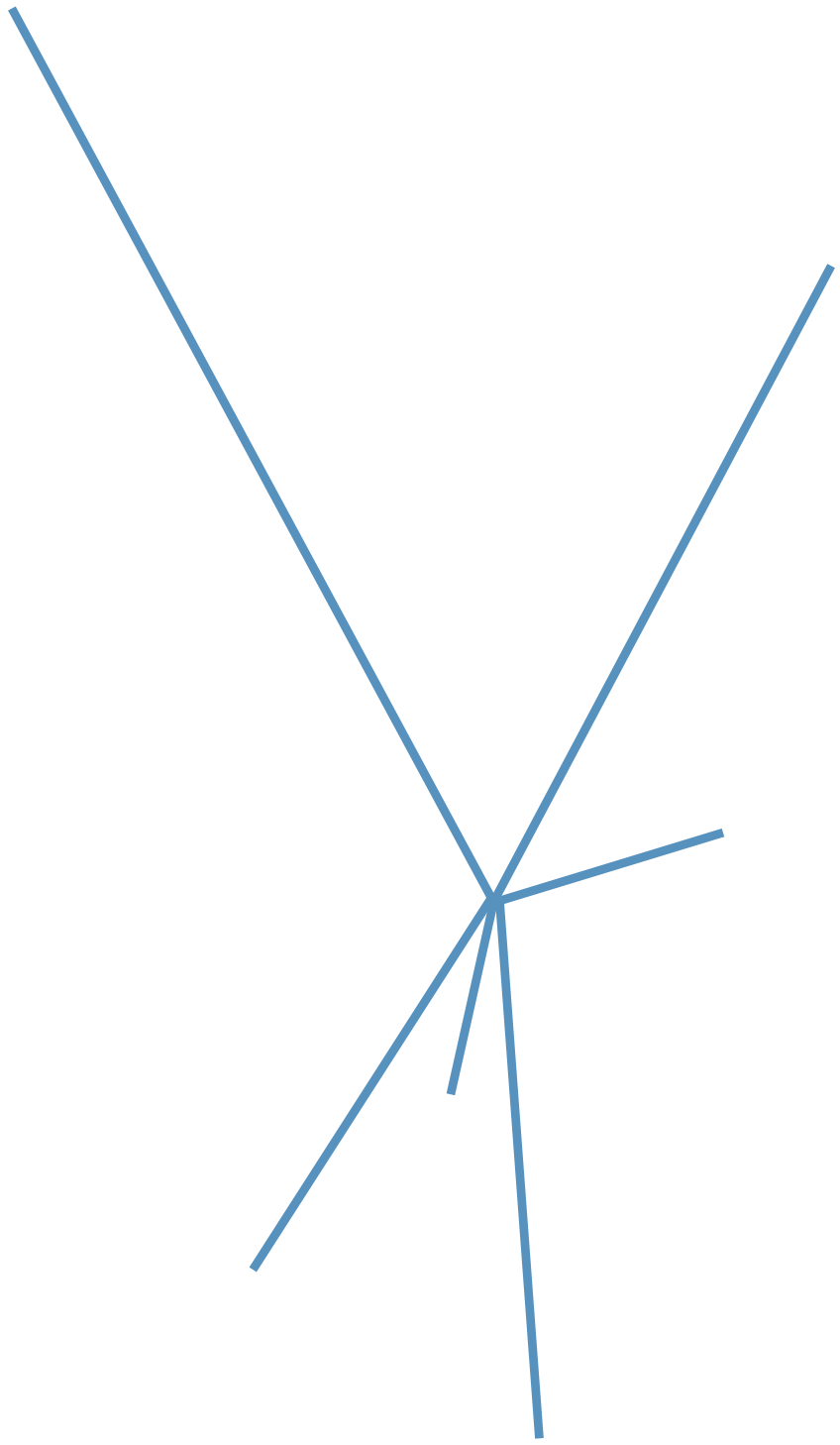
VIDITEĽNÁ

Analytická časť

gogolák + grasse
GOGOLÁK Ivan, GRASSE Lukáš
Praha, 2021

ISBN 978-80-270-9796-8

Manuál tvorby
verejných priestranstiev
pre mesto Nitra

NITRA

VIDITEĽNÁ

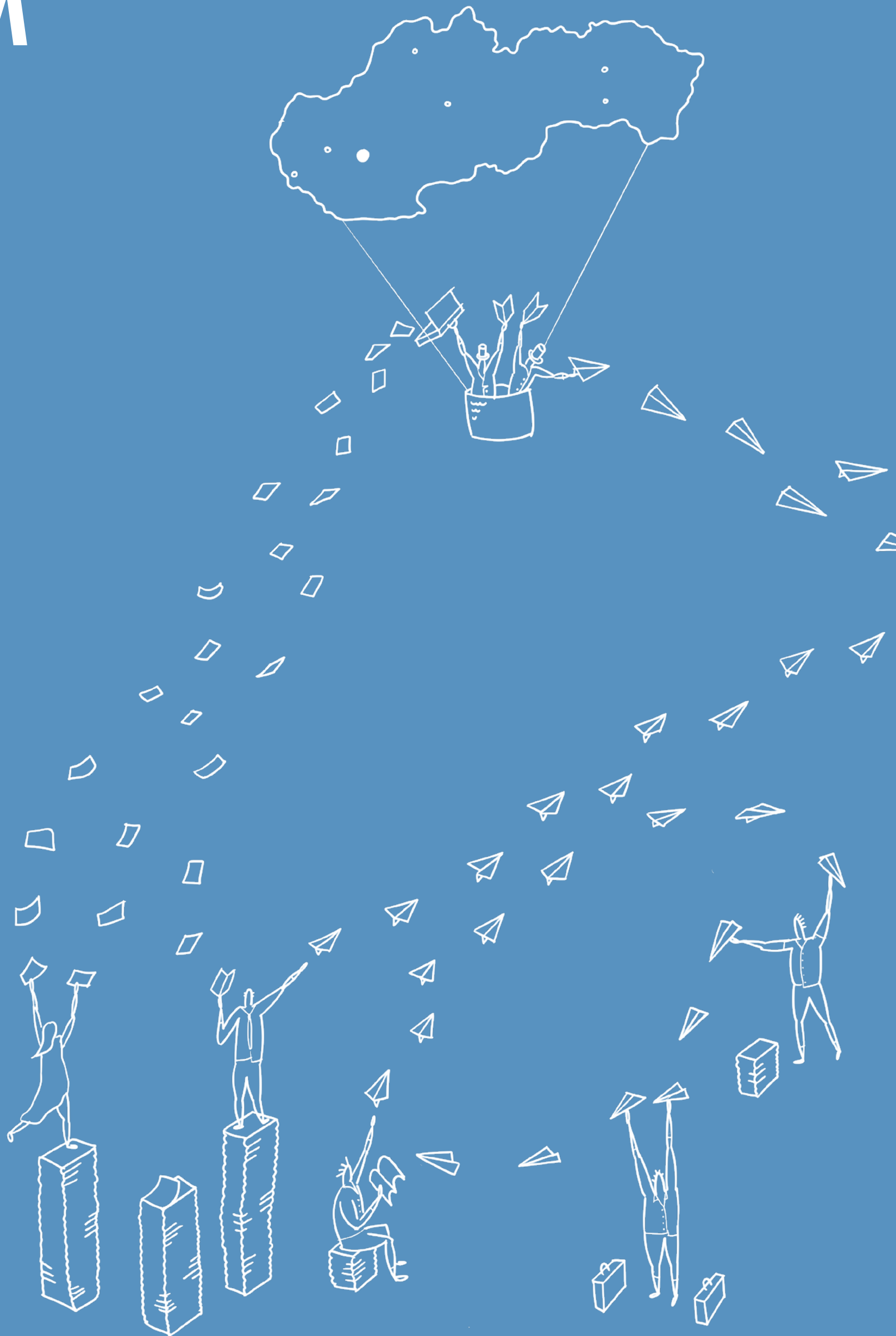
Analytická časť

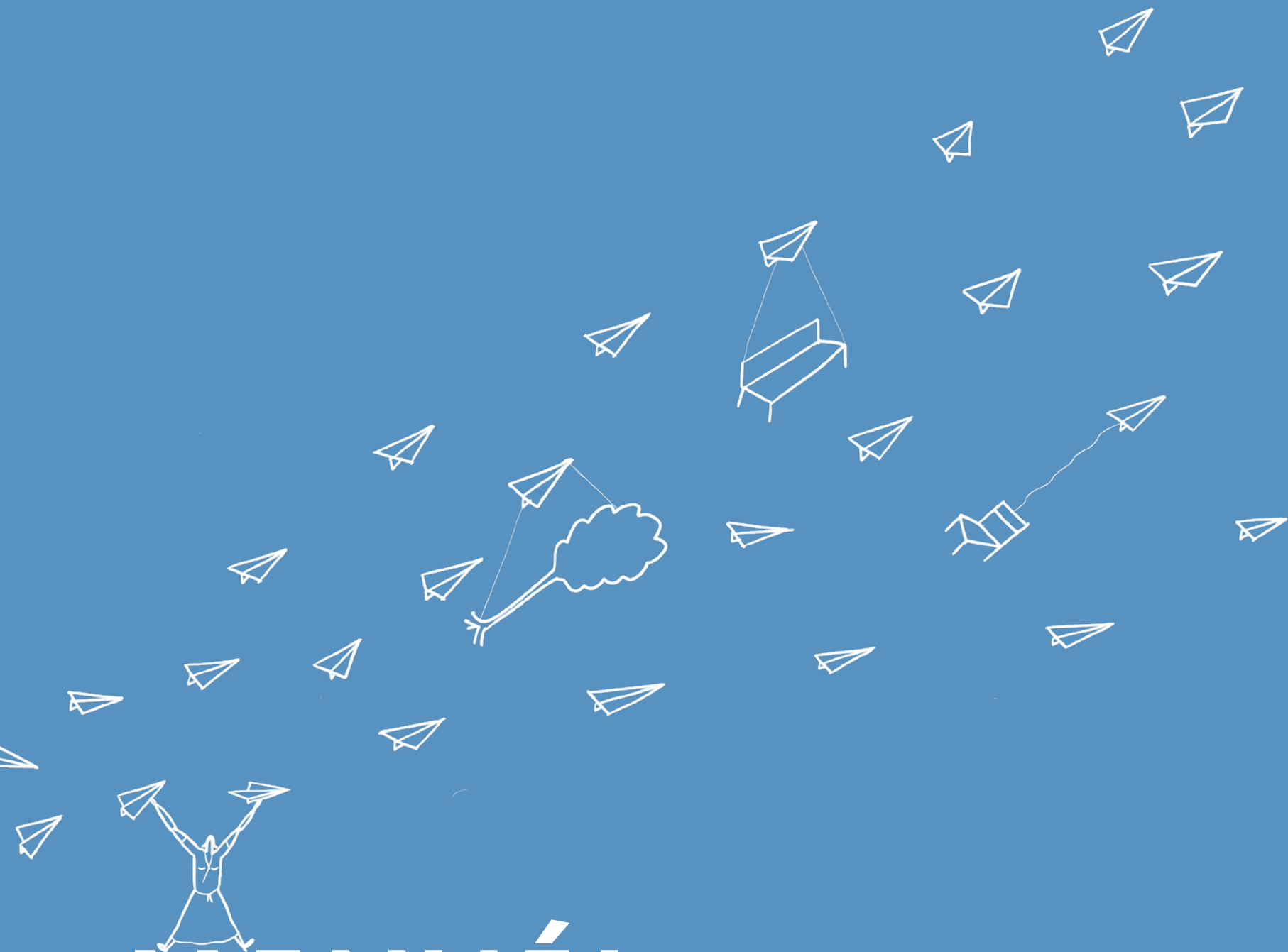
gogolák
+ grasse

MESTO
NITRA

M

MANUÁL *hľadá charakter a súvislosti, kladie otázky a interpretuje prostredie Nitry, viditeľnej Nitry. Prostredie, ktoré je verejné alebo s režimom a slúži na pobývanie a pohyb – námestia, miesta, ulice, parky, cesty v krajine i jej časti, priechody i nadväzujúce prístupné areály. Nitru vidí pomocou výskumu a interpretácie zisteného vo väzbe na ostatné záväzné dokumenty mesta. Manuál je tak analytickou časťou Manuálu tvorby verejných priestranstiev pre mesto Nitra. Nitrou viditeľnou.*

Priestranstvá sú predmetom skúmania manuálu. Chápeme ich ako zástupcu vnemu prostredia Nitrý. Manuál ako celok je pojatý v duchu územného generelu, územnoplánovacieho podkladu pre nakladanie s priestranstvami tak, ako ich tento manuál chápe v rámci systematického spresnenia tejto zložky osídlenia a jeho prostredia.

ČO JE PRIESTRANSTVO? Priestranstvá definujeme ako spojenie troch skupín bežne užívaných pojmov. Sú nimi verejné priestranstvá, priestranstvá so špecifickým režimom užívania a krajinné priestranstvá.

Verejnými priestranstvami rozumieme parky, parkové priestranstvá, námestia, prípadne priestranstvá obdobne používané, ulice a pešie prepojenia v rámci zastavaného územia obce, ktoré je zastavaným územím obce alebo územím určeným na zastavanie.

Zákon č. 50/1976 Zb. Zákon o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (ďalej stavebný zákon) hovorí o pojme „Urbánny priestor“; konkrétne „(6) Urbánny priestor je časť urbanizovaného prostredia obce, v ktorom sa uplatňujú hmotnopriestorové a funkčné princípy urbanizmu; je ním najmä ulica,

dvor a priestor vytvorený kompaktnou alebo rozvolnenou zástavbou.“ Urbánny priestor je tak najbližšie chápaniu verejných priestranstiev, priestranstiev definovaných v rámci zastavaného územia obce. Územný plán Nitrý pojem verejného priestranstva nedefinuje, i keď ho v rámci ducha urbánneho priestoru používa.

Priestranstvami so špecifickým režimom užívania rozumieme také priestranstvá, ktoré prirodzene nadväzujú na štruktúru verejných a krajinných priestranstiev, avšak ich vlastníctvo je často súkromné, prípadne sú dostupné v špecifickom režime so stanovenými pravidlami svojho užitia. Napríklad pomocou vstupného, alebo s obmedzením pohybu vo vzťahu k času a podobne. Delíme ich na zahradené a nezahradené priestranstvá. Zahradené sú také, ktoré majú možnosť využiť prekážku, zahradenie. Ide napríklad o areály, uzavierateľné pasáže, prípadne podobné ucelené uzavierateľné vnútorné ulice, areály občianskej vybavenosti, výstavníctva, golfu či priemyslu, uzatvárateľné nádvorcia a súbory pamiatok, botanické a zoológické záhrady a ďalšie. Nezahradené priestranstvá nemajú z podstaty svojho využívania možnosť zábrany vstupu. Ide predovšetkým o účelové komuni-

kácie v duchu využitia vnútornej ulice, stanice hromadnej dopravy, parkové priestranstvá v súkromnom vlastníctve, súkromné priestory skupín domov v napojení na verejné priestranstvá a ďalšie.

Krajinnými priestranstvami rozumieme priestranstvá mimo zastavané územie obce. Ich reprezentantom sú plochy voľnej krajiny, lesoparkov, lesov, nábreží, sadov, doplnené prvkami osídlenia, malou architektúrou či krajinnými jadrami – bodmi záujmu v krajine, avšak najmä cestnej siete pre pohyb.

Takto pojatý systém priestranstiev, ktorému sa manuál venuje, tvorí kontinuitu a systémovú hierarchiu priestranstiev.

Manuál sa, naopak, nevenuje takému prostrediu, ktoré nevykazuje známky priestranstiev vo vzťahu k ich potenciálnemu obývaniu, ako je napríklad železničný tunel, rýchlostná komunikácia, diaľnica, podzemné parkovanie a podobné, avšak môže pracovať s ich blízkymi priestranstvami a ich prestupami.

Cieľ Cieľovými kvalitami rozumieme súbor takých kvalít, ktorých je v rámci navrhovania nových a úprave existujúcich priestranstiev nutné dosiahnuť.

Poloha Nitry v rámci Slovenskej republiky a v rámci Nitrianskeho kraja. Nitra je krajským mestom pre 674 306 obyvateľov a územie s rozlohu 6 343 km².

Sú nimi predovšetkým

- kvalita ekosystémových služieb priestranstiev
- kvalita kompozície priestranstiev, kvalita väzieb využitia a priestranstiev
- kvalita pohybu v priestranstvách
- kvalita historického kontextu priestranstiev
- kvalita charakterového rozlíšenia priestranstiev
- kvalita detailu priestranstiev
- kvalita užitia priestranstiev

Kvalitou ekosystémových služieb priestranstiev chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú posilneniu zásobovacích, kultúrnych, regulačných a podporných kategórií ekosystémov. Ide o prejav prírodnej zložky prostredia a jej priamej interakcie s užívateľmi priestranstiev. Napríklad o schopnosť zadržiavania vody, podporu biodiverzity, ochranu prírody, riešenie záplav, produkcie alebo estetické, rekreačné a duchovné hodnoty a ďalšie.

Kvalitou kompozície priestranstiev chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú rozvinúť a ctiť skladbu osídlenia. Ide o prejav kontinuity tvorby mesta a jeho skladobnosti. Je to napríklad ctenie stavebných

významových dominánt, väzby na druhy štruktúr zástavby, primerané priestorové parametre priestranstiev, navrhované s ohľadom na tieto i programové skutočnosti i systematické zaradenie priestranstva a ďalšie.

Kvalitou väzieb využitia a priestranstiev chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú previazanosťou jednotlivých častí komerčnej a občianskej vybavenosti s priestranstvami. Ide o prejav väzieb v rámci ich orientácie na priestranstvá, náplne i spätnej väzbe týchto častí. Ide napríklad o previazanie vnútorných priestranstiev areálov a ich nástupných priestranstiev, priestupnosti vo vzťahu k režimovým opatreniam a vzťahu k významu objektov a ďalšie.

Kvalitou pohybu v priestranstvách chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú podpore rôznych druhov pohybu. Ide o reflexiu celkového dopravného systému mesta v priestranstvách. Napríklad o správne riešenie radenia profilu ulice, jej základnej geometrie alebo rozloženia vo vzťahu k druhom pohybu, umožnenia primeranej miery obsluhy územia k rôznym skupinám užívateľov, ich spôsobu pohybu tak, aby nevytvárali účelovo

bariéry pre iné druhy pohybu, pokiaľ to nie je zadaním riešenia priestranstva a ďalšie.

Kvalitou historického kontextu priestranstiev chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú reflexii obdobia ich vzniku. Ide o správne nastavenie rozsahu a primeranosti tejto reflexie vo vzťahu k súčasným potrebám užívateľov priestranstiev i ochrane hodnôt týchto celkov prostredí. Ide napríklad o ctenie princípov tvorby priestranstiev historických častí, prípadne reflexia pôvodného zámeru kompozície historicky cenného súboru, pokiaľ sú k nemu známe podklady, prípadne koncepcie (predovšetkým cenné súboru 20. storočia) a väzby na tento druh priestranstiev a ďalšie.

Kvalitou charakterového rozlíšenia priestranstiev chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú určeniu charakteru lokality. Ide o prvky napomáhajúce v orientácii a hierarchii priestranstiev špecifickou kombináciou detailu a užitia. Napríklad dostrednosť jednotlivých priestranstiev v rámci štruktúry osídlenia, väzieb tejto hierarchizácie a ich prejavu v riešení usporiadania priestranstiev a ďalšie.

Kvalitou detailu priestranstiev chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú zvýšeniu primeranosti využitia prostriedkov detailu k druhu priestranstva. Ide o správne určenie vhodného detailu vo vzťahu k riešenému územiu a pozícií v systéme priestranstiev. Ide napríklad o výber povrchov, mobiliára i jeho rozmiestnenie, výber odpovedajúcej druhovej skladby výsadby, výber vhodného druhu materiality (a ich rozvrhu u povrchov), ich energetických náročností a životnosti jednotlivých častí detailu a ďalšie.

Kvalitou užitia priestranstiev chápeme také opatrenia, ktoré napomáhajú rôznorodosti, spojitosti a inkluzívnosti užitia priestranstiev. Ide o systematickú podporu mäkkými i tvrdými nástrojmi, prípadne inými druhmi generelov a stratégií i aplikáciu pravidiel usporiadania detailu v priestranstvách podľa žiadaných skupín užívateľov. Ide napríklad o pravidlá dočasnosti užitia i pocit bezpečia, bezbariérovosť, správne umiestňovanie pripájacích bodov či vizuálny smog a ďalšie.

Rozsah Riešeným územím je obec Nitra v celom svojom rozsahu. Popis jednotlivých častí celku a ich

výskum sa týmto územím zapodieva s ohľadom na popis ich dopadu na definované priestranstvá. Nerobí si nárok byť komplexným popisom všetkých častí mesta a orientuje svoju pozornosť na popis jednotlivo definovaných tém. Zároveň to ale neznamená, že sa popis jednotlivých častí manuálu vyhýba komentovaniu ich dopadov na riešenie priestranstiev ako celkového nimi ovplyvneného systému.

Výskum Získavanie, spracovanie a interpretácia dát prebiehalo v prvej polovici roka 2021. Zachytáva tak stav a skutočnosti k tomuto dátumu. Ide predovšetkým o popis stavu prvkov, vecí a diania vo vzťahu k priestranstvám.

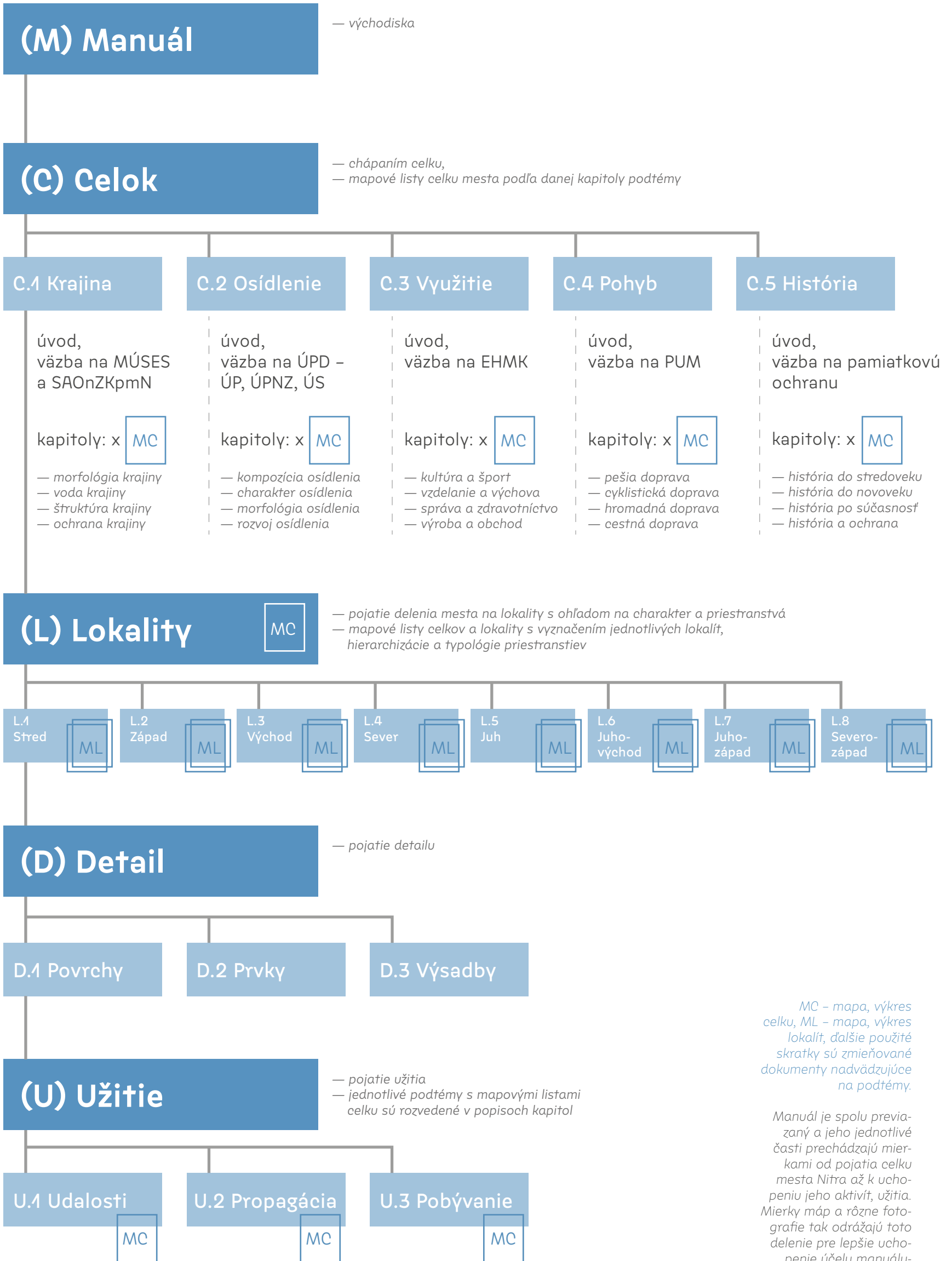
Mimo historických rešerší, územne plánovacích činností a dokumentov od začiatku 20. storočia, s najpočetnejším zastúpením dokumentov druhej polovice 20. storočia, existujúcich dokumentov a dátových sád mesta bolo prevedené i miestne šetrenie, ktoré pokrylo veľkú škálu priestranstiev a miestne pokrylo územia Nitry i blízkeho okolia. Prieskum vo vzťahu pokrytia maximálneho množstva územia, avšak uchopiť jeho zažitie, mierku a sklonitosť, prebiehal peším a cyklistickým pohybom v rámci riešeného

územia. Spracované dáta multiodborovou optikou v svojej kombinácii popisujú javy vo vzťahu k priestranstvám a snažia sa ich interpretovať do ucelených blokov informácií, ktoré by mali napomôcť k vytvoreniu kvalitnej návrhovej časti manuálu. Kapitoly tak formujú témy celku, ktoré sú základným podkladom pre lokalizáciu lokalít a častí lokalít. Toto charakterové delenie je základným rozvrhom pre návrhovú časť manuálu.

Členenie Členenie manuálu je hierarchicky radené od pohľadu na celok až k jeho detailu a následne popis ťažšie uchopiteľných aktívnych zložiek priestranstiev. Hlavnými časťami sú *Manuál, Celok, Lokality, Detail a Užitie*. Tieto jednotlivé časti obsahujú svoje špecifické kapitoly, ktoré ich postupne približujú a spodrobňujú.

Ciel' analytickej časti Nitra viditeľná je vytvoriť východiská pre nadväzujúcu návrhovú časť manuálu. Každá časť manuálu tak odkazuje na javy, ktorým je nutné venovať pozornosť v návrhovej časti. Tieto časti sú označené symbolom

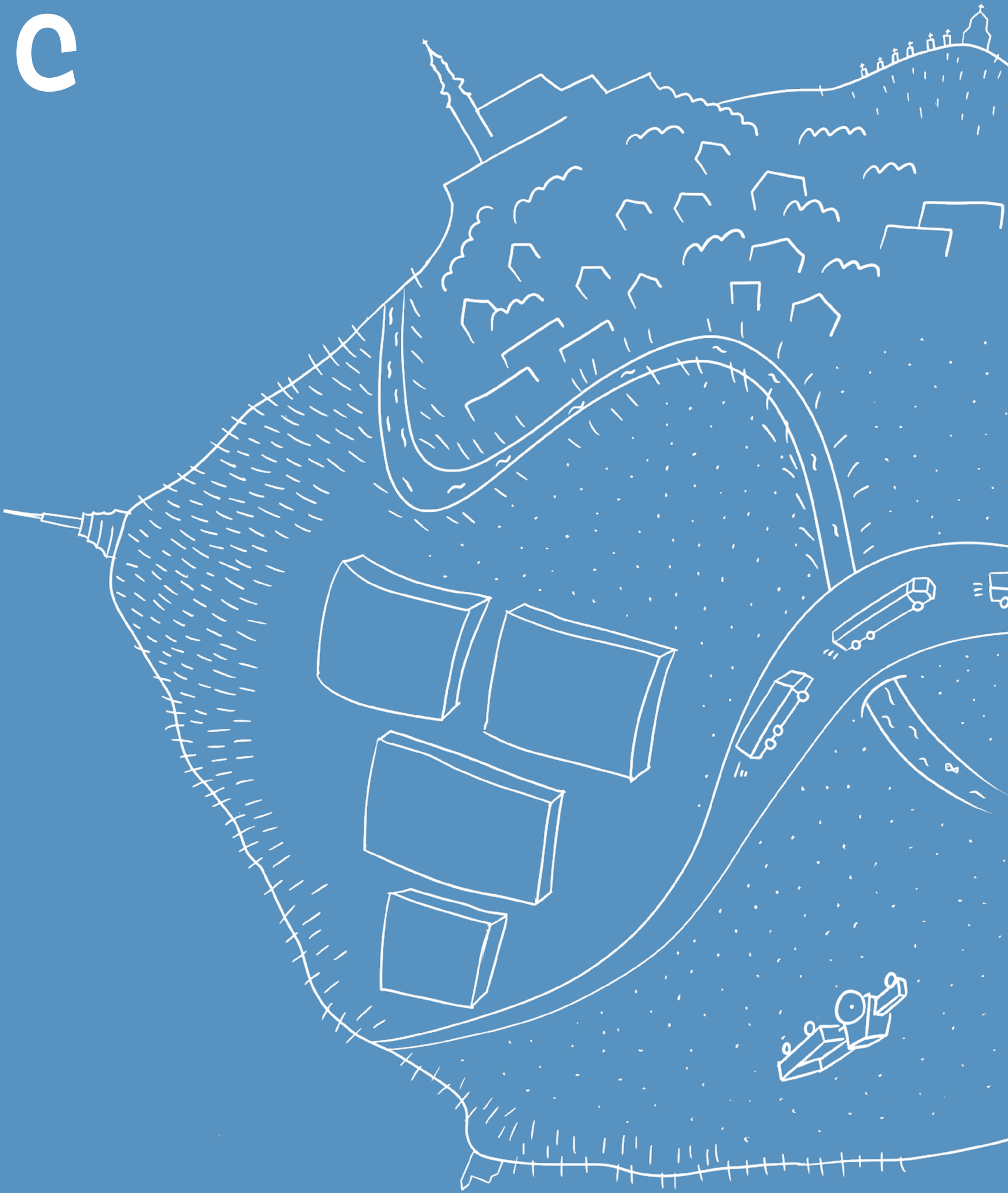

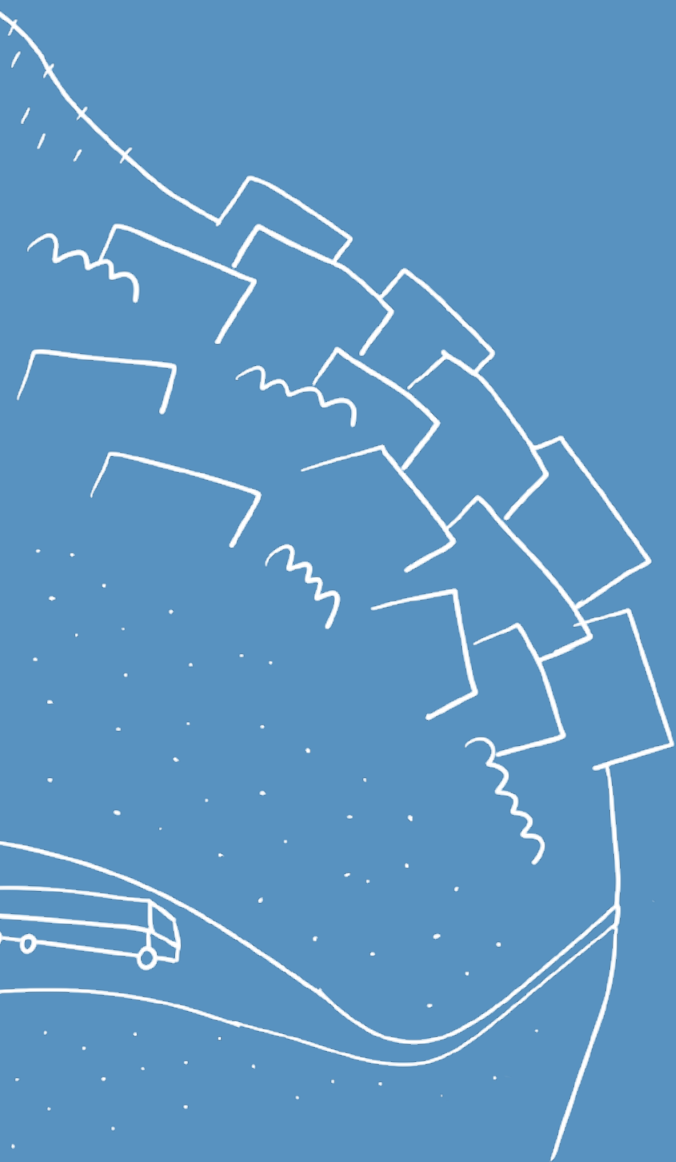

MC – mapa, výkres celku, ML – mapa, výkres lokalít, ďalšie použité skratky sú zmieňované v dokumentoch nadväzujúcich na podtémy.

Manuál je spolu previazaný a jeho jednotlivé časti prechádzajú mierkami od pojatia celku mesta Nitra až k uchopeniu jeho aktivít, užitia. Mierky máp a rôzne fotografie tak odrážajú toto delenie pre lepšie uchopenie účelu manuálu.

c

CELOK popisuje previazanosť a zložitosť vzťahov a väzieb Nitry. Takej Nitry, ako ju vidíme so svojimi kladmi i zápormi s ohľadom na jej budúcnosť. Na celok nazeráme ako na komplexný systém prelínajúcich sa vrstiev fyzického prostredia, života v ňom a jeho historických väzieb. Vrstvy tento celok ponímajú zo svojho pohľadu. Pohľad krajiny, osídlenia, využitia, pohybu a histórie Nitry vytvára otázky pre smerovanie a riešenie priestranstiev Nitry. Celok tak popisuje mesto Nitra ako previazané a živúce prostredie.

Celok pracuje s celým správnym územím Nitry. Hlavným organizačným princípom je práca s jeho vrstvami a ich delením. Tieto vrstvy odrážajú stavové i návrhové vrstvy rôznych dokumentov mesta Nitra, s prevahou podkladov k zastavanému územiu (vrátane území určených na zastavanie).

Ako chápeme celok? Celok je komplexným uchopením správneho územia Nitry. Ide o rozoznanie jednotlivých častí prostredia, chápania ich rozhraní a vzťahov v rámci tohto územia. Celok je tvorený vrstvami, ktoré spolu fungujú synergickým spôsobom, pričom niekedy sa vzájomne limitujú či podporujú. Celok a jeho vrstvy interpretujú hlavne vzťah k priestranstvám.

Celok v širšej krajine môže mentálne presahovať hranice riešeného územia vo vzťahu k širším väzbám územia, hlavne s ohľadom na nadväzujúce zastavané územia alebo krajinné priestranstvá, dôležité pre interpretáciu celku. Niektoré časti celku sa vo vzťahu k veľkosti správneho územia Nitry nedajú pojať vnemovo – jedným pohľadom (najbližšie je tomu výstup na Zobor) a ich vzájomnému porozumeniu či sprostredkovaným väzbám napomáha práve obdobné pojetie jeho jednotlivých vrstiev ako živúcej štruktúry.

Vrstvy Vrstvou chápeme previazaný súbor tematických informácií a dát o riešenom území. Súbor je koncipovaný takým spôsobom, aby čo najširšie vo vzťahu k priestranstvám postihol danú vrstvu v kapitolách. Každá vrstva je delená na 4 – štyri kapitoly. Každá vrstva pokrýva celistvo celé riešené územie. Napríklad vo vzťahu previazania štruktúry krajiny nezastavaného a zastavaného územia a podobne u ostatných vrstiev. Základné vrstvy celku sú *Krajina, Osídlenie, Využitie, Pohyb* a *História*.

Krajina je z pohľadu celku uchopená ako zaznamenanie stavu i výhľadu štruktúry krajiny jej ochrany, prípadne výber jej ohrození.

Osídlenie je z pohľadu celku uchopené ako zaznamenanie stavu i výhľadu štruktúry osídlenia i zaznamenanie skladobnosti prostredia osídlenia.

Využitie je z pohľadu celku uchopené ako zaznamenanie stavu i výhľadu využitia vo vzťahu na občiansku, komerčnú vybavenosť a pracovné príležitosti.

Pohyb je z pohľadu celku uchopený ako zaznamenanie stavu i výhľadu jednotlivých základných skupín druhov pohybu.

História je z pohľadu celku uchopená ako popis zvolených historických

etáp a ich stôp vo vzťahu k potenciálnym prínosom pre priestranstvá, prípadne pre špecifikovanie hodnôt k ochrane.

Vrstvy tak podávajú komplexnú výpoveď vo vzťahu k riešeným priestranstvám. Ich rozvinutím na kapitoly a komentovaniu jednotlivých javov vyplývajúcich z danej vrstvy získavame vrstvu spätnej väzby, ktorú je nutné vo vzťahu k návrhovej časti riešiť. Nie však na úrovni danej vrstvy, ale uchopenia daností a práce s nimi vo vzťahu k riešeniu priestranstiev.

Väzba Na jednotlivé vrstvy sa viažu platné dokumenty a stratégie mesta Nitra. Pre všetky vrstvy platí väzba na platné územnoplánovacie dokumenty v duchu jednotlivých vrstiev. Špecificky sa potom prejavujú väzby ostatných dokumentov (prípadne spresnenia územnoplánovacích dokumentov a podkladov).

Krajina sa viaže predovšetkým na výkres *Ochrana prírody a tvorba krajiny, územného plánu (SAN-HUMA'90 s.r.o., 2018)* a ďalšie dokumenty v spojitosti s ochranou prírody, informácie o stave krajiny a ďalšie.

Osídlenie viaže predovšetkým na dokumenty *Územný plán mesta Nitra* v znení zmien a doplnkov č. 1–6

Delenie Nítry na jednotlivé katastrálne územia v rámci mesta. Toto delenie ukazuje zložitosť jej územia i histórie. Mesto Nitra má k roku 2020 76 028 obyvateľov s územím 100,5 km².

(SAN-HUMA'90 s.r.o., 2018), spracované územné plány zón, územné štúdiá a ďalšie dokumenty v spojitosti s územným rozvojom mesta Nitra.

Využitie viaže predovšetkým na dokumenty *Stratégia rozvoja kultúry, kreatívneho priemyslu a kultúrneho cestovného ruchu v Nitre (2021–2031)* (ONplan lab, s.r.o., 2020), *Nitra 2026 Európske hlavné mesto kultúry (Tím Nitra 2026, 2020)* a ďalšie dokumenty v spojitosti s rozvojom využitia.

Pohyb viaže predovšetkým na dokument *Plán udržateľnej mobility (AF-CITYPLAN s.r.o., 2020)*, *Stratégia prístupnosti mesta Nítry pre všetkých (kolektív mesto Nitra a Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska 2019)* a ďalšie dokumenty, v spojitosti s rozvojom pohybu.

História viaže predovšetkým na dokument *Pamiatková rezervácia Nitra Aktualizácia zásad ochrany* (Ing. arch. Eva Gažiová, Ing. Darina Ulrychová, CSc., Mgr. Peter Bisták, 2017), *Centrálne mestská zóna 2014 – v znení zmien a doplnkov č. 1 (BOGÁR, KRÁLIK, POLYÁK, URBAN, 2011)*, historické mapovanie, zoznamy pamiatok a ďalšie dokumenty v spojitosti s ochranou kultúrneho dedičstva.

Vzťahy Širšie vzťahy územia Nítry sú dané jej polohou v krajine i systémom osídlenia Slovenska. Ostatné vrstvy celku sú potom už len významovou a infraštruktúrnou podporou tejto danosti.

Samotná Nitra neexistuje izolovane a v okrajových častiach svojho územia nadväzuje na okolitú krajinu, osídlenie nadväzujúcich obcí s vlastnými prioritami rozvoja – niekedy idúcich proti koncepcii Nítry. Je spádovým i správnym centrom využitia, koncentruje pohybu v širšom okolí a je jadrom historického osídlenia celého regiónu. Najsilnejšie sa tieto väzby prejavujú vo vzťahu k obciam Lužianky, Nitrianske Hrnčiarovce a Ivanka pri Nitre. Tieto obce svojím zastavaným územím priamo nadväzujú na zastavané územie Nítry a tvoria s ním tak jeden hmotný celok predovšetkým vo vzťahu k obsluhu územia, prípadne budúcim stavbám tejto obsluhy.

Z hľadiska krajiny sa Nitra nachádza na nábehu Tribeča u konca Podunajskej pahorkatiny. Hlavný tok rieky Nitra ju potenciálne preväzuje so širším krajinným okolím. Daný morfológický útvar je tiež Chránená krajinná oblasť Ponitrie, ktorý je dôležitý pre širšie krajinné okolie a prepája celok rekreačne smerom na Vtáčnik a ďalej smerom k Veľkej Fatre a Nízkym Tatram.

Z hľadiska osídlenia ide o šieste najväčšie mesto na Slovensku, ktoré dopĺňa prilahlá aglomerácia niekoľkých obcí. Najbližším obdobne veľkým mestom je Trnava (do 50 km) a nasleduje Bratislava (do 100 km). Vďaka dobrej dostupnosti hlavného mesta Bratislavy je v okolí riziko výskytu suburbanizačných tendencií nielen kvôli dostupnosti Nítry, ale i Bratislavy.

Z hľadiska využitia ide o krajské mesto, správne centrum, centrum širšej vybavenosti so Slovenskou poľnohospodárskou univerzitou a ďalšími univerzitami. Mesto kandiduje na *Európske hlavné mesto kultúry 2026*. Jedinečným v tomto kontexte je areál veľtrhov výstaviska Agrokomples so svojou rozlohou a parkovou úpravou v pešej dostupnosti centra dopĺňujúci význam univerzity.

Z hľadiska pohybu ide o mesto s dobrým cestným napojením na rýchlostnú cestu R1 a budúcu rýchlostnú cestu R8. To znamená dobré spojenie Trnava–Bratislava i smer Banská Bystrica. Je taktiež obsluhovaná pomalším železničným prepojením Nové Zámky–Leopoldov/Topoľčany s navrhnutým priamym prepojením na Šaľu/Bratislavu.

Z hľadiska histórie ide najstaršie písomne doložené mesto na Slovensku. Je dokladom širšieho aglomeračného osídlenia mikroregiónu už v 7.–6. tisícročí pr. n. l.. Nitra je tiež centrom prvého väčšieho štátneho usporiadania a odkazom pre legitimitu Slovenskej štátnosti.

Metóda Dané dáta a informácie interpretujeme a dávame do spojitostí. Spojitosť je volená podľa toho, aké informácie chceme vzťahmi dát zobrazíť pre danú kapitolu. Kapitoly tak neraz koncentrujú rôzne spektrum dát a informácií z rôznych dokumentov.

Rešpektujeme existujúce dokumenty a stratégie mesta Nitra, ich schválenú podobu dopĺňujeme o celkovú vrstvu interpretácie vo vzťahu k priestranstvám i jednotlivým dokumentom a stratégiám medzi sebou.

Vo vzťahu k niektorým vrstvám boli využité historické a archívne dokumentácie pre identifikáciu hodnotných celkov a popis, prípadne určenia vývoja krajiny a osídlenia. Ďalej boli využité dáta pocitového mapovania *Pocitová mapa – Nitra (Atrium Architekti, 2018)*, metodika *Metodika k dokumentácii, výskumu a památkovej ochrane panelových sídlíšť (Rostislav Švácha a kolektív, 2017)*, dáta publi-

kácie *Krajina Nitra a jej okolia Úvodná etapa výskumu (Juraj Hreško, Zuzana Pucherová, Ivan Baláž a kol., 2006)*.

Mapová časť celku je zobrazená v kontexte jednotlivých vrstiev na celom formáte manuálu s grafickou mierkou. Je tak čiastočne vidieť vzťahy s nadväzujúcimi územiaми. Niektoré dátové sady neboli kompletne, a preto sú použité ich časti. Samotné kapitoly sú následne podoprené obrazovými časťami zmieňovaných väzieb dokumentov, ako i fotodokumentáciou z miestneho šetrenia, ktoré dokumentujú fragmenty väčších systémov javov, prípadne popisujú ich riešenia vo vzťahu k riešenej kapitole a priestranstvám obce. Na základe miestneho šetrenia sú aplikované i výsledky pozorovaní pohybov, väzieb a komponovania osídlenia.

Pri návšteve mesta prebehlo niekoľko sedení s rôznymi odborníkmi mesta. Jednotlivé podnety boli pokiaľ možno zapracované. Smerovanie i určenie manuálu bolo konzultované spolu so smerovaním jeho cieľov. Boli využité podklady participácie a zberu dát zo zmieňovaných stratégií a dokumentov.

Z pohľadu interpretácie týchto vrstiev celku a ich nenávrhovej polohy sa táto vrstva tak výrazne ne-

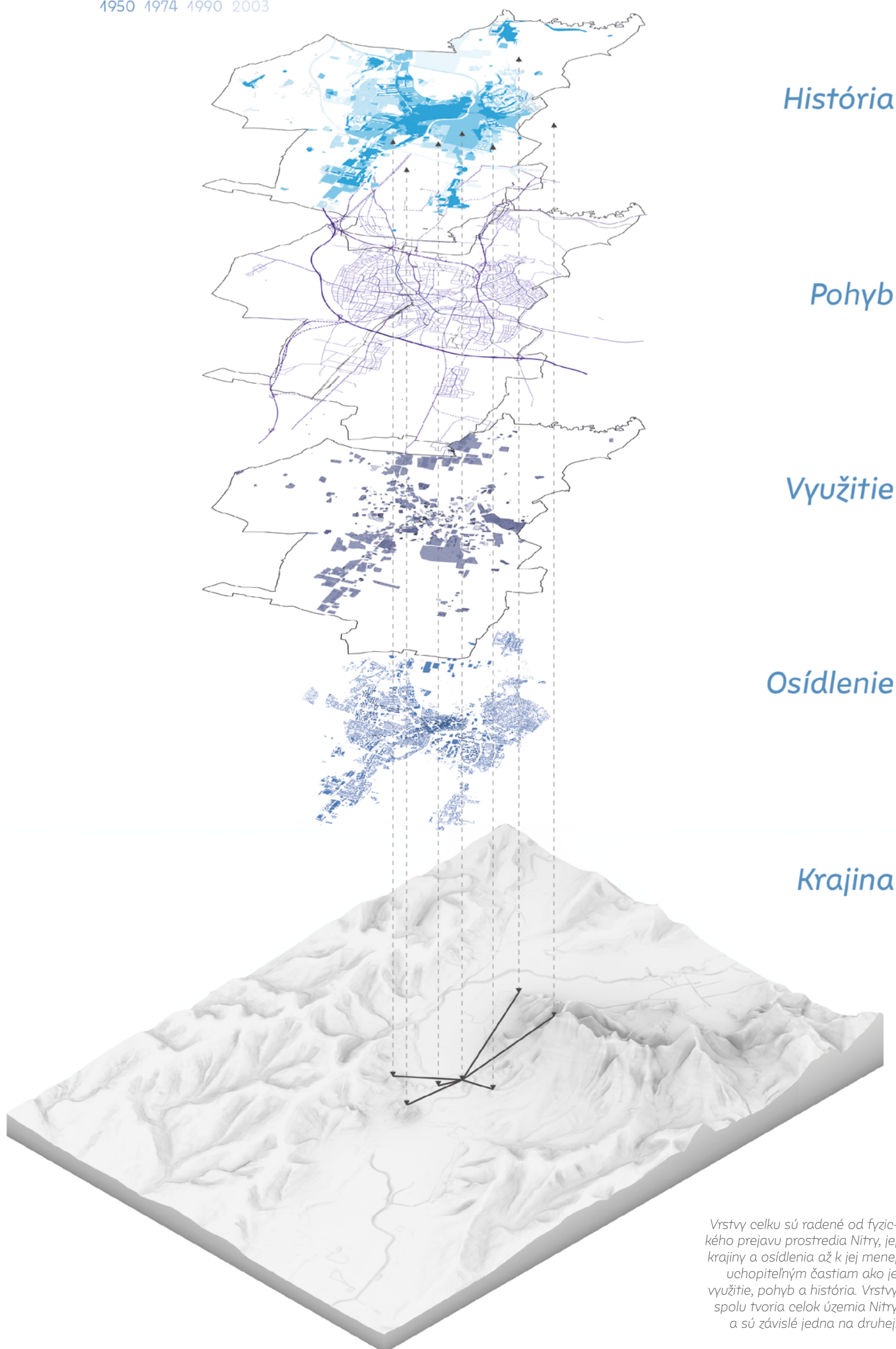
prejaví v návrhovej časti vo vzťahu k tendenciám zmien, ktoré náležia inému druhu územnoplánovacej dokumentácie. Pokiaľ by tento manuál svojou časťou odporoval záväzným dokumentom, prípadne normám, je táto časť manuálu neplatná.

Interpretácia celku v jeho jednotlivých vrstvách a ich kapitolách dáva otázky vo vzťahu k cieľovým kvalitám priestranstiev, na ktoré bude návrhová časť manuálu hľadať odpoveď.

Cieľ Cieľ celku je vytvoriť celomestské vrstvy pre interpretáciu lokálneho členenia mesta Nitra a chápanie kontinuity i systému priestranstiev v celomestskom kontexte. Takto vytvorené vrstvy napomáhajú k lokalizácii lokalít a častí lokalít.

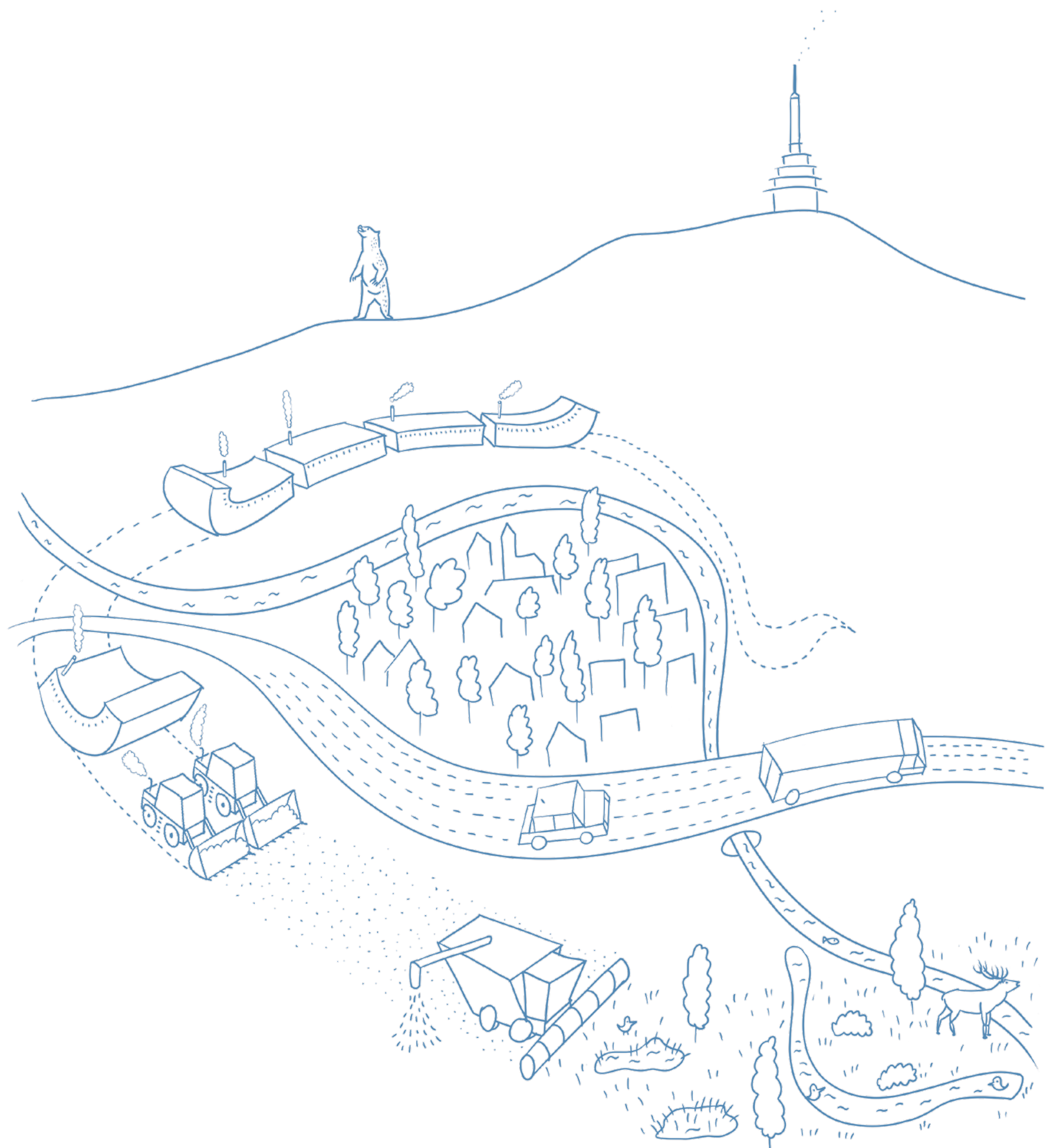

1950 1974 1990 2003

Vrstvy celku sú radené od fyzického prejavu prostredia Nitry, jej krajiny a osídlenia až k jej menej uchopiteľným častiam ako je využitie, pohyb a história. Vrstvy spolu tvoria celok územia Nitry a sú závislé jedna na druhej.

Krajina Nitry je zranená. Mimo chránené oblasti krajiny a veľké množstvo parkových priestranstiev v zastavanom území mesta, štruktúra krajiny a jej prepojení takmer neexistuje. Morfológicky bohatú krajinu ďalej ohrozuje extenzívne poľnohospodárstvo i stavba priemyselných celkov v údolnej nive rieky Nitra.

KRAJINA Nitry je plná kontrastov. Pýši sa titulom najzelenšieho slovenského mesta – a naozaj ním je. Problém nastane pri vstupe do voľnej krajiny. Prvým problémom je už samotný vstup alebo priestupnosť štruktúry krajiny pre človeka i živočíchov. Je tak novodobá Nitra nedobytná za svojou hradbou ciest, alebo je len nimi uväznená?

Rekreačný potenciál krajiny je nedozierny a rastúce svetové trendy vo využívaní priestranstiev ukazujú, že priestupnosť krajiny je zásadným smerovaním vo vzťahu k priestranstvám osídlenia. Toto vymedzenie je, samozrejme, orientačné a nutné pre naše uvedomenie rozhraní. Krajina by však mala prechádzať cez naše prostredie, minimálne tak ako my a naše cesty prechádzame cez krajinu. Tak ako máme v meste miesta, máme body a jadrá v krajine. Tie je nutné vytvárať a fungujúce obnovovať – všetko s ohľadom na hodnoty krajiny.

Takto vzniká základná premisa pre využitie systému ekosystémových služieb, ktoré sú pre priestranstvá zásadné. Od základných zabezpečovacích služieb získavania obživy, cez regulačné, napomáhajúce nám s povodňami, zdravím alebo klímou

priestranstiev, podporné, ktoré pomáhajú prírodným procesom a udržaniu jej diverzity, až ku kultúrnym, ktoré využívame pre rekreáciu, estetické potešenie, vzdelanie či duchovné obohatenie.

Každý z nás tak krajinu potrebuje – niekto okrajovo a niekto si bez nej nevie predstaviť ani chvíľu a hľadá miesta, aby jej bol blízko, sľahuje sa za ňou a potom sa do mesta vracia kvôli zbytku. Mali by sme teda hľadať také spôsoby a náplň priestranstiev a ich prepojenia, aby ľudia nemuseli kvôli svojim potrebám ničieť krajinu ešte viac, ale aby krajina prišla za ľuďmi a pomohla ich prepojiť.

Mala by byť blízko i dostatočne ďaleko, keď je potrebné vyjsť na prechádzku alebo celodenný výlet spojený s priateľskou debatou. Mala by sa zaoberať bez veľkých nárokov, aby mesto na ňu nevynakladalo prostriedky navyše, ale pomáhalo jej generovať hodnoty od spokojných obyvateľov, po rozbehnutie environmentálneho rozvoja pomocou správneho riadenia procesov údržby.

Vytváranie si krajinného zázemia pre náš život je tak nutnosťou. Priestranstvá sú schopné byť nositeľom týchto ideí ako jednej z ich vrstiev.

Morfológia nám hovorí o bohatosti krajinného členenia až k okraju kam vidíme. Voda o dejoch, ktoré ju pomohli utvoriť i pomáhajú so základným prírodným rozvrhom všetkého živého. Na tento rozvrh sa viaže jej kostra, štruktúra, ktorá hovorí o väzbách i jednotlivých prvkoch, ktoré ju tvoria. Ochrana je záväzkom ľudskej vôle prežiť v súčasnom období klimatických zmien a ochrániť rôznorodosť tejto planéty.

Krajinu chápeme ako jeden celok a Nitra je jeho súčasťou. Je nutné preto hľadať cesty ako z toho „von“ a späť „dnu“, s krajinou v ucelenom previazanom krajinnom systéme, slúžiacom ľuďom pomocou ekosystémových služieb, ktoré pomôžu krajine a jej obyvateľom, aby ona mohla pomôcť časom nám, *zelenému mestu*, keď to bude potrebovať.

Sedem legendárnych pahorkov spolu s mnohými inými definujú bohatosť morfológie krajiny Nitry. Jej vizuálna dramatickosť sa prejavuje v kontraste rovinnej údolnej nivy rieky Nitra a prevýšenia Tríbeča až cez 400 m v silných rozpoznateľných vedutách mesta, ktoré doplňujú skryté údolia drobných potokov.

C.1.1

MORFOLÓGIA KRAJINY

Terén Nitry a jeho dramatickosť vytvára jeden z hlavných dojmov z priestranstiev Nitry. Pahorky, ktoré tvoria mesto – Hradný vršok, Výšok, Martinský vrch, Šibeničný vrch, Kalvária, Zobor a Dražovce — sú len časťou bohatej morfológie. Medzi ďalšie základné vrcholy je nutné zmieniť Lupku, Katrušu, Janíkovský kopec, Malú Skalku, Pliešku, okrajový Veľký Bahorec a menej nápadné vrcholy ako sú Tri kopce, Veľký Cér a nenápadnú Klokočinu. Výškové rozpätie územia je približne od 110 m n. m až k 590 m n. m.

Za túto bohatosť môže streť Tríbeča ako krajinného celku Fatransko-tatranskej oblasti s Podunajskou pahorkatinou ako krajinného celku Podunajskej nížiny. Vrcholy stredu mesta boli práve dotvorené činnosťou vody na strete týchto celkov.

Dôležitým prejavom tejto skutočnosti je, že niektoré lokality Nitry sú akoby skryté, oddelené od hlavného vizuálneho priestoru okolo rieky Nitra. Konkrétne sú to Šúdolská dolina definovaná zárezom toku Šúdol od Klokočiny a dolina Cabajského potoka definovaná Cabajským potokom a tokom Cedron v strete vrcholov Klokočina, Tri kopce a Cedron.

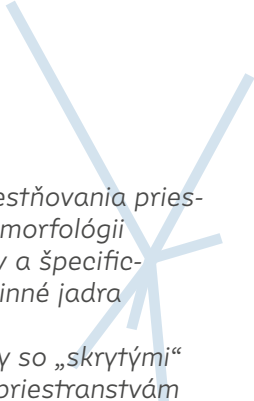
Vizuálny kontakt s dominantou mesta, teda Hradným vrškom, je pre

nitrianske priestranstvá zásadný. Vďaka vizualizácií oblasti viditeľnosti na základe dát reliéfu (i s objektmi) je vidieť reálnu viditeľnosť i vykreslenie osí a častí priestranstiev „vidiacich“ na Hradný vršok. Ukazuje sa vzťah vizuálnej väzby s rozmiestnením osídlenia i viditeľnosť jeho jednotlivých svahov a krajinných priestranstiev. Samozrejme, platí to i obrátene a celá údolná niva i so svahmi je z Hradného vršku dobre zrejmá.

Obdobné funguje i pre ostatné vrcholy, ktoré v jednotlivých častiach kde nie je priamy kontakt s vizuálnou väzbou na Hradný vršok pomáhajú v orientácii vo verejných priestranstvách. Ide predovšetkým o vrch Kalvária, Šibeničný vrch a Dražovce. Špecificky Dražovce ako najzápadnejší vrchol dominujú celej severozápadnej časti i širšiemu okoliu.

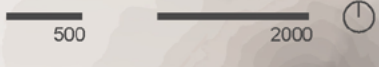
Morfologická bohatosť sa prejavuje i vo veľkom množstve skalných útvarov, jaskýň a previsov, ktoré pravdepodobne napomohli prvým osídleniam tejto časti Slovenska. Špecifickou časťou morfológie sú terénne úpravy urobené ľudskou činnosťou, vytvárajúce špecifické situácie „zakopanej alebo vystúpenej“ občianskej vybavenosti na zárezoch a platformách priestranstiev. Najviac je to

zrejmé v lokalite Západného svahu (nábehu Klokočiny). Týmto zárezom sekunduje úprava rieky, jej nadväzujúcej mokrej časti a úprav okolo rýchlostných ciest.

- *ctiť dedičstvo umiestňovania priestranstiev vo vzťahu k morfológii*
- *využívanie vrcholov a špecifických útvarov ako krajinné jadra priestranstiev*
- *pracovať špecificky so „skrytými“ údoliami vo vzťahu k priestranstvám*
- *pracovať s vizuálnou orientáciou priestranstiev na morfologické dominanty okolia*
- *pracovať so špecifickými umelými zárezmi a plošinami priestranstiev*

- výškové úrovne po 20 m
- zářezy, násypy
- vrchol, výška
- skalný útvar
- jaskyňa
- hlavné oblasti viditeľnosti Nitranskeho hradu/Hradného vrchu

Zregulovaná rieka
Nitra je už iba
odleskom pôvodnej
riečnej krajiny, ktorá
stvorila výbežok
Horného mesta
i rozľahlé močariská
dnešnej Chrenovej.
O to viac je dôležité
chrániť drobné toky
či zvyšky tejto riečnej
nivy rieky so stopami
mŕtvych ramien
a zadržiavať vodu
v krajine i v mestských
povodiach.

C.1.2 VODA KRAJINY

Voda Nitry je bytostne spätá s morfológiou krajiny a je úvodným prvkom vytvárajúcim základnú sieť pre štruktúru krajiny. Voda je taktiež dôležitá pre historický vznik sídel a ich umiestnenia. Hlavnému toku rieky Nitra tak sekundujú drobnejšie prítoky, prípadne ramená Dobrotka s Jelšinou, Šúdol s Kajsianskym kanálom, Selenec s Hrnčiarovským a Štitárskym kanálom a ďalej Malá Nitra a Janíkovský kanál. Tieto toky tvoria prevládajúce povodie, ktoré je doplnené Cabajským potokom s Cedronom, ktoré sa k Nitre pripájajú až za Novými Zámkami.

Povodia zreteľne zrkadlia pôvodné katastrálne delenie, so svojimi odtokovými líniami ukazujú možné miesta bleskových povodní vo vzťahu k priestranstvám, prípadne vhodnému umiestňovaniu krajinných priestranstiev.

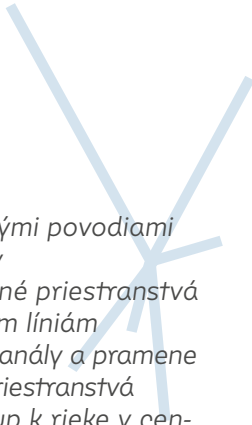
Názvy „tokov“ ako kanálov napovedajú umelej úprave kanalizácií Nitry, ktorá prebiehala v prvej polovici 20. storočia a dala tak možnosť na vznik nových lokalít mesta. Celý úsek využívajú dve haťe – Nitra a Dolné Krškany. Tieto riešenia napomohli k intenzívnemu poľnohospodárskemu využitiu, rozšíreniu osídlenia a jeho priestranstiev i kontrole záplav v riečnej nive rieky Nitra.

Regulácia vodných tokov zredukovala bohatú krajinnú štruktúru a z pôvodného bohatého meandrovania rieky nám ostali len vodné plochy mŕtvych ramien Hangóciok a Sihoti a dotvorené plochy Agrokomplexu. Pôvodná riečna niva je taktiež zásobárňou fosílnej vody ako zdroja v miestach bohatých stretov historických tokov. Ide predovšetkým o lokality Priemyselného parku Dražovce, Lúky a Davarčany. Niektoré zámery v podobe území určených k zastavaniu sú v strete záujmov s ohľadom k ochrane vodných zdrojov.

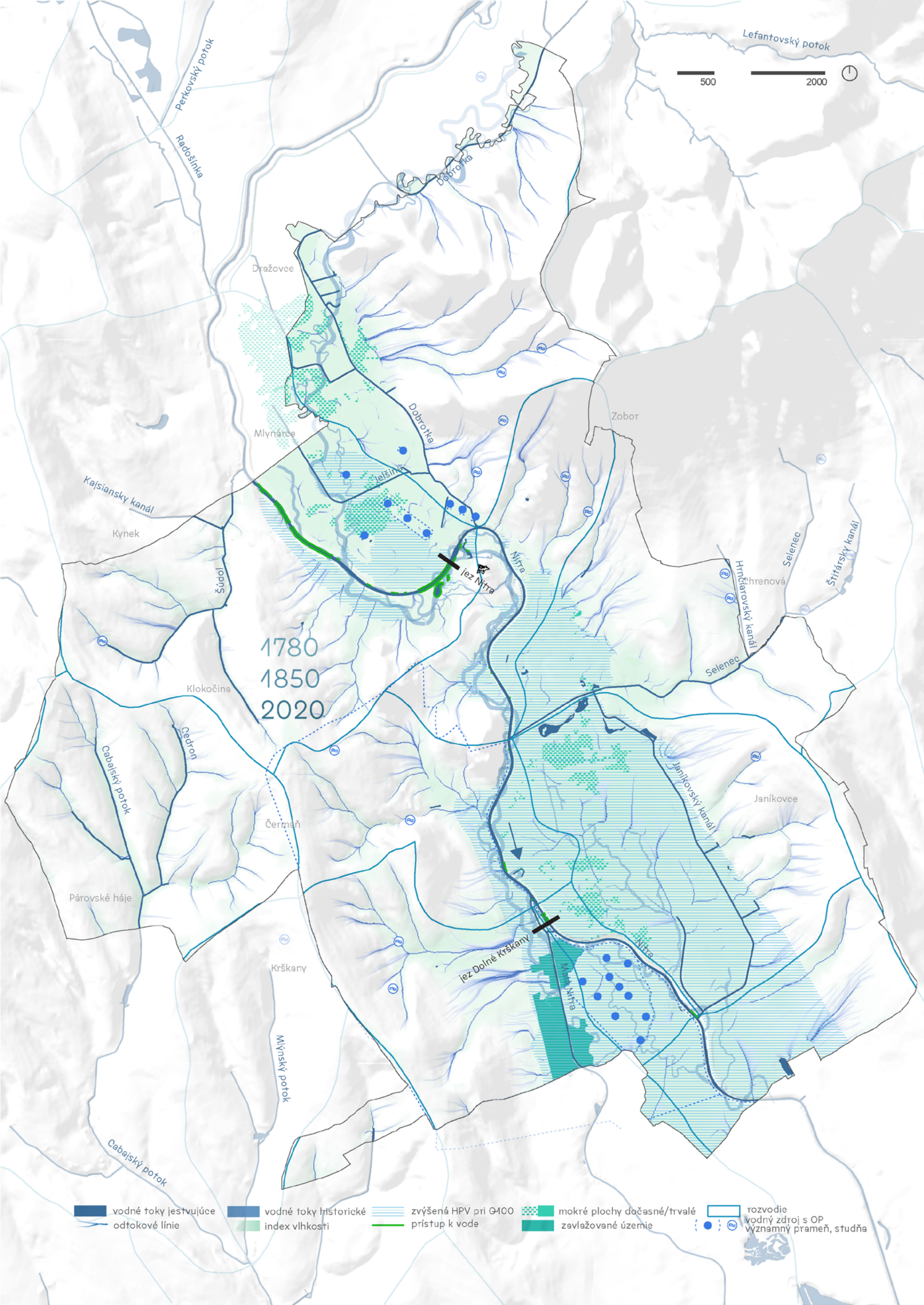
V tomto ohľade je nutné zmieniť i zvýšenú hladinu podzemnej vody, trvalo mokré oblasti a zavlažované územia. Táto skutočnosť ovplyvňuje parkovú bohatosť priestranstiev Chrenovej nešťastné ochranné riešenia parterov voči podzemnej vode.

Systém tokov dopĺňajú pramene, ktoré, podobne ako rieky, dali pravdepodobne vzniknúť niektorým častiam osídlenia, tie sú potenciálnymi jadrami krajinných priestranstiev a prvkami verejných priestranstiev.

Voda a prístup k nej je pre dnešné obytné mesto zásadný. Súčasná podoba nábreží toto nespĺňa a bude nutné vo vzťahu k priestranstvám a prístupu k vode s týmto fenoménom pracovať.

- pracovať s mestskými povodiami v rámci priestranstiev
- umiestňovať krajinné priestranstvá vo vzťahu k odtokovým líniam
- využiť vodné toky, kanály a pramene ako krajinné jadrá a priestranstvá
- rehabilitovať prístup k rieke v centre mesta i v širšom okolí
- využívanie historických stôp vodných tokov k práci s priestranstvami
- vytvoriť vzorový prístup k parteru a priestranstvám v údolnej nive rieky Nitra

500 2000

1780
1850
2020

- vodné toky jestvujúce
- vodné toky historické
- zvýšená HPV pri G400
- mokré plochy dočasné/trvalé
- zavlažované územie
- rozvodie
- vodný zdroj s OP
- významný prameň, studňa
- odtokové línie
- index vlhkosti
- prístup k vode

*Bohatosť, rozsah
a kultivovanosť
parkových
priestranstiev sídlisk,
pôvodných viníc,
vyvažuje absencia
štruktúry krajiny
mimo chránené
oblasti a zastavané
územie mesta. Je tak
vhodné chápať rieku
ako jednotiace
priestranstvo Nity,
spojnicu s krajinou i jej
chápanie ako miesto
naviazania obnovy
štruktúry údolnej nivy.*

C.1.3 ŠTRUKTÚRA KRAJINY

Krásy zelených nitrianskych sídlisk poznajú na celom Slovensku. Spojením so zástavbou pôvodných viníc a sádov vzniká mesto, kde sú všetky priestranstvá pomyselne „zelené“.

Parkové priestranstvá panelových sídlisk Chrenová ďakujú za svoju bohatosť založeniu takmer pred päťdesiatimi rokmi i množstvu podzemnej vody a údržby. Parkové priestranstvá Klokočina svoju menšiu bohatosť dobiehajú relatívnou blízkosťou údolí a Boriny a výhľadmi do krajiny.

Sídliská bytovej výstavby sú potom doplnené štruktúrou záhrad rodinných domov. Mnohé z nich vznikli na starých sadoch a viniciach, čo im dáva nezameniteľný charakter i nahradzuje chýbajúce šírky priestranstiev a ich výsadiet. Ide napríklad o časť lokality Starý Čermáň alebo takmer celú lokalitu Zobor a Kláštorne sedlo.

Tieto základné objemy organizuje sieť parkových priestranstiev so silnou alebo blízkou väzbou na rieku Nitra. Konkrétne časti lokalít Hangócky so starými ramenami rieky, Sihof ako pôvodný ostrov s hostincom, Predmostie a Brezový hájik ako predmostia rieky, Hradisko Martinského vrchu priamo napojené

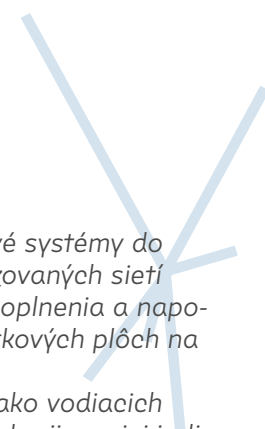
na predmostia, univerzita a jej predmostie s prepojením na Nábrežia mládeže a cez triedu Andreja Hlinku na vnútroblokové priestranstvá častí lokalít Chrenovej, Kalváriu cez časť Pod Kalváriou, Agrokomplex a celá lokalita Lúky s budúcim potenciálom. Všetky zmienené priestranstvá by mali byť voľne prístupné.

Dôležitou súčasťou tohto systému sú zmienené „vnútrobloký“ otvorených štruktúr bytovej zástavby. Ich vnútorné prostredia nabádajú k drobným aktivitám spojeným s mestským záhradkárčením. Zrejme je to najmä u blokov z obdobia socialistického realizmu a tzv. krásnej fázy – Chrenovej l.. Miesta mestského záhradkárčenia a drobných úprav obyvateľov pred svojimi domami dopĺňujú záhradkárske kolónie, sady a vinice.

Ďalej sú to špecifické časti – ako sú arboréta, botanické záhrady alebo priestranstvá areálov. Všetky zmienené časti sú potencionálnymi priestranstvami so špecifickým režimom.

Severné časti Nity sú pokryté lesmi. Tomuto bohatému strediu a severu sekunduje štruktúra krajiny riečnej nivy i blízkych svahov. Tá je pomerne chudobná až na pár stromoradií alebo ich zvyškov pozdĺž tokov, prípadne ojedinelých časti nezni-

čených intenzívnym hospodárením. Možnosťami na obnovu štruktúry krajiny s ohľadom na krajinné a verejné priestranstvá sú potom stopy starých historických ciest a ich obnovy, práca s vodou a biolíniami v krajine ako celku, vrátane hlavných krajinných osí a ich prepájanie do celkového systému parkových alebo krajinných priestranstiev pomocou stromoradií a iných riešení.

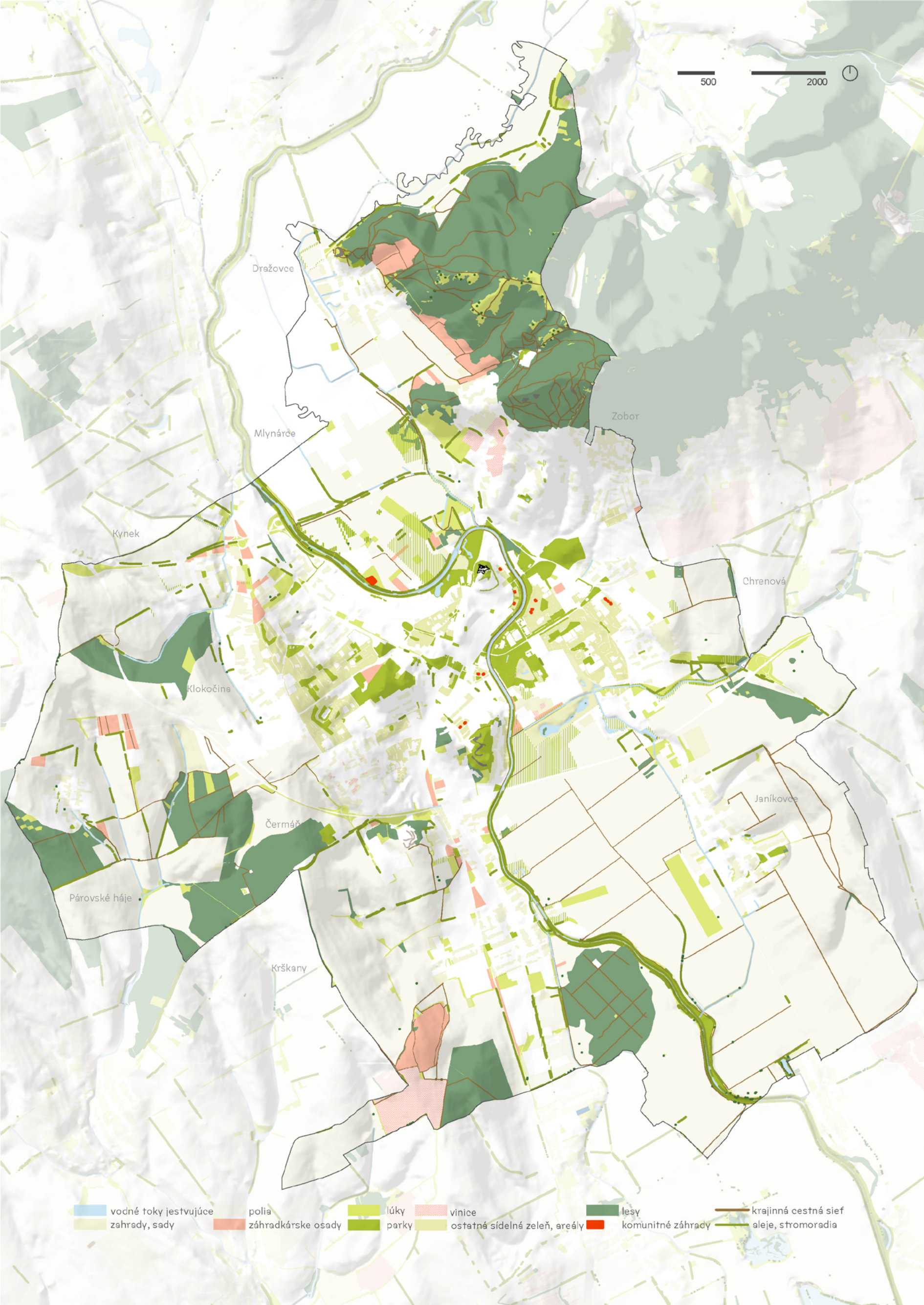

- prepájať jednotlivé systémy do funkčných hierarchizovaných sietí
- hľadať spôsoby doplnenia a napojenia areálových parkových plôch na celý systém
- využívanie tokov ako vodiacich prvkov pre štruktúru krajiny a jej jadier a priestranstiev
- podporovať rôznorodosť drobných výsadiet s ohľadom na komunitný život
- hľadať odlišnú polohu charakterov parkov a ich prepojenia pomocou rieky
- hľadať možnosti delegovania údržby vo vzťahu k využitiu priestranstiev

500

2000

vodné toky jestvujúce	polia	lúky	vinice	lesy	krajinná cestná sieť
zahrady, sady	záhradkárske osady	parky	ostatná sídelná zeleň, areály	komunitné záhrady	aleje, stromoradia

Ochranou krajiny
chránime seba.
Podpora odolnosti
krajiny, adaptačné či
mitigačné opatrenia,
zadržiavanie vody,
podpora biodiverzity
a ďalšie kroky môžu
napomôcť ako
časť opatrení proti
klimatickým výzvam.
Práca s hospodárením
i podpora
ekosystémových
služieb zmenia
Nitru na vodcu
týchto opatrení
v priestranstvách.

C.1.4 OCHRANA KRAJINY

Hospodárenie s krajinou a jej systémami je základným kameňom ochrany krajiny. Takto obecná ochrana krajiny má v krajinných priestranstvách mimo chránené oblasti a zastavané územie veľké problémy.

Jeden z hlavných problémov je chýbajúca štruktúra krajiny a tým pádom i jej jadier a priestranstiev. Napomáhajú tomu veľké pôdne bloky. To sú také bloky, ktoré sú obhospodávané ako jeden celok bez delenia štruktúrou krajiny. Bloky nad 50 ha zaberajú väčšinu poľnohospodársky využívaných plôch. Keby sme znížili túto hodnotu na stále nadmerne veľké bloky 30 ha, tak sú to takmer všetky plochy. Veľká časť z nich je na hodnotných pôdach a ich svahové polohy podliehajú vodnej i veternej erózií, ktorej by práve štruktúra krajiny so svojimi priestranstvami pomáhala.

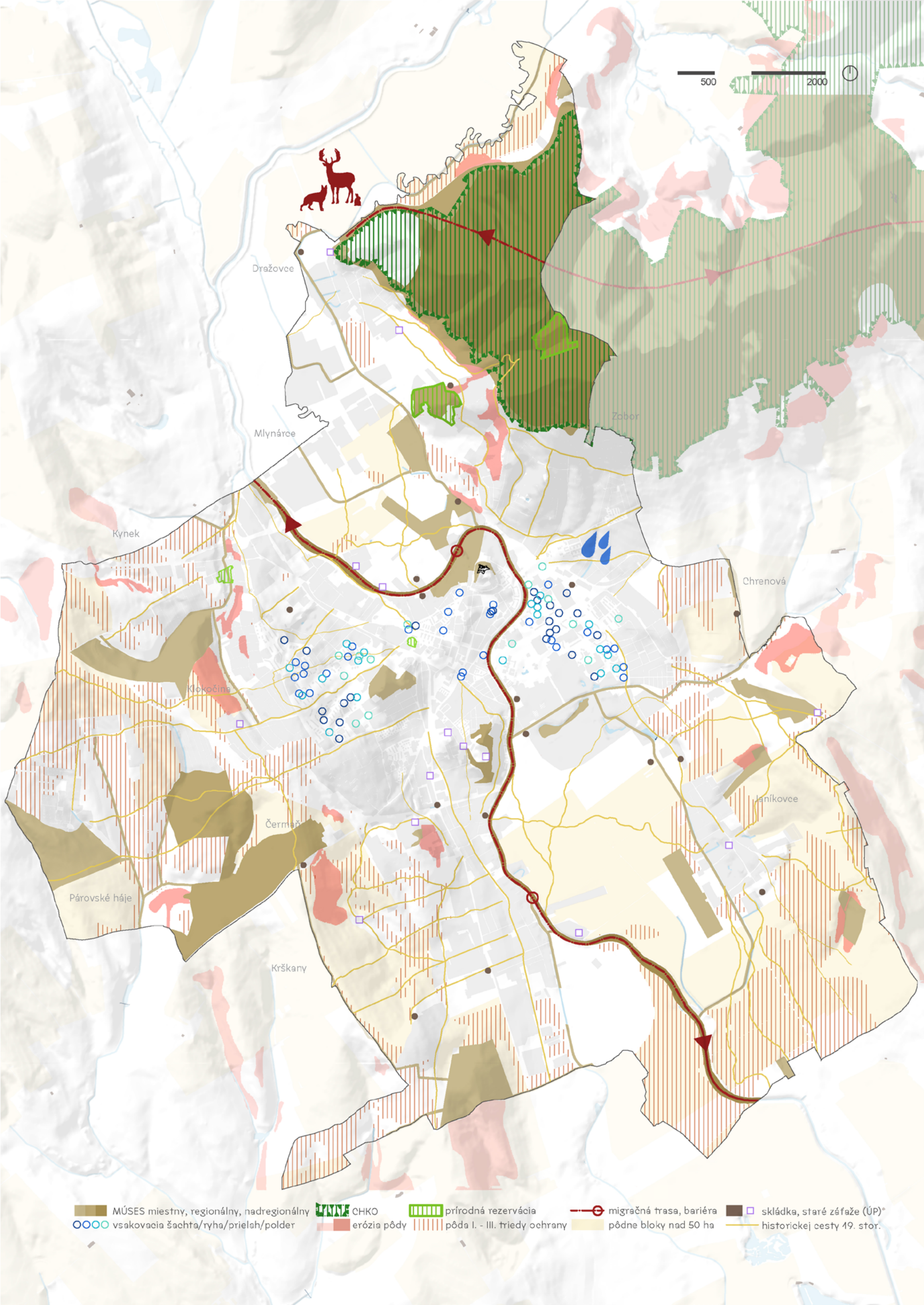
Hlavnými koridormi krajiny je tak okolie rieky Nitry a celok Zobora, ktorý umožňuje základný pohyb. Mesto samotné je obohatené bariérou rýchlostnej cesty a tieto prestupy neumožňuje. Ochrana sprostredkovaná MÚSES-om zaberá predovšetkým plochy blízkych lesov, celé územie je určené ako s nízkou ekolo-

gickou stabilitou. Tieto opatrenia by mali byť doplnené riešením starých ekologických záťaží v území. Obe s nepriamymi i priamymi dopadmi na priestranstvá.

Vo vzťahu k priestranstvám predovšetkým zastavaného územia je vhodné pracovať s adaptačnými a mitigačnými opatreniami. Pre tento účel má Nitra spracovaný dokument *Stratégia adaptačných opatrení na zmenu klímy pre mesto Nitra (SLOVHOLDING a.s., 2019, pozn. nerieši katastrálne územie Veľkých Janíkoviec)*. Táto stratégia hovorí o opatreniach týkajúcich sa priamo priestranstiev, ako sú vsakovacie plochy, blízkosť zelených plôch, úpravy parkovísk, tienenia, druhovú skladbu, vegetačné strechy verejných stavieb a zastávok s dôrazom na riešenie tepelných ostrovov, prípadne zateplenie objektov.

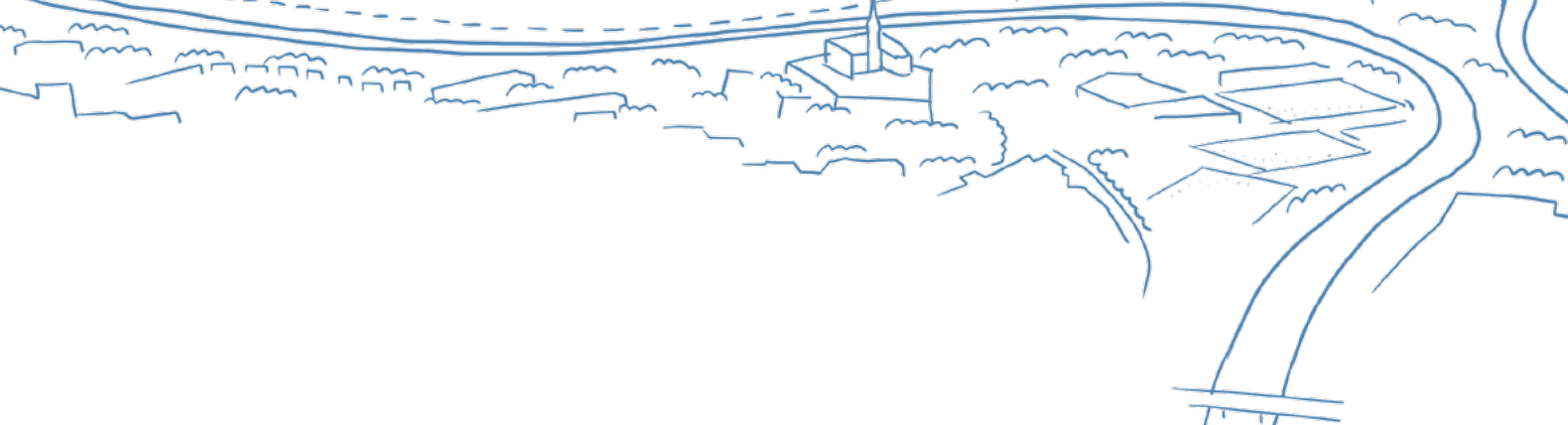
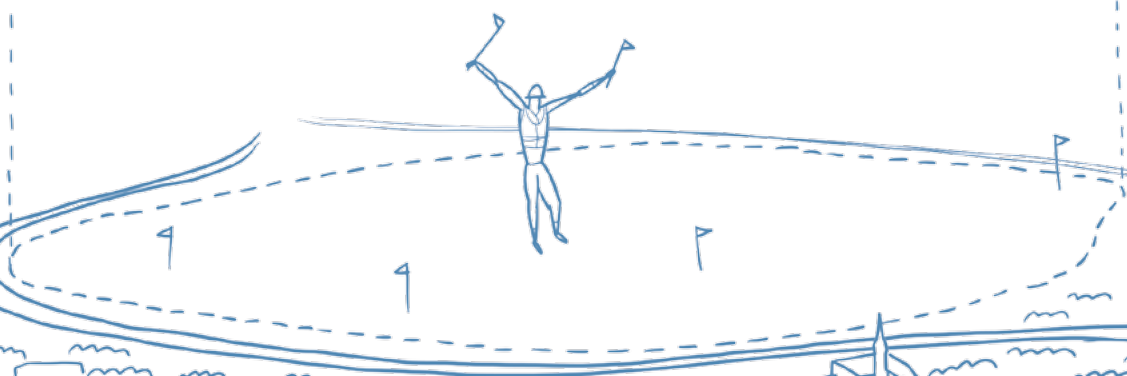
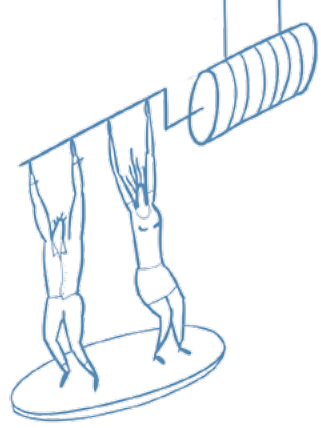
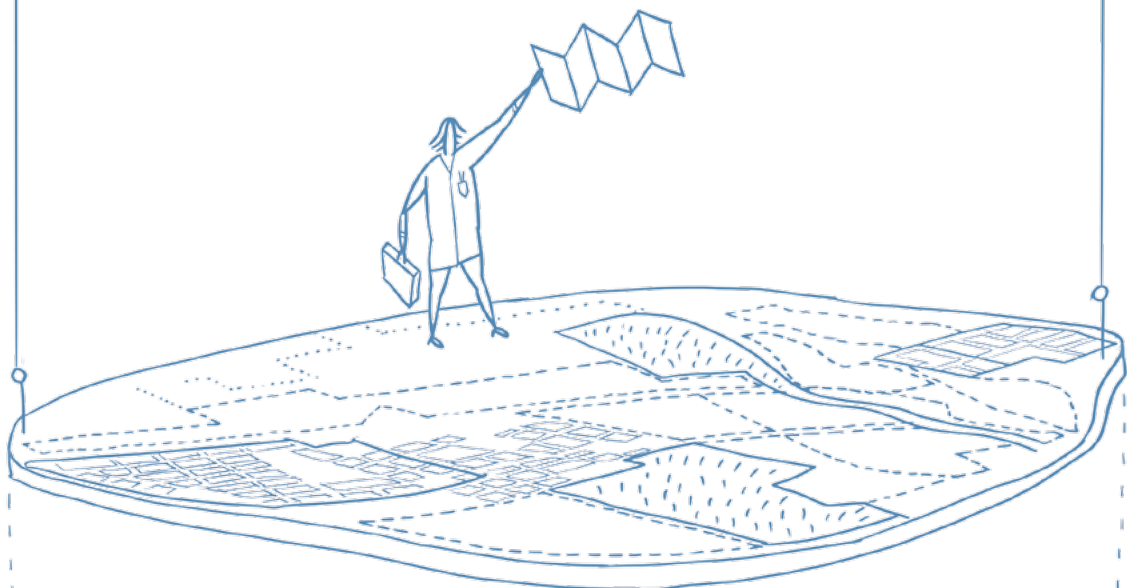
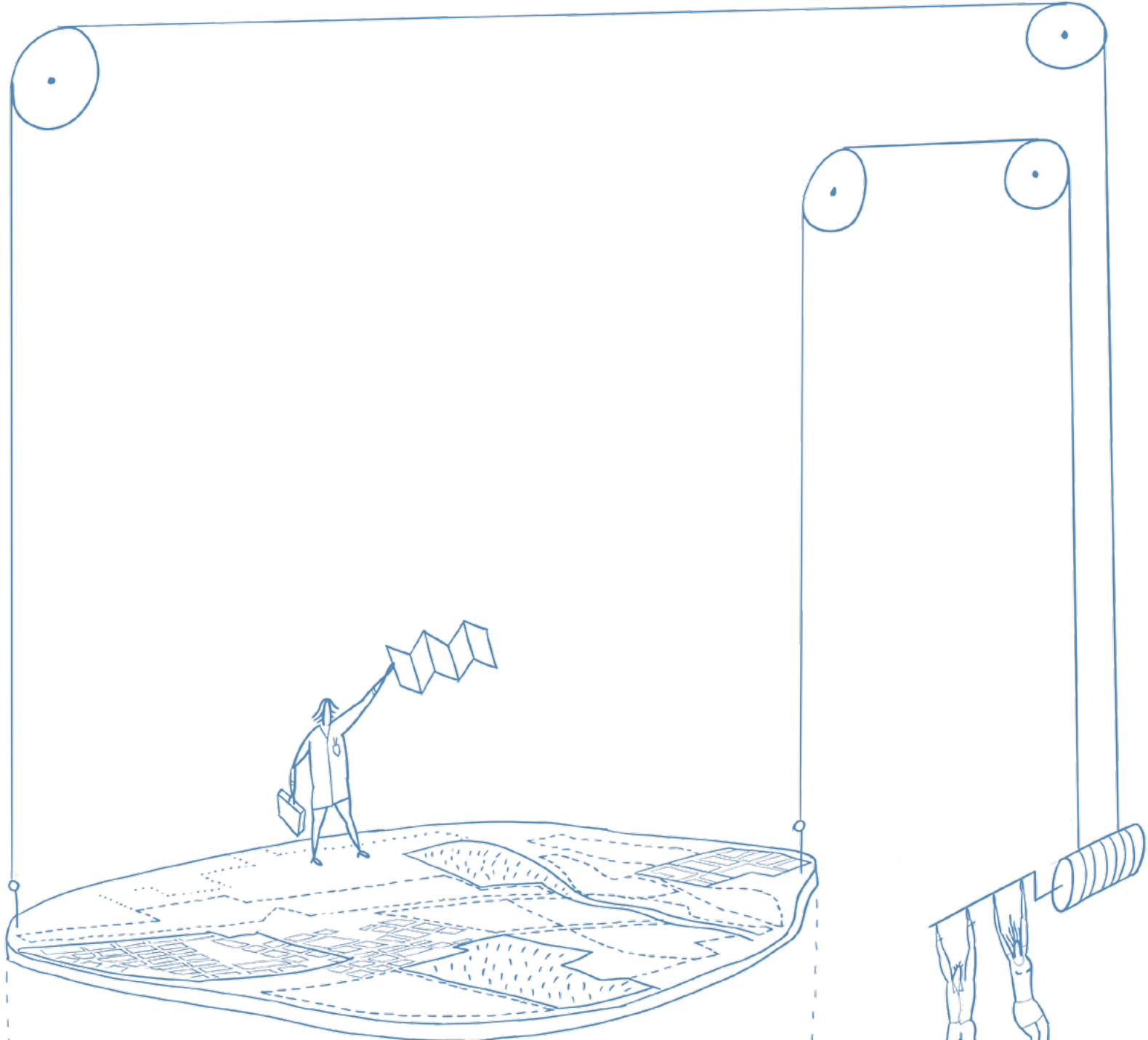
Záverom riešia adaptáciu a monitorovanie i implementovanie do ostatných dokumentov v kategóriách zelená a modrá, šedá a mäkká.

— rozvíjať štruktúru krajiny i s ohľadom na trasovanie a umiestnenie krajinných priestranstiev a bodov
— pomocou tejto štruktúry deliť veľké pôdne bloky
— vytvárať v priestranstvách alebo ich blízkosti podmienky pre podporu biodiverzity
— vytvárať podmienky pre život, rozvoj hmyzu a na ne viazaných živočíchov pomocou výsadiel
— hľadať prírodnejšiu podobu vodozádržných a vsakovacích opatrení proti návrhu Stratégie AOnZKpmN
— posilniť a preveriť vymedzenie MÚSES-u v novom územnom pláne i s upresnením požiadaviek naň
— postupne aplikovať body predostreté v rámci Stratégie AOnZKpmN, u parkových priestranstiev kde sú umiestňované opatrenia, dbať na ich charakter vo vzťahu k lokálnemu členeniu
— hľadať podobu zapojenia chránených území krajiny do systému priestranstiev vo vzťahu k primeranej intenzite ich využitia

- MÚSES miestny, regionálny, nadregionálny
- CHKO
- prírodná rezervácia
- migračná trasa, bariéra
- skládka, staré záfaže (ÚP)*
- vsakovacia šachta/ryha/prielah/polder
- erózia pôdy
- pôda I. - III. triedy ochrany
- pôdne bloky nad 50 ha
- historickej cesty 19. stor.

Osídlenie Nitry, jeho bohatosť a diverzita, spolu so silnou orientáciou mesta na hrad, vytvára jedinečnú nitriansku identitu. Určitá nesúrodosť mesta, unikátna morfológia i extenzívne plochy pre ďalší rozvoj a nové priestranstvá dávajú mestu veľké možnosti i zodpovednosť ako s nimi naložiť.

OSÍDLLENIE Nitry, mesta medzi pahorkami. Zložené z rôznorodých častí a štruktúr i komponované na svojich osách. Mesto s hradom. Hradom, ktorý dáva mestu identitu a zároveň sťahuje pozornosť od drobných, hodnotných a rôznorodých miest a priestranstiev v celej svojej bohatej štruktúre. Od miest bežného pobývania. Robí ale obraz hradnej veduty dobré mesto?

Rozoznatelnosť, orientácia, drobné zákutia, komponovanie, drobný chaos značiaci živosť, hľadanie si svojej cesty alebo aspoň možnosť voľby, i pobývania vo voľnej krajine. To všetko a viac robí mesto dobrým z pohľadu jeho fyzickej štruktúry, osídlenia. Hradné nádvorie s rozhľadom na svoje okolie je len skvelou čerešničkou dobre vystavaného skeletu mesta, priestranstiev. Fyzické vrstvenie ideí mesta a túžob jeho užívateľov vytvorilo jeho telo, zástavbu. Možnosť rásť je daná dôsledným sledovaním svojich cieľov a kontinuitou sledovania rozvoja tohto skeletu s priestorom pre telo zástavby.

Systém priestranstiev, ako skelet prostredia mesta, je tak zásadným rozvrhom pre stabilitu a organizačnou zložkou celého osídlenia. Stabilita celého systému napomáhajú jeho oporné

časti, ktoré sú ďalej rozvinuté do drobnejších a rôznorodých častí. Plochy zástavby, ako tela prostredia mesta, sú určené kombináciou typologického charakteru a morfológie zástavby. Spojením systému priestranstiev (skeletu prostredia) a plôch zástavby (tela prostredia) vzniká popísanie fyzického prostredia ako komplementu a prekrytia s krajinným prostredím, osídlenie.

Každý z nás tak osídlenie potrebuje pre svoj každodenný pobyt, prácu a rekreáciu. Tomu práve napomáha orientácia, zrozumiteľnosť a identifikácia s fyzickým prostredím. Každý z nás má svoju cestu a miesto v tomto prostredí, bez ktorých by sme si svoj život nevedeli predstaviť. Miesta, kde sa radi schováme sami alebo v dave, miesta pokoja i ruchu, miesta, kde sa stretávame s ostatnými, naše skratky i to, kde sa radi strácame alebo len pozorujeme okolie. Hierarchizácia systému priestranstiev nám tak napomáha k celkovej diverzite fyzického prostredia. Táto rôznorodosť a jej kvalita nám dáva možnosti jeho obývania v primeranom rozsahu voči zástavbe.

Vytváranie si hodnotnej štruktúry osídlenia je tak pre náš život nutnosťou. Priestranstvá sú priamym nositeľom jej organizácie z podstaty.

Kompozícia nám tak hovorí o bohatosti členenia osídlenia od veľkých osí po malé jadrá a miesta. Charakter potom popisuje dopady jednotlivých typov zástavby na prostredie priestranstiev. Morfológia zas o ich priestorovej rôznorodosti. Rozvoj ukazuje možnosti rastu a kontinuitu dohôd o budúcej podobe nášho prostredia.

Osídlenie Nitry chápeme ako otlačok jej krajiny. Je preto nutné, aby sa rieka stala jedným z hlavných spájajúcich priestranstiev osídlenia s krajinou, mestom na rieke. A pokiaľ chápeme mesto ako živý celok, potom je nutné správne nastaviť budúce podmienky jeho rozvoja, aby mohlo byť mestom, ktoré má možnosť rásť.

Historický magnetizmus hradu a jeho pahorku udáva priestorové rozloženie mesta. Všetky hlavné osi urbanistických celkov mesta i jeho budúceho rozvoja s témou hradu a pahorkov pracujú. Vzniká tak jedinečná identita osových priestranstiev a vizuálnej komunikácie s historickým centrom mesta Nitra.

C.2.1 KOMPOZÍCIA OSÍDLENIA

Základom kompozície mesta Nitra je Hradný výšok. Spolu s okolitou morfológiou tak organizuje všetky priamo naviazané súbory lokalít mesta a ich priestranstiev. Výnimkou je z časti súbor lokalít Juhozápad, ktorého časti osídlenia tento priamy vizuálny kontakt nemajú (iba sprostredkovane cez Zobor).

Územný plán tieto kompozičné vizuálne vzťahy spája so základným dopravným skeletom a s doplnením tangenčných ťahov ich súborne nazýva osami. Osi mimo hlavný dopravný skelet delí významovo na hlavné urbanistické osi a miestne urbanistické osi.

Hlavné urbanistické osi pojímajú Klokočinskú os, Južnú os (Cabajská), Východnú os, Levickú os, Zlatomoraveckú os, Severovýchodnú os, Šindolskú os, Chrenovskú os, Západnú os (Bratislavská) a Hlohoveckú os.

Miestne urbanistické osi, potom Dielska os, Lúčna os, Zoborská os, Novosadská os, Janíkovská os, Čechynská os, Krškanská os, Dražovska os, Párovsko-hájska os, Čermáňska os a Lužianska os.

Tento systém je doplnený o hlavný dopravný skelet cestné a železničiarске osi, konkrétne Bratislavsko-Zvolensko-Košickú cestnú os,

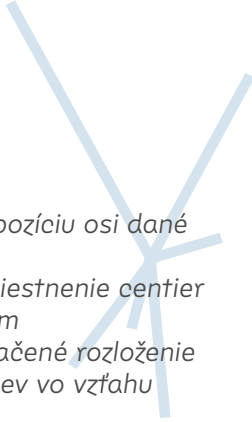
Žilinsko-Komárňanská cestná os a Bratislavsko-Zvolensko-Košickú železničnú os.

Tieto osi spájajú centrá osídlenia, ktoré sú taktiež delené hierarchicky na celomestské, mestské a miestne centrum. Celomestským centrom sú lokality Centrum sever a Centrum juh.

Mestských centier je sedem. Kalvária, Klokočina, Agrokomplex, Chrenová, Martinský vrch, Šindolka a Párovce. Tie dopĺňujú 15 miestnych centier. Konkrétne Párovské háje, Kynek, Šúdol, Čermáň, Diely, Mlynárce, Lúky, Zobor, Dražovce, Nová Chrenová, Novosady, Mikov Dvor, Veľké Janíkovce, Horné a Dolné Krškany.

Takto pojatú kompozíciu spresňuje lokálne členenie, ktoré k vymedzeným navrhovaným priestranstvám pridáva sieť ostatných interpretovaných priestranstiev pre celkové popísanie kompozície nad rámec detailu územného plánu. Neberie pritom osi hlavného dopravného skeletu za priestranstvá vo vzťahu k ich potenciálnej obytности a pobytovým kvalitám.

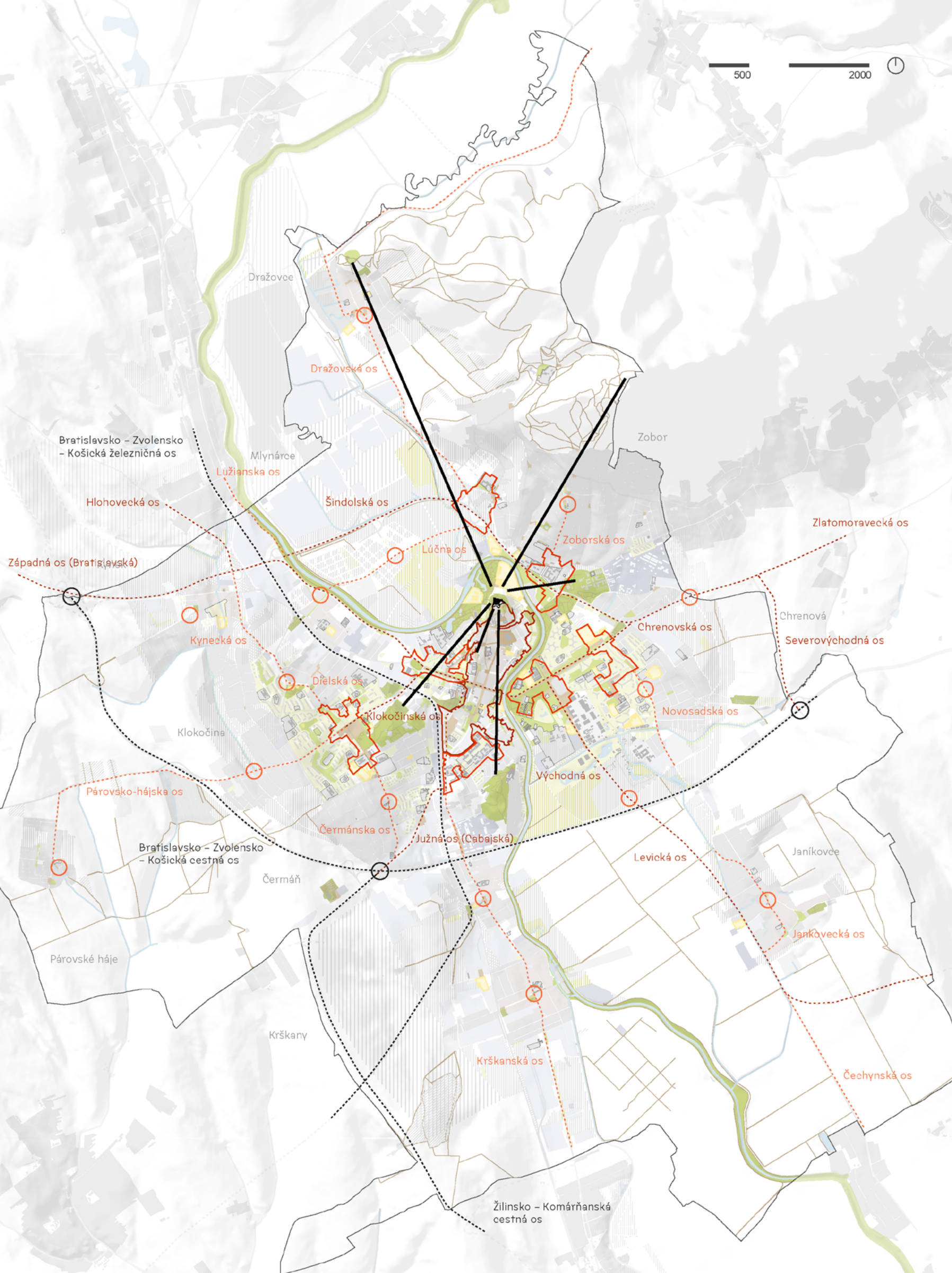
Vrstva kompozície je informačne podkreslená interpretovanými hlavnými a vedľajšími prevažne spevnenými a nespevnenými priestranstvami lokálneho členenia.

-
- interpretovať kompozíciu osi dané územným plánom
  - interpretovať rozmiestnenie centier dané územným plánom
  - interpretovať vyznačené rozloženie verejných priestranstiev vo vzťahu k ich hierarchizácii
  - uvážiť doplnenie obdobného systému pre krajinné priestranstvá
  - interpretovať celkovo kompozíciu s hradom ako stredobodom štruktúry priestranstiev
  - interpretovať okolité kopce ako význačné orientačné body vo vzťahu k celomestskému centru mesta, ktoré je dané územným plánom

500

2000

- zástavba stav/návrh
- celomestské/mestské/miestne centrum
- hlavná urbanistická os
- miestna urbanistická os
- dopravná os/napájací bod
- významné objekty
- priestranstvá prevažne spevnené hlavné/vedľajšie
- priestranstvá prevažne nespevnené hlavné/vedľajšie
- krajinná cestná sieť

Rôznorodosť druhov zástavby a ich foriem je pre mesto Nitra typická. Od historických dominánt, rodinnú a vilovú zástavbu cez sídliská socialistického realizmu, skorej i neskorej moderny, postmoderny až po sídelnú kašu dnešnej suburbanizácie. Každý z týchto typov vo vzťahu k obdobiu svojho vzniku udáva charakter priestranstiev.

C.2.2

CHARAKTER OSÍDLENIA

Formy alebo druhy zástavby chápeme ako jeden zo základov rôznorodosti mesta. Táto zástavba potom vo svojej celistvosti vytvára, podľa svojho druhu, priestupné či nepriestupné celky.

Vytvorili sme základné zjednodušené čítanie tejto typológie s ohľadom na celistvosť blokov. Ide konkrétne o historické jadro mesta, zástavba kompaktného mesta, zástavba solitérna, zástavba kompaktná prímestská, zástavba rozvoľnená prímestská, zástavba vidiecka jadrová, záhradkárske osady, šport a rekreácia, areály občianskeho vybavenia a zástavba produkčná a obchodná.

Historické jadro mesta chápeme ako bloky zástavby s výraznou zložkou ucelenej historickej zástavby udržujúcej čiastočne pôvodné historické rozloženie priestranstiev. Nachádza sa predovšetkým v strede mesta a je jedným z mála príkladov klasickej mestskej blokovej štruktúry zástavby.

Zástavbu kompaktného mesta chápeme ako bloky zástavby, ktoré tvoria blok, zväčša však ako jeden stavebný súbor. Príkladom môžu byť domy vybudované na začiatku 20. storočia južne od ulice Štúrova.

Zástavbu solitérnu chápeme ako samostatne stojace objekty, ich

zhluky v priestranstve. Príkladom je veľká časť sídlisk bytovej výstavby charakterovo ďalej delených podľa fázy vzniku.

Zástavbu kompaktnú prímestskú chápeme ako bloky zástavby s výraznou zložkou bývania v nerozvoľnenej štruktúre. Príkladom môže byť suburbanálna hustá zástavba Párovských hájov.

Zástavbu rozvoľnenú prímestskú chápeme ako bloky zástavby s výraznou zložkou bývania v rozvoľnenej štruktúre. V blízkosti centrálnych polôh mesta sú tieto typy pozitívnym javom. V častiach na okraji osídlenia je ich hustota voči blízkosti vybavenosti a kvalitných priestranstiev problematická.

Zástavbu vidiecku jadrovú chápeme ako bloky zástavby s výraznou zložkou ucelenej historickej zástavby vidieckeho typu.

Záhradkárske osady chápeme ako bloky zástavby s výraznou zložkou záhrad či ich záhradkárskych objektov. Tieto časti je nutné chrániť, pretože sú tradične tlačené užívateľmi k prestavbe na trvalo obývatelnú zástavbu.

Šport a rekreáciu chápeme ako ucelené bloky športovej občianskej vybavenosti.

Areály občianskeho vybavenia chápeme ako ucelené bloky občianskej vybavenosti mimo športu a rekreácie.

Zástavbu produkčnú a obchodnú chápeme ako bloky zástavby s výraznou zložkou produkcie a obchodných, komerčných objektov. Tento druh zástavby má v rámci zástavby mesta prevahu nad ostatnými charaktermi. Vo vzťahu k priestranstvám je to alarmujúci signál.

— *charaktery osídlenia sa nedajú správne interpretovať samostatne bez morfológie osídlenia a historického kontextu osídlenia, vrstvy histórie*

— *napomôcť priestupnosti priestranstiev v okrajových častiach osídlení vo vzťahu k veľkej priestupnosti strednej časti*

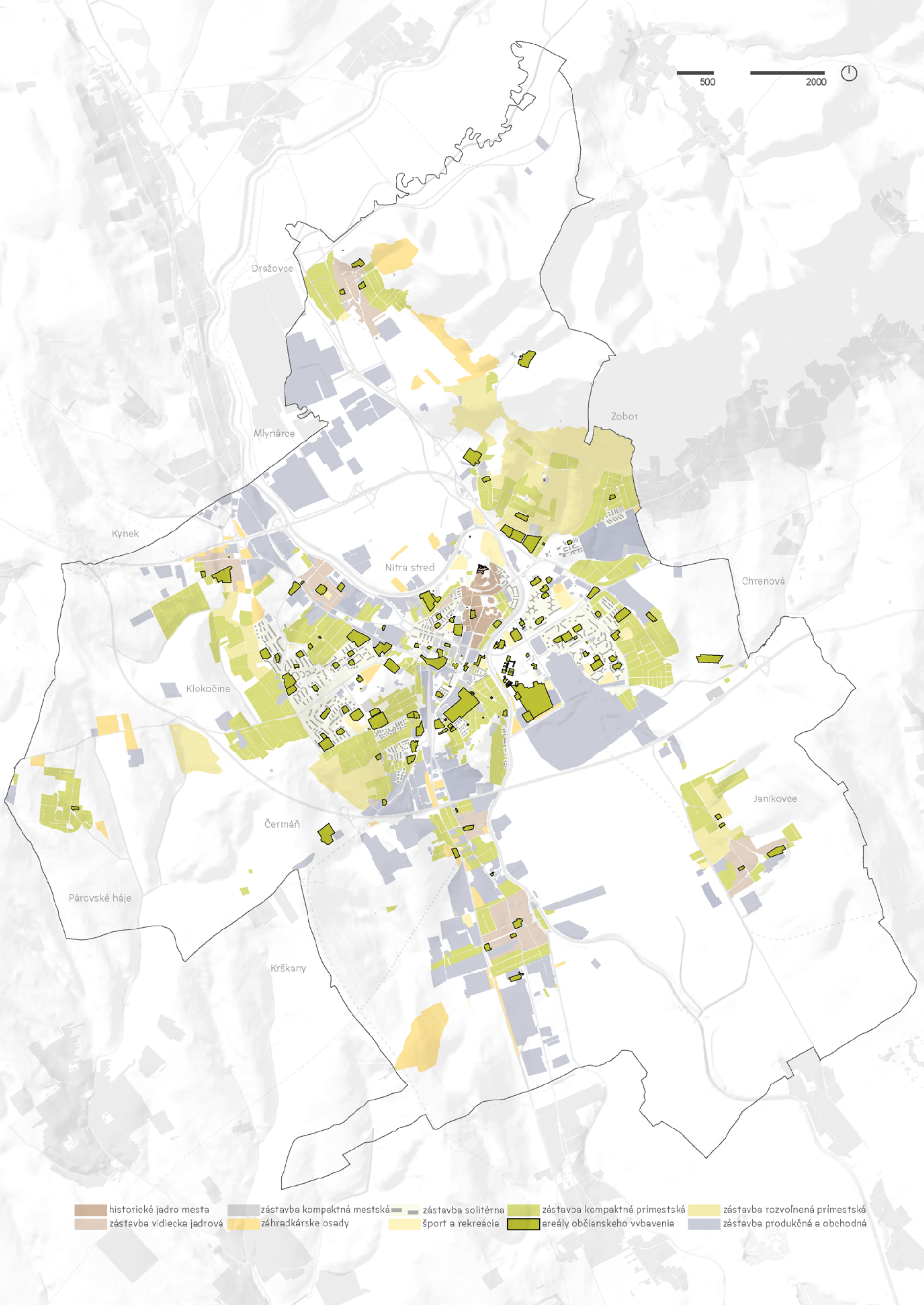
— *napomôcť vnemu priestranstiev v nesúrodých oblastiach charakterov zástavby spolu so zástavbou produkčnou a obchodnou*

— *napomôcť vnemu priestranstiev čisto jednocharakterových plôch*

500

2000

historické jadro mesta	zástavba kompaktná mestská	zástavba solitérna	zástavba kompaktná prímestská	zástavba rozvoľnená prímestská
zástavba vidiecka jadrová	záhradkárске osady	šport a rekreácia	areály občianskeho vybavenia	zástavba produkčná a obchodná

Výšková rozmanitosť
budov i morfológie
priestranstiev
vytvára jedinečné
situácie vo vzťahu
k ich vyzneniu
i bariéram pohybu
v nich. Od strmých
ulíc a drobných
ciest pahorkov,
po panelové domy
v zložitom teréne,
či pokrývka svahov
rodinnými domami
zrkadlí rozličnosť
priestranstiev a týchto
vzťahov.

C.2.3 MORFOLÓGIA OSÍDLENIA

Predmetom morfológie je vyznenie morfológie priestranstiev – ich sklonov a výšok, ich vymedzení blízkymi objektami. Dáta boli spracované na základe vymedzenia interpretačnej vrstvy priestranstiev lokálneho členenia, konkrétne hlavných a vedľajších priestranstiev, digitálneho modelu reliéfu a digitálneho modelu terénu.

Vďaka vrstve sklonu priestranstiev je zrejmé rozloženie a pohodlnosť pohybu voči terénu v rámci osídlenia mesta Nitra. Mierne sklonitými lokalitami sú tie umiestnené v prevažne riečnej nive rieky Nitra, prípadne na ich bezprostredných nábehoch. Ostatné lokality umiestnené mimo majú výrazné problémy so sklonitosťou svojich priestranstiev.

V rámci parkových priestranstiev ide predovšetkým o samotné kopce a parkové priestranstvá sídlisk bytových stavieb častí lokality Západný svah. V tejto časti je hlavný obslužný systém postavený na riadkovom usporiadaní s vyvedením strmších osí.

V rámci priestranstiev sú to potom svahy lokality Svahy Zobora a Kláštorne sedlo a časti lokality Šúdol. Tu sú problematické predovšetkým priestranstvá kolmé na vrstevnice s extrémnymi svahmi pre peší i iný pohyb. Náprava týchto

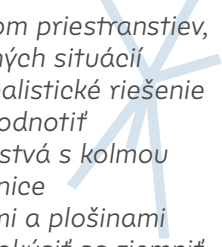
stavov je takmer nemožná, u častí navrhnutých k zastavaniu je vhodné prehodnotiť koncepciu usporiadania priestranstiev.

Oba tieto prípady vedú k bariéram v pohybu v daných lokalitách, i keď im tento neduh dáva špecifický charakter.

Okruh cestnej siete vymedzenej rýchlostnou cestou R1 a jej privádzaním, spolu s prepojením Chrenovskej a Levickej ulice, vnímame ako bariéru pohybov. Tento okruh, vo vzťahu k morfológií priestranstiev, možno prekonávať veľmi zložito. Predovšetkým prvé dve zmienené časti. K prekonávaniu bariér slúžia lávky alebo mosty tohto okruhu. S ďalšími plánovanými dopravnými stavbami a novou zástavbou sa situácia môže ešte zhoršiť a je dôležité týmto negatívnym javom predchádzať.

V rámci výšok zástavby je zrejmé, že prevažujú skôr nízkopodlažné objekty. Vyššie objekty sú dominantnými objektmi vybavenosti, historické dominanty a objekty panelových sídlisk vo vzťahu k svojim kompozíciám a ich orientácií na priestranstvá. Negatívnym javom sú veľkoplošné objekty hál výroby alebo obchodu, ktoré pri takomto objeme môžu meniť rôzne parametre prostredia

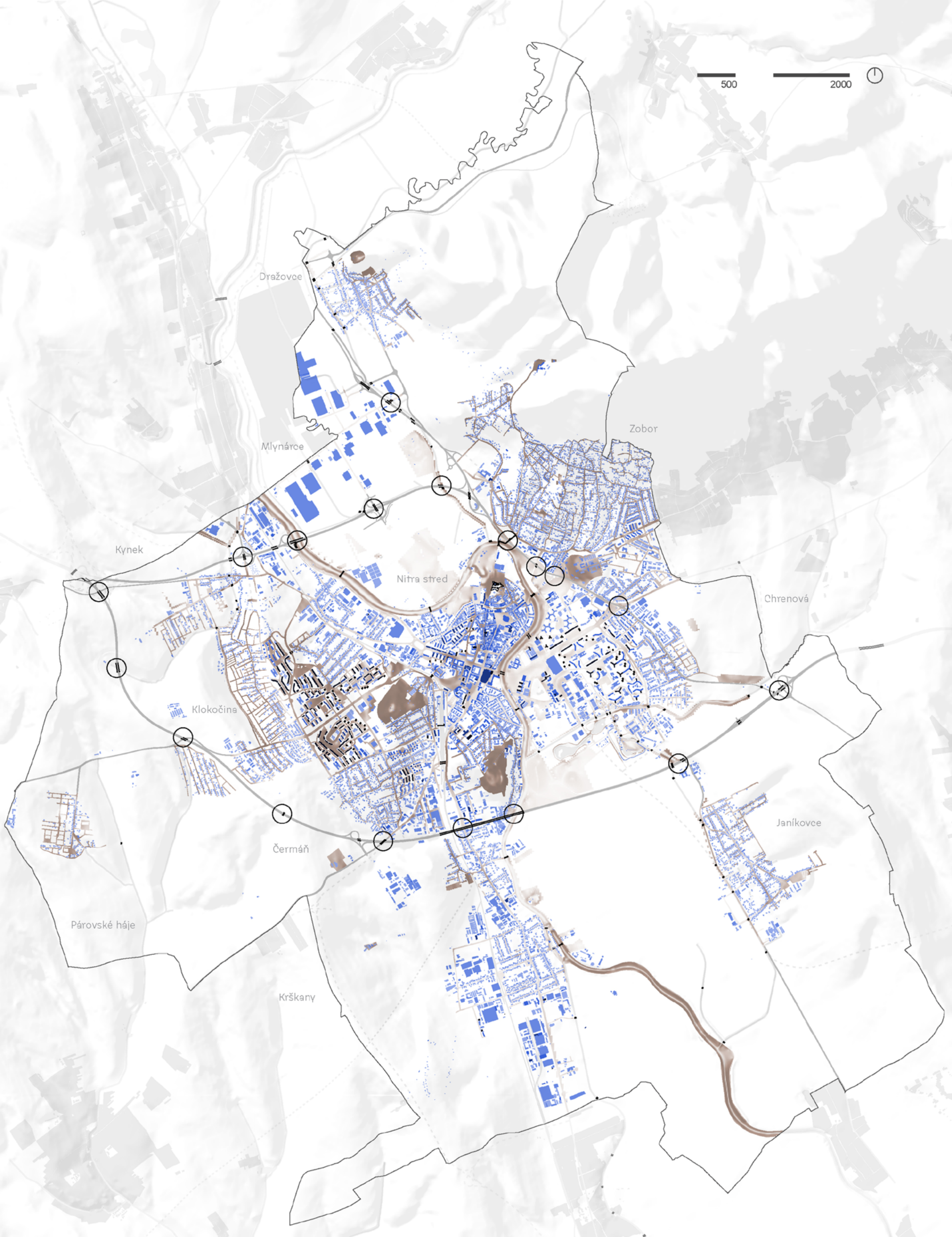
(pohyb vzduchu, tepelné ostrovy a podobne), ktoré priamo ovplyvňujú priestranstvá.

— pracovať so sklonom priestranstiev, v miestach neriešiteľných situácií
— hľadať čo najlepšie realistické riešenie
— pokiaľ možno prehodnotiť navrhované priestranstvá s kolmou orientáciou na vrstevnice
— pracovať so zárezmi a plošinami v priestranstvách a pokúsiť sa zjemniť ich dopad v priestranstvách
— využívať výšky dominant objektov pre orientáciu v priestranstvách
— nepovoľovať nadmerne veľké objekty, ktoré sú svojim objemom v mieste, buď šírkou alebo výškou, neprimerané, prípadne ich súbory vo vzťahu k fyzickým zmenám v prostredí priestranstiev (napríklad poveternostné podmienky a pod.), prípadne vytvoriť také opatrenia, aby k týmto zmenám nedochádzalo

500

2000

budovy do 7 / 13 / 18 / 22 / 30 / >30 m

sklon priestranstiev

mosty

bariéry pešej prístupnosti, hlavné prepojenia

Územný plán i jeho spresnenie územnými štúdiami ukazuje možnosti, rozsahy nových priestranstiev a možnú zmenu poňatia tých starších. Nie všetky územné štúdie však pristupujú k napojeniu na priestranstvá a ich hierarchiu s rovnakou pozornosťou. Dnešná výstavba zas využíva medzery platného územného plánu.

C.2.4 ROZVOJ OSÍDLENIA

Rast mesta je popísaný územnoplánovacími dokumentáciami. Tie nitrianske ho vidia ako mesto s viac než 100 000 obyvateľmi, s občianskou vybavenosťou i ako mesto dvoch obrovských priemyselných parkov a stretu dvoch rýchlostných ciest.

Tieto plány sú podporené novými komunikáciami pre celé územie, zlepšením železničného spojenia smerom na Bratislavu, preložkami ciest I. tried i otvorením nových napojení na centrum mesta v podobe úpravy areálu Agrokomplexu.

V rámci stredne veľkých zmien je najdôležitejšia expanzia mesta smerom na sever do lokality Lúky a nadväzujúcej oblasti Šindolka, prípadne doplnení okrajov zastavaného územia, tzv. arondácie – sceľovanie. V oblasti drobnejšieho osídlenia ide o obdobné doplnenie štruktúr zástavby. Konkrétne o dostavbu južnej časti lokality Dražovce, doplnenie svahov Janíkoviec, obklopenie rieky v lokalitách Horné Krškany a Dolné Krškany, či doplnenie „štvorca“ Párovských hájov.

U nadväzujúcich obcí sú zrejmé tendencie o sceľovanie územia s Nitrou. Nitrianske Hrnčiarovce sa tak napájajú svojim rozvojom na lokalitu Martinského vrchu a posilňujú

dlhodobé vzťahy tejto časti i lokality Svahy Zobora. Severná časť zrástá v podobe priemyselných parkov na oboch stranách rieky, kedy časť na západe počíta s dostavbou za golfofm u pôvodne plánovaného vedenia rýchlostnej cesty R8.

Plánované drobné projekty i architektonické súťažne majú za cieľ zlepšiť kvalitu života v priestranstvách Nitry. Tieto malé projekty potom postupne doplňujú projekty územných štúdií, ktoré ukazujú potenciál rozvoja v konkrétnej forme a v rôznych častiach Nitry.

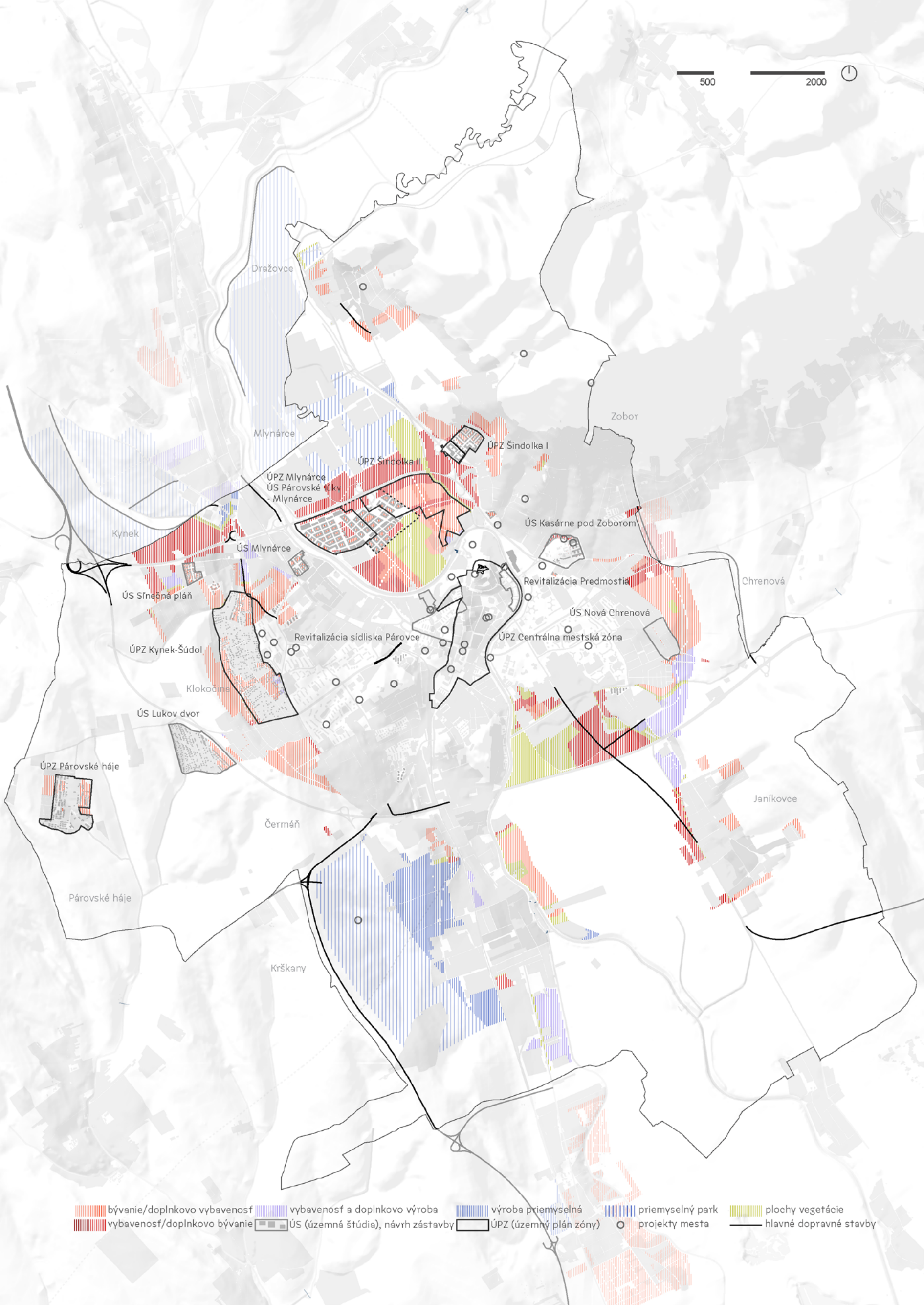
Hierarchicky silnejšie dokumenty územných plánov zón so svojimi reguláciami určujú presné vymedzenie budúcej zástavby, a to najmä v častiach súborov lokalít Západ a Juhozápad, kde je riziko nekontrolovanej suburbánnej zástavby. Ďalej tiež v lokalite Lúky a časti lokality Šindolka. Zásadná pre podobu mesta je regulácia rozvoja jeho centrálnej časti i koncepcie upokojenia dopravy.

U všetkých týchto expanzií je potrebné myslieť na priestranstvá v kontinuite s jestvujúcimi, v orientácii priestranstiev na hrad i riešení ich sklonov.

- v územnom pláne rozšíriť reguláciu reklamy a dôsledne ju vymáhať
- v územnom pláne rozšíriť regulácie oplotení a dôsledne ich vymáhať
- prehodnotiť suburbánny nádyh usporiadania územných plánov zón Párovské Háje a Kyneč-Šúdol
- nastaviť minimálne parametre pre účelovú komunikáciu, ktorá je určená pre obsluhu obytnej zástavby, prípadne tento typ obsluhy pre túto zástavbu vôbec nepripustiť vo vzťahu ku kontinuite priestranstiev, obslužnosti a bezpečnosti
- zväziť pre nový ÚP redukciu plôch výroby, hlavne s ohľadom na priemyselný park v južnom súbore lokalít vo vzťahu k jeho morfológii a dopadu na priestranstvá, veduty a krajinu ako celok
- zväziť pre nový ÚP redukciu plôch bývania voči predikciám počtu obyvateľov
- zväziť pre nový ÚP revíziu umiestnenia preložiek I. tried vo variantoch voči dnešnému vedeniu
- zväziť pre nový ÚP spresnenie kostry priestranstiev a dôsledne ho zaniest do územného plánu nie s ohľadom na systém dopravy, ale predovšetkým peší pohyb
- nutnosť koordinácie ÚP s okolitými obcami a ich priestranstvami

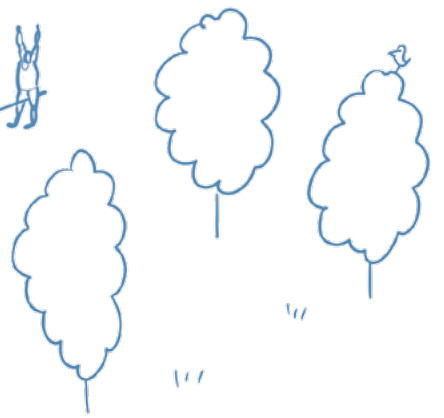
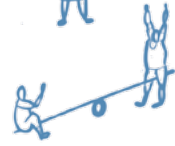
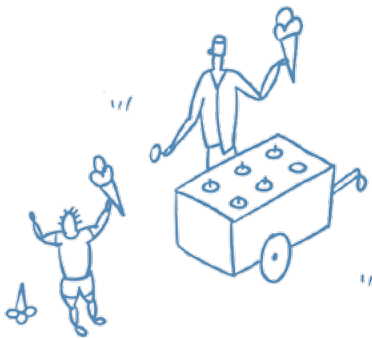
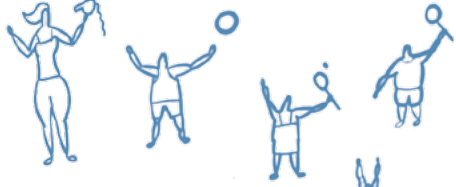
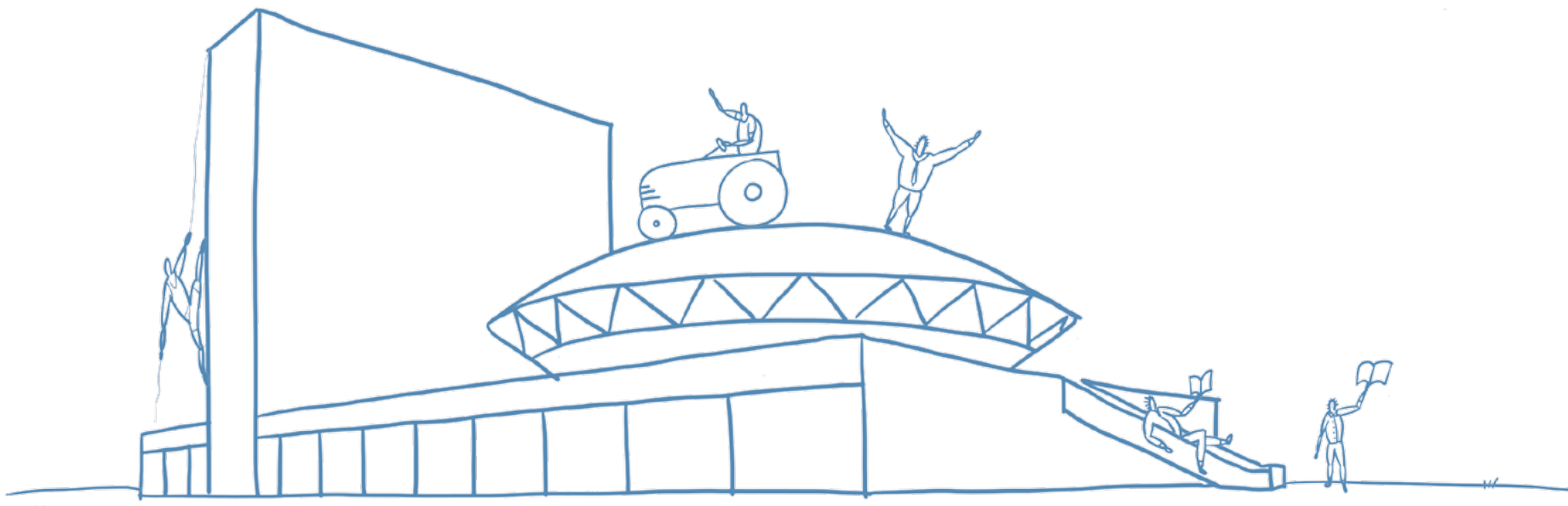
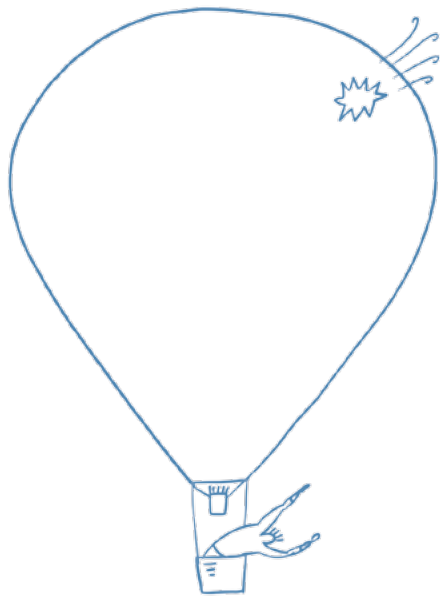
500

2000

bývanie/doplnkovo vybavenosť
  vybavenosť a doplnkovo výroba
  výroba priemyselná
  priemyselný park
  plochy vegetácie

vybavenosť/doplnkovo bývanie
  ÚS (územná štúdiá), návrh zástavby
  ÚPZ (územný plán zóny)
  projekty mesta
  hlavné dopravné stavby

Využitie Nitry, jej pracovné príležitosti i verejná vybavenosť sú funkčnou podporou života mesta. Zmena alebo zlom paradigmy poľnohospodárskeho centra na továrenské centrum je veľkou výzvou i s ohľadom na zachovanie tradície univerzity. Verejná vybavenosť by mala posilniť svoju väzbu na priestranstvá a ich užitie.

VYUŽITIE

Nitra ako Mekky poľnohospodárstva, vďaka svojej univerzite i výstavisku s veľtrhmi, hralo dlho dôležitú úlohu. Vzhľadom na to, že je mestom krajským, koncentrujú sa tu rôzne kultúrne a správne inštitúcie i možnosti obživy či obchodu. Okrem toho má mesto i svoj bežný život s možnosťami rekreácie i siete vzdelávacích inštitúcií. Univerzity ani výstavisko však nedokáže zaručiť každodennú príjemnosť a dosah. Je tak nutné posilňovať obytnosť mesta! Obytnosť je každodennou kvalitou a možnosťami pobývania a užitia v priestranstvách vo vzťahu k premenlivosti času.

Kontakt základných, blízkosť stredných a dosiahnuteľnosť vyšších druhov využitia je vhodným spôsobom jeho organizácie. Od potravín a materskej škôlky, cez základnú ku strednej škole, knižniciam, kinám, divadlám, múzeám a univerzitám. Ruka v ruke s obchodmi a službami, od samoobsluhy na rohu, skrz parter a pasáže, až po nákupné centrum pri rýchlostnej ceste. To všetko dopĺňa zmena dlhodobej orientácie z poľnohospodárstva na výrobu. Bod zlomu, tak ako kultúrny koncept pomenovala snaha o titul Európskeho hlavného mesta kultúry, má možnosť

aktivovať v priestranstvách kultúrne využitie. Nemalo by sa taktiež zabúdať na menšie alebo vzdialenejšie lokality a ich časti.

Všetky tieto druhy vybavenosti potrebujú určitý počet užívateľov a podľa toho tvoria hierarchický systém, ktorý sa viaže na hierarchiu priestranstiev. Tie mimo poskytnutie vhodného nástupu pre rôzne druhy využitia môžu a mali by byť priestorom pre aktivity týchto využití. Zároveň platí, že pokiaľ je možné, je vhodné otvárať areály vybavenosti pre širšie použitie a priemyselné areály pojať vo vzťahu k ich budúcej adaptovateľnosti. Tak sa môžu stať ihriská škôl športovým vybavením, areál hradu miestom vyhliadky, či Agrokompex budúcou zelenou osou a miestom pre oddych širšieho okolia.

Každý z nás využitie uchopuje pre svoj život inak. Môžete ako otec ráno vodiť pešo deti do školy a potom ísť do práce, či sa stavať na nákup. Alebo ste mladá športovkyňa, ktorá po ceste na tréning využije možnosti rozbehnúť sa v blízkom parku, prípadne babička smerujúca do komunitného centra navštívi knižnicu, aby mohla poobedie stráviť s vnúčatami z blízkej školy. Každý z nás je iný

a každý z nás máme iný denný cyklus a príbeh. Naše prostredie by malo mať priestor pre nás všetkých a priestranstvá by mali byť toho zázemím. Vytváranie a udržiavanie hodnotnej infraštruktúry využitia je tak pre náš život nutnosťou. Priestranstvá nám ju pomáhajú zažiť a sú miestom pre tieto deje.

Kultúra a šport tak dopĺňajú duchovné stavby. Vzdelanie a výchova popisuje zázemie sociálnych služieb a vzdelávacích parkov. Správa a zdravotníctvo je rozvinuté o armádne areály. Výroba a obchod potom o výstavníctvo a partery so službami.

Využitie Nitry chápeme ako základný rozvrh vybavenosti a jeho interakcie so systémom priestranstiev. Je nutné, aby bol tento rozvrh základných služieb dosiahnuteľný v jednotkách minút systémom mesta *krátkych vzdialeností* a podporoval obytnosť územia, mimo iné i cez podporu kompaktnej mestskej zástavby ponúkajúcej služby a aktivity.

Aktivity spojené so športom a kultúrou majú špecifické postavenie k priestranstvám. Obe majú možnosť rozvíjať a naplňovať nadväzujúce priestranstvá aktivitami. Kultúra sa koncentruje v centre mesta. Špecifikom športu je koncentrácia v ohybe Nitry a vhodné násobné využitie niektorých športovísk školských areálov i mimo žiakov.

C.3.1 KULTÚRA A ŠPORT

Aktívnu časť využitia vnímame cez kultúru a šport. Ide o dva protipóly fyzických a mentálnych výkonov. Všetky ich aktivity sa dajú vnímať hierarchicky i vo vzťahu k angažovanosti daného užívateľa. Koncert i zápas tak môžeme sledovať alebo vytvárať sami a priestranstvá by nám to mali mať možnosť umožniť vo svojej prirodzenosti.

Kultúra sa prejavuje v priestranstvách rôznym spôsobom podľa jej hierarchie. Od veľkých areálov so špecifickým užitím, cez stredné celky, ako sú drobné kultúrne zariadenia, až po prejavy drobnej kultúry a umenia priamo v priestranstvách samotných. Veľkými môžeme rozumieť napríklad divadlá, ktoré občas, v rámci svojich programov, môžu expandovať do priestranstiev, kde nato potrebujú miesto a jeho zabezpečenie. Je preto vhodné vo väzbe na podobné inštitúcie vytvárať ich vonkajšie scény priamo integrované nenápadne či viac nápadne do priestranstiev podľa druhu kultúry. Strednými celkami rozumieme také, ktoré môžu mať i svoje vlastné vnútroareálové drobné priestranstvo, ktoré je možné prepojiť s priestranstvom. Toto usporiadanie môžu mať i väčšie inštitúcie. Prejav kultúry v priestranstvách je umiestnenie

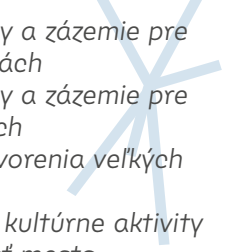
umeleckých prvkov detailu, prípadne umožnenie tohto druhu využitia podľa nastavenia programového užitia, prípadne podpory technických prvkov detailu, či len vhodnosti pre toto užitie. S ohľadom na históriu majú špecifické postavenie cirkevné stavby.

Jadrá tohto typu využitia sú časť lokality Dolné mesto, Horné mesto a Agrokomplex.

Šport by mal byť ako využitie v priestranstvách dostupný na rôznych úrovniach vo vzťahu k priestranstvám, vo väzbe na svoju nástupnú plochu. Od sledovania a povzbudzovania svojho obľúbeného tímu, cez vlastnú skupinovú hru, po možnosti individuálneho športovania. Prvú rovinu zabezpečujú väčšie areály s možnosťou sedenia fanúšikov a nárokmi na verejné priestranstvá, hlavne v podobe parkovacích kapacít, dobrego pešieho napojenia, či blízkosť stanice hromadnej dopravy. Rovinu skupinových športov potom zabezpečujú ihriská a športoviská podľa svojho druhu. V rámci Nitry je typická väzba areálov škôl na priestranstvá tak, aby ich bolo možné využívať po škole všetkými obyvateľmi. Zväčša ide o stredné vzdelanie, prípadne kombinácie stupňov. Pre poslednú rovinu

sú vhodné prvky detailu priestranstiev s drobnými aktivitami pre rôzne skupiny užívateľov.

Jadrá tohto typu využitia sú časť lokality Sihov a časť lokality Brezový hájik.

-
- vytvárať podmienky a zázemie pre kultúru v priestranstvách
  - vytvárať podmienky a zázemie pre šport v priestranstvách
  - hľadať spôsoby otvorenia veľkých areálov
  - snažiť sa presúvať kultúrne aktivity mimo centrálnu oblasť mesta
  - zachovať zdieľanie športovísk a tieto idey rozširovať ďalej

kostol sv. Michala Archanjela

Dražovce

Mlýnáre

Zobor

Kýnek

Nitra stred

Nitranský hrad

Chrenová

TJ Slovan Nitra-Kýnek

FC Nitra
HK Nitra

AC Stavbár Nitra

Klokočina

BK SPU Nitra

výstavisko
Agrokomplex

ČFK Nitra

Janíkovce

Čermáň

FK Janíkovce

Párovské háje

FK Dolné Krškany

Krškany

stavby cirkevne   stavby kulturne   stavby sportove   dostupnosť hlavného športového vybavenia (10 min.)   hustota osídlenia

Školstvo je rovnomerne rozmiestnené vďaka historickému systému okrskov panelových sídlisk. Unikátne je v tomto výsostné umiestnenie univerzity s jej priľahlým areálom na nábreží rieky Nitra. Zaujímavosťou je i umiestňovanie celkov školstva vo svahoch s výraznými terénnymi úpravami kvôli svojej typizácii.

C.3.2

VZDELANIE A VÝCHOVA

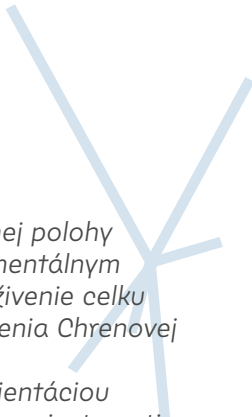
Poučnú a starostlivú časť využitia vnímame cez vzdelávanie a výchovu. Ide o opateru od najútlejšieho veku až po starobu, prípadne vo vzťahu k zložitým životným otázkam. Samotné celky škôl a školských zariadení žijú veľkou aktivitou navonok a ich činnosť nás v ideálnom prípade sprevádza celý život. U tých druhých je to skôr obrátene. Dôraz by mal byť kladený na vytváranie takého prostredia, aby tomu tak nebolo. Hlavne vytváranie priestranstiev s dôrazom na komunitné zázemie a podporu vonkajších medziľudských vzťahov, aby aktivita týchto skupín bola vývážnejšia. Môže tomu napomôcť správna programová skladba i vyladenie špecifických činností v priestranstvách pomocou ich prvkov detailu.

Školské zariadenia zdieľajú svoje nástupné prostredia. Zväčša sú napojené na pokojnejšie priestranstvá a pešie ťahy, do ktorých sú často i orientované. Mnohokrát vidieť odraz okrskového myslenia vo vzťahu k obytným súborom a ich rozloženiu i zmenu tohto myslenia v jednotlivých fázach ich tvorby. Týmto spôsobom máme rôzne kombinácie školských stupňov v celkoch škôl, prípadne umiestnenie škôlok vo vnútroblokoch panelovej výstavby. Niektoré z týchto

kombinovaných celkov vytvárajú zhluky priestranstiev, ktoré by mohli byť aktívne zapojené do svojho okolia, prípadne zdrojom regenerácie blízких priestranstiev. Možné budúce zhluky týchto zariadení, spolu so sociálnymi zariadeniami, majú potom potenciál prepájať jednotlivé generácie a rozvíjať komunitný život i sociálnu súdržnosť cez rôzne vekové skupiny.

Areál Slovenskej poľnohospodárskej univerzity je celoslovenskou raritou vo svojej veľkorysosti i dominantnom postavení v rámci priestranstiev mesta, kde zaberá veľkú časť Nábrežia mládeže. Priestranstvá a plochy univerzity tvoria s areálom Agrokomplexu priestorovo spätý celok. Jeho jednotlivé časti, ako botanické záhrady či arboréta, sú parkovými priestranstvami s režimom a majú veľký vzdelávací a komunitný potenciál. Okolie univerzít je špecificky pojednané drobnými prvkami detailu a sochárskej výzdoby. Špecifickým prvkom je potom archeopark vo vzťahu k histórii mesta i možnosti interaktívneho vzdelávania skombinovaného s parkovým pobytom. Jadrá tohto typu využitia sú časť lokality Univerzita a časť lokality Hradisko.

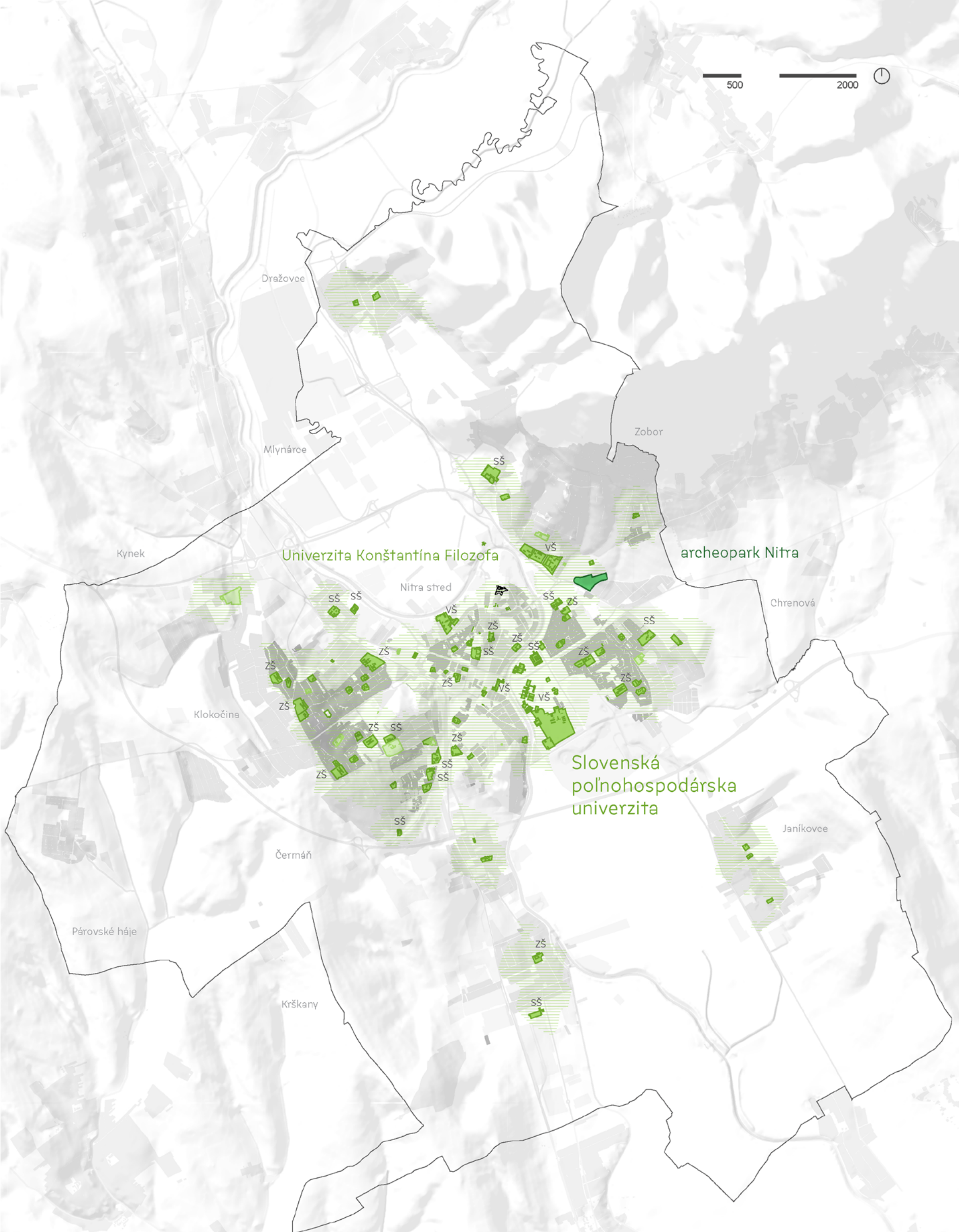
Veľké množstvo sociálnych zariadení sa nachádza v uzavretých areáloch. Jadrá tohto typu využitia sú lokalita Západný svah a časť lokality Podzoborie.

— využitie dominantnej polohy univerzity s jej monumentálnym priestranstvom pre oživenie celku nábrežia rieky, prepojenia Chrenovej s centrom mesta
— vhodná práca s orientáciou školských zariadení do priestranstiev
— využívanie kombinácie jednotlivých školských a sociálnych objektov pre posilnenie medziľudských vzťahov
— využívanie športovísk a zázemie školských areálov

500

2000

 stavby pre vzdelanie   stavby sociálne   archeopark   dostupnosť hlavných stavieb pre vzdelávanie (10 min.)   hustota osídlenia

pozn.: ZŠ - základná škola, SŠ - stredná škola, VŠ - vysoká škola, materské školy neoznačené

Centrum správy
sa nachádza
v koncentrovanej
polohe voči centru
mesta vďaka pôvodne
plánovanej, avšak
iba čiastočne
uskutočnenej
prestavbe centra
mesta s nadväzujúcimi
komponovanými
priestranstvami.
Zdravotníctvo
je primárne
koncentrované
do hlavného areálu
fakultnej nemocnice
v blízkosti Kalvárie.

C.3.3 SPRÁVA A ZDRAVOTNÍCTVO

Organizujúcu, administratívnu a zdravotnú starostlivosť chápeme ako správu a zdravotníctvo. Tieto zložky sú bytostne dôležité pre naše životy a ide o jedny z najsilnejších funkcií, ktoré ma dnes štát. Ochrana poriadku, bezpečia a zdravia sa tak premieta i do dôstojnosti, prípadne pokoja nástupných a areálových priestranstiev týchto typov objektov.

Správne centrum v dnešnej polohe, v blízkosti Štefánikovej triedy, sa vyznačuje priestranstvami s umeleckými dielami a drobnou úpravou pomocou výsadiieb. Nachádza sa tu i krajský úrad. Koncepcia priestranstva sa niekoľkokrát menila a pôvodne tu mala stáť univerzita následne divadlo, dnes mestský úrad. Najväčšia zmena sa u správnych funkcií udiala skrz otvorenie časti areálu kasární na Martinskom vrchu. Svojim parkovým priestranstvom a jeho dostavbou ukázala možnosti konverzie obdobných areálov na území Nitrý. Zvyšok areálu slúži i s väznícou pôvodnému účelu. Špecifikom správy sú potom komplexy správy o rýchlostnú cestu alebo rozsiahlejšie požiarne zbrojnice zabezpečujúce bezpečnosť širšiemu územiu, zväčša s priestranstvom v duchu priemyselneho usporiadania. Vzdialenejšie

skupiny lokalít disponujú aspoň základnou správou (pošta) so silnou orientáciou na historické priestranstvá, niekde však chýbajú kompletne.

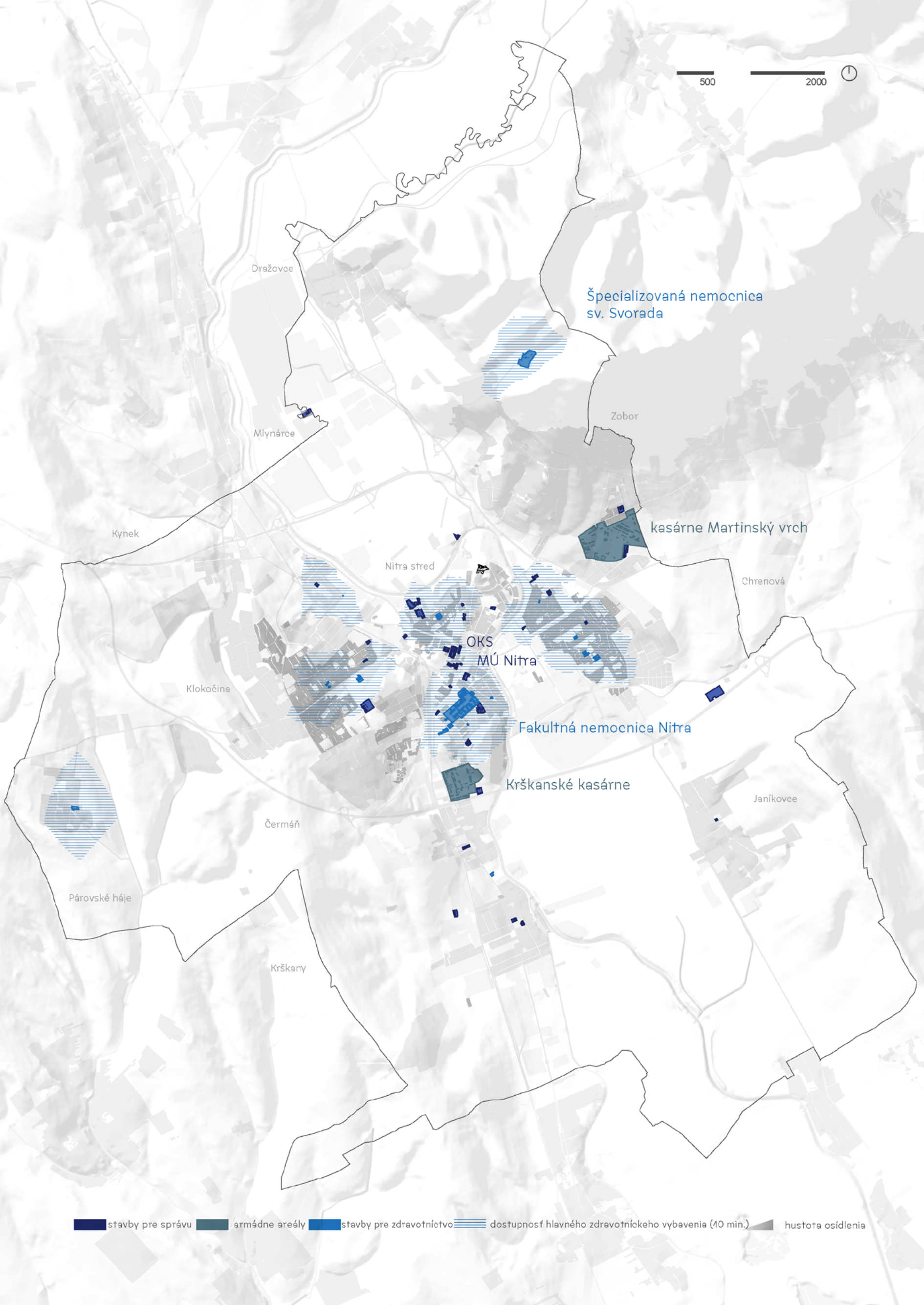
Jadrá tohto typu využitia sú časť lokality Štefánikova, Nové Mesto a časť lokality Kasárne.

Zdravotnícke areály sú rozmiestňované vo vzťahu k okrskovej vybavenosti bytových súborov. Väčšie zdravotnícke areály sú umiestnené do pokojnejšieho prostredia. Vznikajú tak hodnotné vnútroareálové celky priestranstiev. U týchto častí platí vhodnosť ich prepojenosti na okolitý systém priestranstiev i podpora parkových priestranstiev, prípadne ich väzieb na parkové a prírodné priestranstvá. Ďalšou vhodnou implementáciou témy zdravia do priestranstiev sú prvky detailu, nabádajúce k telesnému pohybu rôznych vekových skupín, vytváranie tohto druhu infraštruktúry a stretávania i vo vzťahu k duševnému zdraviu.

Jadrá tohto typu využitia sú časť lokality Nemocnica a časť lokality Kláštor.

— *vnieť pobytové kvality do hodnotných priestranstiev s väzbou na správu*
— *využívať areálové priestranstvá na prepojenia jednotlivých priestranstiev*
— *využívať brownfieldy kasární v rámci priestranstiev a prestavby zástavby*
— *hľadať možnosti zapojenia a prepojenia častí lokalít Martinského vrchu do štruktúry priestranstiev*

Špecializovaná nemocnica sv. Svorada

kasárne Martinský vrch

Fakultná nemocnica Nitra

Krškanské kasárne

Miesto klasicky vnímaného parteru zaujali nákupné galérie a veľkoobchody devaluujúce aktivity priestranstiev. Parter sa stále drží hlavne v centre i s tržnicou a blízkymi pasážami. Výroba tiež nemá pozitívny dopad na priestranstvá. Hlavne vďaka využívaniu trás ciest 1. triedy i špecifikám usporiadania svojich jednouúčelových zón a ich priestranstiev.

C.3.4 VÝROBA A OBCHOD

Prácu vo výrobných závodoch, drobných výrobníach, služby a nákupovanie chápeme ako výrobu a obchod. Parter a jeho služby sú pre živú mesto zásadným. Tieto funkcie sú dopĺňané veľkými nákupnými centrami, ktoré pri nevhodnom umiestnení môžu zruinovať blízku drobnú komerčnú vybavenosť. Výroba je potom sústredená v rámci Nitry do dominantných priemyselných parkov s vlastnou štruktúrou areálových priestranstiev.

Priestranstvá v blízkosti výrobných areálov trpia na svoju monofunkčnosť. Väčšinou ide o pohyb tovaru, prípadne výrobných prostriedkov jedným alebo druhým smerom. Tieto toky sú správané širšími nevzhľadnými profilmi priestranstiev. Monofunkčnosť týchto zón nevyriešime z roviny priestranstiev. Je však vhodné pri umiestňovaní stavieb a ich prípojov myslieť na potencionálnu budúcu prestavbu i vo vzťahu k zmene spôsobu práce a automatizácií. Je vhodné vytvárať priemyselné areály s myšlienkou na ich zrušenie. Znamená to napríklad zakladať hodnotnú sieť areálových priestranstiev nadväzujúcu medzi sebou. Vytvárať v nich stromoradia a retenčné plochy namiesto veľkých akumuláčnych nádrží i vo vzťahu

k zmierneniu tepelných ostrovov a podobne. Priestranstvá navrhovať na pohyb peších i cyklistov vo vzťahu k šírke profilu.

Jadrá tohto typu využitia sú lokality Priemyselný park Dražovce a lokality Dolné Krškany a Horné Krškany.

Priestranstvá domov s obchodným parterom a službami a nákupných centier sú dve odlišné koncepcie. Pri nutnosti založenia nákupného centra je vhodné uvažovať o ich súčasných hybridných formách. Reverzný princíp pôvodného uzatvárania ulíc a vytvárania kontrolovaných vnútorných prostredí nahrádzajú trendy ich otvárania a vytvárania obchodných kolonád a galérií. Vzťah priestranstiev a tohto druhu stavieb je veľmi dôležitý. Od výkladačov a iných druhov užitia množiny propagácie, až po bývanie vo forme terás a podobne. Špecifickou formou sú potom obchodné domy ako predstupeň nákupných centier s určitým kultivovanejším prístupom k priestranstvám v podobe práce so vstupami a strediskovým usporiadaním panelových sídlisk. Dôležité sú ďalej pasáže i zmieňované vnútorné ulice, pokiaľ sú umiestňované v kontexte okolitých priestranstiev.

U špecifických hodnotných areálov je vodné uvažovať o ich sprístupnení

mimo veľtrhové akcie. Jadrá tohto typu využitia sú časť lokalít Brezový hájik, Horné mesto, Štefániková, Chrenovský dvor a Agrokomplex.

- vytvárať podmienky pre budúcu transformáciu výrobných areálov správnym založením priestranstiev
- riešiť dnešné nežiadúce efekty výrobných a obchodných hál, ako sú tepelné ostrovy, vsakovanie u parkovísk zámenou povrchov, výsadbami a pod.
- riešiť bariéry, ktoré tieto areály vytvárajú v priestupnosti priestranstiev a hľadať možnosti umiestňovania týchto priestupov
- zlepšovať podmienky pre terasy a užitie priestranstva drobným obchodníkom a službám
- hľadať väzby strediskových obchodných domov vo vzťahu k priestranstvám
- riešiť možnosť využitia Agrokomplexu mimo obchodné výstavy
- Priemyselný park Krškany je vhodné redukovať i vo vzťahu na nevhodnú morfológiu pre podobný druh zástavby

500

2000

Priemyselná zóna
Nitra Sever – Mlynárce

Dražovce

Mlynárce

Zobor

Kýnek

Nitra stred

Chrenová

Klokočina

Agrokomplex

Čermáň

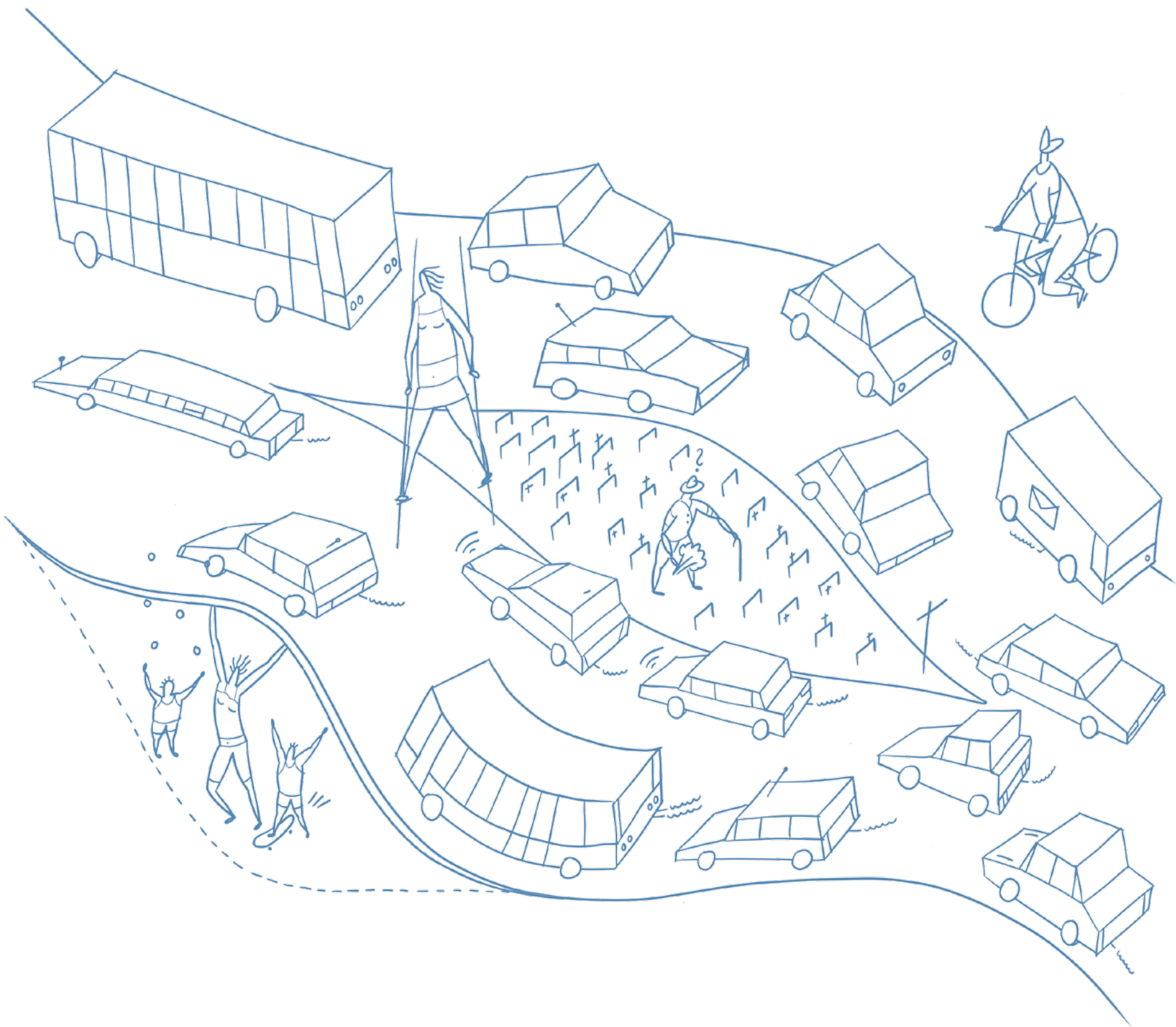
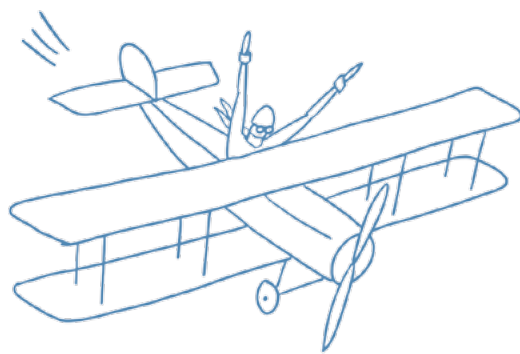
Janíkovce

Párovské háje

Krškany

Priemyselný park Krškany

■ priemyselná výroba stav/návrh ■ poľnohospodárska výroba ■ stavby pre obchod, parter ■ stavby pre administratívu ■ hustota osídlenia

Pohyb Nitry, rôznorodosť jeho druhov podpora modality jednotlivých ciest je zásadná. Nitra musí pracovať s bariérami pohybu, systematickým uchopením krátkych a stredných pohybových vzdialeností a vytvárať pre tieto druhy pohybu adekvátnu infraštruktúru v duchu miest krátkych vzdialeností s odrazom v priestranstvách.

POHYB

Nitry z veľkej časti závisí od blízkosti rýchlostnej cesty kvôli zlému stavu hromadnej dopravy a nedokončenej či nevhodnej infraštruktúry. Tento stav, spolu s rozvrhom ciest 4. triedy, vytvoril dominantné postavenie cestnej dopravy. Je potrebné ho narovnať i v pojatí priestranstiev a zrovnoprávneniu ostatných druhov pohybu s možnosťou voľby. Aby bola Nitra slobodná!

Dôležitosť humanizácie a zrovnoprávňovania pohybu je pre mesto s funkčnými priestranstvami zásadné. Stačí sa pozrieť na trendy v ľubovoľnej krajine smerujúcej podobným smerom a je zrejmé, ako je nastavený azimut uvažovania do budúcnosti. Je naivné si myslieť, že pohyby dopravy zmiznú zo dňa na deň, rovnako ako je naivné si myslieť, že priestranstvá sú nafukovacie vo vzťahu k parkovaniu a ich plošne náročnosti a údržbe. Je teda nutné hľadať rovnováhu, prípadne prevahu a dôraz na pohyb podľa vnemu z pobývania v priestranstvách. Autu dlažba prekáža, pričom chodec ju ocení ale cyklista či mamička s kočiarom zas nie, kvôli jej novej skladbe. Je preto nutné vždy hľadať správny pomer týchto pohybov v priestranstvách.

Systém pohybu by mal byť preto hierarchizovaný a orientovaný s ohľadom

na peší pohyb a končiac u najrýchlejšej cestnej, prípadne leteckej dopravy. Všetky tieto danosti je nutné brať s ohľadom na nové spôsoby dopravy – od staníc cyklistickej a príbuznej dopravy, cez zdieľanie automobilov, až po pristávacie body pre drony vo vzťahu k ich rastúcemu využitiu ako dopravnému prostriedku, obdobne ako u zdieľaní zásielok a cyklo-doprave. Špecifickou kategóriou je potom rekreačný pohyb, ktorý so svojimi nárokmi vytvára záťaž pre priestranstvá.

Každý z nás potrebuje pohyb pre svoj denný rytmus. Do práce, školy, za nákupmi, na návštevu, rekreačne. Ideálny scenár je, že do práce pôjdem peši, pokiaľ to nejde na bicykli následne hromadnou dopravou a končím pri využití auta. Budúci deň mnohých z nás by ale mohol vyzeráť tak, že človek dorazí do práce na elektrickej kolobežke alebo ako príde na stanice, zoberie si bicykel do práce. Bezpečné pešie mesto nevyžaduje aby sa deti rozvážali a nákupy doručí dron. Táto predstava je reálnejšia než to, že každý člen bude mať svoj automobil, ktorý 99 % času stojí nečinne v priestranstve.

Vytváranie si hodnotnej štruktúry pohybu založenej na rovnocenných možnostiach rôznych druhov do-

pravy je tak pre náš život nutnosťou. Priestranstvá sú ovplyvnené jej organizovaním i pomerom jej rôznych druhov dopravy.

Pešia doprava tak rieši pešie zóny, turistické trasy i kontextu celku. Cyklistická doprava popisuje navrhovanú sieť cyklistickej i nadväzujúce vybavenie. Verejná doprava rieši vlakovú, autobusovú a leteckú dopravu. Cestná doprava potom poukazuje na budúcu cestnú sieť i navrhované úpravy tej jestvujúcej s dôrazom na jej humanizáciu.

Pohyb Nitry chápeme ako službu, nie diktát. Je nutné preto zrovnoprávniť v rámci infraštruktúry priestranstiev všetky druhy pohybu pre podporu slobody pohybu a možnosti voľby jej druhu. S ohľadom na to, aby bola mestom pre ľudí.

Zrušenie bariér
a obnovenie dôvery
chodca v pohyb
po Nitre je týmto
spôsobom jedna
z najväčších úloh
priestranstiev.
Izolovanosť celkov
vďaka hlavným
cestným ťahom
podkopáva pocit ich
kontinuity i príjemnosti.
Silná podpora
peších zón a ich
väzieb v rámci sídlisk
a centra mesta je
veľkým potenciálom.

C.4.1 PEŠIA DOPRAVA

Chôdza je veľmi dôležitý druh pohybu pre fungujúce mesto. Bez bariérové trasy podporené systémovým riešením peších zón a ich postupným dobudovaním napomáhajú rozvoju priestranstiev mesta i vo vzťahu k ich obecnej kvalite. Problematickým bodom pre pohyb je veľké množstvo dopravných bariér a tým pádom jasne dané toky pohybu chodcov.

Podľa pocitových máp vnímajú chodci takmer všetky ťahy v centre mesta za dopravné ohrozenie. Identifikované hlavné prepojenia tak narážajú na problém kríženia ulíc Štefánikova a Štúrova. Žiadúce prepojenie bodov Sihof, železnicej a autobusovej stanice, hradu, Kalvárie a Agrokomplexu vždy naráži na toto kríženie.

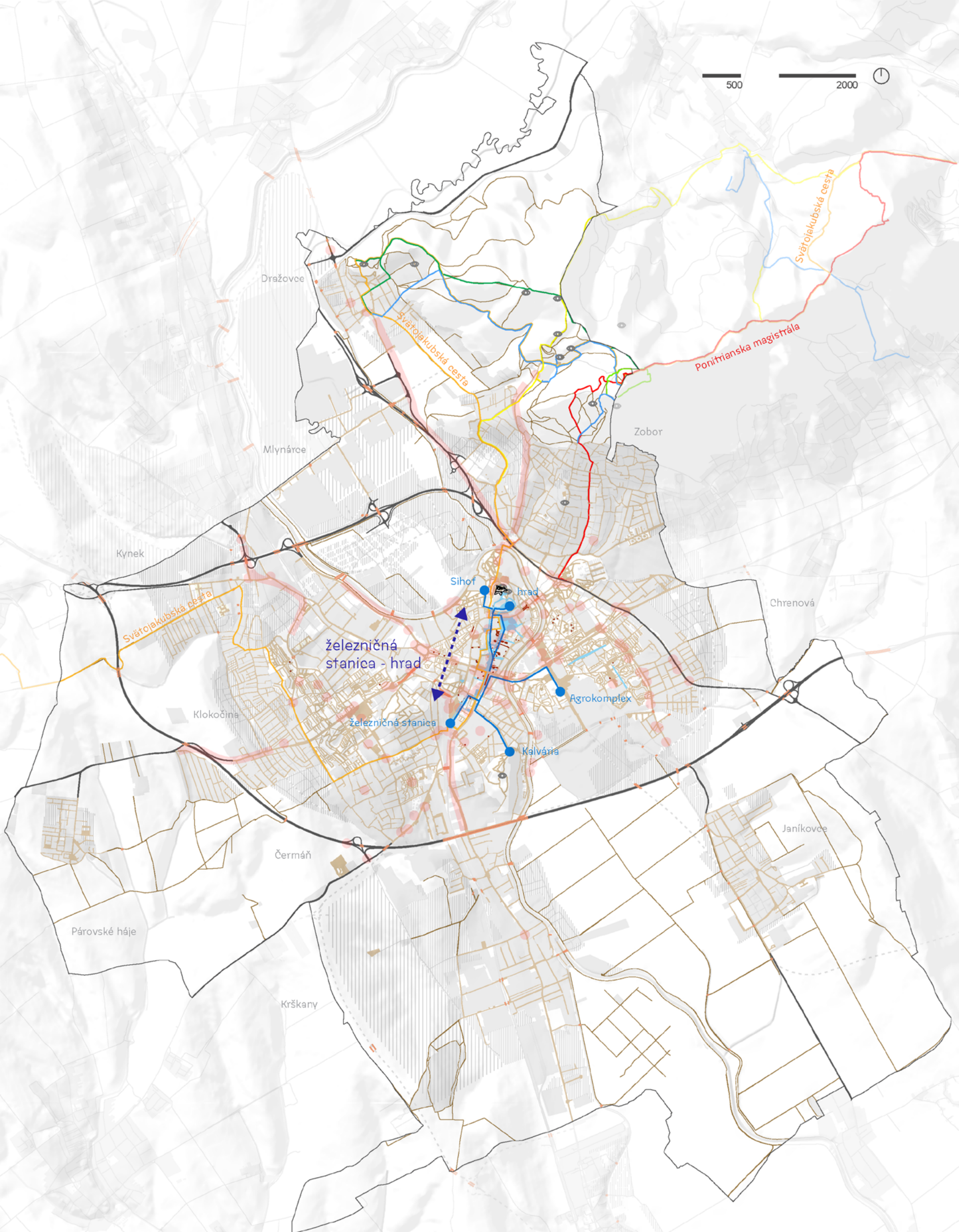
Sieť ciest pre peší pohyb je v rámci zastavaného územia, až na zmienené hrdlá pohybu, veľmi dobrá. Napomáhajú tomu i segregované čisto pešie trasy pohybu. V blízkej budúcnosti je navrhnuté systematické rozširovanie peších zón, ktoré tak doplnia súčasný systém postupne v jednotlivých fázach. Ďalej sú vyčlenené hlavné trasy pohybu, ktoré by mali spĺňať vysoké štandardy bezbariérového pohybu s minimom preká-

žok, prípadne rozšíriť vedenie svojích trás mimo hlavné dopravné ťahy. Oproti týmto idylickým vnútroblokovým situáciám potom stoja prechody či lávka ponad ulicu Chrenovská. Toto odrezanie systému priestranstiev je druhým zásadným problémom pešieho pohybu v meste.

Obdobne je tomu pokiaľ chcete opustiť mesto pešo. Je niekoľko smerov, v ktorých vám to mesto dovoľí pomocou systému lávok a mostov. Po prekonaní tejto bariéry vás ale čaká sklamanie, pretože okolitá krajina je ťažko prístupná, s minimálnym počtom ciest a kompletne chýbajúcou štruktúrou krajiny.

Jadrá v krajine a turistické trasy tak možno nájsť predovšetkým v severnom smere na Zobor. Po prekonaní ulice Chrenovská a strmých svahov lokality Svahy Zobora, prichádza výšlap po horšie upravených turistických chodníkoch, obdobné platí i o cestách v krajine, ktoré trpia eróziou vďaka nevhodnému spôsobu hospodárenia okolo týchto ciest. Dôležitým prvkom pohybu v meste sú priechody blokmi zástavby využité komerčne hlavne v častiach Pároviec, pri stanici a v centre mesta.

-
- riešenie problému kríženia ulíc Štúrova a Štefániková trieda
  - riešenie problému segregácie Zobora ulicou Chrenovská
  - riešenie vstupov do krajiny, prechodov cez rieku
  - doplnenie priestranstiev a jadier v krajine
  - posilňovanie dnešných funkčných peších ťahov, riešenie bariéry železnice
  - podporovať pešie zóny a pohyb medzi celkami mesta
  - podporovať ďalšie alternatívne riešenia, ako je zdieľaný priestor pre pohyb a podobne
  - stanoviť minimálny štandard pešieho pohybu
  - dôsledná implementácia doporučení Plánu udržateľnej mobility prípadne nad ich rámec
  - doplniť chýbajúce prvky pre imobilných občanov

- cestná sieť v zast. území
- cestná sieť v krajine
- pešie zóny (ÚP, PUM)
- turistické trasy, chodníky
- bariéry prístupnosti
- trasy k debarierizácii
- ◄--▶ hlavné pešie vazby (ÚP)
- most, lávka/vyhliadka
- priechody, pasáže
- dopravné ohrozenie

pozn.: boli využité dáta pocitového mapovania Pocitová mapa - Nitra (Atrium architekti, 2018)

Kolobežky,
elektromobilita
a zdieľanie obdobných
zariadení rozvíja
cyklistickú dopravu
a napomáha rozšíriť
konceptiu 15 min.
mesta. Kombinácia
poháňaných zariadení
s tými bez pohonu,
vo vzťahu k morfológii
bude zásadná ako
alternatíva k iným
druhom pohybu
i vďaka rozvinutiu
tejto infraštruktúry
v priestranstvách.

C.4.2 CYKLISTICKÁ DOPRAVA

Bicykel je najviac používaný v rámci Nitrý v jej spodnej rovinnej časti v centre mesta a pozdĺž rieky. Cyklistická infraštruktúra má veľký potenciál doplniť systém verejných priestranstiev ako kvalitná možnosť dopravy. Problémom je nízky podiel na vykonaných pohyboch i problematika morfologicky náročnejších častí. Kvalitná infraštruktúra, prípadne dostatočne veľký priestor pre zdieľanie daných priestranstiev s chodcami, tu nie je.

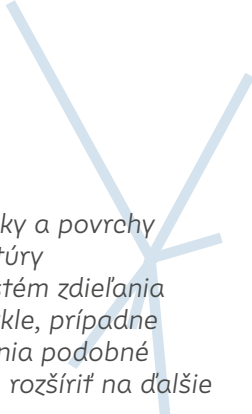
V rámci voľnej krajiny, základné úpravy povrchov takmer absentujú, prípadne sú narušené poľnohospodárskou činnosťou. Na trasách mimo hlavné pohybové magnety je možné v krajine zabezpečiť aspoň ich zjazdnosť pre rekreačnú dopravu. Komplikovaná je i kombinácia cyklistov a ich pohybu po miestnych peších zónach. Vo vzťahu k pocitom ohrozenia si veľké množstvo cyklistov vyberá namiesto cesty, kam patrí, chodník. Je preto vhodné robiť také opatrenia, aby došlo k napraveniu tohto stavu.

V meste funguje bikesharing i pár miest pre servis bicyklov. Reálnych cyklochodníkov veľa neexistuje, okrem úseku u Janíkoviec. I tu však erózia, kvôli poľnohospodárskej činnosti, zhoršuje jeho využitie. Dopravné

značenie jednotlivých úsekov mnohokrát chýba. U menších alebo menej významných často úplne.

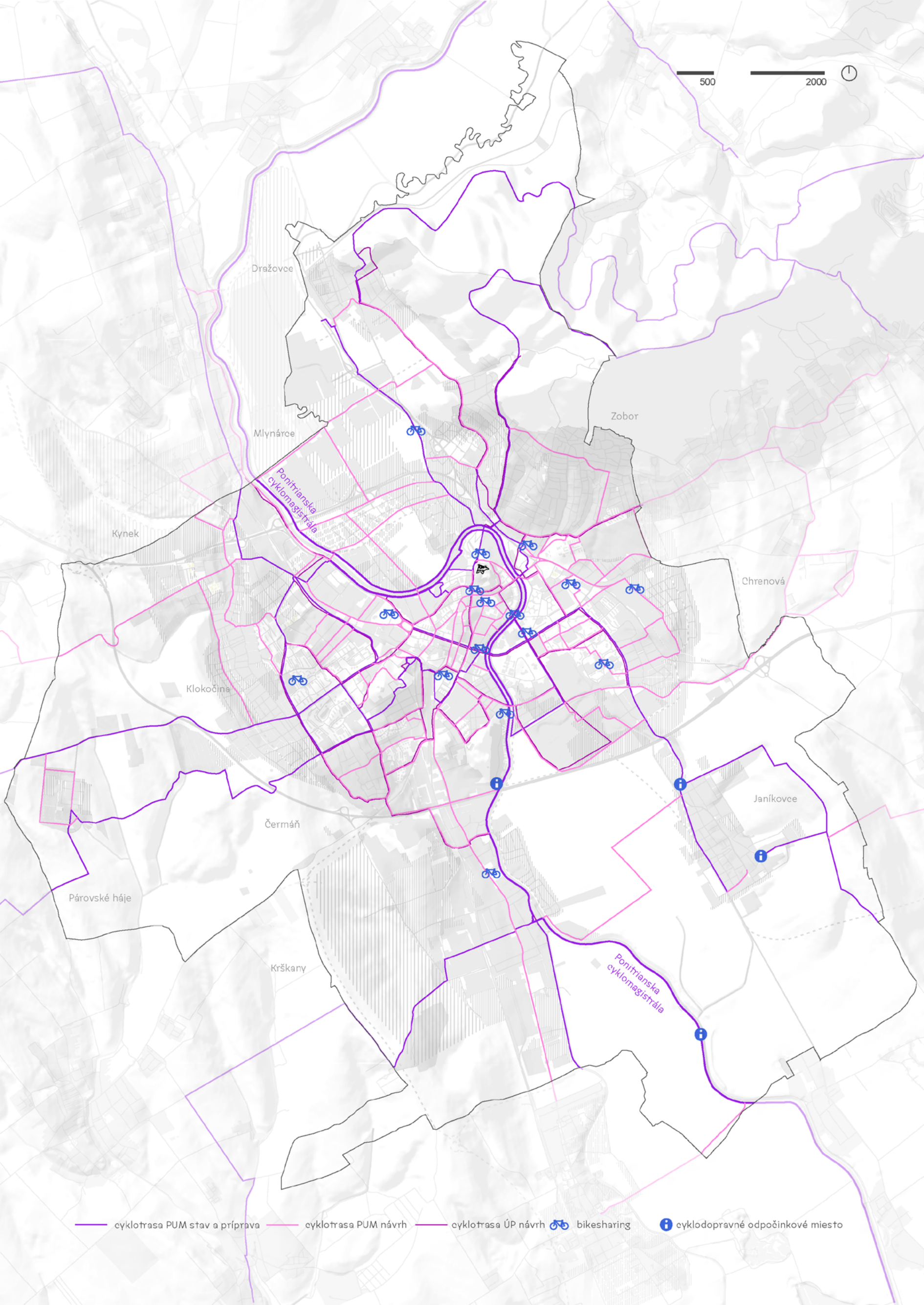
V rámci opatrení je navrhnutý komplexný materiál úprav tohto stavu v dokumente Plánu udržateľnej mobility. Napríklad komentáre vo vzťahu k povrchom, značeniu, šírkam jednotlivých častí a ich bariéram a ďalšie. Je preto vhodné tento plán postupne implementovať v celej jeho šírke.

Pozitívom je vedenie trasy pozdĺž rieky Nitra a špecifické možnosti zjazdov zo Zobora. Všeobecne, Ponitrianska cyklomagistrála, so svojimi jednotlivými napájacími bodmi na mesto, je veľkým potenciálom pre priestranstvá, širšie okolie i samotnú vybavenosť týchto priestranstiev. Je vhodné myslieť na delenie cyklistického pohybu vo vzťahu k jeho smerovaniu ako čisto dopravného a rekreačného pohybu a vo vzťahu k tomuto prispôsobovať možnosti profilov i ich potenciálnych rýchlostí v rámci celkového systému. Jednotlivé napojovacie body potom vytvárajú i miesta v krajine, krajinné jadrá. Je nevhodné, že pri rieke Nitra nie je možnosť využiť oba brehy pre pohyb na bicykli, spolu s chýbajúcimi mostnými prepojeniami vo vzťahu k vzdialenostiam jednotlivých úsekov.

-
- riešiť nevhodné šírky a povrchy cyklistickej infraštruktúry
  - vhodné doplniť systém zdieľania bicyklov o elektrobicykle, prípadne iné elektrické zariadenia podobné bicyklom, celý systém rozšíriť na ďalšie body na území Nitrý
  - dopĺňať cyklistickú infraštruktúru v krajine i zastavanom území
  - dôsledná implementácia doporučení Plánu udržateľnej mobility, prípadne nad ich rámec
  - riešiť problémy s priestupnosťou podobne ako u pešej dopravy
  - riešiť rozdiely medzi rekreačným a dopravným pohybom

500

2000

cyklotrasa PUM stav a príprava

cyklotrasa PUM návrh

cyklotrasa ÚP návrh

bikesharing

cyklodopravné odpočinkové miesta

Veľká početnosť zastávok v spojitosti so zložitými trasami i dlhými časovými intervalmi spojov znižujú využiteľnosť tohto druhu pohybu i jeho hodnotu v rámci priestranstiev. Vhodná je redukcia a reorganizácia celého systému. Chýbajúce rýchle železničné spojenie smerom na Bratislavu zvyšuje závislosť na automobiloch.

C.4.3 VEREJNÁ DOPRAVA

Zložky verejnej hromadnej dopravy, v rámci územia Nitra, tvoria autobusové spojenia a linky MHD spolu so železničnými spojeniami.

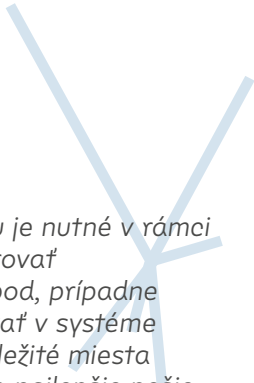
Hlavnú využívanú zložku hromadnej dopravy tvoria autobusy hromadnej, prímestskej i diaľkovej dopravy. Hlavne kvôli veľkému počtu staníc v rámci územia Nitra i rýchlemu dojazdu do Bratislavy.

Zo strany Plánu udržateľnej mobility boli navrhnuté opatrenia v podobe BUS pruhov, pre maximalizovanie plynulosti pohybu hromadnej dopravy v problematických úsekoch. Toto opatrenie môže mať taktiež za následok zmierňovanie dopravy v centre mesta.

Centrálnym bodom hromadnej dopravy je prestupný uzol železničnej a autobusovej stanice. Železničná stanica je menej využívaná vzhľadom na jej malý počet spojov i rýchlosť smerom na Bratislavu. Jej stanice na území Nitra sú Mlynárce, Nitra zastávka, Nitra a Dolné Krškany. Z dostupných dokumentov je zrejmý plánovaný rozvoj železnice, konkrétne v úseku smerom na Bratislavu s novým vedením železničnej trasy cez priemyselný park v Krškanoch. Ďalej ide o dopojenie prerušeného úseku, priemyselným parkom Dražovce, s obcou Podhorany v dvoch variant-

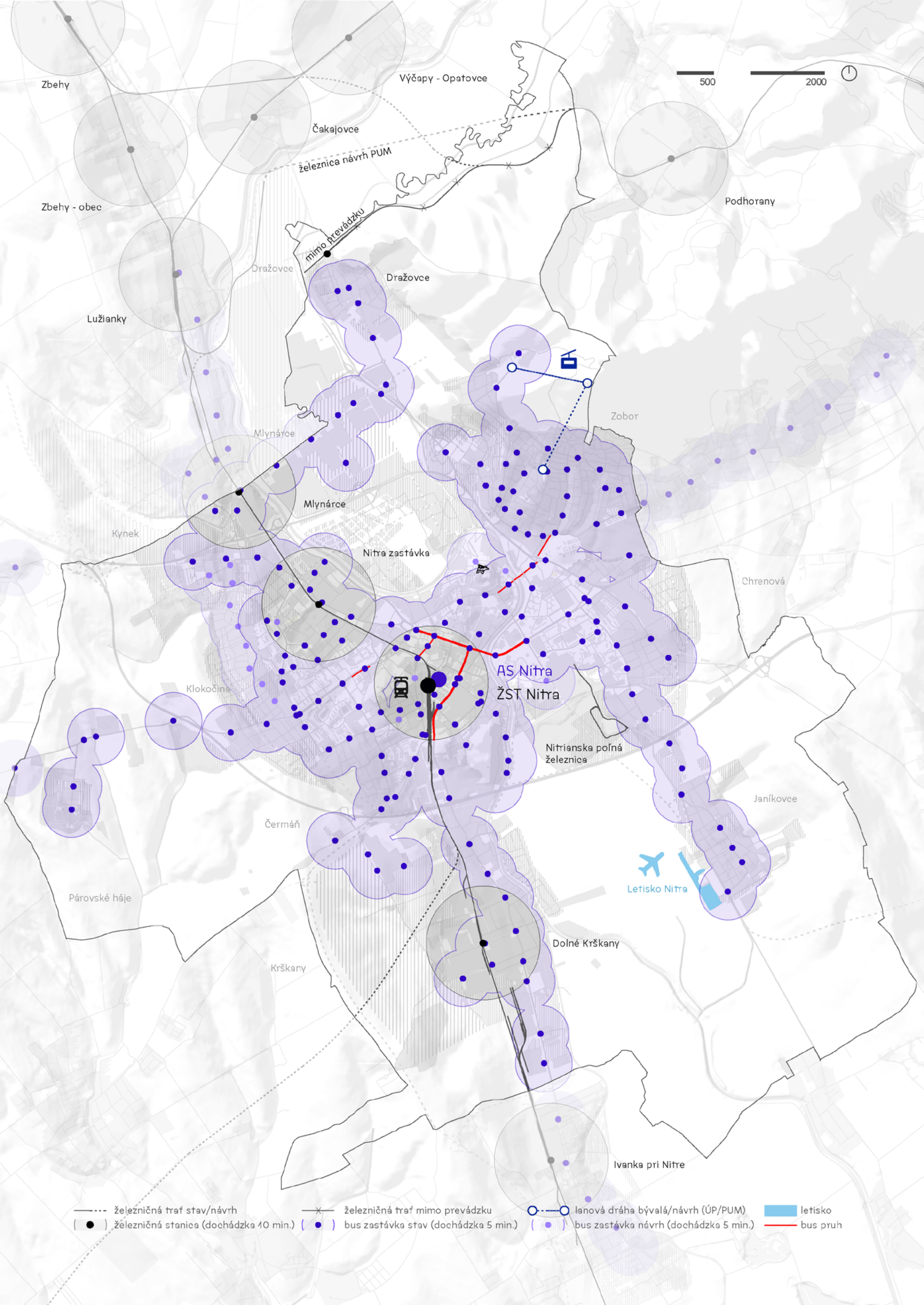
ných polohách. Vo vzťahu k autobusovej doprave, ktorá je v rámci tohoto druhu pohybu dominantná, je vhodné rozvíjať základ dobrej dostupnosti autobusových zastávok vo vzťahu k počtu spojov a ich základnej organizácii. Diaľkové linky potom odchádzajú hlavne z prestupného miesta blízkosti oboch hlavných staníc verejnej dopravy.

Špecifikom verejnej dopravy je potom obnovenie lanovky na Zobor, tento krát však v zmenenej trase od Zoborského kláštora. Ďalej je to potom letisko Nitra, ktoré je medzinárodným letiskom avšak v súčasnej podobe nemá pre mesto taký význam.

- hromadnú dopravu je nutné v rámci priestranstiev podporovať
- hlavný prestupný bod, prípadne body zastávok, využívať v systéme priestranstiev ako dôležité miesta a umožňovať k nim čo najlepšie pešie a cyklistické pripojenia alebo zázemie
- priestranstvo stanice je špecifickým hodnotným priestranstvom a nástupom do mesta
- dôsledná implementácia doporučení Plánu udržateľnej mobility prípadne nad ich rámec

- železničná trať stav/návrh
- (●) železničná stanica (dochádzka 40 min.)
- x — železničná trať mimo prevádzku
- (●) bus zastávka stav (dochádzka 5 min.)
- (●) bus zastávka návrh (dochádzka 5 min.)
- — ○ lanová dráha bývalá/návrh (ÚP/PUM)
- letisko
- bus pruh

Dostupnosť rýchlostnej cesty i dlhodobá podpora tohto druhu pohybu, v spojitosti s rozvíjaním parkovacích kapacít na úkor priestranstiev, určuje dominantnosť tohto druhu pohybu. Priestranstvá vďaka vedeniu ciest 1. triedy a rozvoju na nich naviazaného priemyslu kolabujú ako miesta pre pobývanie i pohyb iným spôsobom.

C.4.4 CESTNÁ DOPRAVA

Automobilová doprava má vo vzťahu k priestranstvám v rámci Nitry absolútnu dominanciu. Túto nerovnosť je nutné riešiť vo vzťahu k celému systému pohybu. Ide predovšetkým o plochy statickej doopravy a ich dopad na priestranstvá, obecný pocit bezpečia, dimenzia komunikácií vo vzťahu k centrálnej polohe.

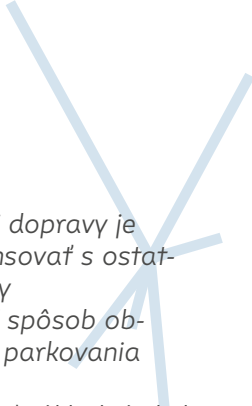
Najproblematickejší bod je hlavné kríženie ulice Štúrova a Štefánikovej triedy v centre, ktoré vytvára väčšinu bariér. To by sa dalo vyriešiť alebo aspoň zmierniť podľa návrhu Územného plánu zóny Centrálne mestská zóna – Nitra. Problémom je zložité presunutie ciest 1. triedy z územia mesta. Problematický zostáva zámer nadriadených orgánov k presunu napojenia rýchlostnej cesty R8 zo súčasnej pozície u Kyneku na pozíciu vedľa Šindolky blízko rozostavaného mimoúrovňového kríženia pre Šindolku. Došlo by tak pravdepodobne k fixácii negatívneho stavu, ktorý by sa dal riešiť jedine drahším tunelom. Ten by nahradil ťaženie a zlepšil pešie prepojenia ulice Chrenovej.

Tieto a ďalšie nespojitosti vytvárajú v rámci celého riešenia dopravy problémy alebo nemožnosť presunúť záťaž v území. Dôležitou stavbou

v tejto otázke je napojenie rýchlostnej cesty R1 na ulicu Akademická.

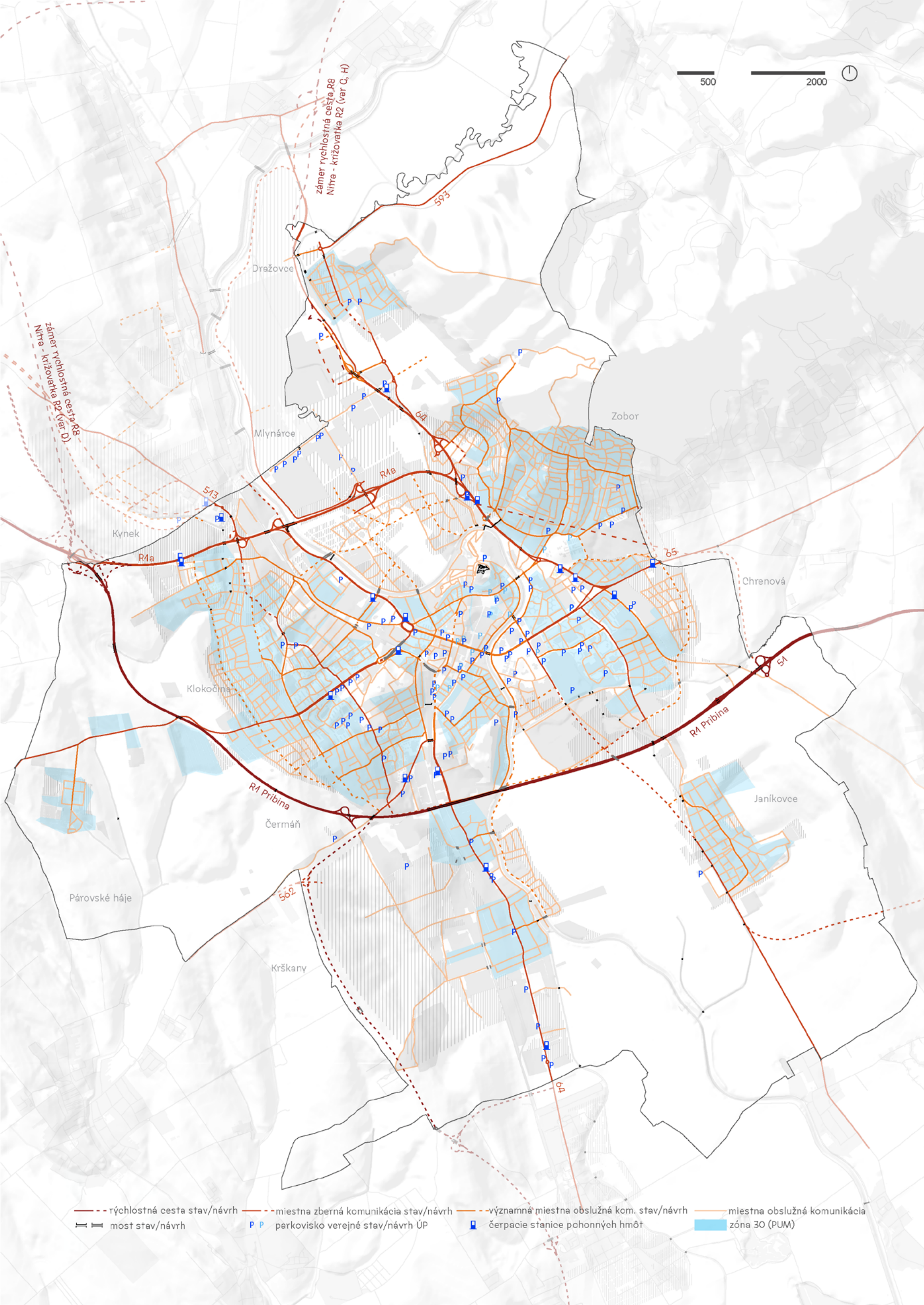
Ďalšími výraznými stavbami je potom preložka cesty č. 64 1. triedy na napojenie na zjazd 45. Mal by tak byť obsluhovaný nový priemyselný park Krškany.

Zo strany Plánu udržateľnej mobility boli navrhnuté opatrenia v podobe zón 30 takmer na celom území mesta a ďalšie opatrenia vo vzťahu k úpravám parkovísk a ďalších doporučení. Otázka parkovacích kapacít je vo vzťahu k priestranstvám ako celku zásadná, je nutné vytvárať také riešenia, aby do budúcnosti nepoškodili priestranstvá Nitry, avšak zároveň aby nezamedzili jej bežnú obsluhu. Z tohoto pohľadu sa zdá dlhodobá podpora parkovacích kapacít v rámci priestranstiev neudržateľná a bude nutné hľadať iné riešenia. Dôležitým bodom je i úplný prechod na elektromobilitu v blízkom časovom horizonte a postupné budovanie tejto infraštruktúry zásobovacích bodov.

- postavenie cestnej dopravy je nutné znížiť a vybalansovať s ostatnými zložkami dopravy
- je potrebné hľadať spôsob obmedzenia a regulácie parkovania v rámci mesta
- je potrebné dotvoriť základný skelet preložiek ciest 1. triedy, vo vzťahu k ostatným kapitolám je vhodné hľadať ich alternatívne polohy
- vo vzťahu ku kompozícií je vhodné mierne ohnúť osu napojenia Akademickkej ulice na R1 narovnať
- dôsledná implementácia doporučení Plánu udržateľnej mobility prípadne nad ich rámec

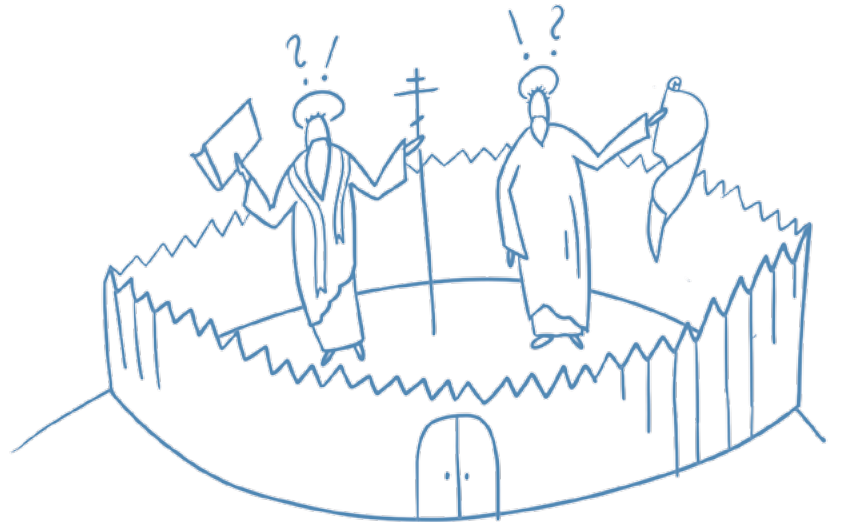
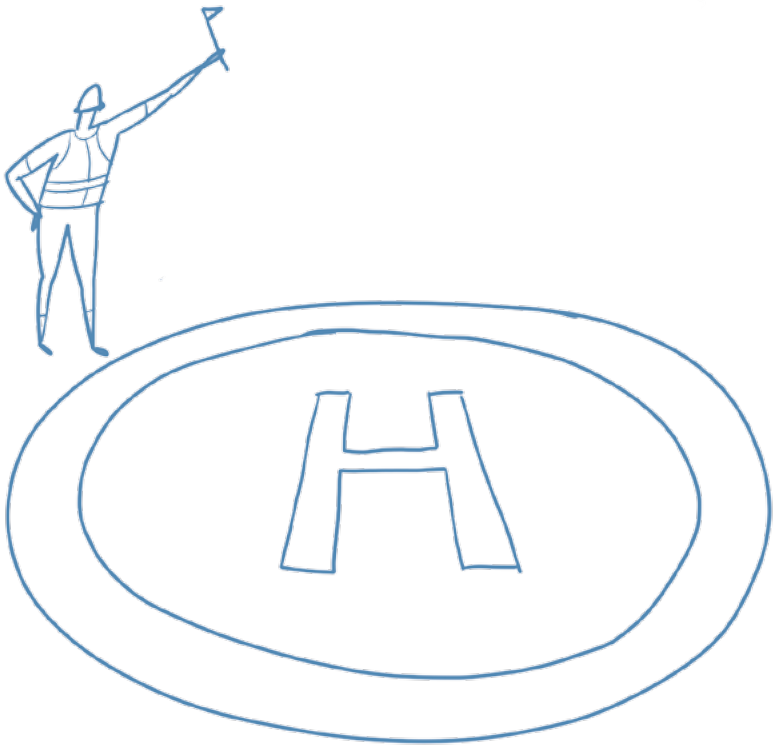
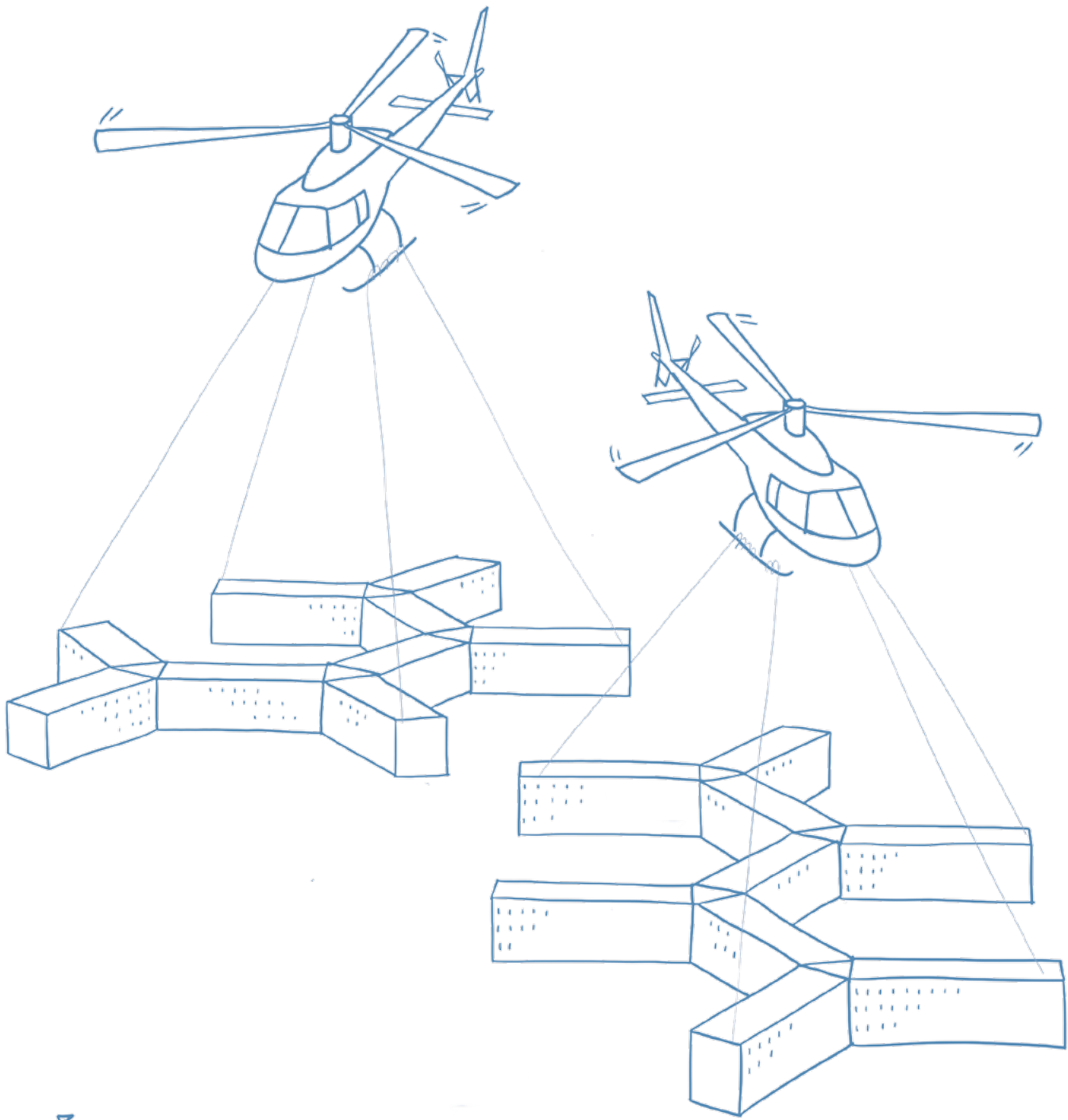

zámer rýchlostná cesta R8
Nitra - križovatka R2 (var Q, H)

zámer rýchlostná cesta R8
Nitra - križovatka R2 (var D)

500 2000

- rýchlostná cesta stav/návrh
- miestna zberná komunikácia stav/návrh
- významná miestna obslužná kom. stav/návrh
- miestna obslužná komunikácia
- = most stav/návrh
- P P parkovisko verejné stav/návrh ÚP
- čerpacie stanice pohonných hmôt
- zóna 30 (PUM)

História Nitry, významné dejinné udalosti Veľkej Moravy, fragment historického jadra spojeného so židovským centrom i najlepšia panelová výstavba Československa doplnená architektonickými unikátmi, predurčujú mesto k osudu architektonicko-urbanistického unikátu európskeho formátu. Ochrana týchto hodnôt je pre identitu priestranstiev Nitry zásadná.

HISTÓRIA

Nitra ako tisícročného mesta, ktoré vyzerá mlado a roztopašne. Je to najstaršie mesto, z ktorého ostal iba fragment. Mesto slovenskej štátnosti i jej rozvracania. Je naozaj nutné poukazovať na to, čo bolo pred tisícročiami? Je nutné na tom stavať celé mesto? Nie je. História ukazuje, že 200-ročný zlozvyk nacionalizmu nie je nič proti obecnej hrdosti a identifikácií sa s vlastným prostredím. To tvoria i vizionárske (i keď sčasti deštruktívne) počiny 20. storočia. Všetci robia chyby, tí rozumnejší ich neopakujú. Nitra má byť hrdá, nie pyšná!

Vrstvy histórie Nitry siahajú ďaleko. Tie, čo majú možnosť bezprostredne ovplyvniť podobu priestranstiev, sú skôr vrstvy od ranného stredoveku a novšie. Hlavne ale potom košatý slovník bytovej výstavby Československa a jeho jednotlivých etáp s iným prístupom k verejným priestranstvám, ich koncepcií i preferenciám pohybu, rozmiestneniu a podobe priestranstiev a ich systémov.

Každá z týchto vrstiev histórie potrebuje v priestranstvách odlišný prístup. Od pamiatkovej (ne) ochrany, až po koncepčnosť zásahov do systému priestranstiev ako celku, ich spôsobu používania a určitej

skromnosti, až k pokore k pôvodným vrstvám histórie avšak bez páťosu spomienkovej demencie toho, čo nebolo, ale chceli by sme. Je tak zrejmé, že prístup k vrstvám ranného a vrcholného stredoveku sa bude líšiť obdobne ako prístup k sídliskovej výstavbe 60. a 80. rokov 20. storočia i vo vzťahu k početnosti zastúpení jednotlivých druhov priestranstiev.

Každý z nás tak históriu potrebuje pre vysporiadanie sa so svojou identitou, alebo je pre neho kulisou jeho života. Pre niekoho to je spomienka na hranie sa s babičkou v hexagónovom pieskovisku Chrenovej a umelecké diela tej doby, pre iného zas turistický výlet na Zobor a Drážovce, alebo len chvíľa s deťmi u šermiarskeho podujatia na nádvorí hradu. Tak či onak sú pre nás tieto vnemy neopomeniteľnou súčasťou a vrstvou priestranstiev a z pohľadu hodnôt pamiatkovej ochrany dokonca zákonnou povinnosťou. Otázkou je nájsť správnu mieru vo vzťahu k dnešnému užívaniu priestranstiev.

História po stredovek rieši skôr pojmávanie krajinných celkov a jadier v rámci priestranstiev spolu s prezentáciou archeologických nálezov. História po novovek môže pracovať už so stavebnými záznamami a je

tak možné poukazovať na stopy histórie. História po súčasnosť je živúcim dedičstvom prístupu a rozvoja súborov stavieb a koncepcií ich priestranstiev. História a ochrana sa zameriava potom na pravidlá a zákonnú ochranu celkov vo vzťahu k ich priestranstvám.

Históriu Nitry chápeme ako odrazový mostík pre jej budúcnosť. Je preto nutné chápať ju ako príležitosť, nie povinnosť. Je tu možnosť nastaviť pravidlá týchto prístupov, ktoré Nitru posunú do čela uchopenia podobných tém i vo vzťahu k výraznému architektonickému odkazu. Nitra by sa tak mala postaviť k tomuto dedičstvu cez stredovek až k 20. storočiu cez svoje priestranstvá do úlohy *mesta identity a vízie budúcnosti*.

Prvá zmienka z roku 828 ukazuje na bohatú históriu Nitry. Archeologické pramene však hovoria o staršom a veľmi rôznorodom multikultúrnom osídlení celého nitrianskeho regiónu. Stredoveká vrstva je však pre mesto dôležitá i s ohľadom na využitie tejto skutočnosti pri interpretácií a užití priestranstiev.

C.5.1 HISTÓRIA PO STREDOVEK

História Nitry až po stredovek nás zaujíma predovšetkým vo vzťahu k jej fyzickému prejavu v našom prostredí a jeho priestranstvách, prípadne netušeným súvislostiam a stopám, ktoré nám tieto doklady môžu odkryť.

Staršia história nie je vždy úplne predmetom týchto prejavov. Je možné s ňou pracovať v rámci informácií k smerom osídlenia (najmä jaskyne a ďalšie), prípadne vytýčením hodnotných archeologických oblastí starších období a ich určeniu ako hodnotných krajinných jadier s prezentáciou archeologických nálezísk hlavne ucelene zachovaných hradísk.

História veľmi stručne

29.–22. tis. pr. n. l. – občasné osídlenie loveckými skupinami

7.–6. tis. pr. n. l. – prvé trvalé osídlenie mikroregiónu mesta

16.–15. st. pr. n. l. – centrálné sídlo regiónu na hradnom kopci, sídelná mikroaglomerácia

koniec 2.–1. st. pr. n. l. – centrálné sídlo na hradnom kopci

Obdobia raného až vrcholného stredoveku zanechalo viacero fyzických i stavebných dokladov, ktoré sa prejavujú v priestranstvách Nitry viac než pred-

chádzajúce obdobia. Je to napríklad dominantna hradu Bazilika sv. Emeráma s predchádzajúcimi i neskoršími fázami vývoja. Základy stavieb a kostolov prejavujú opevnení a hradísk v morfológii.

História veľmi stručne

828 – prvá písomná zmienka, **9.–11. st.** – rozsiahla sídelná aglomerácia v okolí centrálného kniežacieho sídla

11.–13. st. – vývoj sídelnej aglomerácie a vznik stredovekého mesta pred tatárskym vpádom

1241 – tatársky vpád a vyplienenie mesta

1271 a 1273 – Přemysl Otakar II. dvakrát dobyl a vyplienil Nitru, ktorú následne celú spustožil a vypálil

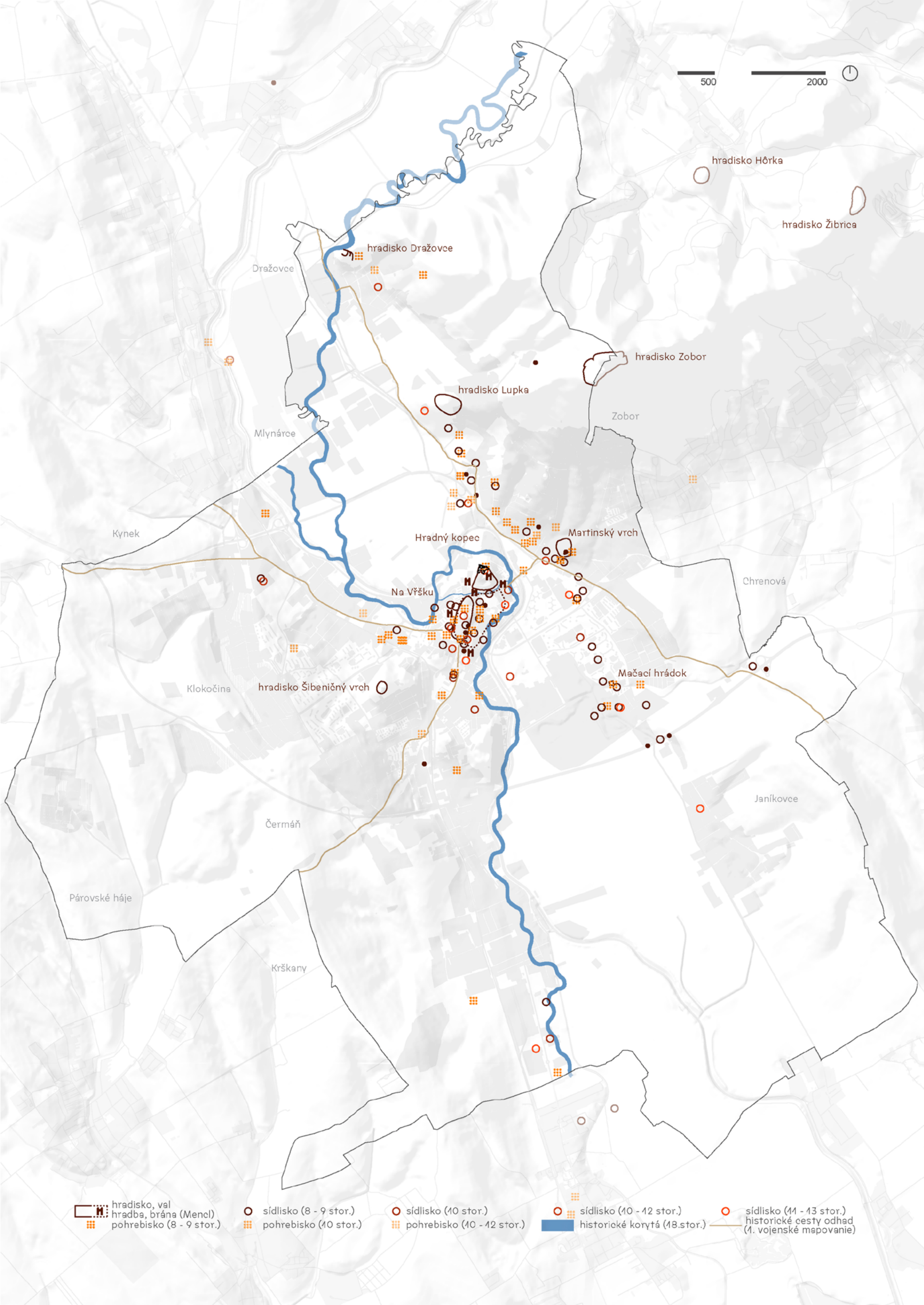
1288 – bol hrad a jeho okolie darované cirkvi, prechod z kráľovského mesta na zemepanské

Silné postavenia mesta budovala i jeho početná židovská komunita z prelomu 9.–10. storočia. Tá podľa zmienok, v rámci mestských výsad z roku 1248, obývala opevnenú časť mesta.

Ostatné časti zmieňované v rámci výsad Hrad s tzv. Horným mestom (Castrum), osada v podhradí (Suburbium – dnešná Podzámska ul.),

tzv. Dolné mesto (Civitas), Kapitulská osada (v priestore medzi Farskou ul., Ul. Janka Kráľa, Vikárskou ul. a Ďurkovou ul.) a spomínané Castrum ludeorum (židovské mesto – v priestore Výchku s dedinou Párovce, okolo kostola sv. Štefana).

— chrániť prejavy týchto období ako najstarších fyzických dokladov osídlenia
— moderným spôsobom využívať prezentáciu nálezov a nálezových situácií v priestranstvách
— časti v krajine, hradiská a podobne využívať ako jedinečný druh parkového prostredia
— interpretovať časti lokalít vo vzťahu k nálezom a situáciám tohto obdobia a používať ich pre orientáciu i vytvorenie jadier priestranstiev
— hľadať možné využitie pôvodných hradobných okruhov, brán a ďalších fortifikačných stavieb v priestranstvách
— hľadať možné využitie pôvodných krajinných ciest a historických stôp krajiny v priestranstvách

- hradisko, val
- hradba, brána (MencI)
- pohrebisko (8 - 9 stor.)
- sídlisko (8 - 9 stor.)
- pohrebisko (10 stor.)
- sídlisko (10 stor.)
- pohrebisko (10 - 12 stor.)
- sídlisko (10 - 12 stor.)
- historické korytá (18.stor.)
- sídlisko (11 - 13 stor.)
- historické cesty odhad (1. vojenské mapovanie)

Druhá polovica
19. storočia
s príchodom železnice
ukončila obdobie
pokojného rozvoja
mesta. Mesto si stále
zachovávalo pôvodný
ráz krajiny, toku
Nitry i časti svojej
blokovej štruktúry
a námestí, o ktoré
neskôr prišlo. Stopy
histórie a potenciál
ich obnovenia dávajú
nový náboj pre
priestranstvá Nitry.

C.5.2 HISTÓRIA PO NOVOVEK

História Nitry po novovek nás zaujíma predovšetkým vo vzťahu k jej fyzickému prejavu v našom prostredí a jeho priestranstvách, hlavne jeho priame doklady vývojom urbanistickej štruktúry priestranstiev, ktorá je dodnes zrejmá. Koniec novoveku v kontexte Nitry chápeme ako obdobie príchodu železnice.

Novovekú históriu a jej prejavy chápeme ako jasné vymedzenie priestranstiev dobovou zástavbou. Tieto priestranstvá sú dodnes čitateľnými jadrami jednotlivých lokalít alebo ich častí. Hmota zástavby zostala čiastočne zachovalá, avšak niektoré priestranstvá v pôvodnej logike zanikli v rámci následnej fázy vývoja štruktúry sídla. Ide predovšetkým o jasné vymedzenia námestí a ich funkcií. Otázkou je rehabilitácia týchto priestranstiev do podobnej alebo obdobnej podoby vo vzťahu k súčasnému stavu a dopyt po týchto zmenách.

História veľmi stručne

13. st.–zač. 18. st. – obdobie budovania zástavby prerušované vojenskými výpadmi a ničéním
zač. 18.st.–záver 18. st. – obdobie vývoja mestskej štruktúry na celistvom definovanom pôdoryse
zač. 19. st.–60. r. 19. st. – postupná expanzia mestskej štruktúry za hradby
1876 – bol uvedený do prevádzky železničný úsek s Ivankou pri Nitre

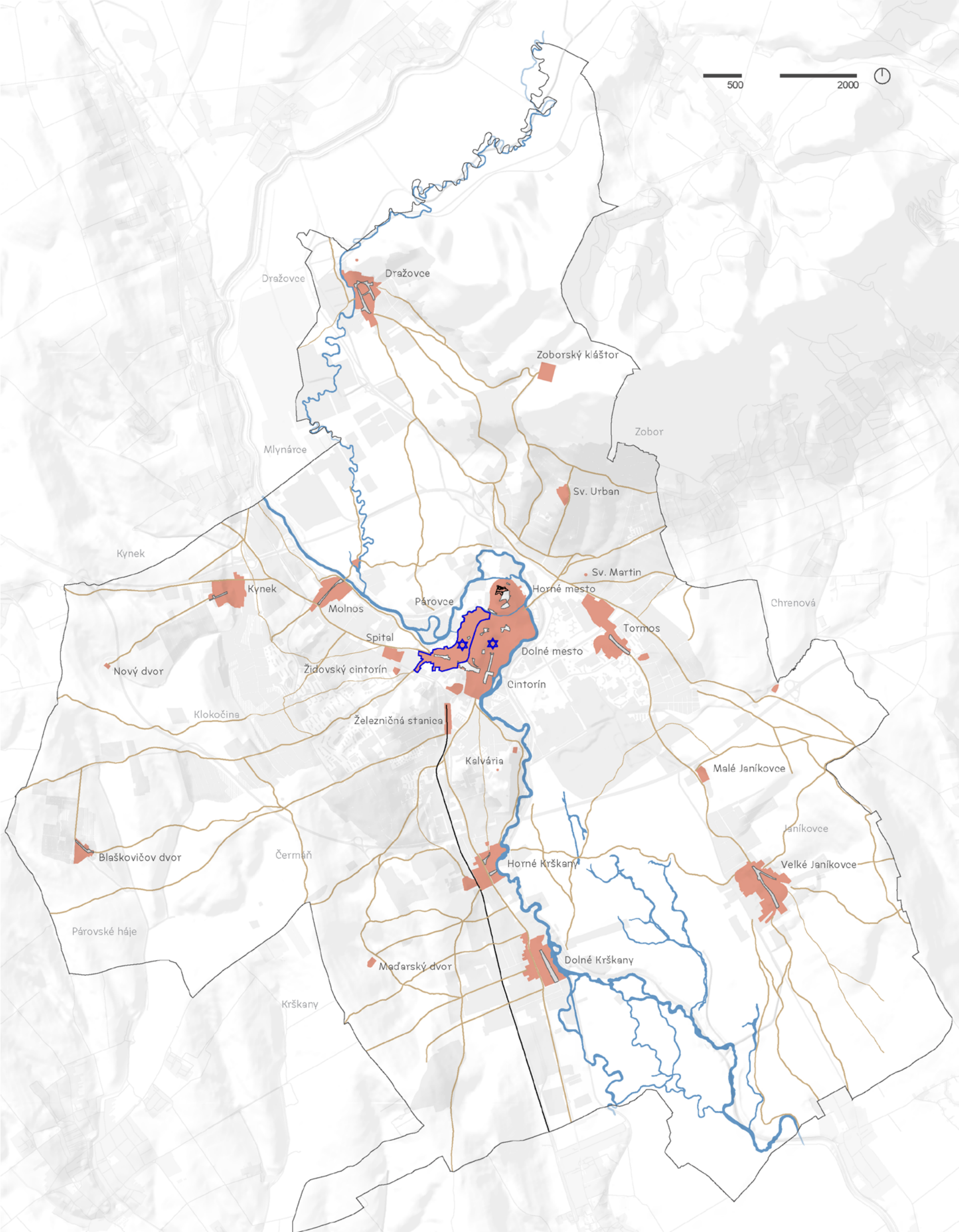
Špecifické postavenie židovskej komunity v Nitre sa upevnilo natoľko, že dosahovala až tretiny počtu obyvateľov. Nitra bola brané za jedno z hlavných miest židovských komunit v Európe. Nasvedčujú tomu i neskoršie významné stavby.

Pozícia rieky z tohto obdobia vytvorila stabilizovanú cestnú sieť, ktorá sa prejavuje dodnes v podobe a vedení priestranstiev. V rámci krajiny sa sieť prepojení výrazne oslabila. Je tu teda veľká príležitosť tieto stáročia polohované cesty v ich logike obnovovať a vytvoriť tak štruktúru krajinných priestranstiev a jadier. Príkladom môže byť koryto pôvodného toku v rámci Župného jeho pripomenutie, prípadná revitalizácia.

— chrániť prejavy týchto období ako ucelených častí so stanovením štruktúry priestranstiev lokalít Centrum Sever a Centrum Juh
— moderným spôsobom využívať prezentáciu nálezov a nálezových situácií v priestranstvách, využívať niektoré povrchové riešenia tohto obdobia
— interpretovať časti lokalít vo vzťahu k nálezom a situáciám tohto obdobia a používať ich pre orientáciu i vytvorenie jadier priestranstiev, využiť stopu bývalej osady Chrenová
— hľadať možné využitie odkazu pôvodnej židovskej komunity a jej centra v častiach lokalít Párovce sever a Párovce juh
— hľadať možné využitie pôvodných krajinných ciest a historických stôp krajiny priestranstvách

500

2000

- plochy sídiel
- hlavné priestranstvá mesta (19. stor.)
- železnica
- pôvodné jadrá dedín (19. stor.)
- historické korytá (19.stor.)
- hranica židovského mesta
- historické cesty (19.stor.)
- poloha synagógy

Rozvoj Nitry na začiatku storočia, vznik Československa, prvé urbanistické projekty, regulácia rieky, bombardovanie na konci druhej svetovej vojny, asanácia centra, prekročenie rieky s výstavbou panelových sídlisk i kolonizácia svahov okolitých pahorkov znamenala vznik obrovskej diverzity priestranstiev.

C.5.3 HISTÓRIA PO SÚČASNOSŤ

História Nitry po súčasnosť nás zaujíma predovšetkým vo vzťahu k jej fyzickému prejavu v našom prostredí a jeho priestranstvách, hlavne s ohľadom na rozvoj mesta od príchodu železnice, modernistické súbory a ich dnešný stav zachovanosti.

Súčasná história je hodnotná vďaka zanechanej rôznorodosti i objemu zastavaného územia Nitry nadobudnutému v tomto období. Napomohli tomu i vízie nového demokratického a následne socialistického Československa s budovaním identity na novom prístupe a systematickom plánovaní jednotlivých odvetví vrátane miest. Tomuto napomohol i rozvoj urbanizmu a územného plánovania, ktorý bol v tomto období znovuobjavený pre potrebu tvorby veľkých celkov miest.

História veľmi stručne

60. roky 19. st.–1918 – budovanie priemyslu, objemová a plošná expanzia mestskej štruktúry

1918–1945 – rozvoj mesta v medzivojnovom období s reguláciou toku Nitry na základe prvých územnoplánovacích podkladov

1945–zač. 21. st. – vývoj povojnového urbanizmu, obnova vojnou poškodeného mesta a prehodnocovanie jeho štruktúry.

Pre popis jednotlivých stavebných fáz, s ohľadom na objem zastavaného územia pre potreby určenia častí lokalít, bola využitá metodika *Metodika k dokumentácii, výzkumu a památkovej ochrane panelových sídlisk* (Rostislav Švácha a kolektív, 2017). Tá jednotlivé časti delí nasledovne

1945–1955 – fáza socialistického realizmu – hlavný reprezentant časť lokality Predmostie

1948–1958 – pionierska fáza – hlavný reprezentant časť lokality Párovce sever

1953–1963 – krásna fáza – hlavný reprezentant časť lokality Chrenová I.,

1960–1970 – technokratická fáza – hlavný reprezentant časť lokality Klokočina,

1970–1989 fáza neskorých krásnych – hlavný reprezentant časť lokality Diely

1977–1989 fáza postmodernistických sídlisk – hlavný reprezentant časť lokality Na Hôrke

Umelecké diela a prvky hrajú v rámci týchto súborov veľkú úlohu, každá fáza má svoj druh vymedzenia i pojatia priestranstiev. Spolu s ostatnými prvkami, ako sú napríklad detské ihriská, držia identitu pôvodných štruktúr.

Moderných prístupov k prezentácii týchto hodnôt je niekoľko. Od vychádzok, po vytvorenie aplikácií s prechádzkovými okruhmi a online sprievodcom, až po rozšírenú realitu neuskutočnených vízií, prestavieb a nedokončených plánov.

— chrániť prejavy týchto období ako ucelených častí stavebných súborov a celistvo zachovaných dokladov činností urbanistického vývoja, chrániť dochované autentické prvky súborov (prvky ako umenie a ihriská, výsadby, povrchy)

— využívať moderným spôsobom prezentáciu architektonického dedičstva pomocou architektonického manuálu a podobne

— interpretovať časti lokalít vo vzťahu k dochovaným dokumentáciám súborov

— hľadať možné využitie odkazu sochárskych a umeleckých diel tohto obdobia v priestranstvách

— hľadať možné využitie pôvodných areálových komplexov a sprístupnenie ich priestranstiev širšiemu okoliu mimo ich nevyužívanie

500

2000

1950
1974
1990
2003
2015

Vinohrady
Klokočina I
Klokočina II
Klokočina III
Dolný Čermáň
Pod Borinou
Golianova
Párovce I
Párovce II
Predmostie
Pod Kalváriou
Župné domky
Družstevná
Mojzesova
Wilsonovo nábrežie
Poštová kolónia
Kasárne pod Zoborom
Chrenová I
Chrenová II
Chrenová III
Chrenová IV
Jelenecká

približný rozvoj zastavaného územia mesta 1950/1974/1990/2003/2015

urbanisticky hodnotné súbory z 20./30./40./50./60./70./80./90./po 90. rokov

vybrané architektonicky hodnotné stavby

asanovaná zástavba

vodné toky a plochy

železnica

Všetko, čo bolo, je
história a je vhodné
chrániť všetky
hodnotné celky,
prípadne k úpravám
ich priestranstiev
zaujať konzistentný
ochranný postoj
vo vzťahu k obdobiu,
v ktorom vznikli.
V tomto prístupe
môže byť Nitra
priekopníkom vo
vzťahu k hodnotnému
dedičstvu od začiatku
našich dejín až
po modernizmus
a dnešok.

C.5.4 HISTÓRIA A OCHRANA

Historická ochrana tohto územia je v celoslovenskom kontexte veľmi žiadúca. Nachádza sa tu až 259 kultúrnych pamiatok – nehnuteľných kultúrnych pamiatok a objektov s pamiatkovou hodnotou. Na území sú vyhlásené i plošné chránené územia, ako je mestská pamiatková rezervácia a pamiatková zóna.

Vďaka rozsiahlym asanáciám zástavby po druhej svetovej vojne, ktoré boli z časti vykonané na základe dopadov bombardovania na mesto a v tej dobe neprijateľných hygienických štandardov, je veľké územie centra mesta zastavané dostavbou tejto asanácie z 20. storočia. Pôvodne tu, mimo postavené sídlisko Párovce, bolo plánovaná celková prestavba centra mesta na dnešnom krížení ulice Štúrova a Štefánikovej triedy, na základe výsledkov architektonickej súťaže z roku 1967, ktorá sa realizovala len čiastočne.

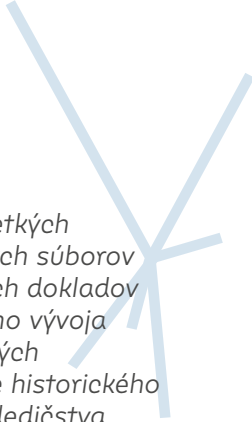
Vďaka týmto asanáciám je tak v hodnotnom prostredí podhradia stále možno stavať. Pre územie platia pravidlá s ohľadom na tvorbu a detail verejných priestranstiev. Ide o dokumenty *Pamiatková rezervácia Nitra Aktualizácia zásad ochrany* (Ing. arch. Eva Gažiová, Ing. Darina Uľrychová, CSc., Mgr. Peter Bisták,

2017), *Centrálne mestská zóna 2014 – v znení zmien a doplnkov č. 1* (BOGÁR, KRÁLIK, POLYÁK, URBAN, 2011).

Tie stanovujú pravidlá i možnosti dostavby týchto historicky hodnotných priestranstiev, a to až do detailu doporučení na úrovni *Detailu* tohto manuálu.

Vhodné je pripomenúť, že objekty hodnotných súborov panelových sídlisk nemajú pamiatkovú ochranu. Toto je stav, ktorý by bolo dobre zmeniť. Nutné je nastaviť primerané pravidlá pre nakladanie s hodnotami týchto súborov tak, aby bol umožnený ich život ale zabránilo sa ich potenciálnej devalvácii.

Obdobné platí i o niektorých ďalších menších súboroch na území Nitra. Rovnako chýba ochrana pôvodných historických jadier menších častí osídlenia a na stavenia parametrov pre ich rozvoj. Ten v týchto častiach lokalít viac ohrozuje historické prostredie než drobné úpravy v centrálnej časti mesta.

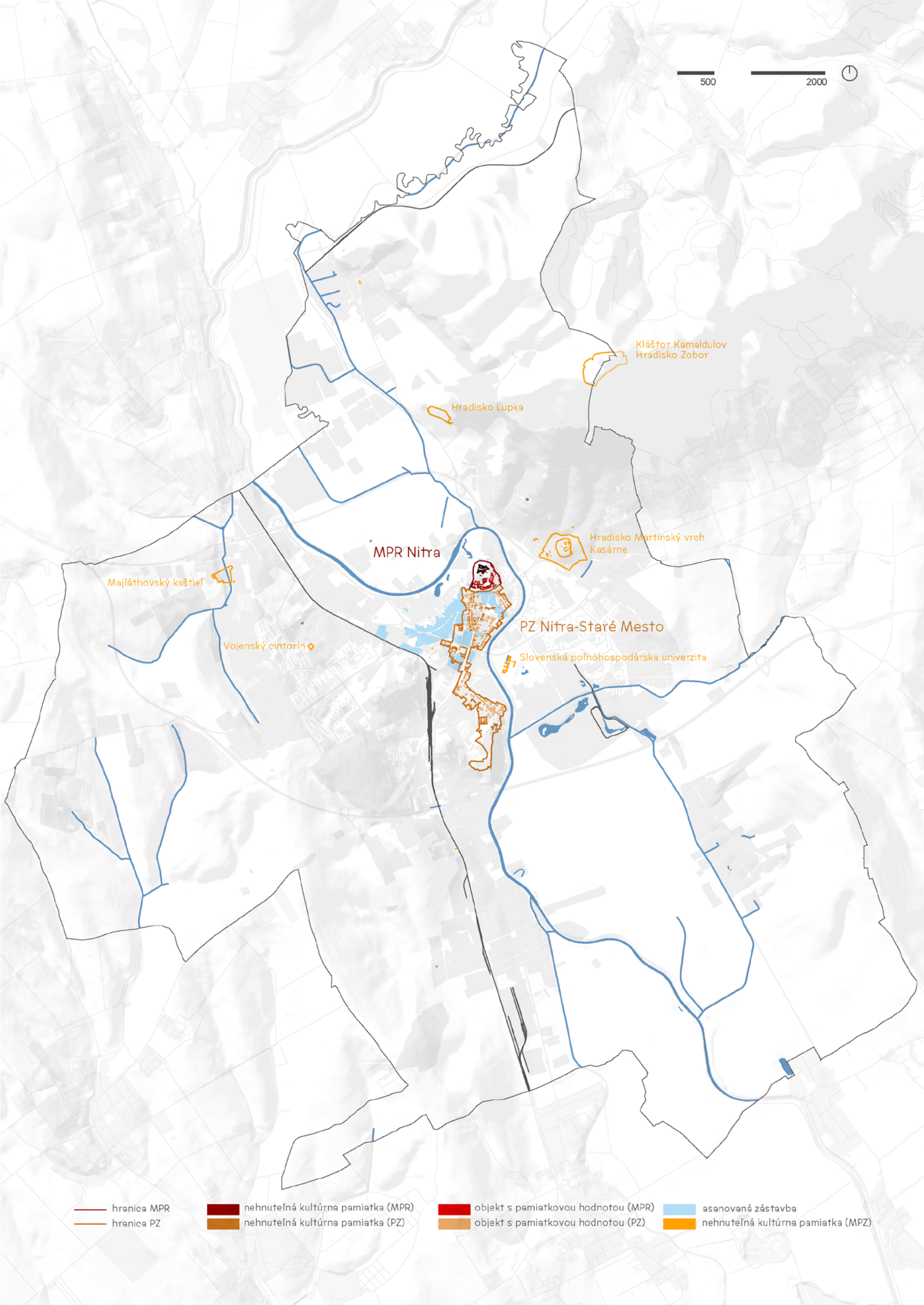

- chrániť prejavy všetkých hodnotných stavebných súborov a celistvo zachovaných dokladov činností urbanistického vývoja
- využívanie moderných spôsobov prezentácie historického a architektonického dedičstva pomocou augmentovanej reality, sprievodcov, zdieľanie informácií o jednotlivých tvorcov
- interpretovať časti lokalít vo vzťahu k ochrane histórie
- vymedziť ochranu historických jadier menších osídlení Nitra
- hľadať súdobé riešenia napomáhajúce vyzneniu objektov, nie len konzervátorsky pristupovať k jestvujúcemu stavu
- hľadať spôsoby ochrany urbanisticky hodnotných priestranstiev obytných súborov
- hľadať spôsoby rozvoja urbanistických hodnôt, orientácie priestranstiev na dominanty mesta
- hľadať spôsoby dostavby centrálnych častí v duchu všetkých vrstiev stavebnej histórie
- hľadať spôsoby špecifickej ochrany situácií súčasných i budúcich pamiatok vo vzťahu k svojmu výraznému krajinnému alebo parkovému okoliu

500

2000

Majláthovský kaštieľ

Vojský cintorín

MPR Nitra

Hradisko Lupka

Kláštor Kamaldulov
Hradisko Zobor

Hradisko Martinský vrch
Kasárne

PZ Nitra-Staré Mesto

Slovenská poľnohospodárska univerzita

— hranica MPR
— hranica PZ

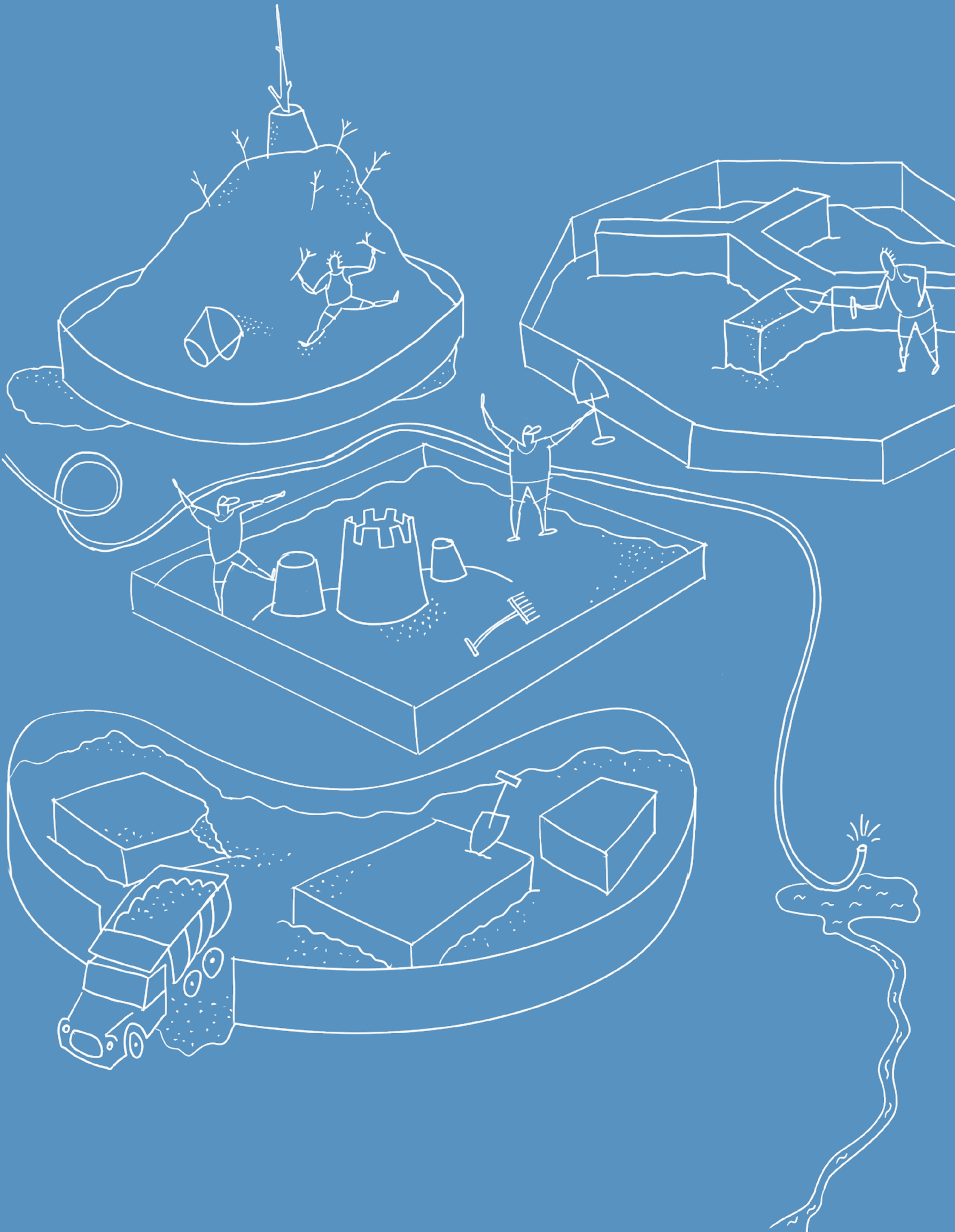
■ nehnuteľná kultúrna pamiatka (MPR)
■ nehnuteľná kultúrna pamiatka (PZ)

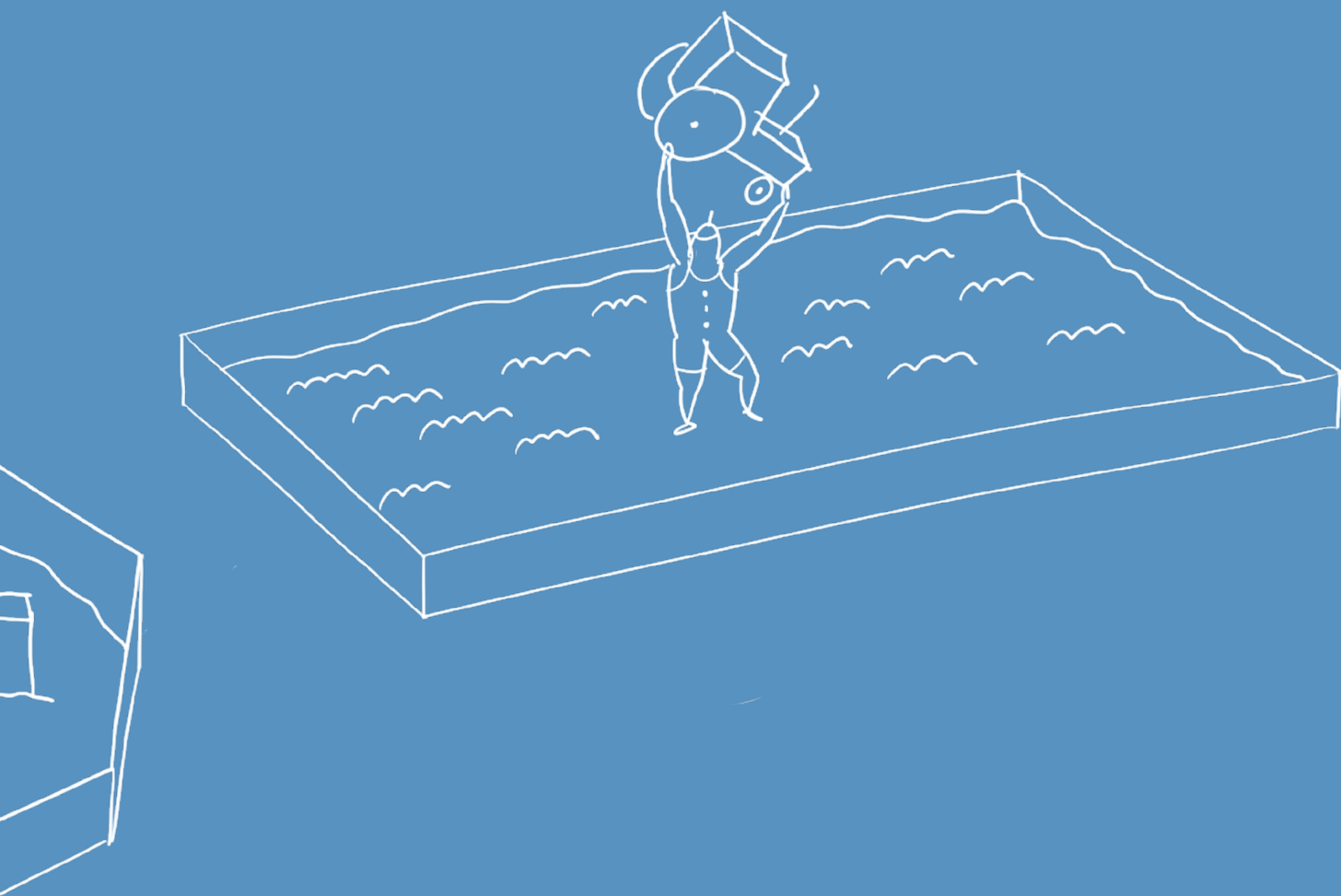
■ objekt s pamiatkovou hodnotou (MPR)
■ objekt s pamiatkovou hodnotou (PZ)

■ asanovaná zástavba
■ nehnuteľná kultúrna pamiatka (MPZ)

L

LOKALITY sú charaktermi, povahou i rysmi ducha časti Nitry. Nitry rozdielnej vo svojich miestach avšak celistvej a pospolitej. Prepojenosť, celistvosť a usporiadanie priestranstiev je spolu s určením ich typu základným organizujúcim princípom lokálneho členenia. Celky lokalít sú vymedzené s ohľadom na orientáciu k srdcu Nitry. Vďaka pojatiu vrstiev celku rozvedených v podrobnosti mierky sú ďalej opísané drobnejšie charaktery častí. Lokality uchopujú Nitru cez popis priestranstiev – ich významu, vymedzenia a väzieb.

Lokality sú základnou priestorovou jednotkou napomáhajúcou rozlíšeniu charakteru jednotlivých častí prostredia Nitry, jej priestranstiev.

Čo je lokalita? Lokalita je približným miestnym vymedzením prevládajúceho charakteru prostredia. Ten je daný charakterom jeho jednotlivých častí so svojimi ústrednými jadrovými priestranstvami, ktoré tvoria spolu špecifické prepojenia, väzby, usporiadania a tým pádom kontinuitu priestranstiev.

Lokalita tak v sebe môže zahrňovať časti priestranstiev nezastavaného či zastavaného územia i na prvý pohľad nesúrodých častí, ako môže byť kombinácia priemyslu a obytných častí, alebo areálov vybavenosti a ďalšie.

Tieto časti lokalít sú zvyčajne homogénne vo svojom vyznení vďaka jedinečnej kombinácii vrstiev celku. Ich spojenie je interpretované v podobe lokality, ktorá z nich tvorí svojbytný charakter, prípadne priestorovo ucelený charakter daný špecifickými podmienkami usporiadania. Môže tak ísť o kombináciu druhov zástavby so svojimi priestranstvami alebo usporiadanie zástavby s nad väzujúcou zložkou nezastavaného územia.

Ide o určité zjednodušené zobrazenie v detaile sa prelínajúcich vrstiev. Nie je preto možné vylúčiť, že pri zvolení inej mierky zobrazenia alebo delenia je možné dôjsť k podrobnejšiemu prípadne menej podrobnejšiemu členeniu. Tým pádom i k vzniku nových lokalít, prípadne ich častí.

Lokalizácia Metóda určenia lokality, alebo jej interpretovania, sa opiera o vrstvy celku. Tie sú pre potreby prehľadnosti interpretované v rámci súboru lokalít.

Tato špecifická organizácia odráža dostrednosť priestranstiev Nitry na jeho súbor lokalít Stred, teda ústredný bod Hradného vršku. Súbor sú tak pomenované podľa orientácie na svetové strany, kde vytvárajú v týchto orientáciách ucelené súbory lokalít. V priamych väzbách sú tak súbory lokalít *Západ*, *Východ*, *Sever* a *Juh*, v nepriamych potom *Juhovýchod*, *Juhozápad* a *Severozápad*.

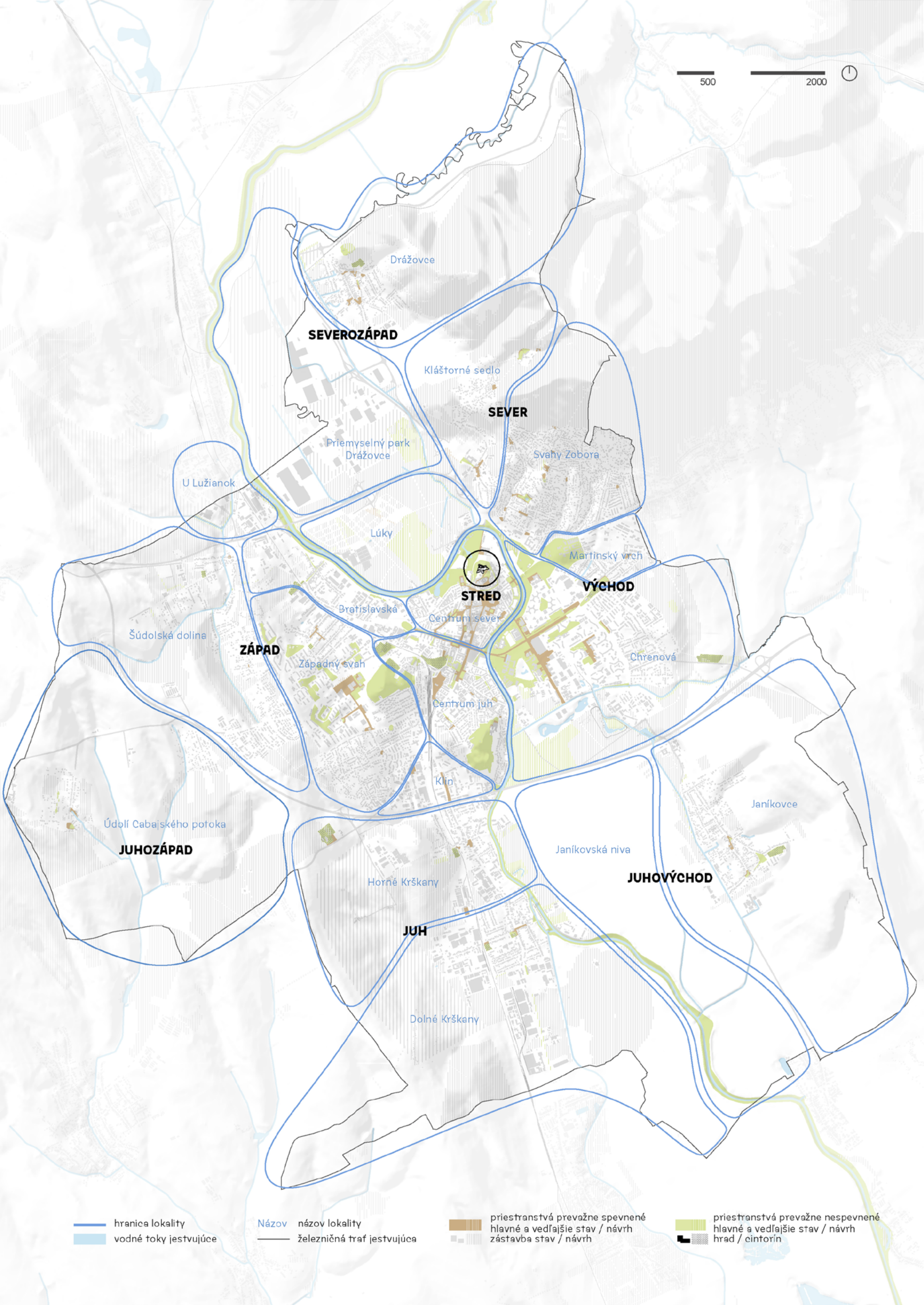
Pri samotnej lokalizácii je vhodné zohľadniť miestne členenia a pomenovania a následne jednotlivé vrstvy celku: krajinu predovšetkým s ohľadom na morfológiu, toky, štruktúru krajiny; osídlenie hlavne s ohľadom na základnú kompozíciu priestran-

stiev a skladobnosť osídlenia; využitie hlavne s ohľadom na väzby jednotlivých celkov vybavenosti a areálov výroby; pohyb predovšetkým s ohľadom na vytváranie bariér priestranstiev a ich spájania v podobe ústredných kompozičných osí a históriu vrstvenia jednotlivých častí lokalít. Príkladom môže byť ucelený druh zástavby z daného obdobia, organizovaný svojim ústredným priestranstvom s miestnou vybavenosťou v špecifickej situácii zástavby vo svahu, vymedzený po svojom obvode celomestskou osou, ktorá ho vydeľuje i spája s okolím.

Pri lokalizácii je vhodné vo vzťahu ku skladobnosti, aby jednotlivé lokality mali obdobné veľkosti i veľkosti svojich častí. Napomáha to čitateľnosti jednotlivých častí a ich dohľadateľnosti, je však možné v odôvodnených prípadoch robiť výnimky.

Lokality a časti lokalít v nezastavanom území mesta sú organizované štruktúrou krajiny v spojitosti s bodmi, alebo jadrami osídlenia a ich väzbami v krajine, ktoré modujú krajinné priestranstvá a pohyb v nich. Takto chápaná sieť priestranstiev je prirodzeným presahom osídlenia v nezastavanom území.

SEVEROZÁPAD

Drážovce

Kláštorné sedlo

SEVER

Priemyselný park Drážovce

Svahy Zobora

U Lužianok

Lúky

Martinský vrch

STRED

VÝCHOD

Šúdolská dolina

Bretislavská

Centrum sever

Chrenová

ZÁPAD

Západný svah

Centrum juh

Klín

Údolí Cabajského potoka

JUHOZÁPAD

Janíkovec

Janíkovská niva

JUHOVÝCHOD

JUH

Horné Krškany

Dolné Krškany

— hranica lokality
— vodné toky jestvujúce

Názov — názov lokality
— železničná trať jestvujúca

■ priestranstvá prevažne spevnené
■ hlavná a vedľajšie stav / návrh
■ zástavba stav / návrh

■ priestranstvá prevažne nespevnené
■ hlavná a vedľajšie stav / návrh
■ hrad / cintorín

Príkladom môže byť umiestnenie vyhliačky s posedením, zastavenie pri vodnom toku s drobnou úpravou a ďalšie obdobné krajinné jadrá, vytvárajúce sieť miest v krajine spojených jej priestranstvami v jeden rozvinutý systém.

Časť lokality je tak spresnením lokality a zväčša platí, že každá časť lokality má svoje ústredné priestranstvo buď jestvujúce, alebo návrhové. Pri lokalizácii je braný ohľad na nejestvujúce, avšak plánované časti priestranstiev a výstavby podľa dokumentov územnoplánovacej činnosti. Pokiaľ je možné, dané priestranstvá sú prevzaté, pokiaľ je to vhodné, sú v systéme interpretované pre rozvinutie systému priestranstiev. Zaradenie *Časti lokality* vychádza zo systému lokalizácie jednotlivých lokalít a ich častí. Je napríklad možné, že časť lokality priamo nadväzuje ale nie je jej súčasťou (napríklad pri časti lokality Párovce sever a Párovce juh, kde delenie lokalít determinuje osa ulice Štúrova ako základný organizačný skelet súboru lokalít Stred).

Významovosť Významovosť je hierarchický charakter priestranstiev. Hierarchia sa prejavuje v členení na hlavné, vedľajšie a časti priestran-

stiev. Túto skladbu dopĺňajú ostatné priestranstvá, ktoré sú zbytkovými priestranstvami voči predchádzajúcim zmieneným.

Hlavné priestranstvo chápeme významovo ako priestranstvo najdôležitejšie v rámci štruktúry priestranstiev buď svojou jedinečnou polohou, alebo možnosťami aktivít, ktoré ponúka. Ide napríklad o centrálné námestie alebo park s veľkým množstvom aktivít a silným významom pre mestský charakter.

Vedľajšie priestranstvo chápeme významovo ako priestranstvo dôležité v rámci štruktúry priestranstiev buď svojou dôležitou polohou, alebo výberom aktivít, ktoré ponúka. Ide napríklad o ústredné miesto alebo parkovú plochu pre širšie okolie s väčším množstvom aktivít a významom miestneho charakteru.

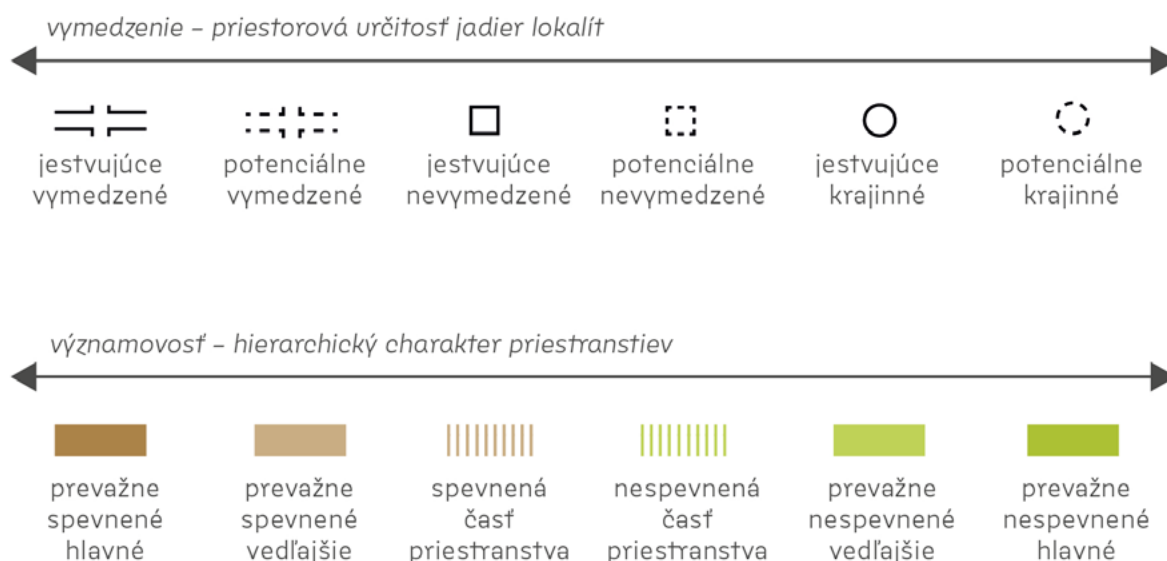
Časť priestranstva chápeme významovo ako priestranstvo vynikajúce v rámci štruktúry priestranstiev svojim špecifickým významom (i historickým) a charakterom v inom spojené s možnosťami aktivít, ktoré ponúka. Ide napríklad o vyhradené miesto v parku alebo rozsiahlejšie významné parkové priestranstvá v rámci priestranstiev odpovedajúce zväčša významu priestranstva v kto-

rom sa nachádza, prípadne tento význam posilňuje.

Miera spevnenia definuje charakter priestranstva. Tento pojem znamená prevažujúcu zložku krajiny a podiel zastavanosti prípadne spevnených povrchov. Ide tak o viac spevnené (napríklad námestie) alebo nespevnené priestranstvo (napríklad park). Táto skutočnosť však znamená možnosť drobných spevnených, prípadne nespevnených plôch v jednom alebo druhom charaktere.

Krajinné priestranstvá sú potom špecifickou skupinou, pretože mimo cesty v krajine je možné sa pohybovať sadom lesom a podobne. Tieto plochy sa tak stávajú prirodzenou súčasťou priestranstiev, avšak ako určité plochy spájané sieťou ciest v krajine – priestranstiev s krajinnými jadrami. Ide napríklad o miesta – krajinné jadrá určitej aktivity alebo väčšej skupiny možných aktivít, ktorými je posilnený význam v rámci pohybu krajinou – výhľady, prírodné zaujímavosti, prístrešky a ďalšie druhy programov.

Vymedzenie Vymedzenie je priestorovou určitosťou jadier lokalít. Jadrá lokalít chápeme ako hlavné charakterové priestranstvá daných

Základná hierarchia priestranstiev vo vzťahu k ich významovosti a vymedzeniu. Sieť takto tvorených priestranstiev tvorí ich kontinuitu s orientáciou občianskej vybavenosti i orientačné body kompozície Nitry.

častí lokalít, prípadne lokality. Je tým myslená dostrednosť okolitých priestranstiev s prevládajúcim, určujúcim charakterom i orientácia vybavenosti či len ústredné nástupné body, prípadne krajinné jadrá, body v krajine.

Delíme ich na jestvujúce vymedzené, potenciálne vymedzené, jestvujúce nevymedzené, potenciálne nevymedzené, jestvujúce krajinné a potenciálne krajinné.

Jestvujúce vymedzené, znamená priestranstvo s jasným vymedzením, ktoré môže byť uzavreté alebo s lemom. Silné priestorové vymedzenie dáva jadrú ucelený charakter. Jeho budúcim ekvivalentom určeným územnoplánovacím podkladom alebo na základe vrstiev celku je potom potenciálne vymedzené. Ide napríklad o priestranstvo, ktoré má zrejmu hranu a smerovanie k priestranstvu čelom, vstupom, dominantnou hranou a podobne.

Jestvujúce nevymedzené znamená priestranstvo s nejasným vymedzením. Horšie priestorové vymedzenie dáva jadrú neucelený charakter, ktorý je však možné následne posilniť. Jeho budúcim ekvivalentom určeným územnoplánovacím podkladom alebo na základe vrstiev celku je potom potenciálne nevymedzené. Ide napríklad

o priestranstvá vymedzené územným plánom, územným plánom zóny alebo územnou štúdiou. Ďalej sú to priestranstvá, ktoré sú dané významom, ale nie svojim vymedzením, napríklad zhluk služieb a iné, prípadne naopak.

Jestvujúce krajinné znamená priestranstvo s vymedzením v nezaštanovanom území. Dobré priestorové krajinné vymedzenie dáva jadrú ucelený charakter. Jeho budúcim ekvivalentom určeným územnoplánovacím podkladom alebo na základe vrstiev celku je potom potenciálne krajinné. Ide napríklad o dané alebo dokumentami navrhované krajinné jadrá, prípadne miesta k tomu vhodné, ako sú zvyšky krajinej štruktúry, prípadne miesta zaujímavostí a ďalšie obdobné.

Väzby Väzby významných prepojení, mimo súbor lokalít sú hlavné ťahy spojnic priestranstiev medzi súbormi lokalít, hlavne s ohľadom na prepojenie súboru lokalít Stred s ostatnými nadväzujúcimi priestranstvami.

Väzby významných prepojení jadier lokalít a častí lokalít sú prepojeniami ukazujúcimi dôležité prepojenia mimo definované osi územného plánu, ktoré v rámci kontinuity priestranstiev vytvárajú spojitú priestranstvá.

Definované väzby nie sú jedinými väzbami či prepojeniami území, ale spĺňajú špecifickú úlohu v priestranstvách.

Je nutné spomenúť taktiež väzby tvorené priestranstvami so špecifickým režimom. Tie nezahradené vykonávajúce funkcie priestranstiev berieme ako prirodzenú súčasť priestranstiev. Zahradené potom vnímame v niekoľkých rovinách. Ide napríklad o areály výroby, kde je nutné stanoviť spôsob nakladania s ich priestranstvami, potom rôzne, prevažne nespevnené priestranstvá – napríklad botanických a zoológických záhrad, prípadne areálov vybavenosti, ako je nemocnica, cintorín, výstavisko, pamiatkové súbory a podobne, ktoré vnímame ako výraznú zložku priestranstiev. Zahradené obchodné priestranstvá tvoria vnútorné ulice i priechody blokmi a sú tak cenovou hodnotnou súčasťou priestranstiev, kedy je nutné vnímať tieto priestranstvá v zmysle napojenia na celkovú štruktúru priestranstiev.

Stratégia Stratégia je stanovenie postupu návrhu systému hierarchizácie a vymedzenia priestranstiev až k ich aplikácií a revízií.

1. Stanovená interpretácia priestranstiev ich význam a vymedzenia nám pomáhajú vytvoriť základnú interpretovanú kostru priestranstiev vo vzťahu k vrstvám celku, na základe popísanej lokalizácie a vzťahnutého členenia na lokality a časti lokalít.

2. Historické i jestvujúce územnoplánovacie dokumenty hovoria o možnej budúcnosti územia určitého k zastavaniu a teda i k tvorbe priestranstiev v týchto častiach. Tie dokumenty a interpretácia vrstiev celku dávajú základ pre návrh.

3. Základnú interpretovanú kostru priestranstiev následne doplníme o návrhovú rovinu, jej doplnenie a zmeny, významu i vymedzenia v rámci hierarchie a štruktúry a na základe upresnených charakterov cieľových kvalít priestranstiev lokalít sa vytvoria odporúčania, prípadne pravidlá pre ich uplatňovanie v rámci tvorby nových, obmene starých alebo rekonštrukcii pôvodných priestranstiev.

4. Vytvorené pravidlá a odporúčania uplatňujeme. Od základných pravidiel a odporúčaní pre ostatné priestranstvá, po zložitejšie zadanie pre vedľajšie a významné priestranstvá, u ktorých je potrebné riešiť výber vhodného riešenia pomocou architektonickej súťaže, prípadne iným obdobným výberom zhotoviteľa priestranstva.

5. Systém priestranstiev v duchu manuálu priestranstiev revidujeme na základe skúsenosti a nových poznatkov z užívania priestranstiev ako celku.

Dokument manuálu priestranstiev by mal mať čo najdlhšiu platnosť pre zaistenie kontinuity plánovania priestranstiev Nitry, na základe ich lokálneho členenia.

Cieľ Cieľom lokalít je vytvoriť interpretačné charakterové členenia mesta Nitra pre chápanie priestranstiev v jeho individuálnosti i kontinuite ostatných priestranstiev. Napomôcť určeniu základného charakterového delenia pre správne nastavenie škály použitého detailu v priestranstvách.

Členenie lokalít je nutné brať s ohľadom na ich ucelenosť. Tá vyplýva z fyzického stavu, prístupnosti, charakteru, rozvoja, voľnej krajiny, administratívneho delenia, ale i historických okolností a na základe morfológie krajiny. Lokality tak v sebe pojmajú časti lokalít vo vzťahu k mierke.

Reflexia administratívneho členenia sa využíva pokiaľ nie je porušený iný silnejší princíp. Tu sa jedná o hranicu medzi Nitrou a Nitrianskymi Hrnčiarovicami.

Lokality a ich časti sú vymedzované vo vzťahu k známemu rozvoju a hodnotám nadväzujúcej krajiny. Tu ide napríklad o ÚPZ Šindolka I. a hodnotný prírodný celok hradiska Lupka.

časť lokality
Podzoborie

Časť lokality
je daná svojimi špecifickými podmienkami, charakterom a významovosťou a vymedzením svojich priestranstiev.

Lokalita
je daná svojimi časťami. Je logickým zcelením častí lokalít na základe obdobných znakov miestnej, morfologickej, historickej či inej spoločnej príslušnosti alebo ich kombinácií.

Lokalita
Svahy Zobora

Lokalita
Kláštorné sedlo

Súbory lokalít
sú orientačne delené vo vzťahu k srdcu Nitry, jeho historickému jadrú s Horným mestom.

STRED

Lokality Stred reprezentujú historické jadro mesta s jeho rozvojom začiatkom 20. storočia. Spolu s nimi je k lokalitám pridaná rozvojová plocha severne od rieky Nitra, v priamej nadväznosti na historické jadro a prilahlú železnicu v okolí Bratislavskej a Cabajskej ulice. Takto vymedzený Stred sa rozpisá medzi katastrálne územia Nitra, Zobor a Mlynárce.

Základom rozvrhu krajiny sú štyri pahorky Nitry a blízka rovina okolo nich s nábrežím rieky Nitra. Konkrétne Hradný vršok, Na Vášku, Kalvária a Šibeničný vrch. Regulovaná rieka je tiež nositeľom štruktúry krajiny ako i jej ochrany.

Základom rozvrhu osídlenia je potom centrálné kríženie ulíc Štefánikova (vizuálne pokračovanie Cabajskej osi územného plánu) a Štúrova (spojnica Bratislavskej a Chrenovskej osi územného plánu) pocitovo končiace v Hradnom vršku a Kalvárii. Centrum sa nachádza na vizuálnom i fyzickom prepojení s hradom a hlavnou autobusovou i železničnou stanicou. Charakterom zástavby ide o veľmi rôznorodé lokality. Hlavným rozvojovým celkom je lokalita Lúky.

Základom využitia je takmer absolútna koncentrácia kultúrnych zariadení, duchovných stavieb, zdravotníctva, správ, maloobchodu a drobnej komercie umiestnenej v partere, veľkého počtu športovísk a štandardného rozloženia školstva s umiestnením niektorých významných budov univerzity. V častiach okolo hlavných osí a v blízkosti železnice sa objavujú vo veľkom množstve priemyselné a obchodné areály. Špecifikom je potom objekt tržnice v kontraste k obchodným centrom na krížení osí.

Základom pohybu je automobilová doprava hlavného kríženia ciest č. 64 a 65 1. triedy s napojením na rýchlostnú cestu R1. Nasleduje autobusová hromadná doprava s hlavnou stanicou v blízkosti železničnej stanice. Pešia doprava je podporená pešími zónami a cyklistickou infraštruktúrou v blízkosti rieky Nitra.

Základom historického kontextu i hodnotných súborov je včasné stredoveké jadro až hodnotné súbory do obdobia socialistického realizmu a tzv. pionierskej fázy sídlík. Územie obsahuje väčšinu chránených pamiatok a súborov či pamiatkovú rezerváciu. Táto časť je tak z dnešného pohľadu pamiatkovej ochrany najcennejšou časťou.

- ochrana hodnôt krajiny
- riešenie rieky a prístupov k vode
- nové parkové plochy komponovať s ohľadom na rieku a Hradný vršok
- rešpektovať a rozvíjať dnešné hodnotné parkové plochy
- rešpektovanie historických osí a komponovania priestranstiev
- podpora drobných peších prepojení, pasáží a priechodov
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev novovznikajúcich a jestvujúcich častí
- riešenie priestranstiev pred občianskou vybavenosťou vo vzťahu k ich významu a náplni
- podporovať drobnú komerciu s využitím priestranstiev
- z hlavných pohybových os vytvárať miesta pre príjemný pohyb a pobyt
- podporovať vytváranie peších zón
- maximalizovať prepojenia priestranstiev na okolie, riešiť bariéru R1
- klásť vysoký dôraz na historický detail i s ohľadom na hodnotné súbory 20. storočia

200

500

1000

Párovské lúky

Párovce

centrum

Mlynáre

Borina

Kalvária

priestranstvá prevážne spevnené hlavné	priestranstvá prevážne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevážne nespovené hlavné	priestranstvá prevážne nespovené hlavné vedľajšie stav/návrh
priestranstvá prevážne spevnené ostatné, mestská cestná sieť	nespovená časť priestranstva	priestranstvo s režimom zahradené	šport
nespovená časť priestranstva	spevnená časť priestranstva	lesy / vinice / lúky / polia	predzahrádky, záhony
vodné toky jestvujúce	zástavba návrh	most stav/návrh	cestná sieť v krajine
	záhradkárské osady	železnica	ostatná cestná sieť

Centrum sever
 [1] Horné mesto
 [2] Dolné mesto
 [3] Párovce sever (I., III., IV.)
 [4] Číneš
 [5] Predmostie
 [6] Vodná
 [7] Sihof
 [8] Hangócky

Centrum juh
 [1] Nové mesto
 [2] Štefánikova
 [3] Stanica
 [4] Nemocnica
 [5] Párovce juh (II.)
 [6] Šibeničné cintoríny
 [7] Kalvária
 [8] Nábřežie kalvárie
 [9] Svahy kalvárie
 [10] Pod Kalváriou

Bratislavská
 [1] Staré Mlynároce
 [2] Kamenec
 [3] Bratislavský rondel
 Lúky
 [1] Zelokvet
 [2] Párovské lúky
 [3] Horné lúky
 [4] Veľké lúka
 Klin

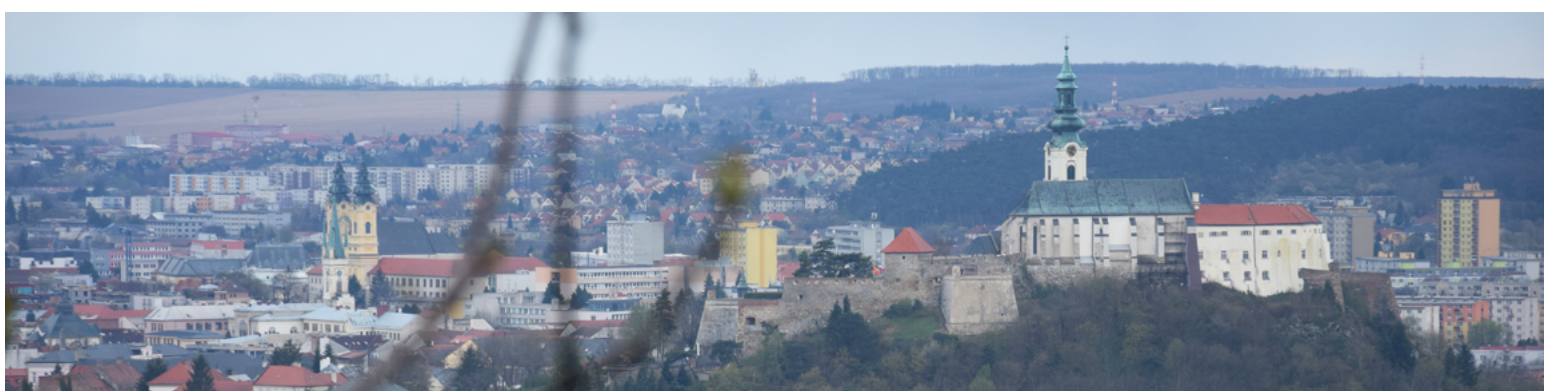
— hranica lokality
 ||||| jadro jestvujúce vymedzené
 ○ jadro jestvujúce krajinné
 ■ priestranstvá prevažne spevnené
 ■ priestranstvá hlavné
 ||||| priestranstvo s režimom zahradené

— hranica časti lokality
 ■ jadro potenciálne vymedzené
 ○ jadro potenciálne krajinné
 ■ priestranstvá prevažne spevnené
 ■ priestranstvá hlavné vedľajšie stav/návrh
 — most stav/návrh

Názov □ názov lokality
 □ jadro jestvujúce nevymedzené
 ..... významné prepojenie jadier
 ■ priestranstvá prevažne nespevnené hlavné
 ■ vodné toky jestvujúce

[0] index časti lokality
 ■ jadro potenciálne nevymedzené
 ..... významné prepojenie mimo súbory lokalít
 ■ priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
 — železničná trať jestvujúca

CENTRUM SEVER

Lokalita medzi Štúrovou a ohybom rieky Nitra, historické jadro Nitry. Pre časť územia bol spracovaný *Územný plán zóny Nitra – Centrálna mestská zóna*.

Horné mesto – priestranstvá pamiatkovej rezervácie Hradného vršku so svojimi krajinnými svahmi s hlavným významom. Jadrá priestranstiev tvorí nádvorie hradu, priestranstvo pred hradbami, Pribinovo a Župné námestie.

Dolné mesto – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny vrátane kopca Na Vršku a najvýznamnejšej pešej zóny s námestím s hlavným významom. Jadrá priestranstiev tvorí Svätoplukovo námestie, Starý rínek, Na Vršku, Štefániková trieda, predpriestor Kostola sv. Ladislava a ich prepojenia. Hodnotné prepojenia priechodov a pasáží s obchodným využitím.

Párovce sever (I., III., IV.) – priestranstvá na mieste pôvodného asanovaného židovského mesta s hlavným významom niektorých priestranstiev, sa nesú v duchu hodnotnej pionierskej fázy bytovej výstavby. Jadrá

priestranstiev tvoria fragmenty ulice Párovská, priestranstvo sv. Štefana a čelo ulice Štúrova. Hodnotné vnútroblokové priestranstvá.

Číneš – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny, vzniknuté vďaka regulácií rieky, sa nesú v duchu prvorepublikovej vilovej štvrte s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev tvorí križenie ulíc Kmeťova, Fraňa Mojtu a Sládkovičova s evanjelickým kostolom a ZŠ kniežaťa Pribinu. Hodnotné prepojenia priechodov a pasáží s obchodným využitím. Časť lokality tvorí nábrežie.

Predmostie – priestranstvá vzniknuté vďaka regulácií rieky sa nesú v duchu hodnotnej socialisticko-realistického bytovej výstavby s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev tvorí priestranstvo predmostia a nábrežie rieky Nitra. Hodnotné vnútroblokové priestranstvá.

Vodná – priestranstvá vzniknuté vďaka regulácií rieky. Pôvodné miesto historických mostov smerom na Lúky, dnes predmostie, ktoré je jadrom priestranstiev, smerom na lokalitu

Lúky s plánovanou prestavbou blízkych priemyselných areálov s hlavným významom niektorých priestranstiev. Časť lokality tvorí nábrežie.

Sihof – priestranstvá vzniknuté vďaka regulácií rieky. Pôvodný ostrov s biskupským hostincom a historickou vodárňou, dnes centrum športu, komorných kultúrnych akcií a nástupného hlavného jadrového parku na Hradný vršok s hlavným významom niektorých priestranstiev. Časť lokality tvorí nábrežie.

Hangócky – priestranstvá vzniknuté vďaka regulácií rieky. Pôvodné ramená sú dnes vodnými plochami s jadrom priestranstiev u PKO Nitra a samotného jadrového parku vymedzeného hodnotným súborom pionierskej fázy bytovej výstavby a SPU fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva s hlavným významom niektorých priestranstiev. Časť lokality tvorí nábrežie.

CENTRUM JUH

Lokalita okolia Štefánikovej triedy a Kalvárie, staníc, správne jadro Nitry. Na časť územia bol spracovaný *Územný plán zóny Nitra – Centrálna mestská zóna*.

Nové mesto – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny vzniknuté medzi hodnotnými bytovými objektmi začiatku 20. storočia, objektmi správy a kasární, dnešnej tržnice s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú Námestie 1. mája, čelo ulice Štúra a nástupné priestranstvo Mestského cintorína. Hodnotné vnútroblokové priestranstvá a vnútorné priestranstvá tržnice.

Štefánikova – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny vzniknuté prestavbami centra mesta od 20. storočia, správne centrum mesta s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je kríženie Štefánikovej triedy a ulíc Coborihu, Richtára Peregrina a Hodžovej ulice. Hodnotné prepojenia priechodov a pasáží s obchodným využitím.

Stanica – priestranstvá železničnej a autobusovej stanice s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrom priestranstiev je spojené nástupné priestranstvo staníc.

Nemocnica – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny i fakultnej nemocnice a nadväzujúcej vybavenosti. Jadrom priestranstiev je hodnotné vnútorné priestranstvo nemocnice.

Párovce juh (II.) – priestranstvá na mieste pôvodného asanovaného židovského mesta sa nesú v duchu hodnotnej pionierskej fázy bytovej výstavby s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev tvorí Nitriansky dolomitový lom a čelo ulice Štúra. Hodnotné vnútroblokové priestranstvá.

Šibeničné cintoríny – priestranstvá v okolí Párovského a Židovského cintorína spojené s nástupom na Šibeničný vrch, prekonaním železnice a špecifických dopravných riešení s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrovým priestranstvom je okolie vstupu Židovského cintorína a jafro novej výstavby.

Kalvária – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny, parkové a nástupné priestranstvá vrchu Kalvárie s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú samotné parkové priestranstvo Kalvárie a jej nástupný priestor.

Nábregie Kalvárie – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny, vzniknuté vďaka regulácii rieky, pôvodné i súčasné nábregie tejto časti s hodnotnou prvorepublikovou výstavbou a zástavbou v duchu hodnotného socialistického realizmu bytovej výstavby s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev tvoria kompozičné kríženia ulíc Richtára Peregrina, Moyzesovej a Hodžovej. Hodnotné vnútroblokové priestranstvá. Časť lokality tvorí nábregie.

Svahy Kalvárie – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny so zástavbou sa nesú v duchu hodnotnej socialisticko-realistickej bytovej výstavby a funkcionalizmu. Hodnotné vnútroblokové priestranstvá. Jadrá priestranstiev tvoria nástupy na Kalváriu.

Pod Kalváriou – priestranstvá mestskej pamiatkovej zóny s pôvodnou zástavbou dostavanou hod-

notnými súbormi pionierskej fáze bytovej výstavby s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev tvoria nástup na Kalváriu u Lurdskej jaskyne a odpočinkové miesto Ponitrianskej cyklomagistrály. Hodnotné vnútroblokové priestranstvá. Časť lokality tvorí nábrežie.

BRATISLAVSKÁ

Lokalita medzi ulicami Bratislavská a Štúrova, nábrežím a železničnou traťou.

Staré Mlynáre – historická zástavba Mlynáriec s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev tvorí okolie Kostola sv. Cyrila a Metoda s blízkou obchodnou akadémiou, historické jadro Mlynáriec s komunitným centrom a priestranstvo pri cintoríne. Časť lokality tvorí nábrežie.

Kamenec – zástavba výrobných hál a záhradkárskych osád s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev neurčené. Časť lokality tvorí nábrežie.

Bratislavský rondel – zástavba veľkoprodejní a výrobných hál s časťou

zástavby rodinných domov s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú priestranstvo čela Obchodného centra Galéria Nitra a časť zástavby rodinných domov v osi plánovaného mosta cez rieku Nitra. Časť lokality tvorí nábrežie.

LÚKY

Lokalita medzi riekou Nitra a privádzačom rýchlostnej cesty R1. Na časť územia bol spracovaný *Územný plán zóny Mlynárece I.*

Zelokvet – budúca kompaktná zástavba s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú kríženia a predmestia definované územnoplánovacími dokumentami. Časť lokality tvorí nábrežie.

Párovské lúky – budúca kompaktná zástavba s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú kríženia definované územnoplánovacími dokumentmi i centrálny park s hlavnou osou. Časť lokality tvorí nábrežie.

Horné lúky – budúca kompaktná zástavba s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú kríženia definované

územnoplánovacími dokumentami spolu s priestranstvom v blízkosti Dobrotky. Časť lokality tvorí nábrežie.

Veľká lúka – budúca kompaktná zástavba s veľkým podielom komercie s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú kríženia definované územnoplánovacími dokumentami. Časť lokality tvorí nábrežie.

KLIN

Lokalita v okolí železničnej trate v okolí klinu ulíc Cabajská a Novozámocká. Lokalita nemá definované časti lokalít. Jej jadrovým priestranstvom je nástup do kasárenského komplexu s vedľajším významom niektorých priestranstiev.

ZÁPAD

Lokality Západ reprezentujú historický rozvoj západne od srdca Nitry, zahŕňajú pôvodné osídlenie i transformáciu bývalej poľnohospodárskej výroby až k bariére rýchlostnej cesty R1 a jej privádzača. Takto vymedzený Západ sa rozpína medzi katastrálne územia Nitra, Mlynárce, Kýnek a Párovské Háje.

Základom rozvrhu krajiny je pahorok Šibeničný vrch – Borina, nadväzujúci svah so svojím hrebeňom, ktorý zdieľa so Šúdolskou dolinou. Tá je tvorená Šúdolským potokom s fragmentami hodnotnej štruktúry krajiny, obdobne ako lesopark Borina so svojou väzbou na parkové priestranstvá sídliska.

Základom rozvrhu osídlenia je vo vzťahu k svahu a Šibeničnému vrchu z jednej strany na osi Hviezdoslavovej ulice a centra Pod Borinou (ďalej smerom na juh spojnica Nového a Starého Čermáňa, na sever spojnica s Mlynárkami a Na Hôrke), z druhej údolie Šúdolského potoka (spojnica Lukovho dvora, Šúdolu a Kynku).

Prevažujúci charakter zástavby je individuálna bytová výstavba a panelové domy radené v súlade s vrstevnicami. Hlavnými rozvojovými plochami je celá Šúdolská dolina i doplnenie Mlynárce.

Základom využitia je štandardná typizovaná skladba obsluhy okrskov panelovej výstavby. Konkrétne do-

statok základného školstva, základná vybavenosť v podobe lokálnej komercie, správy a zdravotníctva, minimum kultúrnych a duchovných zariadení. Špecifikom je pôvodne plánované, avšak nedokončené lokálne centrum Klokočiny. V časti mimo panelovú výstavbu potom vybavenosť takmer absentuje. Nachádza sa tu viac objektov poľnohospodárskej výroby.

Základom pohybu je os ulice Hviezdoslavova, pôvodne koncipovaná s priamym napojením na rýchlostnú cestu, ktoré sa neuskutočnilo. Z pohľadu pešieho pohybu ide o zaujímavú svažitú štruktúru parkových riadkových priestranstiev s výraznými prevýšeniami. V časti údolia sú potom typické úzke profily priestranstiev buď po vrstevniciach, alebo kolmo k nim (veľké výškové prevýšenia). Hromadná a cyklistická doprava opisuje kompozíciu osídlenia.

Základom historického kontextu je špecifická kombinácia historického osídlenia, zrastená spolu s hodnotnou panelovou výstavbou neskorej krásnej až po rannú postmodernú fázu sídlisk pomocou individuálneho bývania na mieste bývalých sadov a viníc, alebo suburbanizačnej zástavby.

- ochrana hodnôt krajiny
- využitie okolia potoka, Šibeničného vrchu a ústredných parkových plôch panelovej výstavby pre hlavné prepojenia krajinnými celkami
- posilňovať významy jednotlivých centier okrskov a dotvoriť ich spoločné centrum
- využiť špecifickú riadkovú štruktúru pre vyznenie priestranstiev a pracovať s ich bariérami
- hľadanie možností kvalitatívneho minima parametrov priestranstiev v častiach individuálneho bývania i vo vzťahu k ich sklonu
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev novovznikajúcich aj jestvujúcich častí
- posilňovať napojenie priestranstiev Západu na Stred, riešiť bariéru R1
- riešenie priestranstiev pre občiansku vybavenosť vo vzťahu k pôvodným okrskovým centráram
- z hlavných pohybových os vytvárať miesta pre príjemný pohyb a pobyt
- vysoký dôraz na historický detail v zbytkoch pôvodných štruktúr a odpovedajúci detail štruktúr panelovej výstavby
- podporovať individuálne využitie a údržbu priestoru pred panelovými domami

200

500

1000

Kynek

Mlynárce

Diely

Borina

Šúdolská dolina

Klokočina

Čermáň

priestranstvá prevažne spevnené hlavné	priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevažne nespovené hlavné	priestranstvá prevažne nespovené hlavné vedľajšie stav/návrh
priestranstvá prevažne spevnené ostatné, mestská cestná sieť	priestranstvá prevažne nespovené ostatné, priestranstvá solitérne zástavby	šport	predzahrádky, záhony
nespovená časť priestranstva	spevnená časť priestranstva	chodník	cestná sieť v krajine
budovy významné / ostatné	zástavba návrh	železnica	ostatná cestná sieť
vodné toky jestvujúce	lesy / vinice / lúky / polia	most stav/návrh	
	záhradkárske osady		

ŠÚDOLSKÁ DOLINA

Lokalita vymedzená morfológickým útvárom Šúdolskej doliny. Na časť územia bol spracovaný *Návrh územného plánu zóny Kynek-Šúdol*, lokalita č. 1.

Kynek – pôvodná i suburbánna zástavba s nejasnou štruktúrou priestranstiev v blízkosti historického jadra Kyneku a jeho kaštieľa s parkom s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú na nástupoch parku, v historickom jadre a v blízkosti Kostola Všetkých svätých.

Šúdol – pôvodná i suburbánna výstavba s nejasnou štruktúrou priestranstiev v blízkosti historického jadra Šúdolu pri kaplnke s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú okolie kaplnky a nábřežie Šúdolského potoka.

Lukov Dvor – pôvodná i suburbánna výstavba v blízkosti kaštieľa Lukov Dvor s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je nástup na nábřežie Šúdolského potoka.

ZÁPADNÝ SVAH

Lokalita vymedzená Šibeničným vrchom a nadväzujúcim svahom.

Borina – je lesoparkom s nadväzujúcou záhradkárskou osadou a je hlavným priestranstvom. Jadro priestranstiev je krajinné jadro vrcholu priestranstva Šibeničného vrchu.

Pod Borinou (centrum Klokočiny) – je nedokončeným jadrom celej lokality Západný svah, postupne sa tu uplatňujú rôzne časové obdoby, avšak ostáva stále nedokončené s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev tvoria neúplnú líniu ulice Dolnočermanská s kolmým napojením ulice Škultétyho.

Diely (Klokočina I.) – je tvorená panelovými domami bytovej výstavby neskorej krásnej fázy, tvoriacimi dvorce držiace urbanistické osi s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je opísané dvorcami s osou končiacou pri knižnici, doplnené o súbor škôl.

Klokočina (Klokočina II., III.) – je tvorená panelovými domami bytovej výstavby neskorej technickej fázy a rane technokratickej fázy, riadkového usporiadania, s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priest-

transtiev sú vnútorné prostredia oboch častí na osi ulice Hviezdoslavova.

Na Hôrke – je tvorená panelovými domami bytovej výstavby protopostmodernej a postmodernej fázy, riadkového usporiadania, s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú líniový park s kaplnkou a parkové ihriská na križení ulíc Kmeťová, Popradská.

Mlynárce – staršia i novšia časť so zástavbou rodinných i bytových domov v nadväznosti na plochy určené k zastavaniam s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú pri železničnej zastávke a jadra pôvodnej prvej zástavby s drobnou vybavenosťou.

Nový Čermáň – staršia i novšia časť so zástavbou rodinných domov, viladomov i bytových domov neskoreho krásneho obdobia, až po novú postmodernu s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú pri ulici Golianova a na vyústení ulice Hlboká.

Starý Čermáň – staršia i novšia časť so zástavbou rodinných domov, pôvodne viníc a sadov s nejasnou štruktúrou priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú okolie kostola sv. Urbana a križenie Dolnočermánskej a Kostolnej.

VÝCHOD

Lokality Východ reprezentujú historický rozvoj východne od srdca Nitry, pojmajú pôvodnú údolnú nivu rieky Nitra a historickú väzbu Martinského vrchu na toto územie. Dnes celku dominuje súbor stavieb panelovej výstavby Chrenová s areálom univerzity a Agrokomplexu. Takto vymedzený Východ sa rozpína medzi katastrálne územia Nitra, Zobor, Chrenová a Mikov dvor.

Základom rozvrhu krajiny je pôvodná rovinná údolná niva, zo severu zakončená Martinským vrchom, zo západu nábrežím rieky Nitra a z východu postupným nábehom na Tribeč. Územie pretína potok Selenec a Janíkovský kanál s niekoľkými vodnými plochami v areáli výstaviska. Hodnotnú štruktúru krajiny tvorí hlavné parkové priestranstvo panelovej výstavby, parkové plochy v blízkosti rieky a Martinského vrchu.

Základom rozvrhu osídlenia je kríženie triedy Andreja Hlinku (s orientáciou na hlavné kríženie Stredy, Chrenovská os územného plánu) s ulicou Akademická (Východná os územného plánu s orientáciou na hrad) a Chrenovská. Martinský vrch je štruktúrou samostatne orientovanou na hrad. Hlavné rozvojové plochy sa nachádzajú na východných svahoch

Martinského vrchu vo väzbe na individuálne bývanie.

Základom využitia sú areály univerzity, výstavníctva a kasární. Táto časť je reprezentantom poľnohospodárskeho zamerania mesta Nitra. Areály sú doplnené o typizovanú skladbu obsluhy okrskov panelovej výstavby. Konkrétne dostatok základného školstva, základná vybavenosť v podobe lokálnej komercie, správy a zdravotníctva, základný počet kultúrnych a duchovných zariadení v okrskovom jadre.

Základom pohybu sú kríženia ulíc v blízkosti Chrenovského cintorína, ktoré distribuujú významnú časť individuálnej dopravy. Pešiemu pohybu dobre slúžia vnútorné prostredia sídliska s vymedzením peších zón. Hlavná cyklistická infraštruktúra vedie po nábreží Nitry. Vo vzťahu k priamym napojeniam tu funguje hromadná autobusová doprava. Dôležitým bodom je napojenie Akademickej ulice na rýchlostnú cestu R1.

Základom historického kontextu je vrstva hodnotných panelových sídlisk a hradisko Martinského vrchu. Oba tieto celky, spolu s umeleckými dielami i archeologickými stopami, je nutné chrániť v kontexte celku.

- ochrana hodnôt krajiny vo vzťahu k tokom a Martinskému vrchu
- riešenie rieky ako jedného celku, predovšetkým prepojení u Seleneca
- rešpektovanie historických osí a komponovania priestranstiev
- podpora drobných peších prepojení a priechodov
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev novovznikajúci i stávajúcich častí
- riešenie priestranstiev nástupu občianskej vybavenosti vo vzťahu k ich významu a náplni
- podporovať drobnú komerciu s využitím priestranstiev niektorých vnútroblokov
- z hlavných pohybových osí vytvárať miesta pre príjemný pohyb a pobyt
- udržiavať pešie zóny, chrániť vnútorné prostredia častí lokalít
- maximalizovať prepojenia priestranstiev na okolie, riešiť bariéru ulice Chrenovská
- prednostne riešiť prepojenia medzi Martinským vrchom a Chrenovou
- riešiť budúce bariéry navrhnutých preložiek ciest I. triedy s dostatočným predstihom i obecne koncepciu zmien Agrokomplexu vo vzťahu k dopravným napojeniam
- vysoký dôraz na historický detail i s ohľadom na súbor 20. storočia

	priestranstvá prevažne spevnené hlavné		priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh		priestranstvá prevažne nespevnené hlavné		priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
	priestranstvá prevažne spevnené ostatné, mestská cestná sieť		spevnená časť priestranstva		priestranstvá prevažne nespevnené ostatné, priestranstvá solitérne zástavby		šport
	nespevnená časť priestranstva		zástavba návrh		priestranstvo s režimom zahradené		predzahrádky, záhony
	budovy významné / ostatné		lesy / vinice / lúky / polia		most stav/návrh		cestná sieť v krajine
	vodné toky jestvujúce				železnica		ostatná cestná sieť

Martinský vrch
 [1] Hradisko
 [2] Kasárne
 [3] Pod vrchom

Chrenová
 [4] Univerzita
 [2] Agrokomplex
 [3] Chrenová I.
 [4] Chrenová II.
 [5] Chrenová III.

[6] Chrenová IV.
 [7] Nová Chrenová
 [8] Brezový hájik
 [9] Chrenovský dvor
 [10] Mikov dvor

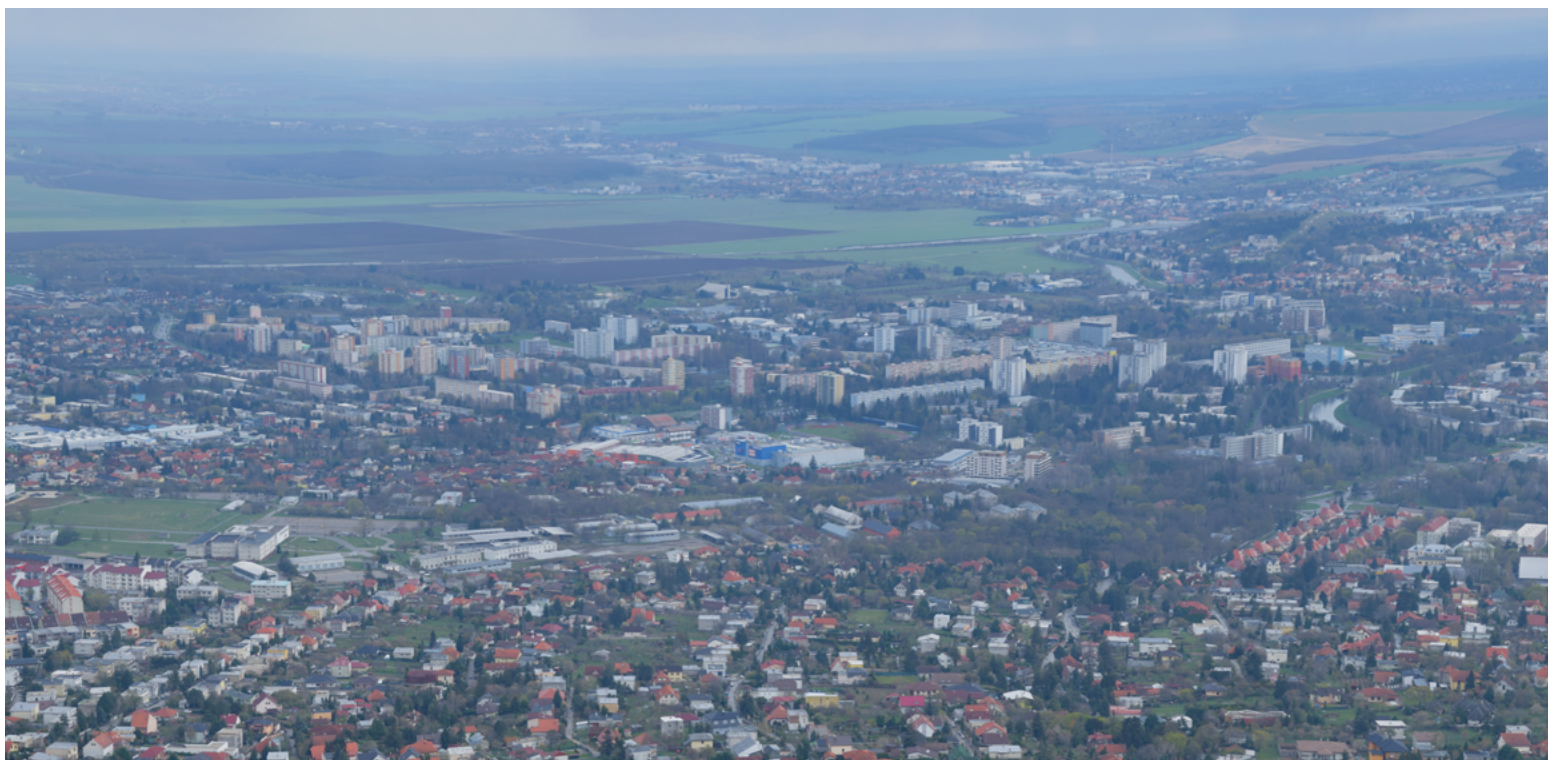
— hranica lokality
 —=— jadro jestvujúce vymedzené
 ○ jadro jestvujúce krajinné
 ▭ priestranstvá prevažne spevnené
 ▨ hlavné vedľajšie stav/návrh
 ▩ priestranstvo s režimom zahradené

— hranica časti lokality
 - - - - - jadro potenciálne vymedzené
 - - - - - jadro potenciálne krajinné
 ▭ priestranstvá prevažne spevnené
 ▨ hlavné vedľajšie stav/návrh
 ▩ most stav/návrh

Názov názov lokality
 □ jadro jestvujúce nevymedzené
 - - - - - významné prepojenie jadier
 ▭ priestranstvá prevažne nespevnené
 ▨ hlavné vedľajšie stav/návrh
 — vodné toky jestvujúce

[0] index časti lokality
 - - - - - jadro potenciálne nevymedzené
 - - - - - významné prepojenie mimo súboru lokalít
 ▭ priestranstvá prevažne nespevnené
 ▨ hlavné vedľajšie stav/návrh
 — železničná trať jestvujúca

MARTINSKÝ VRCH

Lokalita vymedzená morfológickým výbežkom Martinského vrchu a jeho okolia.

Hradisko – je pôvodným miestom hradiska na Martinskom vrchu, ide o špičku kasárni určenú územnou štúdiou k transformácií na park s technologickým parkom alebo inkubátorom a archeoparkom s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrami priestranstiev sú čelo parku a parková os prepájajúca vstup od lokality Zoborské svahy, smerom k pozostatkom odstreleného kostola sv. Martina, ktorý dal vrchu názov a ďalej do archeoparku. Na túto os nadväzuje kolmá os smerujúca na Hradný výšok.

Kasárne – sú uceleným správnym armádnym a správnym areálom. Jadrom priestranstiev sú vstupy do areálu vojenských kasární a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody (väznice).

Pod vrchom – je ucelený súborom bývania v rodinných domoch, rozšírením pôvodnej obce Chrenová, ktorá bola asanovaná, na svahu k pôvodným kasárňam s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrom priestranstiev je park medzi ulicami Vašinova a Doležalova.

CHRENOVÁ

Lokalita vymedzená riekou Nitra, rýchlostnou cestou R1 a ulicou Chrenovská s veľkorysým modernistickým založením Chrenovej.

Univerzita – je tvorená oceňovanými modernistickými súbormi s vlastným hodnotným vnútorným prostredím i vstupom orientovaným na mesto v osi univerzitného mostu, doplnenými o záhrady (botanická záhrada, mini zoo, časť pre drezúru, arborétum a skúšobné plochy pre pestovanie modifikovaných a iných rastlín), s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je vymedzenie predmostia, ale i ulice Akademická. Časť lokality tvorí nábrežie, ktoré je významnou kompozičnou časťou lokality Chrenová. V tejto časti ide o predmostie s veľkorysým pojatým vstupom s fontánou, s orientáciou na hlavný vestibul ikonického tvaru disku.

Agrokomplex – je tvorený významnými modernistickými súbormi so svojim vlastným vnútorným členením, kedy v prednej časti areálu vytvárajú hlavné výstavné haly svoje vnútorné priestranstvo a východne nadväzuje železnica s parkovými prezentačnými

plochami, prelievajúcimi sa k ukážkam chovu zvierat, v nadväznosti na vodné plochy okolo Selenca a Janíkovského kanálu s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je vymedzené ulicou Akademická so svojím rozšírením nástupných veľkorysých pojatých priestranstiev samotného výstavniska, miestom u Selencu i novým jadrom u zjazdu z rýchlostnej cesty, ktorý časť lokality výrazne zmení. Časť lokality tvorí nábrežie, ktoré je významnou kompozičnou časťou lokality Chrenová.

Chrenová I. – je tvorená panelovými domami bytovej výstavby krásnej fázy, vzoru včelích plastov so svojim typickým polouzavretým priestranstvom a priechodmi v časti ich spojenia s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je vnútorné prostredie súboru určené osami hlavných pohybov a rozsiahlych komplexov ihrísk a vymedzenie triedy Andreja Hlinku. Časť lokality tvorí nábrežie, ktoré je významnou kompozičnou časťou lokality Chrenová, v tejto časti s priamym výhľadom na Hradný vršok a časť lokality Predmostie.

Chrenová II. – je tvorená panelovými domami bytovej výstavby neskorej krásnej fázy, mierne pootvorenými blokmi domov do tvaru „V“, držiaci hlavné mestské osi s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je vnútorné prostredie súboru, ktoré je pešou zónou obsluhujúcou pridružené plochy školských areálov i rozsiahlych ihrísk, zakončených obchodným centrom *Centro Nitra* a ďalej vymedzenie triedy Andreja Hlinku.

Chrenová III. – je tvorená panelovými domami bytovej výstavby neskorej krásnej fázy, vytvárajúca polouzavreté vnútrobloky s vnútornou vybavenosťou a prepojením na nadväzujúce priestranstvá, primárne určené pre peší pohyb s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrom priestranstiev je ulica *Fatranská* s okolím, ktoré tvoria výraznú kompozíciu vybavenosti a dalo by sa ju označiť za hlavný zhluk tejto vybavenosti pre celú lokalitu Chrenová.

Chrenová IV. – je tvorená panelovými domami bytovej výstavby – neskorej technickej fázy, riadkového usporiadania vo svahu s doplnením

o hodnotné súbory rodinných radových domov, s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú rozšírenie ulice *Dlhá*, ktorá bola pôvodným jadrom asanovanej dediny Chrenová a priestranstvo strelnice s dnešným športovým a komunitným využitím.

Nová Chrenová – je a bude tvorená z individuálnej výstavby na svahoch orientovaných na juhozápad a výhľady na Nitru s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je určené parkom v novej zástavbe a parkom na ulici *Korčekova*.

Brezový hájik – determinovaný špecifickými objektami areálov, nákupných centier i novej výstavby tejto časti, s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je parkové predmostie *Brezového hájiku* a rozšírenie triedy *Andreja Hlinku* v časti športovísk. Časť lokality tvorí nábrežie, ktoré je významnou kompozičnou časťou lokality Chrenová, v tejto časti ide o predmostie s prepojením súboru lokalít *Sever* a lokality *Martinský vrch*.

Chrenovský dvor – je určený pre rozvoj možných veľkoobchodov, prí-

padne pre výrobu s potenciálne dobrým dopravným napojením, v budúcnosti s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev nie je určené.

Mikov dvor – je tvorený rodinnými domami, ktoré doplní drobná výroba s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je v časti vstupu do poľnohospodárskeho múzea na nábreží *Selencia*, ktoré je prirodzenou súčasťou areálového komplexu *Agrokomplexu*, v blízkosti archeologického náleziska opevnenia *Mačacieho zámku*.

SEVER

Lokality Sever reprezentujú historický rozvoj severne od srdca Nitry. Sú vymedzené ako nábeh masívu južného výbežku Tribeča s kláštorami a historickým hradiskami a kláštorami, pôvodne vinicami a sadmi, s výhľadom na historickú Nitru mimo Martinského vrchu. Takto vymedzený Sever sa rozpína medzi katastrálne územia Zobor a Drážovce.

Základom rozvrhu krajiny je bohatá morfológická situácia v okolí Zobora a Lupky. Ide o hlavné chránené územia v Nitre so zaujímavými skalnými útvarmi a splazmi.

Základom rozvrhu osídlenia je špecifická údolná a svahová štruktúra s výraznou vybavenosťou vo svojej spodnej rovinnej časti. Priestorovo celému svahu dominuje výbežok s Kostolom sv. Urbana, významovo potom pôvodný Zoborský kláštor. Jadrá sú rozmiestnené v miestach vyrovnání a zárezov svahov.

Základom využitia je kultúrna vybavenosť, školské a cirkevné areály.

Základom pohybu je ulica Chrenovská s bariérovou funkciou pre peší pohyb a obsluhou pre okruh strméj cestnej siete s rovinnými úsekmi Dolno a Hornozoborskej ulice. Tento okruh, spolu s údolnými cestami obsluhuje územie a slúži pre hro-

madnú dopravu. Pešie napojenie na lávku smerom na Sihoť podchodom smerom na Predmostie a smerom na sever bohatou cestnou sieťou značných turistických trás vrcholiacich na Zobore, kde má byť doplnená lanovka v zmenenej polohe s dolnou stanicou pri Zoborskom kláštore a hornou v mieste pôvodnej hornej stanice. Zaujímavosťou sú náročné zjazdy pre cyklistickú rekreáciu vo svahoch.

Základom historického kontextu je fakt, že ide o lokalitu sadov a viníc, ktorá začala byť na prelome 19. a 20. storočia postupne transformovaná. Staršie osídlenie tu dokladajú zbytky osídlenia v údolných polohách a smerom na Zoborský kláštor. Ten je i hradiskom, podobne ako Zobor a Lupka.

- ochrana hodnôt krajiny vo vzťahu k morfológii Zobora
- riešenie okolia Lupky ako miesta prepojenia na Dražovce a do krajiny
- rešpektovanie historických osí a komponovania priestranstiev, jeho zjasnenie a zvýšenie prehľadnosti
- podpora drobných peších prepojení a priechodov pomedzi rodinné domy
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev
- riešenie priestranstiev pri občianskej vybavenosti vo vzťahu k ich významu a náplni a prepojeniu smerom na súbor lokalít Stred, prípadne výstup na Zobor lanovkou
- z hlavných pohybových osí vytvárať miesta pre príjemný pohyb a pobyt
- maximalizovať prepojenia priestranstiev na okolie, riešiť bariéru ulice Chrenovská
- riešiť prepojenia medzi Martinským vrchom a Svahmi Zobora
- riešiť budúce problémy s možným presunom polohy rýchlostnej cesty R8, prípadne hľadať možnosti zahĺbeného riešenia
- vysoký dôraz na prezentáciu vrstvy hradísk a zaniknutého kláštora s ohľadom na ich krajinný potenciál
- riešiť budúci konflikt medzi ochranou prírody a tlakom na rekreačné využitie Zobora

200

500

1000

Lupka

Zoborský kláštor

Šindolka

Zobor

priestranstvá prevažne spevnené hlavné	priestranstvá prevažne spevnené ostatné, mestská cestná sieť	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné	priestranstvá prevažne nespevnené ostatné, priestranstvá solitérne zástavby
nespevnená časť priestranstva	spevnená časť priestranstva	šport	predzahrádky, záhony
budovy významné / ostatné	zástavba návrh	chodník	cestná sieť v krajine
vodné toky jestvujúce	lesy / vinice / lúky / polia	železnica	ostatná cestná sieť
priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné	priestranstvo s režimom zahradené	most stav/návrh
priestranstvá prevažne nespevnené ostatné, mestská cestná sieť	priestranstvá prevažne nespevnené ostatné, priestranstvá solitérne zástavby	šport	predzahrádky, záhony
spevnená časť priestranstva	zástavba návrh	chodník	cestná sieť v krajine
lesy / vinice / lúky / polia	železnica	ostatná cestná sieť	
	záhradkárske osady		

Kláštorné sedlo
 [1] Šindolka
 [2] Lupka
 [3] Kláštor

Svahy Zobora
 [1] Podzoborie
 [2] Hornozoborská
 [3] Srelnica
 [4] Zobor

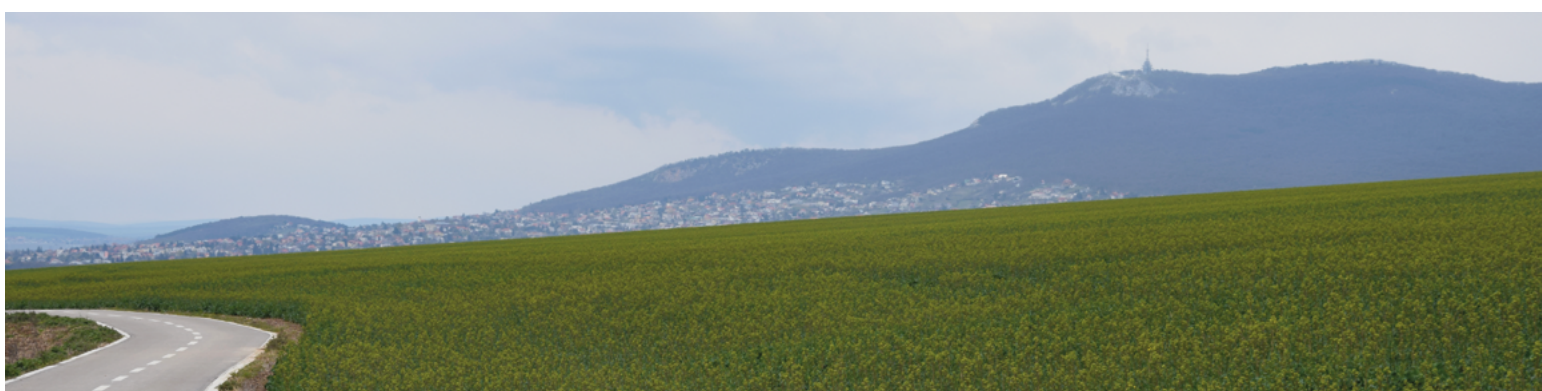

Kláštorné sedlo

Svahy Zobora

hranica lokality	hranica časti lokality	Názov názov lokality	index časti lokality
jadro jestvujúce vymedzené	jadro potenciálne vymedzené	jadro jestvujúce nevymedzené	jadro potenciálne nevymedzené
jadro jestvujúce krajinné	jadro potenciálne krajinné	významné prepojenie jadier	významné prepojenie mimo súbory lokalít
priestranstvá prevažne spevnené hlavné	priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
priestranstvo s režimom zahradené	most stav/návrh	vodné toky jestvujúce	železničná trať jestvujúca

KLÁŠTORNÉ SEDLO

Lokalita okolia pôvodného osídlenia na ceste ku kláštore na Zobore, hradisku Lupka, kolonizované vinice a sady. Na časť územia bol spracovaný *Návrh územného plánu zóny Šindolka I.*

Šindolka – historicky osídlené úpätie sedla, dnes obsadené cirkevnými a školskými objektami. S napojením na križenie s cestou č. 64 1. triedy sa otvorí možnosť k realizácii navrhnutého bytového celku Šindolky, s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú osada Šindolka a čelné priestranstvo nového celku Šindolka.

Lupka – je pôvodným hradiskom tohto morfológického výbežku, pôvodne určeného ako sady a vinice a dnes sedlovým a hrebeňovým osídlením rodinnými domami s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev je križenie ulíc Kláštorská, Klinčeková a krajinné priestranstvo hradiska.

Kláštor – miesto pôvodného kláštora a hradiska, dnes zdravotnícke zariadenie s nástupom do chránených častí Zobora i miesto pre budúci

nástup na lanovku na Zobor s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú priestranstvo kláštora a krajinné jadrá prameňa, vyhladok a jaskyne.

SVAHY ZOBORA

Lokalita svahov Zobora, morfológickému výbežku Tribeča, kolonizované vinice a sady.

Podzoborie – pôvodná i nová zástavba s ťažšie čitateľnou štruktúrou pozdĺž Panskej a Chmeľovej doliny, blízkosti zhľuku vybavenosti na ulici Dolnozoborská, vzniknutá transformáciou viníc a sadov, s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú križenia ulice Dolnozoborská, s nástupmi na prechod a podchody k okolitým lokalitám, okolie Jazierka a Jazierko, Domov seniorov a vrcholové polohy dolín Buganka a križenie s Kláštorskou ulicou.

Hornozoborská – pôvodná i nová zástavba s ťažšie čitateľnou štruktúrou priestranstiev v blízkosti historického jadra kostola sv. Urbana, vzniknutá transformáciou viníc a sadov s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú okolie

výbežku kostola, bývalá lanovka, križenie ulíc Hornozoborská, Turistická nástup na Zobor.

Strelnica – ucelený súbor rodinných viladomov z obdobia 80. rokov, doplnený o nové súbory v spodnej časti. Jadro priestranstiev je tu definované ako priestranstvo vybavenosti na ulici Tatarkova.

Zobor – je krajinnou časťou Svahov Zobora, od nábehov mimo zastavané územie, až po jeho vrchol. Jadrá priestranstiev sú bodmi aktivít v krajine, v tomto prípade ide o okolie Pyramídy (hradisko Zobor), Veľkú bielu skalu, kameňolom Malá Skalka a Prístrešok.

JUH

Lokality Juh reprezentujú historický rozvoj južne od srdca Nitry. Sú definované územím južne od rýchlostnej cesty R1, riekou Nitrou a jej okolím a blízкими svahmi na západnej strane s ulicou Cabajská. Takto vymedzený Juh sa rozvíja medzi katastrálnymi územiami Horné Krškany, Dolné Krškany, Veľké Janíkovce a Párovské Háje.

Základom rozvrhu krajiny je rieka Nitra a Malá Nitra, so svojim nábrevím a údolnou nivou s lesmi postupne prechádzajúcou do svahov s drobnou štruktúrou krajiny a sadmi. Ďalej vrch Katruša s nadväzujúcim svahom až k toku Zvodnica v južnej časti. Krajina s veľkými pôdnymi blokmi a kvalitnou pôdou, kde je nutné rozvíjať zvyšky štruktúry krajiny so sadmi.

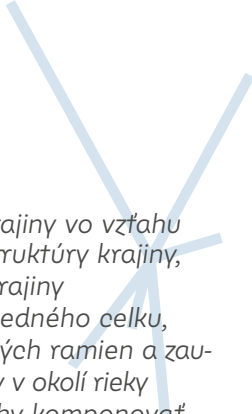
Základom rozvrhu osídlenia je ulica Novozámocká (Krškanská os územného plánu), spájajúca pôvodné jadrá osídlenia Horných a Dolných Krškan. Medzery medzi nimi utvárajú drobné priemyselné parky. Veľké rozvojové plochy (minimálne dvakrát súčasné územie) sú navrhnuté vo svahoch východne nad územím Krškan, pre rozšírenie priemyselného parku i na ľavom brehu rieky pre bývanie.

Základom využitia územia je vybavenie drobnejšieho osídlenia – škola,

kultúrne centrum, drobná komercia a kostoly. Územie bude podľa územného plánu v budúcnosti druhým hlavným priemyselným parkom Nitry. V lokalite sa nachádza krematórium a nový hlavný cintorín celomestského významu.

Základom pohybu je ulica Novozámocká, ďalej cyklistická doprava pozdĺž rieky Nitra a následne do svahov smerom na Cabaj. Z hromadnej dopravy prevažuje autobus, ktorý dopĺňa železničná zastávka. Lokality nie sú dobré prispôbené na peší pohyb i vo vzťahu k napojeniu a priestupnosti krajiny. Rozvoju sekunduje doplnenie preloženia cesty č. 64 1. triedy i výstavba železnice pre zlepšenie spojenia s Bratislavou.

Základom historického kontextu sú jadrá pôvodných sídel a ich prepojení smerom medzi vodou a železnicou. Je vhodné pôvodný charakter výstavby ochrániť kým nebude nahradený novou výstavbou.

- ochrana hodnôt krajiny vo vzťahu k tokom a zbytkom štruktúry krajiny, dopĺňanie štruktúry krajiny
- riešenie rieky ako jedného celku, najmä integráciu starých ramien a zaujímavých priestranstiev v okolí rieky
- nové parkové plochy komponovať ako vedľajšie nespevnené priestranstvá vo väzbe na riekou
- rešpektovať historické osi a komponovania priestranstiev
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev novo-vznikajúcich a jestvujúcich častí
- riešenie priestranstiev pred občianskou vybavenosťou vo vzťahu k ich významu a náplni
- z hlavných pohybových os vytvárať miesta pre príjemný pohyb a pobyt
- maximalizovať prepojenia priestranstiev na okolie, riešiť bariéru ulice Novozámocká, napájanie slepých ulíc na krajinu, prípadne medzi sebou
- riešiť budúce bariéry navrhnutých preložiek ciest 1. triedy s predstihom
- navrhnuť koncepciu priestranstiev pre areály priemyslu s ohľadom na budúcu adaptovateľnosť, riešenie klimatických výziev a podobne, zabrániť rozsiahlemu teramorfingu, terasovaniu
- klásť veľký dôraz na historický detail v častiach zachovaných vidieckych štruktúr

200 500 1000

Horné Krškany

Dolné Krškany

priestranstvá prevažne spevnené hlavné	priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
priestranstvá prevažne spevnené ostatné, mestská cestná sieť	spevnená časť priestranstva	priestranstvá prevažne nespevnené ostatné, priestranstvá solitérne zástavby	šport
nespevnená časť priestranstva	zástavba návrh	priestranstvo s režimom zahradené	predzahrádka, záhony
budovy významné / ostatné	lesy / vinice / lúky / polia	most stav/návrh	cestná sieť v krajine
vodné toky jestvujúce		záhradkárske osady	železnica
			ostatná cestná sieť

Horné Krškany
 [4] Staré Horné Krškany
 [2] Priemyselný park H. Krškany
 [3] Katruša

Dolné Krškany
 [1] Staré Dolné Krškany
 [2] Nové Dolné Krškany
 [3] Priemyselný park D. Krškany
 [4] Davarčany
 [5] Cabajské svahy

— hranica lokality
 ————— jadro jestvujúce vymedzené
 ○ jadro jestvujúce krajinné
 ————— priestranstvá prevažne spevnené hlavné
 ||||| priestranstvo s režimom zahradené

— hranica časti lokality
 - - - - - jadro potenciálne vymedzené
 ○ jadro potenciálne krajinné
 ————— priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
 ||||| most stav/návrh

Názov □ názov lokality
 □ jadro jestvujúce nevymedzené
 ..... významné prepojenie jadier priestranstvá prevažne nespevnené hlavné
 ————— vodné toky jestvujúce

[○] index časti lokality
 - - - - - jadro potenciálne nevymedzené
 ..... významné prepojenie mimo súboru lokalít priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
 ————— železničná trať jestvujúca

HORNÉ KRŠKANY

Lokalita osídlenia Horných Krškan a ich najbližšieho okolia.

Staré Horné Krškany – je historická časť Horných Krškan, z veľkej časti zachovanej štruktúry vidieckej zástavby, doplnené o novodobú zástavbu rodinnými domami, s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú v blízkosti železničného prejazdu, priestranstvu komercie na ulici Novozámocká, následne parkami na ľavom brehu Nitry v častiach novej zástavby. Časť lokality tvorí nábrežie.

Priemyselný park Horné Krškany – novodobá a budúca zástavba priemyselného parku s výstavbou nových rodinných domov na ľavom brehu. Jadrá priestranstiev sú bod nástupu na MHD na ulici Novozámocká, priestranstvo hodnotných mraziarní a park pri mýtvom ramena pri novej výstavbe, s hlavným významom niektorých priestranstiev. Časť lokality tvorí nábrežie.

Katruša – bývalý lom so skládkovaním, dnešná i budúca zástavba priemyselného parku s vlastným bodom napojenia a s vedľajším významom

niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je nástup na Nový cintorín. Časť lokality tvorí nábrežie.

DOLNÉ KRŠKANY

Lokalita osídlenia Dolných Krškan a ich najbližšieho okolia.

Staré Dolné Krškany – je historická časť Dolných Krškan, z veľkej časti zachovanej štruktúry vidieckej zástavby, doplnené o novodobú zástavbu rodinnými domami, s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú v blízkosti železničnej stanice, Kostola sv. Ondreja a škôl, následne parkami na ľavom brehu Nitry v častiach novej zástavby. Časť lokality tvorí nábrežie.

Nové Dolné Krškany – novodobá a budúca zástavba priemyselného parku s výstavbou rodinných domov. Jadro priestranstva je bod nástupu na MHD.

Priemyselný park Dolné Krškany – novodobá a budúca zástavba priemyselného parku s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú bodmi nástupu na MHD, fragmentami hlavnej osi ulice Novozámocká.

Davarčany – sú krajinnou časťou Dolných Krškan medzi Malou Nitrou a Nitrou. Jadrá priestranstiev nie sú určené.

Cabajské svahy – budúca zástavba priemyselného parku a s vlastným bodom napojenia s hlavným významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev nie sú určené. Časť lokality tvorí nábrežie.

JUHOVÝCHOD

Lokality Juhovýchod reprezentujú historický rozvoj juhovýchodne, od srdca Nitry. Sú definované územím Janíkoviec, juhovýchodne od rýchlostnej cesty R1, riekou Nitra a jej okolím a Janíkovským kopcom. Takto vymedzený Juhozápad sa rozpína medzi katastrálne územia Horné Krškany, Dolné Krškany, Veľké Janíkovce a Mikov dvor.

Základom rozvrhu krajiny je vrch Janíkovský kopec a dva kanály v nive rieky Janíkovský a Lúčny. Štruktúra krajiny tu neexistuje, čo dokladajú najväčšie pôdne bloky na území Nitry.

Základom rozvrhu osídlenia je historické jadro Janíkoviec, trojuhlovej štruktúry rozšírenej severným smerom a dopĺňanej nevhodnou suburbanou zástavbou.

Základom využitia územia je základné vybavenie drobnejšieho osídlenia – škola, kultúrne centrum, drobná komercia a kostol. Využitie je doplnené poľnohospodárskymi a chovnými areálmi.

Základom pohybu je pretiahnutie ulice Dlhá, slúžiacej pre cestnú i hromadnú dopravu. V tejto časti sa nachádza nitrianske letisko Lúky. Janíkovský kopec je potom doplnený o cyklotrasu smerom na Vráble.

Základom historického kontextu je historická obec Janíkovce a nadväzujúca riečna niva rieky z ktorej je vidieť po regulácií už len vedenie ciest a mokrých častí.

- ochrana hodnôt krajiny vo vzťahu ku kanálom, morfológii kopca a dopĺňanie štruktúry krajiny
- využitie slepých ramien, prítokov Nitry a výhľadov z kopca na posilnenie štruktúry krajiny
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev novo-vznikajúci i jestvujúcich častí
- riešenie priestranstiev pred občianskou vybavenosťou vo vzťahu k ich významu a náplni
- z hlavných pohybových os vytvárať miesta pre príjemný pohyb a pobyt, zamyslieť sa nad úlohu letiska a jeho blízkych plôch v štruktúre priestranstiev
- maximalizovať prepojenia priestranstiev na okolie, riešiť bariéru predĺženej ulice Dlhá i s ohľadom na jej priame napojenie na rýchlostnú cestu R1
- riešiť napojenia účelových komunikácií a charakteru tohto prostredia spolu s uzavretými komunitami
- klásť veľký dôraz na historický detail v častiach zachovaných vidieckych štruktúr
- hľadanie možností kvalitatívneho minima parametrov priestranstiev v častiach individuálneho bývania

200

500

1000

Janíkovec

Nitra >

priestranstvá prevažne spevnené hlavné	priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
priestranstvá prevažne spevnené ostatné, mestská cestná sieť	spevnená časť priestranstva zástavba návrh	priestranstvá prevažne nespevnené ostatné, priestranstvá solitérne zástavby	šport
nespevnená časť priestranstva	lesy / vinice / lúky / polia	priestranstvo s režimom zahradené	predzahradky, záhony
budovy významné / ostatné	vodné toky jestvujúce	most stav/návrh	chodník
		záhradkárske osady	železnica
			ostatná cestná sieť

Janíkovce
 [1] Staré Janíkovce
 [2] Nové Janíkovce
 [3] Letisko Lúky
 [4] Janíkovský kopec
 Janíkovská niva

200

500

1000

JUHOVÝCHOD

Janíkovce

Janíkovská niva

- hranica lokality
- jadro jestvujúce vymedzené
- jadro jestvujúce krajinné
- priestranstvá prevažne spevnené hlavné
- priestranstvo s režimom zahradené

- hranica časti lokality
- jadro potenciálne vymedzené
- jadro potenciálne krajinné
- priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
- most stav/návrh

- Názov**
- názov lokality
  - jadro jestvujúce nevymedzené
  - významné prepojenie jadier
  - priestranstvá prevažne nespevnené hlavné
  - vodné toky jestvujúce

- index časti lokality
- jadro potenciálne nevymedzené
- významné prepojenie mimo súboru lokalít
- priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
- železničná trať jestvujúca

JANÍKOVCE

Lokalita Janíkovského kopca s osídlením Janíkoviec.

Staré Janíkovce – je historická časť Janíkoviec, z veľkej časti zachovanej štruktúry vidieckej zástavby, doplnené o segregované suburbánne celky s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú bodmi celého historického jadra zástavby.

Nové Janíkovce – je nová časť Janíkoviec a ich bytovej suburbánnej výstavby. Jadro priestranstiev je bod zastávky MHD v blízkosti plôch určených k zastavaniu a ďalej jadro vybavenosti tejto časti.

Letisko Lúky – je letiskom Nitra, plánovaný rozvoj okolo Levickej osi môže napomôcť k posilneniu jeho významu. Jadrá priestranstiev sú body zastávok MHD i nástupu do areálu letiska.

Janíkovský kopec – je krajinnou časťou Janíkoviec. Jadrá priestranstiev sú bodmi aktivít v krajine, v tomto prípade posedenie pri strete dvoch cyklotrás.

JANÍKOVSKÁ NIVA

Lokalita medzi zanábrežím rieky Nitra a letiskom Lúky. Lokalita nemá definované časti lokalít, jej jadrové priestranstvo nie je určené. Ide o poškodenú krajinnú lokalitu s nutnosťou obnoviť v nej aspoň čiastočne štruktúru krajiny.

JUHOZÁPAD

Lokality Juhozápad reprezentujú historický rozvoj juhozápadne od srdca Nitry. Sú dané jasným morfológickým vymedzením údolia Cabajského potoka. Takto vymedzený Juhovýchod pokrýva veľkú časť katastrálneho územia Párovské Háje.

Základom rozvrhu krajiny je morfológický zárez Cabajského potoka, so svojím prítokom Cedron, medzi vrchmi Klokočina a Pri troch kopcoch v blízkosti Fabianskej a Svinskej Doliny s hodnotnými krajinnými celkami i ohrozením veľkými pôdnymi blokmi s hodnotnými pôdami.

Základom rozvrhu osídlenia sú samostatné skupiny osídlenia – Párovské Háje, Jurský Dvor a Nový Lukov. Najväčšie osídlenie, Párovské Háje, sú rozvrhnuté drobnými jadrami okolo ulice Hydinárska a paralelnou ulicou, u Nového Lukova sa dá hovoriť o čiastočne aktívnej hrane vybavenosti a rekreačnej hrane lesa a Jurský dvor je záhradkárske okolie kravína.

Základom využitia územia je základné vybavenie drobnejšieho osídlenia – škola, kultúrne centrum, drobná komercia a kostol, predovšetkým v Párovských Hájoch. Využitie je doplnené poľnohospodárskymi a chovnými areálmi.

Základom pohybu je ulica Jarocká, ktorá vedie cestnú dopravu a hromadnú dopravu v území. Je tu taktiež cyklotrasa so svojou paralelou v južnej časti sídel. Územie je pretkané pešími trasami a využívanými cestami pre prechádzky okolitou krajinou.

Základom historického kontextu je niekoľko pôvodných hájovní, ktoré sa po vyklčovaní veľkej časti lesa rozrástli na Párovské Háje a následne boli v posledných rokoch doplnené silnými a negatívnymi suburbanizačnými procesmi.

- ochrana hodnôt krajiny vo vzťahu k tokom a morfológii údolia, doplnenie štruktúry krajiny s ohľadom na pešie a cyklistické prepojenia, prípadne krajinné jadrá
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev novovznikajúcich i jestvujúcich častí
- riešenie priestranstiev pred občianskou vybavenosťou vo vzťahu k ich významu a náplni, špecifické riešenie v časti Nový Lukov
- maximalizovať prepojenia priestranstiev na okolie, riešiť bariéru vzťah k bariére rýchlostnej cesty R1
- riešiť napojenia účelových komunikácií a charakteru tohto prostredia spolu s uzavretými komunikáciami, minimálnymi rozmermi priestranstiev
- klásť veľký dôraz na detail v centrálnej časti Párovských Hájov

200 500 1000

Párovské háje

Nový Lukov

priestranstvá prevažne spevnené hlavné	priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné	priestranstvá prevažne nespevnené hlavné vedľajšie stav/návrh
priestranstvá prevažne spevnené ostatné, mestská cestná sieť	spevnená časť priestranstva	priestranstvo s režimom zahradené	šport
nespevnená časť priestranstva	zástavba návrh	most stav/návrh	predzáhradky, záhony
budovy významné / ostatné	lesy / vinice / lúky / polia	záhradkárske osady	cestná sieť v krajine
vodné toky jestvujúce		železnica	ostatná cestná sieť

ÚDOLIE CABAJSKÉHO POTOKA

Lokalita vymedzená morfológickým údolím Cabajského potoka. Na časť územia bol spracovaný *Návrh územného plánu zóny Párovské Háje*.

Párovské háje – pôvodná i suburbaná výstavba s nejasnou štruktúrou priestranstiev v blízkosti staršieho jadra s kostolom a úradom pri parku, s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú na nástupoch do krajiny a vnútornej ulici novej zástavby.

Nový Lukov – suburbaná výstavba s nejasnou štruktúrou priestranstiev pri protihlukovej stene. Jadrá priestranstiev sú na hrane štruktúry pri jej vybavenosti.

Jurský dvor – je záhradkárska osada okolo Jurského dvora. Jadrá priestranstiev sú zastávka MHD a bod záujmu historického radaru v krajine, v tomto prípade lokalizovaný krížik v lokalite Chrapatiny.

Cabajský potok – je krajinnou časťou údolia Cabajského potoka obklopeného cédrovými lesmi. Jadrá priestranstiev sú bodmi aktivít v krajine.

SEVEROZÁPAD

Lokality Severozápad reprezentujú západným výbežkom Tribeča s historickým hradiskom a geometrickou osnovou priemyselných parkov v údolnej nive rieky Nitra, severne za privádzačom R1. Takto vymedzený Severozápad sa rozpína medzi katastrálnymi územiami Dražovce, Zobor, Mlynárce a Kynek.

Základom rozvrhu krajiny je výbežok pahorku Dražovského kopca, spolu s kopcom Plieška v kontraste voči údolnej nive Nitry. Hodnotná chránená krajina, v morfológicky členitej časti, je nahradená regulovateľnými tokmi s minimálnou štruktúrou krajiny.

Základom rozvrhu osídlenia je dominantné historické osídlenie hradiska Dražoviec a okolia, v kontraste s mriežkou horizontálnych halových objektov, v celkovej dĺžke päť kilometrov. Tie majú stred kríženia hlavných osí približne v strede tejto štruktúry zástavby. Tieto kontrasty sú potvrdené mierkami objektov, ktoré k nim náležia. Rozvoj osídlenia je v doplnení Dražoviec juhovýchodným smerom a prázdnych plôch priemyselného parku, až k privádzaču rýchlostnej cesty a okraju územia Nitry. Ďalšou dôležitou časťou zástavby osídlenia sú veľké plochy záhradkár-

ských osád, individuálnych sadov alebo vinogradov, ktoré tvoria pestrý nábeh na lesy Tribeča.

Základom využitia územia je základné vybavenie drobnejšieho osídlenia – škola, kultúrne centrum, drobná komercia a kostol. Tomuto obytnému základu sekunduje plocha výrobných hál a ich servisu a ochrany.

Základom pohybu je privádzač R1 a cesta č. 64 1. triedy. Peší pohyb je výrazne rozvinutý smerom na CHKO Ponitrie, teda Pliešku. Obdobné platí i o náročnejších cyklotrasách. Prepojenie so srdcom Nitry je prerušené priemyselným parkom.

Základom historického kontextu je zmieňované hradisko s dominantným kostolíkom, uplatňujúcim sa v pohľadoch a vedutách širšej krajiny. Ďalej sa tu nachádza hodnotná, z veľkej časti zachovalá, štruktúra vidieckej zástavby v centrálnej časti Dražoviec.

- ochrana hodnôt krajiny vo vzťahu k tokom a zbytkom štruktúry krajiny, dopĺňanie štruktúry krajiny a väzby na CHKO Ponitrie.
- riešenie rieky ako jedného celku
- rešpektovanie historických osí a komponovania priestranstiev
- dôsledné nastavenie hierarchie a kontinuity priestranstiev novovznikajúcich i jestvujúcich častí
- riešenie priestranstiev pred OV vo vzťahu k ich významu a náplni
- z hlavných pohybových osí vytvárať miesta pre príjemný pohyb a pobyt
- maximalizovať prepojenia priestranstiev na okolie, riešiť bariéru ulice Topoľčianska, napojovanie slepých ulíc medzi sebou a krajinou
- riešiť budúce bariéry mimoúrovňových krížení vyvolaných prípadným umiestnením rýchlostnej cesty R8 s dostatočným predstihom, zachovanie priestupnosti smerom na súbor lokalít Stred
- navrhnuť koncepciu priestranstiev pre areály priemyslu s ohľadom na budúcu adaptovateľnosť, riešenie klimatických výziev a podobne, centrálné kríženie priemyselnej zóny pojať vo vzťahu k týmto princípom
- klásť veľký dôraz na historický detail v častiach zachovaných vidieckych štruktúr a hradiska

Dražovce

Priemyselná zóna Nitra sever - Mlýnárce

Mlýnárce

priestranstvá prevažne spevnené hlavné	priestranstvá prevažne spevnené hlavné vedľajšie stav/návrh	priestranstvá prevažne nespovené hlavné	priestranstvá prevažne nespovené hlavné vedľajšie stav/návrh
priestranstvá prevažne spevnené ostatné, mestská cestná sieť	priestranstvá prevažne nespovené ostatné, mestská cestná sieť	priestranstvá prevažne nespovené ostatné	priestranstvá prevažne nespovené ostatné solitérne zástavby
nespovená časť priestranstva	spevnená časť priestranstva	šport	predzahrádky, záhony
budovy významné / ostatné	zástavba návrh	most stav/návrh	cestná sieť v krajine
vodné toky jestvujúce	lesy / vinice / lúky / poľa	záhradkárske osady	železnica
			ostatná cestná sieť

Dražovce
 [1] Staré Dražovce
 [2] Nové Dražovce
 [3] Dobrotka
 [4] Plieška

Priemyselný park Dražovce
 [1] Jelšina
 [2] Pod dražovskou cestou
 [3] Pasienky
 U Lužianok

— hranica lokality
 ————— jadro jestvujúce vymedzené
 ○ jadro jestvujúce krajinné
 ■ priestranstvá prevažne spevnené
 ■ priestranstvá hlavné spevnené
 ||||| priestranstvo s režimom zahradené

— hranica časti lokality
 - - - - - jadro potenciálne vymedzené
 ○ jadro potenciálne krajinné
 ■ priestranstvá prevažne spevnené
 ■ priestranstvá hlavné vedľajšie stav/návrh
 ——— most stav/návrh

Názov
 □ názov lokality
 □ jadro jestvujúce nevymedzené
 ..... významné prepojenie jadier
 ■ priestranstvá prevažne nespevnené
 ■ priestranstvá hlavné vedľajšie stav/návrh
 — vodné toky jestvujúce

[0] index časti lokality
 - - - - - jadro potenciálne nevymedzené
 ..... významné prepojenie mimo súboru lokalít
 ■ priestranstvá prevažne nespevnené
 ■ priestranstvá hlavné vedľajšie stav/návrh
 — železničná trať jestvujúca

DRAŽOVCE

Lokalita okolia Dražovského hradiska s nadväzujúcou krajinou.

Staré Dražovce – je historická časť Dražoviec, z veľkej časti zachovanej štruktúry vidieckej zástavby, s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadrá priestranstiev sú bodmi celého historického jadra zástavby.

Nové Dražovce – je nová časť Dražoviec bytovej výstavby. Jadro priestranstiev je bod v strede budúceho územia určeného k zastavaniu bytovou výstavbou na okraji poľnohospodárskeho výrobného areálu.

Dobrotka – je spodná časť Dražoviec bytovej výstavby v blízkosti toku Dobrotky, vo väzbe na ulicu Topoľčianska, s vedľajším významom niektorých priestranstiev. Jadro priestranstiev je nástup do kultúrneho domu.

Plieška – je chráneným krajinným celkom od toku Dobrotky po Nitriansky Stonehenge. Jadrá priestranstiev sú bodmi aktivít v krajine.

PRIEMYSELNÝ PARK DRAŽOVCE

Lokalita novodobého priemyselného parku vymedzeného privádzačom R1, až severne k rieke Nitra.

Jelšina – novodobá a budúca zástavba priemyselného parku. Jadrá priestranstiev sú bodmi nástupu na MHD, hlavným krížením ulíc Dolné Hony a Na Pasienkoch a okolie toku Jelšina a Nitra, s hlavným významom niektorých priestranstiev. Časť lokality tvorí nábrežie.

Pod Dražovskou cestou – novodobá a budúca zástavba priemyselného parku. Jadrá priestranstiev sú bodmi nástupu na MHD, hlavným krížením ulíc Dolné Hony a krajinný celok na Dobrotke, s hlavným významom niektorých priestranstiev.

Pasienky – novodobá a budúca zástavba priemyselného parku s vlastným bodom napojenia. Jadrá priestranstiev sú bodmi nástupu na MHD, hlavným krížením ulíc Dolné Hony.

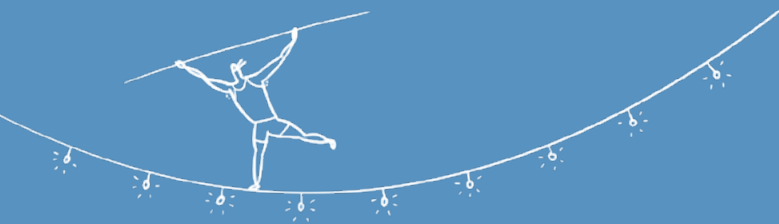
U LUŽIANOK

Lokalita priemyselného parku s okolím na pomedzí Nitry a Lužianok. Lokalita nemá definované časti lokalít, jej jadrovým priestranstvom je okolie železničnej zastávky Mlynárce. Časť lokality tvorí nábrežie.

D

DETAIL

je fyzickým stvárnením Nitry. Nitry, ktorá odzrkadľuje význam i možnosti svojich častí v detaile. Mimo usporiadania priestranstiev, povrchy, prvky a výsadby určujú charakter, možnosti, diverzitu, či len servis ich použitia. Napomáhajú rozoznaniu významovosti, orientácií v Nitre, alebo len plynulému pohybu priestranstvami. Usporiadanie detailu a jeho výber je zásadnou otázkou pre podobu Nitry a možností jej obývania. Detail spresňuje priestranstvá Nitry znakmi fyzického prostredia.

Detail by mal odrážať charakter daný lokálnym členením – vymedzením a významovosťou. Tým by mal napomôcť rozoznatelnosti a identite jednotlivých priestranstiev, a teda svojich lokalít, s dôrazom na jej jadrá i ostatné priestranstvá. Neznamená to však, že daný detail musí byť vždy jedinečný. Ide skôr o spôsob usporiadania alebo možných spoločných kombinácií usporiadaní. Tieto usporiadania sú návrhovou časťou jednotlivých samostatných projektov priestranstiev Nitry. Ich škálu určí návrh lokalít a u určitých priestranstiev potom i doporučené zadanie pre dané priestranstvo.

Čo je detail ? Detail priestranstva vnímame ako zložku troch základných častí vo vzťahu k usporiadaniu priestranstva i reflexiu žijúcej zložky. Ide predovšetkým o horizontálnu časť, povrchy, priestorové prvky a výsadby. Jednotlivé časti sa líšia druhom alebo materiálom základom. Prípadne ide o usporiadanie vzorov, tvarov objektov a režimov výhľadovej údržby jednotlivých častí. Výber jednotlivých častí detailu určuje potenciálnych užívateľov daných priestranstiev.

Povrchy sú delené s ohľadom na svoju kvalitatívnu a materiálovú

rovinu i použiteľnosť, kedy by základným aspektom ich výberu malo byť určenie ich budúceho užívania, programovej náplne a udržateľnosti vo vzťahu k ich významovej kvalite.

Prvky je možno deliť vo vzťahu k svojmu určeniu od čisto pocitových prvkov, ako je napríklad umelecké dielo, po čisto účelové, technického charakteru, kedy by základným aspektom ich výberu mala byť správna rámcová identifikácia užívania prvku a usporiadania vo vzťahu k riešeným priestranstvám. Pri výbere musia byť taktiež zohľadnené roviny udržateľnosti a významovej kvality.

Výsadby je možné deliť podľa vysádzaného druhu. Od veľkých výsadiel k mobilným, kedy sa rieši hlavne výsadba do prirodzeného terénu, prípadne do mobilných prvkov. Vtedy zohľadňujeme náročnosť údržby, celkový prínos a schopnosť adaptability do daného prostredia s ohľadom na významové kvality, a to vrátane jestvujúcich výsadiel.

Popis Popis detailu je postavený na obrazovom zobrazení a krátkej deskripcii každej identifikovanej základnej zložky detailu. Komentáre popisu majú smerovať k popisu účelu danej zložky detailu, v rámci priestranstiev

Nitry. Nejde o dôsledný príkladný, prípadne kritický súpis javov usporiadania detailu. Ide skôr o celistvé zaznamenanie dojmu zo systému usporiadania detailu Nitry na základe danej zložky detailu.

Systém Systémové pojetie radenia detailu si neberie za cieľ celkové zmapovanie, zakres a kategorizáciu každej jednej zložky detailu v celom území Nitry. Systémovo určuje základné cieľové zložky fyzického prostredia, ktorým je nutné sa venovať vo vzťahu k celku detailu a obecnému popisu priestranstiev na základe ich významovosti a vymedzenia.

Cieľ Cieľom Detailu je popísať nitrianske štandardy i špecifiká a priblížiť časť typológie Detailu – Povrchov, Prvkov a Výsadiel, súčasne typy popísať s ohľadom na možnosť ich ďalšieho použitia a rozvinutia v rámci ich aplikácie v priestranstvách Nitry.

Povrchy

Prvky

Výsadby

Zložky detailu sú jasne rozpoznateľnými časťami s podrobnejším členením podľa ich úlohy v prostredí Nitry. Povrchy a prvky sú prirodzene doplnené živúcimi výsadbami a tvoria spolu detail Nitry.

V rámci povrchov je vidieť priepastný rozdiel medzi dôsledne uplatneným povrchom pešej zóny v centre mesta – Dolnom a Hornom meste a absenciou povrchov v novovznikajúcich častiach, využívajúcich štatút účelových komunikácií, prípadne okrajových častiach alebo užívaním krajinných ciest ako skratiek automobilmi

POVRCHY

sú plochami priestranstiev, alebo ich časťami. Ide tak o komunikácie, ako je vozovka, chodník, pešia cesta a podobne, alebo sa jedná o ucelené ploché priestranstvá, prípadne jeho časti, ako je napríklad povrch námestia, plôch v parku, či dláždenia okolo zložiek prvkov detailu.

Pri všetkých povrchoch by sa malo dbať na ich budúce užitie, programovú náplň a udržateľnosť vo vzťahu k významovej kvalite a ich hodnotám. Udržateľnosťou myslíme celý životný cyklus materiálu, vzťah k miestnym zdrojom, možnosť recyklácie materiálu, možnosti, ktoré umožňuje vo vzťahu k iným obdobným princípom (napríklad zlepšenie vsakovania) a ďalšie. Povrchy by mali odrážať aj inkluzívnosť vo vzťahu k svojim užívateľom a vo vzťahu k riešeniu povrchov a ich detailov (napríklad pruhy pre bicykle, detaily riešení pre vozíčkarov a slepcov).

Časti povrchov, môžu byť používané fragmentárne, prípadne s ohľadom na dekoratívne vyznenie a doplnenie povrchov a ich detailov, s ohľadom na požiadavky priestranstva. Základný rozvrh povrchov vyplýva z projektových riešení.

Zložky detailu povrchov delíme na:

Historizujúce povrchy – sú povrchy a ich detaily, ktoré sú podriadené nárokom

historického prostredia na estetické vyznenie a vyskytujú sa v historicky hodnotných lokalitách so špecifickým i bežným významom a užitím priestranstiev, s veľmi nízkym pomerovým zastúpením a v celkovom súbore povrchov.

Hodnotné povrchy – sú povrchy a ich detaily, ktoré majú vrchnú vrstvu pevnú, je u nich zvýšený nárok na estetické vyznenie a vyskytujú sa so špecifickým významom a užitím priestranstiev, s malým pomerovým zastúpením v celkovom súbore povrchov.

Bežné povrchy – sú povrchy a ich detaily, ktoré majú vrchnú vrstvu pevnú, nie je u nich zvýšený nárok na estetické vyznenie a vyskytujú sa s bežným významom a užitím priestranstiev, s veľkým pomerovým zastúpením a v celkovom súbore povrchov.

Nespevnené povrchy – sú povrchmi a detailmi, ktoré nemajú vrchnú vrstvu trvalo pevnú, nie sú však výsadbou povrchu, a často sa vyskytujú v spojitosti s výsadbami povrchov, ihriskami alebo mimo zastavané územie, s malým pomerovým zastúpením v celkovom súbore povrchov.

- hľadať a uplatňovať miestne vzory kladu povrchov vo vzťahu k historickej kontinuite
- vo vzťahu k významovosti priestranstva vybrať vhodný druh povrchu
- pokiaľ to nie je nutné alebo významovo vhodné druhy povrchov zbytočne nefragmentovať
- uprednostňovať udržateľné a inkluzívne riešenia s ohľadom na významovosť priestranstva
- v krajinných priestranstvách a parkových priestranstvách uprednostňovať nespevnené povrchy, pokiaľ to je možné vo vzťahu k vrstve pohybu
- využívať povrchy a ich rozdielnosť pre zlepšenie orientácie
- využívať povrchy a ich rozdielnosť pre základné charakterové delenie priestranstiev
- klásť veľký dôraz na stavebné detaily povrchov a ich kvalitu
- riešiť princípy mestských povodí vo vzťahu na riešenie vsakovania
- riešenie chýbajúcich povrchov účelových ciest, ktoré sú charakteru súkromného priestranstva nezahradného a tým pádom súčasťou priestranstiev
- v plochách určených k zastavaniu dôsledne dodržiavať princípy orientácie a charakterov častí lokalít

Historizující povrchy

Hodnotné povrchy

Bežné povrchy

Nezpevněné povrchy

Historizujúce povrchy sa uplatňujú predovšetkým v centrálnej časti mesta. Ide o pripomienky pôvodných dlažieb rôzneho druhu, doložené podľa historických fotografií, prípadne doložených archeologickými situáciami. Za tento druh plôch je možné pokladať plochy pripomínajúce staršie objekty alebo ich stopy. Dlažby majú vysoko kvalitné prevedenie detailov.

[1]

[2]

[1] príklad obnovenej pôvodnej dlažby vyskladanej z triedeného oblého kameňa z miestnych polností, miesto: ulica Na Vŕšku

[2] príklad prezentácie archeologických stôp v ploche dlažby, miesto: nádvorie Nitrianskeho hradu za apsidou Kaplnky sv. Emeráma

[3] príklad súdobej historizujúcej pojazdovej dlažby: stredneformátová štiepaná sivo-žltá žulová dlažba, miesto: nádvorie Nitrianskeho hradu pri soche Jána Pavla II.

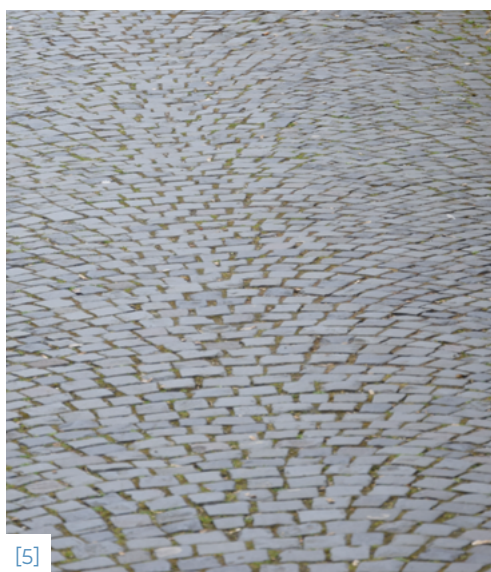
[3]

[4]

[4] príklad súdobej pochôdznej dlažby pre historické prostredie: maloformátová rezaná z ružovo-fialového vápenca, miesto: chodník na Námestí Jána Pavla II.

[5] príklad repliky historickej pochodzej dlažby začiatku 19. storočia: maloformátová štiepaná čierna čadičová dlažba, miesto: chodník na ulici Župné námestie pri opornom múre dvora Kostola sv. Petra a Pavla

[5]

[6]

[6] príklad dochovaného historického schodiska z konca 19. storočia so sochárskou výzdobou, miesto: schodisko na Horný Palánok pri pohostinstve Pod agátmi

[1]

Hodnotné povrchy, prípadne ich dekoratívne použitie, sa uplatňujú v rôznych priestranstvách po celom území Nitry. Povrchy sa snažia evokovať druh kvality užitia priestranstiev, prípadne vytvárajú zázemie pre inštitúcie alebo špecifické prvky. Ide o prácu s kladom alebo kvalitnejším materiálom, prípadne atypickým formátom.

[2]

[3]

[4]

[5]

[1] príklad hodnotnej dochovanej dlažby raných 60. rokov: travertínové a vápencové odsekové veľkoformátové dlaždice, miesto: podchod na sídlisku Predmostie, ul. Za Ferenitkou

[2] príklad súdobej dlažby v historickom prostredí: mozaikovo vyskladaná sivo-šedá rezaná žulová maloformátová dlažba, miesto: Svätoplukovo námestie

[3] príklad hodnotnej dochovanej dlažby raných 60. rokov: veľkoformátová nepravidelná travertínovo-vápenková dlažba, miesto: Park na Sihoti, pri fontáne pred kúpaliskom

[4] príklad hodnotného delenia dochovanej dlažby 80. rokov: kombinovaný dláždený povrch so vzorom veľkých štvorcov, miesto: Štefánikova trieda, pred VÚB bankou

[5] príklad súdobej dlažby v historickom prostredí: maloformátová betónová dlažba s efektom štiepanej kamennej dlažby, miesto: Župné námestie, bežné povrchy bez akcentu

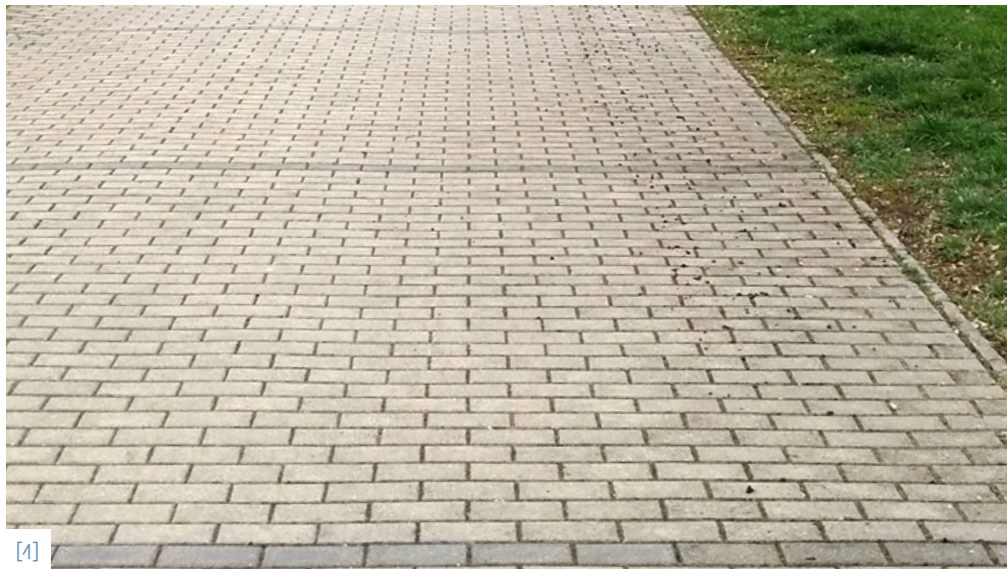
[6] príklad nečasového riešenia trvalej hodnoty: jazdecké schody s čadičovou dlažbou a žulovými obrubami, miesto: prepojenie hlavného vstupu na cintorín a Cintorínskej ulice

[6]

Bežné povrchy sú vo vzťahu k svojej bežnosti a detailom typicky užívanými na území Nitrý. Ide o povrchy chodníkov, vozoviek, povrchy parkovacích miest, a podobne.

[1]

[2]

[3]

[1] príklad bežnej maloformátovej betónovej dlažby v prostredí modernistického sídliska, miesto: Topoľová ulica na Chrenovej

[2] príklad bežnej veľkoformátovej betónovej dlažby v kombinácii s hodnotným travertínovým obrubníkom, miesto: Štúrova ulica pred OC Mlýny

[3] príklad bežnej maloformátovej betónovej dlažby so špecifickým špárorozom na významnom priestranstve, miesto: priestranstvo pred Kinom Lipa na sídlisku Chrenová

[4] príklad bežnej maloformátovej betónovej dlažby špecifickej červenu farebnosťou na významnom priestranstve, miesto: predpriestor auly Slovenskej poľnohospodárskej univerzity

[4]

[5]

[6]

[7]

[8]

[9]

[10]

[5] príklad bežného riešenia priepustnosti povrchov parkovacích stání pomocou betónových zatravnovacích dlaždíc, miesto: Bazovského ulica

[6] príklad riešenia povrchového odvodu dažďovej vody pomocou dláždeného žlabu medzi dvojicou asfaltových, miesto: Damborského ulica

[7] príklad typického staršieho typu obrubníka v podobe masívnych travertínových kamenných prvkov, miesto: Pezinská ulica v Mlynárčiach

[8] príklad priebežného odvodňovacieho žlabu umiestneného do plochy asfaltovej vozovky, miesto: Akademická ulica

[9] príklad zmeny farebnosti bežného asfaltového chodníku v kolíznych miestach, miesto: Červeňová ulica

[10] príklad bežného asfaltového povrchu chodníka/cyklocesty s betónovými obrubami, miesto: Cyklistický chodník Nitra-Vráble, nad Janíkovcami

[11]

[12]

[13]

[11] príklad bežnej asfaltovej vozovky na priestransve pokojnej obytnej ulice, miesto: Smreková ulica v Dražovciach

[12] príklad bežnej asfaltovej vozovky, na priestransve priemyselnej zóny, v mieste zastávky MHD, miesto: Priemyselný park Sever, ulica Dolné Hony

[13] príklad asfaltového povrchu s červenou farebnosťou akcentujúceho určité komunikácie v rámci siete komunikácii parku, miesto: Park na Sihoti

[14] príklad bežného asfaltového chodníka v prostredí modernistického sídliska, miesto: centrálné pešie priestranstvo sídliska Chrenová I

[14]

[1]

[2]

[3]

[4]

[5]

Nespevnené povrchy sú využité na rôznych miestach v spojitosti s prírodnejším vyznením, prípadne v krajinných priestranstvách. Veľakrát ide o často užívané pešie výšliapané cestičky.

[1] príklad výšliapanej pešiny v trávinatej ploche na rozhraní sídliska a zástavby rodinných domov, miesto: Alexyho ulica, Klokočina

[2] príklad nespevnenej poľnej cesty s vyjazdenými koľajami a trávnatým stredovým pásom, určenej pre pohyb bicyklov, miesto: Svätajakubská cesta za mostom R1 cez Dolinu

[3] príklad nespevneného chodníka v prostredí prírodného lemu Hradného výšku, miesto: Horný Palánok, severovýchodná časť

[4] príklad k prírode nedeštruktívnej pešiny v svetlých listnatých lesoch s bohatým podrastom, miesto: les nad Veľkou bielou skalou, nižšie Ponitrianskej magistrály

[5] príklad poľnej cesty z výrazne trávnatým povrchom nepoškodeným ťažkými poľnohospodárskymi strojmi, miesto: pole nad Jurským dvorom

Výrazné umelecké diela centra a panelových sídlisk sú doplnené prvky pobývania vo vnútroblokoch. Dá sa povedať, že je dodržaná určitá typizácia prvkov vo všetkých úrovniach – od ihrísk po odpadové hospodárstvo. Veľkým problémom je absencia lavičiek v bežných priestranstvách.

PRVKY sú neživými objektmi priestranstiev, prípadne ich vymedzujú. Ide o všetky horizontálne až vertikálne usporiadané objekty a ich kombinácie. Súčasťou prvkov v špecifických prípadoch môže byť i širšie riešenie povrchov a výsadiieb (napríklad pri umeleckých a pobytových prvkoch). Pri všetkých prvkoch by sa malo dbať na ich budúce užitie, programovú náplň a udržateľnosť vo vzťahu k významovej kvalite a ich hodnotám. Udržateľnosťou myslíme celý životný cyklus materiálu, vzťah k miestnym materiálom, možnosť recyklácie materiálu, možnosti, ktoré umožňuje vo vzťahu k iným obdobným princípom (napríklad zlepšenie energetickej náročnosti) a ďalšie. Prvky by mali odrážať aj inkluzívnosť vo vzťahu k svojim užívateľom, vo vzťahu k riešeniu prvkov a ich detailov (napríklad hracie prvky pre rôzne vekové a iné skupiny). Pri prvkoch je vhodné využívať obdobné návrhové rady a ich derivácie, prípadne vo vzťahu na dekoratívne vyznenie obmeniť prvky a ich detaily s ohľadom na požiadavky priestranstva. Základné usporiadanie prvkov vyplýva z projektových riešení.

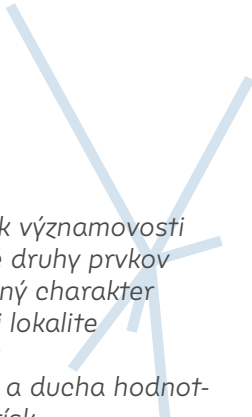
Zložky detailu prvkov delíme na:

Pobytové prvky – sú také prvky a ich detaily, ktoré napomáhajú priamo pobytovým kvalitám priestranstiev, ide o prvky podporujúce aktivity a pobytové využitie v rámci priestranstiev, s priemerným pomerovým zastúpením v prvkoch.

Umelecké prvky – sú také prvky a ich detaily, ktoré napomáhajú priamo umeleckým kvalitám priestranstiev, ide o prvky umeleckých diel, prípadne obdobné a detailom spojených s ich umiestnením, s veľmi nízkym pomerovým zastúpením v prvkoch.

Pohybové prvky – sú také prvky a ich detaily, ktoré napomáhajú priamo pohybovým kvalitám priestranstiev, jedná sa o prvky napomáhajúce, obmedzujúce alebo zabraňujúce pohybu, s priemerným pomerovým zastúpením v prvkoch

Technické prvky – sú také prvky a ich detaily, ktoré napomáhajú priamo technickým kvalitám priestranstiev, ide o prvky technického a servisného vybavenia, s priemerným pomerovým zastúpením v prvkoch.

- vyberať vo vzťahu k významovosti priestranstiev vhodné druhy prvkov
- vyberať pre obdobný charakter priestranstiev v danej lokalite obdobné sady prvkov
- uchovať charakter a ducha hodnotných sád detských ihrísk
- doplniť miesta pre sedenie po celom meste
- dopĺňať systematicky pobytové prvky v krajinných priestranstvách
- využívanie jestvujúcich hodnotných sôch, umeleckých prvkov a fontán ako orientačných znakov
- odstraňovať zbytočné bariéry, doplniť pravidlá kultivácie oplotenia priestranstiev
- s mierou pracovať s prvkami stĺpikov, dopravných obmedzení, cyklostaníc a staníc
- udržať jednotu a rozprestretie odpadových miest, kultivovať osvetlenie a doplniť napojovacie body pre udalosti

Pobytové prvky

Umelecké prvky

Pohybové prvky

Technické prvky

Pobytové prvky sú rôznych materiálových a návrhových prevedení, napríklad

— prvky ihrísk rôzneho druhu od hodnotných klasických trubkových opakujúcich sa setov bytových súborov a ich charakterov, tvaru pieskovišťa, drevených ihrísk, workoutových ihrísk, ihrísk pre seniorov, ihrísk pre psy, atypických ihrísk a ďalších podobného charakteru,

— prvky sedenia rôzneho druhu s/bez operadla, pívne sety a ďalšie obdobného charakteru.

[1]

[2]

[3]

[1] príklad betónovej prefabrikovanej lavičky bez operadla: vymývaný povrch betónu a hnedá drevená sedacia plocha, miesto: parkové priestranstvo pri Kostole sv. Urbana na Zobore

[2] príklad betónovej prefabrikovanej lavičky s operadlom: betónové nohy a hnedá drevená sedacia plocha, miesto: priestranstvo pri detskom ihrisku na Topolovej ulici na Chrenovej

[3] príklad drevenej lavičky s kovovou nosnou konštrukciou s operadlom: hnedý náter kovu aj drevených sedacích častí, miesto: park na Sihoti

[4] príklad miestne špecifickej lavičky pre pešiu zónu s vyššiou kvalitou spracovania a detailu: kombinácia, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[5] príklad lavičky ako súčasť architektúry stavby: lineárna lavica s výhľadom na mesto, slúžiaca aj potrebám, miesto: Námestie Jána Pavla II.

[6] príklad miestne špecifickej lavičky pre Pribinovo námestie: žulový prvok s vysokou kvalitou spracovania, miesto: Pribinovo námestie

[4]

[5]

[6]

[7]

[8]

[9]

[10]

[11]

[12]

[7] príklad jednotného mobiliáru s logom mesta: betónovo-kovová lavička bez operadla s hnedou drevenou sedacou plochou, miesto: priestranstvo pred OC Mlyň, Štúrova ulica

[8] príklad jednotného mobiliáru s logom mesta: kovová lavička bez operadla s hnedou drevenou sedacou plochou, miesto: priestranstvo pred OC Mlyň, Štúrova ulica

[9] príklad jednotného mobiliáru s logom mesta: betónovo-kovová lavička s operadlom s hnedými drevenými kontaktnými plochami, miesto: Župné námestie

[10] príklad typového prvku MM cité: oblúková, okolo stromu situovaná, kovovo-drevená kontinuálna lavica, miesto: predpriestor budovy Univerzity Konštantína Filozova na Triede Andreja Hlinku

[11] príklad typovej lavičky s operadlom MM cité: sivá kovová nosná konštrukcia s hnedými drevenými operadlom a sedacou plochou, miesto: priestranstvo pri detskom ihrisku na Topolovej ulici na Chrenovej

[12] príklad typovej lavičky bez operadla MM cité s integrovaným stojanom na bicykle: masívna drevená lavica, miesto: Cyklistický chodník Nitra-Vráble, nad Janíkovcami

[13]

[14]

[15]

[13] príklad typovej lavičky bez operadla: ohýbaná kovová konštrukcia čiernej farby a svetlohnedé drevené kontaktné plochy, miesto: Mostná ulica pri socialisticko-realistickej zástavbe s laubňami

[14] príklad typovej lavičky s operadlom: ohýbaná kovová konštrukcia čiernej farby a svetlohnedé drevené kontaktné plochy, miesto: vnútroblok socialisticko-realistickeho sídliska na ulici Richtára Peregrina

[15] príklad typovej lavičky s operadlom: ohýbaná kovová konštrukcia čiernej farby a drevené kontaktné plochy prírodnej farebnosti, miesto: Topoľová ulica na sídlisku Chrenová

[16]

[17]

[16] príklad prírodne vyzerajúcej drevenej lavičky bez operadla: lavička konštruovaná z guľatiny a polguľatiny, miesto: priestranstvo pri Malej Hangócke

[17] príklad prírodne vyzerajúcej drevenej lavičky s operadlom: lavička konštruovaná z guľatiny a hrubo opracovaných foršní, miesto: hlavné pešie priestranstvo medzi ulicami Tokajská a Rýnska na Klokočine

[18] príklad typovej liatinovej historizujúcej lavice s operadlom: liatové nohy a tmavohnedé drevené kontaktné plochy, miesto: parkové priestranstvo pri Kostole sv. Urbana na Zobore

[18]

[19]

[20]

[24]

[22]

[23]

[19] príklad miestneho špecifického detského ihriska: hexagónové pieskovisko a laminátová šmýklavka, miesto: priestranstvo na spojnici ulíc Kozmonautov a Triedy Andreja Hlinku na Chrenovej

[20] príklad miestneho špecifického detského ihriska: organický raster hexagónov pieskovisk na základe potreby, miesto: Topoľová ulica na Chrenovej

[21] príklad súdobého ihriska oceľovej trubkovej konštrukcie, ktoré nenarúša charakter miesta, miesto: Topoľová ulica na Chrenovej

[22] príklad miestneho špecifického detského ihriska: štvorcové plochy pieskovísk doplnené o oceľové trubkové herné prvky, miesto: Kremnická ulica na Chrenovej oproti Poliklinike

[23] príklad výnimočne dochovaného detského ihriska zloženého z oceľových trubkových herných prvkov, miesto: Svetlá ulica v Párovciach pri Dolomitovom lome

[24]

[25]

[26]

[27]

[24] príklad dreveného detského ihriska väčších rozmerov zhotoveného z guľatiny nepravidelných rozmerov, miesto: priestranstvo pri skateparku na Klokočine

[25] príklad dreveného herného prvku rozširujúceho spektrum prvkov na väčšom detskom ihrisku, miesto: park na Sihoti

[26] príklad dreveného herného prvku rozširujúceho spektrum prvkov na väčšom detskom ihrisku, miesto: Topolová ulica na Chrenovej

[27] príklad symbiózy herných prvkov rôzneho materiálového aj vekového spektra na väčšom detskom ihrisku, miesto: park na Sihoti

[28] príklad nového dreveného ihriska zhotoveného z guľatiny, nadväzujúceho na tradíciu tohto materiálu ihrísk v meste, miesto: priestranstvo pod Bowlingom, Bellova ulica na Klokočine

[28]

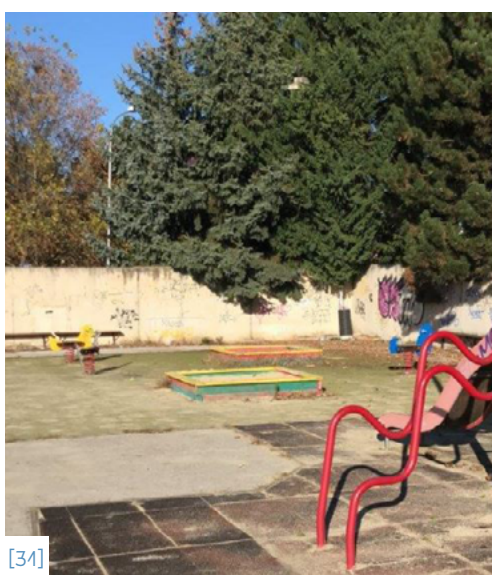

[29]

[30]

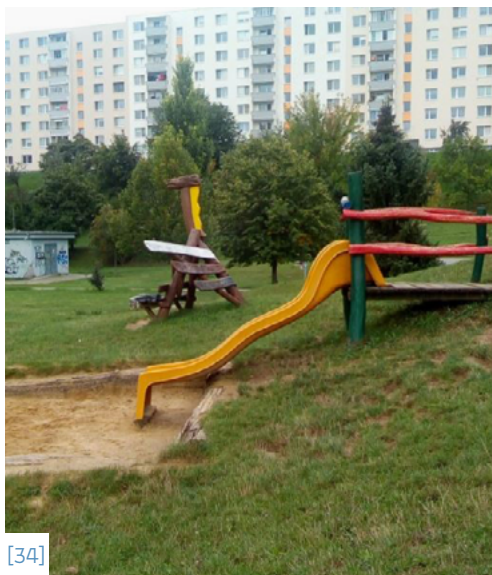
[34]

[32]

[33]

[34]

[29] príklad nového kvalitne spracovaného dreveného detského ihriska menších rozmerov, miesto: Štefániková trieda, za panelovým domom pri autobusovej stanici

[30 a 34] príklad súčasného typového detského ihriska kombinujúceho drevené a kovové prvky, miesto: Ždiarska ulica na Chrenovej

[32] príklad ihriska pre dospelých: kovové posilňovacie prvky v blízkosti detského ihriska, miesto: priestranstvo pod Kostolom sv. Ľudovíta na Klokočine

[33 a 34] príklad tématického autorsky spracovaného dreveného ihriska s témou indiánov a drakov, miesto: priestranstvo nad Novomestského ulicou na Klokočine

Umelecké prvky rôzneho druhu – od realistického figurálneho zobrazenia, až po abstraktné kompozície v podobe sôch, v kombinácii so sedením, dopĺňuje značenie umeleckými prvkami, vodné prvky a ďalších obdobného charakteru.

[1]

[2]

[3]

[1] Tri klasy – Alexander Vik, 1975: monumentálna abstraktná plastika dominuje priestranstvu okružnej križovatky, miesto: okružná križovatka na Štúrovej ulici

[2] Mozaika Mladosť – Dezider Castiglione, 1963: veľkoplošná mozaika utvára charakter predmestia Univerziténeho areálu, miesto: Študentský domov Mladosť, Štúrová ulica

[3] Ruky – Tibor Bártfay, 60. roky: komorná plastika dopĺňa priestranstvo hexagónu komornej mierky v blízkosti nábrežia, miesto: Nábrežie mládeže, sídlisko Chrenová

[4]

[4] Krajina úrodná – Milan Marciňa, 1988: skulptúra strednej mierky s tematikou poľnohospodárstva, miesto: priestranstvo pred kinom Lipa na Chrenovej, Fatranská ulica

[5] Rodina – Zuzana Marcinová-Hetminská, 1983: travertínová skulptúra dopĺňajúca priestranstvo občianskej vybavenosti, miesto: predpriestor pred Poliklinikou na Chrenovej

[5]

[6] Národ sebe – Jozef Fizeľ, 1970: abstraktná medená plastika ako súčasť hodnotného modernistického priestranstva, miesto: priestranstvo pred Domom služieb na Štúrovej ulici

[6]

[7]

[8]

[9]

[10]

[11]

[12]

[13]

[7] Sochárska kompozícia s dominantou Ukrižovania, 18.–19. storočie: monumentálna kompozícia ovládajúca priestranstvo námestia, miesto: Cyrilometodské námestie

[8] Mariánsky stĺp – Martin Vogerle, 1750: monumentalita diela podtrhnutá umiestnením v svahu, dielo tvorí centrum priestranstva námestia, miesto: Námestie Jána Pavla II. pred hradnou bránou

[9] Kríž s Korpusom – neznámy autor, 1773: zdanlivo bežný kríž na súbehu ciest tvorí dôležité miesto priestranstiev v štruktúre zástavby, miesto: kríženie Kasalovej a Kalvárskej ulice

[10] Knieža Pribina – Tibor Bártfay, 1989: výrazne vertikálna bronzová plastika tvorí centrum priestranstva námestia, miesto: Pribinovo námestie

[11] Partnerské mestá – Milan Marciňa, 1994: komorná skulptúra je hodnotným detailom priestranstva pred Mestským úradom, miesto: Štefánikova trieda, pred Mestským úradom

[12] Ján Pavol II – Juraj Bišák, 2012: monumentálna bronzová plastika, ktorá tvorí pomyselné jadro priestranstva – stred nádvorja hradu, miesto: nádvorie Nitrianskeho hradu, pred Biskupským palácom

[13] Súsošie Sv. Cyrila a Metoda – Ľudmila Cvengrošová, 1990: mimo centra diania umiestnené monumentálne bronzové súsošie, miesto: Námestie Jána Pavla II. pri Velprepoštskom paláci

Pohybové prvky sú značením, stanicami, vymedzením pohybu rôznych materiálových a návrhových prevedení, prípadne ďalšie obdobného charakteru

- pre pešiu dopravu
- pre cyklistickú dopravu
- pre verejnú dopravu
- pre cestnú dopravu.

[1]

[2]

[3]

[4]

[1] príklad typizovaného betónovo-kovového stojana na bicykel, súčasť sady mestského mobiliáru s logom mesta, miesto: Župné námestie

[2] príklad ohýbaných, do zeme kotvených, kovových stojanov na bicykel s logom mesta, miesto: pred Mestským úradom, Štefánikova trieda

[3] príklad pestrofarebného plastového dostredného stojana na bicykle značky Bimision, miesto: dopravné ihrisko na sídlisku Chrenová

[4] príklad typového kovového stojana na bicykel MM Cité rady Velo, miesto: predpriestor budovy Univerzity Konštantína Filozofa na Triede Andreja Hlinku

[5] príklad stĺpikového dostredného stojana na bicykel v dizajne mobiliáru pre pešiu zónu, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[6] príklad kapacitnej dokovacej stanice zdieľaných bicyklov, miesto: Štúrova ulica, pred ŠD Mladosť

[5]

[6]

[7]

[8]

[9]

[10]

[11]

[12]

[7] príklad historického trubkového zábradlia na betónovej podnoži pri chodníkoch na brehu zregulovanej rieky Nitra, miesto: Nábrežie Mladosti

[8] príklad typového trubkového zábradlia z pozinkovanej ocele zloženého zo samostatných prvkov, miesto: Coborihova ulica pred Mestským úradom

[9] príklad typového trubkového zábradlia so žltým náterom zloženého zo samostatných prvkov, miesto: Fatranská ulica pred kinom Lipa

[10] príklad výsuvného stĺpika umožňujúceho vjazd vozidiel do pešej zóny, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

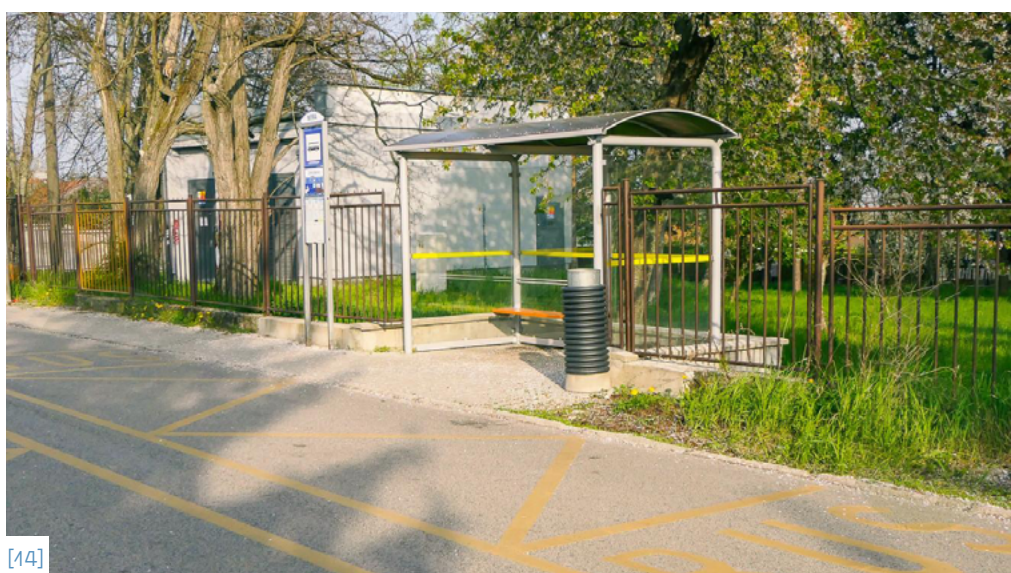
[11] príklad pevného masívneho kamenného stĺpika zabraňujúceho vjazdu vozidiel do pešej zóny, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[12] príklad trubkových červeno-bielých ocelových stĺpikov zabraňujúcich vjazdu vozidiel, miesto: Jesenského ulica pred hokejovým štadiónom

[13]

[14]

[13] príklad kapacitného zastávkového prístrešku EuroAWK: kovová konštrukcia, sklenená výplň, strecha dutý polykarbonát, miesto: zastávka Fraňa Mojtu pred ČSOB bankou

[14] príklad malého zastávkového prístrešku imitujúceho dizajn EuroAWK určeného pre menej významné zastávky VHD, miesto: zastávka Červeňova, smer centrum

[15]

[15] príklad staršieho ocelového prístrešku železničnej zastávky modrej farebnosti, miesto: Nitra zastávka

[16]

[16] príklad nového zastrešenia nástupišť na autobusovej stanici: celkové riešenie vybavenia stanice z dielne MM Cité, miesto: autobusová stanica

[17] príklad zastávkového označníka sivo-modrej farebnosti s oblým zakončením hornej hrany s nápisom Nitra, miesto: zastávka Fraňa Mojtu pred evanjelickým kostolom

[17]

[18] príklad zastávkového označníka sivo-modrej farebnosti bez zakončenia s nápisom Nitra, miesto: zastávka Železničná stanica Nitra pri autobusovej stanici

[18]

[4]

Technické prvky sú rôznych materiálových a návrhových prevedení, napríklad

- odpadové hospodárstvo,
- osvetlenie
- detaily technického vedenia, prípadne využitie IOT technológií (internetu prvkov, predmetov).

[2]

[3]

[4]

[1] príklad typového oceľového oddelenia stojiska smetných košov na komunálny a triedený odpad od priestranstva, miesto: vnútroblok socialisticko-realistického zástavby na Bernolákovej ulici

[2] príklad typového oceľového stojiska smetných košov na komunálny a triedený odpad tvoriaceho ohradu, miesto: sídlisko Klokočina

[3] príklad polozapustených veľkocapacitných kontajnerov na komunálny a triedený odpad značky Molok, miesto: sídlisko Chrenová, Nábřeží Mládeže

[4] príklad stojiska smetných košov na komunálny a triedený odpad bez oplotenia, miesto: priestor z boku Mestského úradu, Coborihho ulica

[5]

[6]

[7]

[8]

[5] príklad prefabrikovaného betónového koša s povrchom z vymývaného betónu a kovovou čapicou s popolníkom, miesto: Štúrova ulica pred OC Mlyny

[6] príklad prefabrikovaného betónového koša s kovovými detailami kontrastnej farebnosti a logom mesta Nitra, miesto: Ulica 7. pešieho pluku pred Starým divadlom

[7] príklad kovového koša s dreveným obložením hnedej farebnosti, miesto: Župné námestie pri verejných toaletách

[8] príklad celokovového koša čiernej farebnosti s logom mesta Nitra, miesto: zastávka MHD pred OC Mlyny

[9]

[10]

[9] príklad samostatne stojaceho čierneho plastového koša zhotoveného z čierneho korugovaného potrubia, miesto: Coboriho ulica pred Mestským úradom

[10] príklad závesného zeleného plastového koša, miesto: Hornozoborská ulica na križaní s Kodályovou

[11] príklad typového voľne stojaceho kovového koša s dreveným obložením MM Cité Prax, miesto: park na Sihoti

[11]

[12]

[12] príklad typového voľne stojaceho kovového koša MM Cité Quinbin, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[13]

[14]

[15]

[16]

[17]

[18]

[19]

[20]

[13] príklad historizujúcej nízkej liatinovej lampy verejného osvetlenia v historickom priestranstve, miesto: Župné námestie pri Kostole sv. Petra a Pavla

[14] príklad súdobého dizajnu nízkej lampy verejného osvetlenia umiestnenej v historickom priestranstve, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[15] príklad bežnej vysokej pouličnej lampy s LED zdrojom svetla osvetľujúcej vozovku, miesto: okružná križovatka na Štúrovej ulici

[16] príklad bežnej vysokej pouličnej lampy vyššieho estetického štandardu, miesto: kríženie Slančíkovej ulice a Nábrežia Mladosti

[17] príklad príklad nízkej pouličnej lampy v prostredí parkových priestranstiev modernistického parkového priestranstva, miesto: ulica Ľudovíta Okánika

[18] príklad atypickej nízkej pouličnej lampy v prostredí hlavného priestranstva, miesto: Kalvária

[19] príklad osvetľovacieho telesa na osvetlenie významnej pamiatky dominantnej v krajine, miesto: pri Dražovskom kostolíku

[20] príklad osvetľovacieho telesa umiestneného na stĺpe vysokého napätia, miesto: Ambrova ulica

Kvalita výsadiieb je unikátom Nitry. Celkovo 160 m² parkového priestranstva na obyvateľa je toho dôkazom. Výsadby sú podporené celkovým charakterom prestavaných viníc a sádov. Tie dopĺňajú svojimi záhradami chýbajúce výsadby. Problémom je ich absencia v okrajových častiach, kde to neumožňuje dimenzia priestranstiev.

VÝSADBY sú živými objektmi, povrchmi či časťami povrchov priestranstiev. Ide o všetky vegetačné zložky, ktoré pomáhajú s usporiadaním alebo vymedzením priestranstiev, prípadne vytvárajú v nich špecifické miesta svojou hmotou a priestorovo terénnym usporiadaním.

Pri všetkých výsadbách by sa malo byť dbať na ich budúce užitie, programovú náplň a udržateľnosť vo vzťahu k významovej kvalite a ich hodnotám. Udržateľnosťou myslíme ich údržbu, nutnú starostlivosť a jej náročnosť po celý ich životný cyklus, vzťah k miestnym druhom, trvácnosť výsadiieb, možnosti, ktoré umožňuje vo vzťahu k iným obdobným princípom (napríklad zadržiavanie vody) a ďalšie. Výsadby by mali odrážať aj inkluzívnosť vo vzťahu k svojim užívateľom, vo vzťahu k riešeniu výsadiieb a ich detailov (napríklad jedlé stromy pre ľudí a vtáctvo), riešenie bezpečnosti.

Pri výsadbách je vhodné využívať kombinácie synergických druhov, prípadne, s ohľadom na dekoratívne významenie, obmeniť výsadby a ich detaily s ohľadom na požiadavky priestranstva. Základné usporiadanie výsadiieb vyplýva z projektových riešení.

Zložky detailu výsadiieb delíme na:

Výsadby stromov – výsadby a ich detaily, ktoré umiestňujú stromy, ide o výsadby stromov rôznych druhov, umiestnených v priestranstvách na obmedzenej ploche, v páse alebo v parkovom priestranstve, s rôznymi druhmi usporiadania, s priemerným pomerovým zastúpením vo výsadbách.

Výsadby drobné – výsadby a ich detaily, ktoré umiestňujú drobnú vegetáciu, ide o predzáhradky, popínavé výsadby, drobné pestovanie, záhony, živé ploty, kríky v priestranstvách používané ako dopĺňajúce alebo vyčleňujúce a ozdobné výsadby s náročnejšou údržbou a úpravami, s malým pomerovým zastúpením vo výsadbách,

Výsadby povrchov – výsadby a ich detaily, ktoré vysadzujú povrchy, ide o rôzne trvalé i dočasné travinné a trávno-bylinné a bylinné zmesi so špecifickými režimami údržby a úprav, s veľkým pomerovým zastúpením vo výsadbách

Výsadby mobilné – výsadby a ich detaily, ktoré umiestňujú mobilné prvky k tomu určené, ide o výsadby rôznych druhov kvetináčov a nádob na pestovanie, s veľmi nízkym pomerovým zastúpením vo výsadbách.

— vo vzťahu k významovosti priestranstva vybrať vhodný druh výsadiieb
 — vytvárať adekvátny priestor pre koreňovú sústavu stromov tak, aby bola maximalizovaná životnosť výsadiieb a zadržovanie vody
 — správne voliť druhy usporiadání podľa potrieb priestranstiev od stromoradií až po skupiny
 — pracovať s popínavými rastlinami a mobilnými výsadbami v miestach zložitých vedení technickej infraštruktúry
 — povzbudzovať komunity k starostlivosti o predzáhradky, záhony i k mestskému záhradkárčeniu
 — používať rôzne druhy výsadiieb trávín a stromov pre podporu biodiverzity s rôznou údržbou
 — nevyužívať pojmie izoláčnej výsadby, ale vždy ju koncipovať pre druh užitia
 — vyberať odolné druhy vo vzťahu k zmene klimatických podmienok a myslieť na náročnosť závlahy výsadby
 — prehodnotiť systém mobilných výsadiieb pre súčasné užitie priestranstiev
 — v dohľadnej dobe začať systematicky riešiť dozívajúce výsadby na sídliskách
 — dôsledne prevziať riešenia výsadiieb so systémom zelenomodrej infraštruktúry

Výsadby stromov

Výsadby drobné

Výsadby povrchov

Výsadby mobilné

Výsadby stromov rôznych prevedení detailu a výsadby, prípadne obdobné.

[1]

[2]

[3]

[4]

[1] príklad výsadby stromu v uličnom priestranstve do primerane veľkého rabátka prekrytého mrežou z pozinkovanej ocele, miesto: Štúrova ulica pred OC Mlyny

[2] príklad výsadby stromu v uličnom priestranstve do nedostatočne veľkého rabátka s trávnatým pokryvom, miesto: Cyrilometodské námestie

[3] príklad výsadby stromu v uličnom priestranstve do nedostatočne veľkého rabátka prekrytého vertikálnym oplotením, miesto: Cintorínska ulica pred budovou mestskej polície

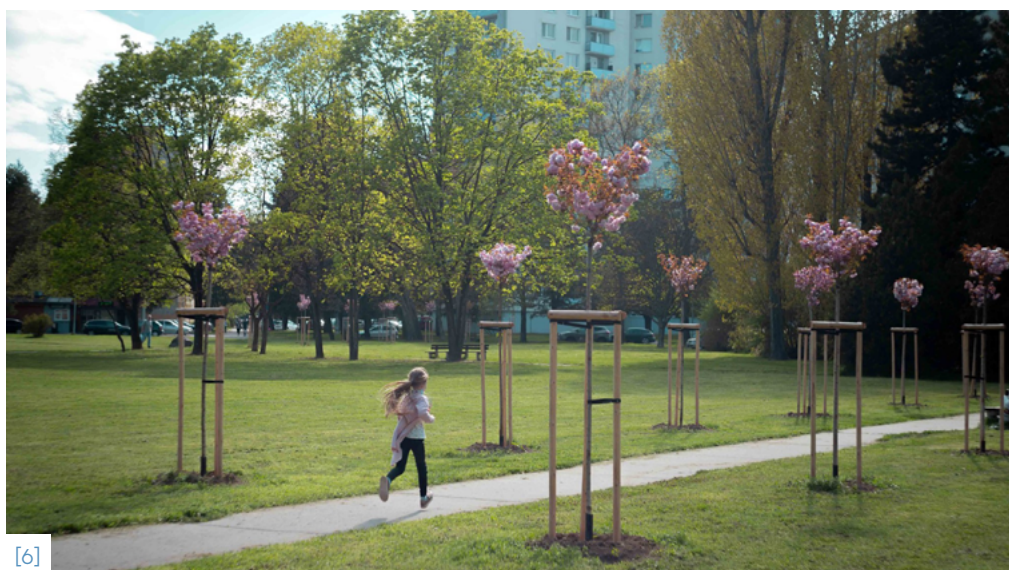
[4] príklad výsadby stromu v uličnom priestranstve do primerane veľkého rabátka prekrytého liatinovou mrežou, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[5] príklad výsadby stromov v priestore priestranstva do zvýšeného záhonu s travobylinnými výsadbami, miesto: priestranstvo na autobusovej stanici

[6] príklad výsadby aleje do trávinatej plochy sídliskového zeleného priestranstva, miesto: ulica Ľudovíta Okánika na sídlisku Chrenová

[5]

[6]

[1]

Výsadby drobné, rôzne prevedené detaily a výsadby špecifických záhonov a kríkov, prípadne obdobné.

[2]

[3]

[4]

[1] príklad symbiózy detailu priestranstva a výsadby: popnutá konštrukcia vytvárajúca zákutie v uskočení priestranstva, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[2] príklad komunitného užívania priestranstva vo vnútri hexagonu: pestrosť užívateľov dodáva pestrosť výsadbám, miesto: Nábřežie Mládeže na sídlisku Chrenová

[3] príklad expresívne pojednanej predzáhradky panelového domu, miesto: priestranstvo medzi Tokajskou ulicou a Rýnskou ulicou na sídlisku Klokočina

[4] príklad konzervatívne pojednanej predzáhradky panelového domu, miesto: Alexyho ulica na sídlisku Klokočina

[5]

[5] príklad dekoratívneho lemu hexagonu panelových domov, miesto: Nábřežie Mládeže na sídlisku Chrenová

Výsadby povrchov rôznych prevedení a výsadiieb, rôzne druhy bylín, trávnikov a podobné.

[1] príklad bežnej výsadby parkovej trávinatej plochy so stromami vysadenými do plochy, miesto: park pri Hangócke

[2] príklad reprezentatívnej trávinatej plochy pred významnou inštitúciou s bylinným lemom, miesto: predpriestor Slovenskej poľnohospodárskej univerzity, Trieda Andreja Hlinku

[3] príklad vyššieho kvalitatívneho štandardu pojednania zbytkovej plochy dopravnej stavby, miesto: okružná križovatka na uliciach Napervilleká a Nábřežie Mladosti

[4] príklad bežného trávinateho povrchu v blízkosti významných dopravných ťahov mestom, miesto: pri okružnej križovatke na ceste 1. triedy č. 51

[1]

Výsadby mobilné rôznych prevedení a výsadiieb, rôznych materiálových a návrhových prevedení. Prvky často fungujú ako zábrany v pohybe.

[2]

[3]

[4]

[5]

[1] príklad nového kovového kvetináča čiernej farby kruhového tvaru, miesto: Župné námestie

[2] príklad staršieho prefabrikovaného betónového kvetináča štvorcového tvaru s vymývaným povrchom, miesto: Štúrova ulica pred Tržnicou

[3] príklad novšieho prefabrikovaného betónového kvetináča obdĺžnikového tvaru s vymývaným povrchom, miesto: Štúrova ulica

[4] príklad dnes nevyužívaného staršieho prefabrikovaného betónového kvetináča so sedacími plochami, miesto: parkovisko na ulici Palánok

[5] príklad použitia mobilných výsadiieb ako zábrany proti na chodníku parkujúcim vozidlám, miesto: Štúrova ulica

[6] príklad kumulácie prefabrikovaných betónových kvetináčov rôznych typov na jednom priestranstve, miesto: Námestie 1. mája

[6]

U

UŽITIE je dušou Nitry. Kultúrnej, obytnej, inkluzívnej, príjemnej a aktívne atraktívnej Nitry. Jej pulz nie je daný len udalosťami alebo vizuálnou kultúrou propagácie, ale i kvalitou každodenného pobývania. Kvalita užitia Nitry je predpokladom pre jej sociálnu odolnosť a pospolitosť. Mäkkosť týchto parametrov je základom užitia. Bariéry, výlučnosť či odmietanie dočasnosti degraduje priestranstvá a smeruje k ich obyčajnému použitiu. Užitie napomáha Nitre k jej obytnosti. Nitre živúcej.

Možnosti obývania a obytnosti sú dnešnou základnou kvalitou užitia priestranstiev. Hybridné formy užitia, ich rôznorodosť a ďalšie druhy náplní a programov sú mimo hierarchie pre priestranstvá a ich usporiadanie zásadné. Neznamená to, že všade má byť všetko. Stanovenie hlavnej náplne, prípadne možných programových mixov jednotlivých priestranstiev, je úlohou dôsledných zadaní priestranstiev založených na ich významovosti a charaktere. Takáto náplň by však mala byť stále podriadená kvalite priestranstva, ktoré by z dlhodobého hľadiska malo umožňovať i dnes ťažko predstaviteľné alebo náhodné užitie.

Čo je užitie? Užitie je čokoľvek čo sa v danom priestranstve deje – od veľkých koncertov až ku všednej každodennosti vo svojej diverzite i obyčajnosti. S vítanou premenlivosťou užívateľov počas denného i ročného cyklu, s možnými drobnými obmenami ich užitia.

Pre potreby popisu boli identifikované tri množiny užitia organizovaných udalostí a festivalov v množine *Udalosti*, turistického pohybu i drobnej a veľkej komercie vo vzťahu k množine *Propagácia* a pocitov až priamych ohrození alebo pocitov bez-

pečia či hry a oddychu v priestranstvách v množine *Pobývanie*.

Užitie tak týmto spôsobom popisuje širokú škálu aktivít spojených so súčasnými trendmi a rozvojom priestranstiev, ich hybridizácií, gamifikácií, dočasnosti a ďalším aktuálnym témam náplne a zmyslu priestranstiev.

Užitím nie sú také činnosti, ktoré nie sú žiadúce pre priestranstvá z ľubovoľných dôvodov.

Východiská Východiská toho čomu pre potreby tohto manuálu hovoríme dobré užitie sú: podpora maximálnej inkluzívnosti užívateľov, bezbariérovosť, diverzita miest priestranstiev pocitovou mierkou i náplňou, možnosti pobývania a starostlivosti, podpora komunit a susedstiev, pocit bezpečia a naplnenia a podpora pohybu a pobývania v špecifických formách.

Všetky tieto východiská je však nutné vzťahovať k celej podstate riešenia daného priestranstva, kedy niektoré z týchto východísk môže byť potlačené vo vzťahu k špecifickému určeniu, významu a náplni v celku priestranstiev. Obdobné platí i o takých otázkách, ako je dostupnosť a bezbariérovosť.

Časti Výstupy riešenia častí užitia sú spracované tak, aby mohli byť odrazovým mostíkom pre časti spresnenia manuálu v konkrétnych častiach, ako je umiestnenie a usporiadanie trhov, dočasných prenájmov a zásahov do priestranstiev, vonkajšej reklamy či farebnosti v kontexte zabránenia existencie vizuálneho smogu a podpory debarierizácie priestranstiev.

Popisujeme tak pomocou dostupného obrazového materiálu jednotlivé javy obecné i s odkazom na pozitívny alebo negatívny dopad na priestranstvá Nitry.

Cieľ Cieľom užitia je popísať nitrianske štandardy a špecifiká troch identifikovaných množín Užitia – Udaloostí, Propagácie a Pobývania, hľadať také druhy, usporiadania či iné odporúčenia a opatrenia pre podporu ich cieľového stavu v rámci priestranstiev Nitry.

Pobývanie

Nebezpečie

Strach

Vylúčenie

Bariéry

Prechádzka
s babičkou

Bezpečie

Obed na
zahrádke

Rovnosť

Radosť

Omša

Koncerty

Kúpanie

Festival

Premietanie
v parku

Hra

Výstava
na námestí

Prednáška

Kino

Trhy

Vnútrotná
výstava

Sprievod

Udalosti

Veľtrh

Turistický
výlet

Kultúrne informácie

Orientačný systém

Reklama vo výkladnej
skrini

Vývesná tabuľa

Vizuálny
smog

Billboard

Značenie
pamiatok

Propagácia

Festivalový nádych udalostí prináša do priestranstiev vzruch a dočasnosť. Tieto akty a rituály spolu s bežným navrátením trhových funkcií na námestia, prípadne na miesta k tomu vhodné, sú dôležitým signálom užitia. Nitra tak môže byť miestom poľnohospodárskych veľtrhov i drobných radostí.

UDALOSTI sú aktívnou zložkou užitia. Základnými ohniskami pre väčšinu udalostí sú Hradný výšok, Sihoľ, Svätoplukovo námestie, Pešia zóna Štefánikovej triedy a areál Agrokomplexu. V týchto miestach sa mimo lokálne aktivity deje toho najviac.

Doplnením hlavnej siete udalostí a aktivít sú potom lokálne akcie vo vzdialenejších jadrách Janíkoviec, Dolných Krškan a Párovské háje. Zväčša sa konajú na miestnych ihriskách alebo najdôležitejšom priestranstve danej lokality.

Všetky tieto udalosti je potrebné podporovať dobrým zázemím v podobe priestranstiev, ktoré by mali napomôcť k ich bezproblémovému konaniu. Väčšina aktivít tak priamo nadväzuje na významovosť jadier hlavných a vedľajších, v rámci systému hierarchizácie Veľkú zásluhu na aktivizácii priestranstiev majú nadväzujúce kultúrne inštitúcie do nich orientované.

Podľa základného programu Bid booku sme vytipovali miesta vhodné pre program Európskeho hlavného mesta kultúry, ktorý má potenciál oživiť a vtiahnuť do víru udalostí celé mesto i okolie rieky a jej parkov. Dôležité je zmeniť práve aktivity

spojené s poukázaním na stav krajiny, prípadne vytváranie drobných aktivít v krajinných priestranstvách.

Špecifickým miestom pre kultúru je, okrem inštitučného zázemia centra mesta, Amfiteáter na Zobore, vďaka svojej kapacite i tomu, že ide o vonkajší areál.

Základných trhoviskových jadier sme mimo lokálnych identifikovali v mieste historického trojuholníka – Svätoplukovo námestie, Na Výšku, Župné námestie, ďalej v mestskej tržnici, pri nástupe na ihrisko TJ Stavbár, pri Agrokomplexe a na krížení ulíc Hviezdoslavova a Dolnočermanská, s miestom pred knižnicou Klokočina.

Spomenuté trhoviská sú doplnené hlavným veľtrhovým areálom Agrokomplexu, ktorý vytvára výstavný program so zameraním na poľnohospodárske a nadväzujúce činnosti. Jeho špecifikom sú veľké vnútorné priestranstvá s možnosťami režimového využitia i na ďalšie kultúrne akcie.

Špecifickým programom a udalosťami, okrem pôsobenia EHMK sú rôzne formy komunitných aktivít (Hidepark), náboženských pútí v Zborovskom kláštore, Dražovciach, na Kalvárii a ďalších miestach. Pútne miesta sú často podporené krížovými cestami v ich blízkostiach (okrem Dražoviec).

— hlavné a vedľajšie priestranstvá musia byť schopné hostiť minimálne drobnú udalosť, prípadne trh a tým pádom byť vybavené adekvátnym technickým a dopravným pripojením — koncepciu trhových miest je vhodné doplniť o nové miesta, prípadne lokalizovať ich možné umiestnenia spojené s trhmi

— je nutné otvoriť debatu s Agrokomplexom o hybridnom využívaní jeho priestranstiev pre ďalšie účely, vo vzťahu k obecnému stavu výstavníctva i veľkosti a kvalite výstavného areálu

— kultúrne udalosti by sa mali rovnomerne vo vzťahu k počtu obyvateľov rozprestrieť i do ostatných priestranstiev mesta

— je vhodné využiť aktivity kandidatury na Európske hlavné mesto kultúry i v prípade jej neúspechu a rozvinúť tak navrhované aktivity v spojitosti s priestranstvami

— je vhodné povzbudzovať festivalové a celomestské aktivity spojené s pospolitosťou celého mesta a využívať pochody, trasy krajinou a ďalšie na oboznámenie občanov s týmito témami

500

2000

I
 nitriansky jarmok
 Horné mesto nespi
 Slizovy bufet
 Ars organi
 Nitra, milá Nitra

II
 vianočné trhy gastrozóna
 vianočné trhy klzisko
 vianočné trhy
 nitrianske fašiangy
 nitriansky jarmok
 farmárske trhy
 nitriansky rinek
 food truck fest
 vianočné trhy
 charita
 Obsaďte inštitúciu
 Nitrianske fašiangy
 Festival chutí Nitrianskeho kraja
 Karneval v Riu po slovensky
 Nitrianske univerzitné dni
 Nitra, milá Nitra
 Cyrilometodská púť - slávnostná omša
 Nitrianske hodý
 Bažant kinematograf
 Akademická Nitra
 Divadelná Nitra
 Knihkupecká
 Festival chutí Nitrianskeho kraja

III
 bazár oblečenia
 nitriansky jarmok
 nitrianske hodý
 Stavanie mája
 Drum-palint
 Akademická Nitra
 Nitrianska hudobná jar
 Nitrianska hudobná jeseň
 Vianoce v Nitre
 Fatango

IV
 chrenovské dožinky 2018
 chrenovské stánky (staršie)
 burza exotov, ext. plocha
 burza exotov, vivárium
 burza exotov, domáce zvieratá
 burza exotov, farmárske trhy
 Projekt obývačka
 Nitra: stratená, možná, budúca
 Welcome summer
 Horkýže Slížovica
 Agrokomplex
 Národná výstava hospodárskych zvierat
 COOEXPO
 Enviro
 Ekofestival
 Poľovníctvo, rybárstvo, včelárstvo
 Poľovníctvo a príroda

• Umenie v prírode

• Raňajky v tráve
• Cyrilometodská púť

• charitatívna burza
• Sviatok nového chleba

• Divadlo divákom

• Cyrilometodská púť - omša
• Leto na Zoborskom kláštore

• Umenie v prírode

• Umenie v prírode

• Umenie v prírode

• Multikultúrne polia

• Divadlo divákom
• Sauna na kolesách

• Umenie v prírode
• africké trhy

• Náš festival
• Podzoborské vinobranie

• Multikultúrne polia

• Mezinárodný deň detí

• Alej neznámych hrdinov
• Festival prelomte lody

• Fleam festival
• Postmarket fest

• Rieka a jej ľudia
• Výhľad z lačných sedadiel

• Multikultúrne polia

• Sauna na kolesách

• chrenovské stánky (nové)
• Umenie v prírode

• Festival ľudových medvedov

• Divadlo divákom

• Divadlo divákom
• chrenovský kotlík

• Sauna na kolesách

• Slizový bufet

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• Výhľad z lačných sedadiel

• trhovisko

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• Levné kino na Dieloch

• Výhľad z lačných sedadiel

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• mariánska púť

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Sauna na kolesách

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Divadlo divákom

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Sauna na kolesách

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Divadlo divákom

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

• trhy - ovocie zelenina
• chrenovské stánky (2019)

• výhľad z lačných sedadiel

• Umenie v prírode

trhy pravidelné, príležitostné   kultúrne akcie pravidelné   akcie EHMK   orientácia areálov   priestranstvo hlavné a vedľajšie

Trhové udalosti sú pre mesto typické, mimo lokálne jarmoky a celomestské trhy je i miestom poľnohospodárskych výstav rôzneho druhu. Typickými miestami sú pešie zóny, obecné „lúky“ a v rámci väčších akcií, samozrejme, areál Agrokomplexu.

[1]

[2]

[3]

[1] každoročný júlový Nitriansky jarmok (súčasť festivalu Nitra, milá Nitra) v priestore pešej zóny, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[2] každoročný augustový Agrokomplex – medzinárodná poľnohospodárska a potravinárska výstava, miesto: výstaviisko Agrokomplex na Chrenovej

[3] každoročný augustový Klokočinský jarmok s pestrým kultúrnym programom, miesto: trávnatá plocha nad Mikovíniho ulicou

[4] mestská tržnica zameraná na predaj potravín, živúca čulým trhovým ruchom počas celého roka, miesto: Štefánikova trieda

[4]

[5]

[6]

[7]

[8]

Kultúrne udalosti sú taktiež súčasťou Nitry. Mesto žije rôznymi udalosťami počas roka – medzi najväčšie z nich patrí *Nitra, milá Nitra*, ktorá je súborom rôznych kultúrnych akcií. Jadro tejto udalosti udalosti je na Svätoplukovom námestí, ale akcie prebiehajú i v iných priestranstvách mesta.

Špecifické udalosti tiež vyplňajú voľný čas Nitrančanov. Mimo bežné akcie sa v rámci udalostí Nitry usporadúvajú i Dni otužilcov, omše alebo prehliadky v dobových kostýmoch a ukážky bojov a remesiel. Tieto akcie sa dejú v rôznych priestranstvách mesta Nitra.

[5 a 6] koncertné podujatie na Svätoplukovom námestí (súčasť festivalu *Nitra, milá Nitra*)

[7] spoločné otužovanie v rámci Festivalu *Ladových medveďov*

[8] sprievod v dobových kostýmoch (súčasť festivalu *Nitra, milá Nitra*)

Vizuálny smog okolia ciest 1. triedy ako i úprava fasád výrobných a obchodných hál poškodzuje priestranstvá. Ich kultivácia a zosilnenie informačných a turistických značení napomôže väčšiemu užitiu priestranstiev i pocitu komfortu z pohybu Nitrou.

PROPAĎÁCIA

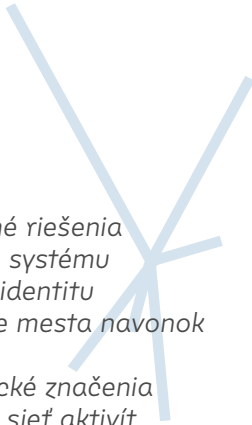
je pre nás rovinou užitia, šíriacou informácie o miestach, cieľoch a službách. V tomto duchu šíria tieto informácie tri základné systémy – informačný, turistický a reklamný. Ich stopy sa zrkadlia v priestranstvách mesta.

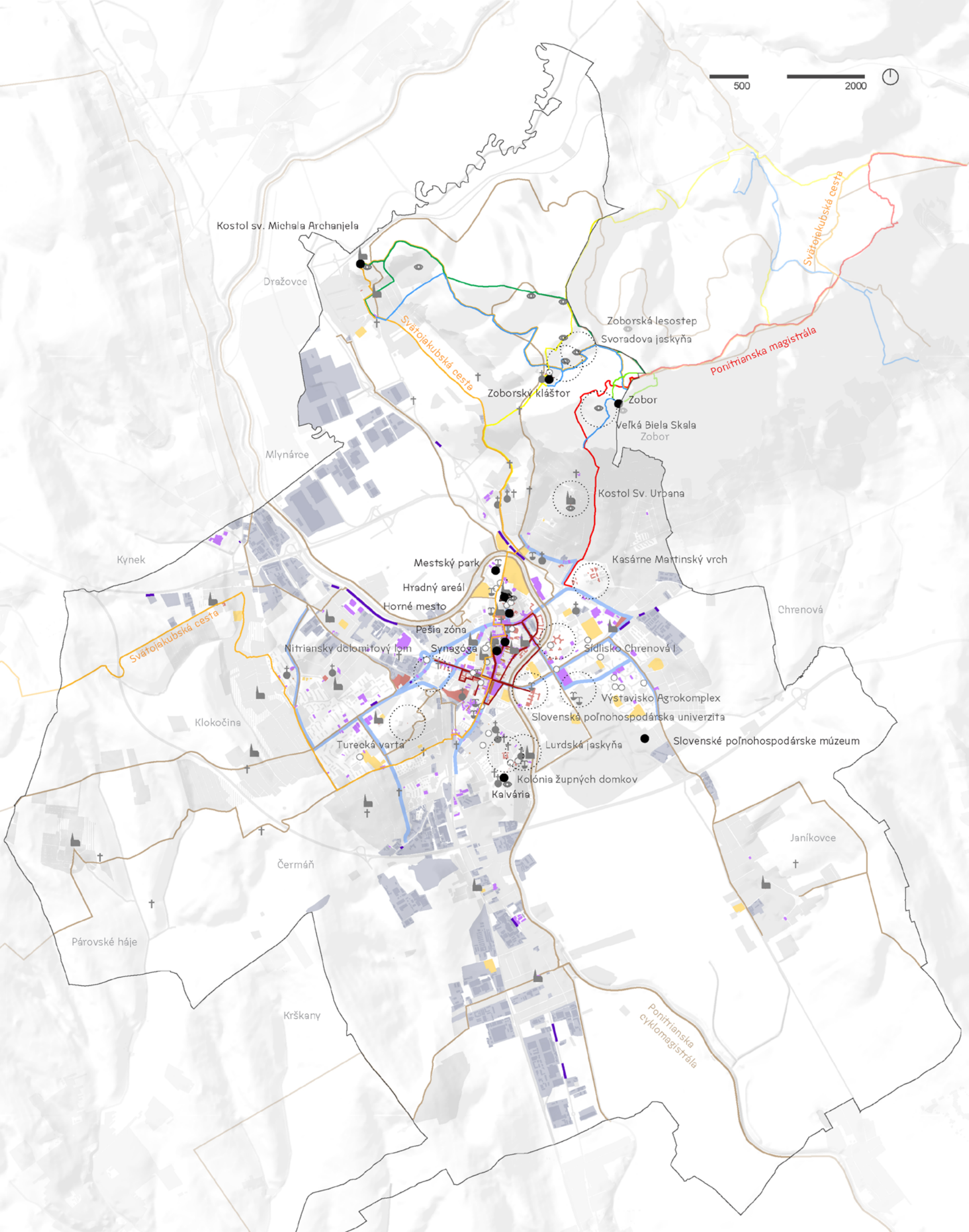
Informačný systém je tak najviac servilný, tvorený mestom pre jeho užívateľov a nenabáda k špecifickým činnostiam, ale primárne informuje o dianí v meste. Od drobných informačných miest a prvkov detailu, ako sú smerové označenie, značenie ulíc, plagátové skruže, vývesné tabule, informačné displeje, využívanie moderných technológií a ďalšie. Celý systém podlieha grafickému manuálu, vytvorenému pre jeho účely – *Dizajnmanuál pre turistické aplikácie (AnimaGraf, 2014)*.

Turistický systém priamo nadväzuje na informačné systémy svojimi aplikáciami s obdobným grafickým manuálom, určením top bodov, značenia trás alebo objektov a ďalšími. Bežné turistické trasy využívajú priestranstvá primárne smerom na sever, na Zobor, v hustej sieti miest s výhľadmi. Tieto trasy sú značené obecným systémom. Tejto logike sa vymyká vedenie Svätajakubskej cesty i Ponitrianskej cyklo magistrály, ktoré

spájajú ciele na väčšom území. Mimo pamätihodnosti hradu a centra mesta je nutné zmieniť i hodnotné dedičstvo 20. storočia a pokusy o jeho znovuobjavenie trasami *Dní architektúry*. Hustota možností návštev spojených so zaujímavými bodmi v meste, spolu s možnosťami aktivít dáva dobre zázemie na užitie tohto druhu v prospech priestranstiev a ich významu i kvality. Ďalšími možnosťami je využívanie moderných technológií a gamifikácia priestranstiev pomocou nich, napríklad hrou *Sedem pahorkov* a podobne.

Reklamný systém je najviac invazívnym systémom v rámci priestranstiev Nitry. Jeho rôzne ne/kultivované prejavy je možno vidieť v centre, ale aj v podobe billboardov pozdĺž komunikácii vedúcich do mesta. Mimo najviac zasiahnutých častí, okolo ulice Bratislavská a Chrenovská, je nutné zaradiť obrovské množstvo vizuálneho smogu pasáží a veľkoobchodných plôch, podporených výrobnými a inými areálmi. Reklama je regulovaná priamo územným plánom s vymedzením priestranstiev, ktorých sa táto regulácia týka. Tieto nástroje je možné posilniť zmenou regulatívov pre tieto vymedzenia.

-
- podporovať kvalitné riešenia servisu informačného systému
  - udržiavať vizuálnu identitu a spôsob komunikácie mesta navonok v priestranstvách
  - podporovať turistické značenia mimo Zobor, vytvárať sieť aktivít v priestranstvách
  - doplniť turistickú trasu na Kalváriu a vyznačiť turistické trasy (KST) naprieč územím mesta
  - vyznačiť naučné turistické chodníky
  - podporovať kvalitné riešenia servisu turistického systému
  - podporovať informačné krajinné jadrá a zázemie pre turizmus ako jadier krajinných priestranstiev
  - podporovať označovanie hodnotných stavieb
  - podporovať využitie nových technológií i augmentovanej reality
  - podporovať gamifikáciu časti priestranstiev
  - obmedziť reklamný smog, rozšírením regulácií územného plánu a tie dôsledne vymáhať

turistické ciele, top 10 Nitra	turistické trasy	okruhy Deň architektúry	pamätihodnosti	cyklotrasa stav
veľkoplošná reklama	aktívny parter	obchodný dom	prechod obchodným domom	pasáže, priechody
priestranstva s reguláciou reklamy	športoviská	produkcia a služby	kostol, kaplnka, kríž, vodný prvok, umelecký prvok, vyhládka	

Informačný systém hovorí o tom, čo sa v meste deje, čo je dôležité a čo nepriehladnúť, a to pomocou informačných tabúl, skruží a ďalších spôsobov komunikácie.

[1]

[2]

[3]

[1] príklad plagátovacej skruže tvaru dvojice vzájomne posunutých polválcov bez typickej polguľovej striešky, miesto: priestranstvo na autobusovej stanici

[2] príklad válcovej plagátovacej skruže so soklom a polguľovou strieškou typickou pre plagátovacie skruže, miesto: križovatka Štefánikovej triedy a Palárikovej ulice

[3] príklad využitia fasády významnej inštitúcie ako priestoru k prezentácii programu či aktuálnych spoločenských udalostí, miesto: trávnatá plocha nad Mikovíniho ulicou

[4] príklad úradnej dosky správnej inštitúcie, miesto: priestranstvo pred Mestským úradom

[5] príklad označenia začiatku mesta v podobe prefabrikovaného betónového stĺpu s farebným detailom, miesto: Dlhá ulica

[6] príklad pôvodného hodnotného sklomozaikového informačného systému na sídlisku Chrenová I označujúceho zástavbu, miesto: Lomnická ulica

[7] príklad pôvodného hodnotného sklomozaikového informačného systému na sídlisku Chrenová I označujúceho zástavbu, miesto: ulice Nábřežie Mladosti a Ľudovíta Okánika

[4]

[5]

[6]

[7]

[1]

Turistický systém je systém orientačný s pozastaveniami sa a informačným servisom na rôznych miestach po Nitre. Hovorí o zaujímavostiach, návštevníka vedie mestom a prezentuje mu ho skrz svoje priestranstvá.

[2]

[3]

[4]

[1] detail navigačnej cedule vytvorenej na základe dizajnmanuálu mesta s farebne akcentovanými bodmi záujmu, miesto: Podzámska ulica

[2] príklad dočasného označenia významného bodu v rámci podujatia „Aj toto je umenie“ v podobe „áčkovej“ drevenej cedule, miesto: priestranstvo pred Židovským cintorínom

[3] príklad dreveného informačného stĺpika s logom mesta osadeného v prírodnom prostredí, miesto: rázcestie pod Dražovským kostolíkom

[4] príklad označenia významného historického miesta v ploche dlažby v podobe bronzovej cedule, miesto: Svätoplukovo námestie, pred Mariánskym stĺpom

[5]

[6]

[5] príklad osadenia navigačnej cedule na stĺp s možnosťou pridávania ďalších cieľov, miesto: Cintorínska ulica

[6] príklad veľkoformátovej informačnej tabule označujúcej a popisujúcej významné miesto, miesto: Župné námestie

Reklamný systém je pre obchod a služby mesta zásadnou propagačnou rovinou. Príklady dobrej praxe poukazujú na možné vkusné riešenia na základe jednoduchého usporiadania a výrazu.

[11]

[12]

[13]

[11] príklad striedom a zároveň jednoznačne pojednaného nápisu gastronomickej prevádzky, miesto: Polievkáreň na ulici Fraňa Mojtu

[12] príklad popisu prevádzky, ktorý svojou veľkosťou a farebnosťou nekonkuruje historickej stavbe, miesto: Antikvariát na Kupeckej ulici

[13] príklad citlivo riešeného parteru historickej stavby bez akejkoľvek rušivej reklamy či nepriehľadných výloh, miesto: Farská ulica

[14] príklad gastro prevádzky, ktorá sa zaobíde bez reklamy – reklamou je špecifická pozícia a architektúra stavby, miesto: Castellum café, Námestie Jána Pavla II.

[14]

[15]

[16]

[17]

[18]

[15] príklad citlivo navrhnutého a umiestneného názvu inštitúcie, ktorý podtrhuje lineárny charakter hodnotnej stavby, miesto: aula SPU, Trieda Andreja Hlinku

[16] príklad decentne riešeného nápisu názvu inštitúcie umiestneného na hodnotnej stavbe druhej polovice 20. storočia, miesto: Mestský úrad, Štefániková trieda

[17] príklad hodnotného dochovaného historického nápisu názvu inštitúcie na významnej funkcionalistickej stavbe, miesto: Pošta, Svätoplukové námestie

[18] príklad hodnotného dochovaného historického nápisu názvu inštitúcie na významnej modernistickej stavbe, miesto: Kino Lipa na Chrenovej

Vizuálny smog reklamného systému je veľká téma. Od veľkých reklamných plôch po tie drobnejšie sa jedná o zahltenie vizuálnymi informáciami na základe estetického nevkuusu alebo výraznosti.

[1]

[2]

[3]

[1] príklad vizuálneho smogu v centre mesta: pocit z priestranstva je tvorený nánosmi reklamy, miesto: Palárikova ulica

[2] príklad vizuálneho smogu v centre mesta: pod nánosom reklamy zanikajú fasády domov, Áčka sú bariérou pohybu, miesto: pešia zóna – Štefánikova trieda

[3] príklad znehodnotenia hodnotnej fasády historickej stavby reklamou: reklama tvorí parter nepriehľadným, miesto: tržnica na Štefánikovej triede

[4] príklad znehodnotenia hodnotnej fasády modernistickej stavby reklamou: reklama nerešpektuje členenie fasády, miesto: Kino Lipa na Chrenovej

[4]

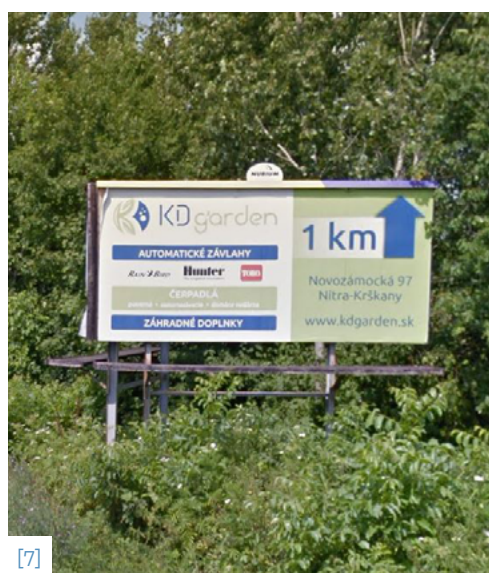

[5]

[6]

[7]

[8]

[9]

[10]

[5] príklad agresívnej svetelnej reklamy, ktorá nie je len vizuálnym smogom, ale aj svetelným, miesto: OC Mlyny

[6] príklad kumulácie reklamných plôch na jednej stĺpovej stavbe, miesto: Bratislavská ulica

[7] príklad bežných billboardov často umiestňovaných pri vstupe do mesta, miesto: Novozámocká ulica v Krškanoch

[8] príklad bývalých vozidiel, z ktorých sa stala reklamná plocha, miesto: Bratislavská ulica

[9] príklad nelegálne umiestneného reklamného „áčka“, miesto: Bratislavská ulica

[10] príklad reklamy už neplniacej svoju funkciu voľne pohodenej v tráve, miesto: Bratislavská ulica

Kvalitné bežné užitie je možnosť pobývania, ktoré je príjemné a inkluzívne, reflexia pocitov i spoločné utváranie týchto priestranstiev. Možnosť voľného pohybu a pobytu ako i možnosť dočasného zabratia priestranstva s danými pravidlami, to všetko utvára pocit súnáležitosti a komunity.

POBÝVANIE,

teda jeho kvalita a rôznorodosť, je základom pre kvalitné priestranstvá a ich užitie. Jeho dôležitými parametrami je pre nás bežnosť užitia, ktorú reprezentuje inkluzívnosť a príjemnosť. Tú zas reprezentuje pocit bezpečia.

Inkluzívnosť je zložitý zmerať a pre overenie týchto javov je potrebné osloviť odborníkov na sociológiu, antropológiu a komunikáciu. Po vedení cieľových rozhovorov a zbere dát, je možné dôjsť k čiastkovým záverom. Všeobecne platí, že priestranstvá je vhodné vytvárať v plejáde atmosfér, pokiaľ ide o špecifické prvky k užitiu, je nutné myslieť na rôzne skupiny užívateľov. Predstaviť si budúcnosť s ohľadom na aktívnu starobu, zdieľanie rolí, zmeny pracovných procesov a využívania priestranstiev, rodovú nerovnosť ihrísk pre dospievajúce deti, nerovnosť v pomenovaní ulíc, prácu s ľuďmi so psychickými poruchami a ďalšie podobné témy. To, čo funguje pre jedného, nemusí fungovať pre všetkých, preto je vhodné pri hlavných priestranstvách uskutočniť podrobnú analýzu a ľudí vteliť do procesu navrhovania priestranstiev, ktoré budú užívať.

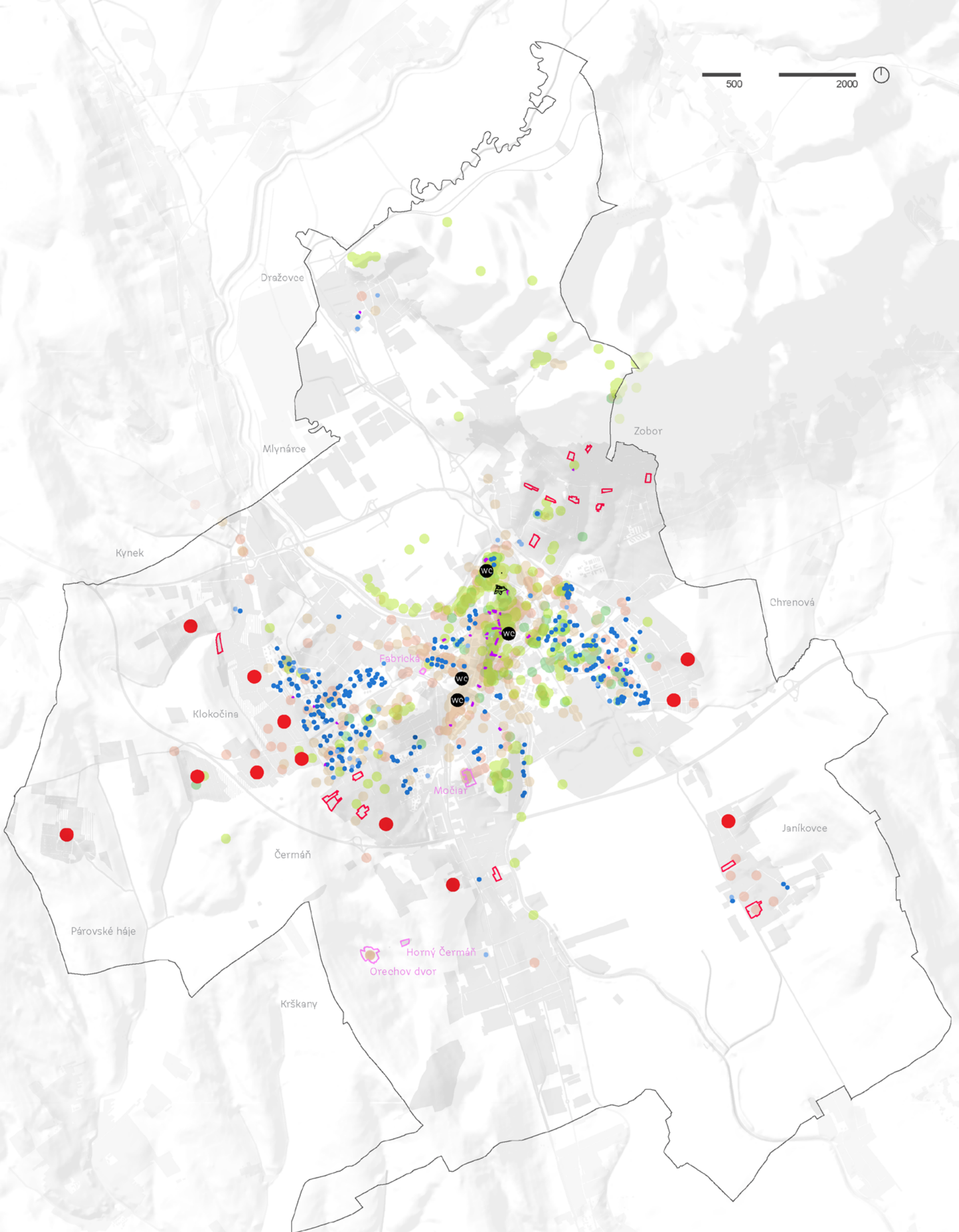
K dočasnosti a k pocitom privlastnenia si prostredia starostlivosťou alebo za účelom zisku by mali byť dané jasné pravidlá. Terasy sú niečím iným než komunitné hospodárenie vo vnútro-

bloku. Podobný prístup by mal byť i k dočasnému využitiu, ktoré je podobnou kategóriou. Určitá miera dočasnosti a jej aplikácie môže byť testovacou pôdou pre zložité riešenia priestranstiev.

Príjemnosť pobývania sa dá merať pocitovými mapami, kde pri komunikácii s ľuďmi hľadáme miesta, kde sa cítia dobre, zle, v bezpečí alebo v nebezpečí a pýtame sa ich prečo. V rámci centra sa tak vďaka pocitovým mapám ukazuje neprijemnosť dopravných trás a na druhej strane príjemnosť parkov a peších zón. Táto príjemnosť sa zrkadlí v otvorenosti priestranstiev. Dôležitou rovinou sú tak vylúčené lokality alebo uzavreté komunity suburbánnej zástavby. Tá sa koncentruje predovšetkým v juhozápadnej časti, ktorá je z pohľadu priestranstiev zastavaného územia veľmi nešťastná, zato krajinné priestranstvá sú tu po Zobore najlepšie.

Všetky priestranstvá by mali byť prispôbené na pobývanie. Jeho dôležitou súčasťou je i dostupnosť verejných toaliet. Jadrami pobývania sú miesta aktivít, ihrísk a ďalších podobne pulzujúcich miest. Pobývanie by sa tak dalo zhrnúť do sebarozvoja plánovacích procesov priestranstiev s maximálnou reflexiou ich budúcich užívateľov.

- vytvoriť pravidlá pre dočasné zábory priestranstiev a ich podoby
- riešiť komplexné projekty priestranstiev v medziodborových tímoch s dôrazom na inkluzívnosť riešení
- zabrániť územným plánom a vzniku nespojitých území suburbánnej zástavby vzniku uzavretých alebo vylúčených komunit
- podporovať pobývanie skrz pozitívne komunitné príklady
- vytvárať sieť miestnych alebo kmeňových vodcov daných území a projekty s nimi konzultovať a riešiť v predstihu a podobne
- riešiť dostupnosť verejných toaliet ako súčasť vybavenia priestranstiev

- príjemné pobývanie
- nepríjemné pobývanie
- pocit bezpečia
- pocit ohrozenia
- predzáhradky
- gated communities
- zanedbané lokality
- negatívne javy suburbanizácie
- ihrisko detské, psie, workoutové, ostatné
- WC verejné toalety

pozn.: boli využité dáta pocitového mapovania Pocitová mapa - Nitra (Atrium architekti, 2018)

Príjemné pobývanie odzrkadľuje pocity z miesta a mesta. Niektoré miesta nám utkvajú v pamäti pozitívne alebo negatívne a na základe tejto skúsenosti si skladáme mentálnu mapu mesta. Väčšina ľudí má veľký problém s krížením ulice Štúrova a Štefánikova trieda.

Dočasné pobývanie môže mať veľa podôb – od prenájmu terasy až po komunitné záhrady vo vnútroblokoch. Ide o vytváranie komunit, stretávanie a skúšanie riešení nanečisto v rámci priestranstiev. Dôležitým aspektom je tak ich dočasnosť a premenlivosť.

Inkluzívne pobývanie v sebe zahŕňa mnoho tém. Od rodového plánovania, feminizmu v priestranstvách a riešenie nerovnosti v pomenovaní ulíc, po jednoduché prejavy ako rôznorodosť užívateľov ihrísk alebo uzavreté a vylúčené komunity.

[1]

[2]

[3]

[1] príklad príjemného a inkluzívneho miesta neformálneho charakteru poskytujúceho širokú ponuku aktivít, miesto: Hidepark na Nábreží za hydrocentrálou

[2] príklad formálneho miesta schopného hostiť pestrú škálu aktivít a byť prístupné širokej škále ľudí, miesto: Hrad

[3] príklad doplnenia formálne pôsobiacoho priestranstva o neformálny detail, ktorý sa teší u ľudí obľube, miesto: Svätoplukovo námestie

[4] príklad pozitívnej atmosféry vyvolávajúcej vzťah k miestu a pocity hodnotne prežitého času a zážitky, miesto: Hidepark na Nábreží za hydrocentrálou

[4]

[5]

[6]

[7]

[8]

[5] príklad zanedbaného miesta znečisteného nelegálnymi skládkami odpadu nepríjemnému k životu i pobytu, miesto: Borová ulica

[6] príklad k pobytu a pohybu nie veľmi príjemnej rušnej automobilovej komunikácie vnímanej najhoršie v meste, miesto: Štúrová ulica

[7] príklad vylúčenej lokality s podobou suburbánnej zástavby bez zreteľa na priestranstvá a pohyb chodcov a označením svojho vyčlenenia, miesto: ulica Nad Hrabinou na Kyneku

[8] príklad sociálne vylúčenej lokality na mieste nenapojenom na okolitú mestskú štruktúru, miesto: Borová ulica

POĎAKOVANIE

patrí predovšetkým za systematické vedenie rozhovoru nad obsahom analýz, ich previazanie s návrhovou časťou manuálu a dátovú podporu nasledujúcim osobám:

Ing. Štefan Lančarič, PhD.
Ing. arch. Viktor Šabík
Ing. Soňa Minárechová
Ing. arch. Zuzana Kramárová
Ing. Matúš Maruniak
Mgr. Terézia Zaujecová
Ing. arch. Veronika Mezei Očadalíková
Ing. arch. Peter Mezei
Mgr. Tibor Nevický
Ing. arch. Milan Csanda
Ing. arch. Vladimír Jarabica
Ing. Erik Král
Ing. Marek Šumichrast
Ing. arch. Tibor Zelenický
Mgr. Ivana Kozelová, PhD.
Prof. RNDr. Juraj Hreško, CSc.

Ďalej tiež našim rodinám a blízkym za podporu pri vytváraní obdobných časovo náročných a komplexných dokumentov a našim kolegom, ktorí nám pomohli túto publikáciu vytvoriť.

S láskou, g+g.

ZDROJE

Sú systémovo zmieňované v tele textu. Ide predovšetkým o:

SAN-HUMA'90 s.r.o. — Územný plán mesta Nitra v znení zmien a doplnkov č. 1–6. 2018.

ONPLAN LAB, s.r.o. — *Stratégia rozvoja kultúry, kreatívneho priemyslu a kultúrneho cestovného ruchu v Nitre (2021–2031)*. 2020.

TÍM NITRA 2026 — *Nitra 2026 Európske hlavné mesto kultúry*. 2020.

AF-CITYPLAN s.r.o. — *Plán udržateľnej mobility*. 2020.

KOLEKTÍV MESTO NITRA, ÚNIA NEVIDIACICH A SLABOZRAKÝCH SLOVENSKA — *Stratégia prístupnosti mesta Nitry pre všetkých*. 2019.

ING. ARCH. GAŽIOVÁ EVA A KOLEKTÍV — *Pamiatková rezervácia Nitra Aktualizácia zásad ochrany*. 2017.

BOGÁR A KOLEKTÍV — *Centrálne mestská zóna 2014 – v znení zmien a doplnkov č. 1.*. 2011.

ATRIUM ARCHITEKTI — *Pocitová mapa – Nitra*. 2018.

ŠVÁCHA ROSTISLAV A KOLEKTÍV — *Metodika k dokumentaci, výzkumu a památkové ochraně panelových sídlišť*. 2017.

HREŠKO JURAJ A KOLEKTÍV — *Krajina Nitry a jej okolia – Úvodná etapa výskumu*. 2006.

V častiach manuálu *Udalosti, Propagácia, Pobývanie, Výsadby, Prvky, Povrchy* sú použité fotografie z externého zdroja – so zvoľením R. Oravca.

V časti manuálu na str. 162 sú použité fotografie z externého zdroja – *Hidepark*, so zvoľením F. Stranovského, autor Miloš Štefanka.

Boli využité dátové sady systémov GIS, ZGIS, informačných systémov mesta, historické mapovania, historické územnoplánovacie dokumentácie, informácie a dáta mestských spoločnosti a prevádzkovateľov služieb, streetview pohľady dostupných zdrojov a ďalšie dostupné zdroje a podklady. Kompilát alebo koláž týchto dát je výsledkom samostatnej umeleckej činnosti a tým pádom vlastným umeleckým dielom.

OBSAH

M/ MANUÁL	4
C/CELOK	40
C.1 Krajina	47
C.2 Osídlenie	27
C.3 Využitie	37
C.4 Pohyb	47
C.5 História	57
L/ LOKALITY	66
L.1 Stred	74
L.2 Západ	80
L.3 Východ	84
L.4 Sever	90
L.5. Juh	94
L.6 Juhovýchod	98
L.7 Juhozápad	102
L.8 Severozápad	106
D/ DETAIL	110
D.1 Povrchy	114
D.2 Prvky	122
D.3 Výsadby	138
U/ UŽITIE	144
U.1 Udalosti	148
U.2 Propagácia	152
U.3 Pobývanie	160
ZDROJE	166

NITRA VIDITEĽNÁ

Manuál tvorby verejných priestranstiev pre mesto Nitra, analytická časť

gogolák + grasse
GOGOLÁK Ivan, GRASSE Lukáš

Texty — Ivan Gogolák, Lukáš Grasse

Grafy — Ivan Gogolák, Lukáš Grasse

Mapové listy — Ivan Gogolák, Lukáš Grasse, Matúš Berák, Štepan Matějka

Ilustrácie — Marek Kundraťa

Fotografie — Ivan Gogolák, Lukáš Grasse, Matúš Berák

Grafický dizajn a sadzba — Zuzana Čičová

Jazyková úprava — Milan Gončár

Editovali — Ivan Gogolák, Lukáš Grasse

Praha, gogolák + grasse, 2021

1. vydanie

168 strán

ISBN 978-80-270-9796-8

gogolák
+ grasse

**MESTO
NITRA**

Nitra viditeľná hľadá charakter a súvislosti, pokladá otázky a interpretuje prostredie Nitry, viditeľnej Nitry. Prostredie, ktoré je verejné alebo s režimom a slúži na pobývanie a pohyb – námestia, miesta, ulice, parky, cesty v krajine i jej časti, priechody i nadväzujúce prístupné areály. Nitru vidí pomocou výskumu a interpretácie zisteného vo väzbe na ostatné záväzné dokumenty mesta Nitra. Manuál je tak analytickou časťou Manuálu tvorby verejných priestranstiev pre mesto Nitra. Nitrou viditeľnou.

gogolák
+ grasse

MESTO NITRA

ISBN 978-80-270-9796-8